

The logo for MANS (Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży) features the word "MANS" in a large, blue, stylized serif font. A thin orange arc is positioned above the letter "A".

MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
W ŁOMŻY

**TEORIA I METODYKA DOSKONALENIA ZAWODOWEGO
KADRY AKADEMICKIEJ JAKO ELEMENTU KSZTAŁCENIA
USTAWICZNEGO W SYSTEMIE SZKOLNICTWA WYŻSZEGO,
NAUKI I PRAKTYKI PEDAGOGICZNEJ
TOM 1**

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ
БЕЗПЕРЕРВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ, НАУКИ І ПРАКТИКИ
ТОМ 1**

**Redakcja naukowa:
Zoia Sharlovych**

Łomża 2023

MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W ŁOMŻY
RECZPOSPOLITA POLSKA, UE

Redakcja naukowa:

Dr Zoia Sharlovych

Recenzenci:

prof, dr hab. Olena Antonova, Uniwersytet Państwowy im. Iwana Franki w Żytomierzu, Ukraina

dr Iwona Borawska, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska, UE

Teoria i metodyka doskonalenia zawodowego kadry akademickiej jako elementu kształcenia ustawicznego w systemie szkolnictwa wyższego, nauki i praktyki pedagogicznej. Tom 1.: Zbiór prac naukowych / Redakcja naukowa Zoia Sharlovych. – Łomża, Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. 227 s.

Теорія і методика професійного розвитку педагогічних працівників як елемент безперервного навчання в системі вищої педагогічної освіти, науки і практики. Том 1.: Збірник наукових праць / Науковий редактор Зоя Шарлович. – Ломжа, Видавництво: MANS w Łomży, 2023. 227 с.

ISBN 978-83-967643-2-4

W zbiorze znajdują się materiały odzwierciedlające kierunki i wyniki badań naukowych poświęconych aktualnym zagadnieniom pedagogiki: teoriom i metodom nauczania w szkołach wyższych w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii edukacyjnych, kształtowania osobowości i kompetencji nowoczesnych specjalisty w systemie szkolenia ustawicznego i mają na celu rozwój mistrzostwa zawodowego.

Zbiór powstaje z gotowych materiałów dostarczonych przez autorów. Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za materiały przekazane do publikacji.

Збірник містить матеріали, які відображають напрями та результати наукових досліджень, присвячених актуальним питанням педагогіки: теорії і методики викладання в закладах фахової передвищої та вищої освіти з використання сучасних освітніх технологій, становлення особистості, формування компетентності сучасного фахівця в системі безперервного навчання з метою подальшого розвитку професійної майстерності.

Збірник сформований з готових матеріалів, наданих авторами. Видавець не несе відповідальності за надані до публікації матеріали.

Wydawnictwo Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych w Łomży, 2023 r.

© Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych W Łomży, 2023

Треść / Зміст

Treść / Зміст	3
Wstęp / Вступ	7
Антонова О. Є. МЕТОД ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	9
Антонов О. В. CASE-STUDY У СИСТЕМІ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО МОЛОДШОГО БАКАЛАВРА МЕДИЦИНИ	13
Астахова Л. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ	17
Бабенко Т. П. ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ТВОРЧОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	21
Башманівська І. В. ВІДТВОРЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЯК ОСОБЛИВОГО ВИДУ ПЕРЕКЛАДУ	24
Башманівська Л. А. ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ	27
Башманівський В. І., АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО МЕДІАПРОСТОРУ ЯК ВАГОМА КОМПОНЕНТА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА ЖУРНАЛІСТИКИ	30
Башманівський О. Л. ОСВІТНІЙ КОНТЕНТ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЖИТОМИРЩИНИ ...	33
Basmanivskiy O. PRACTICAL ASPECTS AND METHODS OF TEACHING ENGLISH TO THE STUDENTS OF PHILOLOGY AND JOURNALISM	37
Бережок В. Ю. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ	40
Білик Л. В. СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР-БАКАЛАВРІВ З ПИТАНЬ МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ	43
Borawska Iwona ROZWIJANIE ZAINTERESOWAŃ CZYTELNICZYCH DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM	46
Великжаніна Д. В. ВИКОРИСТАННЯ ДОШКИ PADLET У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	51
Вертегел В. Л. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: АКТУАЛЬНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	53
Вітвицька С. С. ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	57

Гарлінська А. М., Грищук С. М. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ МІСЬКИХ ТА СІЛЬСЬКИХ ШКОЛЯРІВ	62
Герасименко В. П. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ НА ПІДПРИЄМСТВО ДЛЯ КРАЩОГО ЗАСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ»	65
Горшкова Г. В. ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПОСТКОВІДНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	70
Гримашевич Г. І. ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА «УКРАЇНСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ» В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	73
Добровольська О. Г. ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОФІЛЮ	76
Казаннікова О. В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	80
Киричук Г. Є., Константиненко Л. А., Шелюк Ю. С. КОРОТКА ІСТОРІЯ КАФЕДРИ БОТАНІКИ, БІОРЕСУРСІВ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА	83
Ковальчук В. А. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	88
Корнійчук Н. М. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ	91
Крачан Т. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ОСНОВА ЯКІСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	95
Krupko O. FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF THE TEACHER OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION	97
Кудінова М. С. ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ GENIALLY ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА	99
Куриленко Д. І. ІДІОСТИЛЬ ВИКЛАДАЧА ЯК КОНСТАНТА ІНСПІРАЦІЇ СТУДЕНТА	104
Кучерук І. В., Філіна В. А. ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ВНЗ	107
Лашук Н. М. ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕЛІНГВІСТИЧНИХ ЗВО	112
Ляска О. П. АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	114

Магдич Т. П. ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЛЩЕЮ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	117
Мазур О. В. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	122
Майбородіна Н. В. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ "ВИЩА МАТЕМАТИКА"	125
Міщенко Т. В. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З КУРСУ «МЕДИЧНА ТА БІОЛОГІЧНА ФІЗИКА»: ДОСВІД ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	130
Нестеренко Н. В. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК МАРКЕР ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	133
Орел О. В. НОВИНКИ ІТ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ	136
Павленко В. В. СЕРЕДОВИЩНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КРЕАТИВНОГО НАВЧАННЯ	140
Пастрик Т. КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	145
Пацюк М. К. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА ЗВО	152
Піддубна О. М. РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ЖИВОПИС»	155
Потіха О. Б. ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	160
Радзієвська І. КЛАСТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЯК СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ У ХХІ СТОЛІТТІ	163
Рахманов В. О. ВИКОРИСТАННЯ ГОЛОГРАФІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕХНІЧНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	167
Романюк О. КІЛЬКА ЗАУВАГ ЩОДО КОРЕЛЯЦІЇ ЗНАНСВОЇ ТА ВИХОВНОЇ СКЛАДОВИХ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	171
Сидорчук Н. Г. ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	175
Сімаков К. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНАЛІТИЧНО-ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	178

Солодовник О. В. ВИКОРИСТАННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УНІКАЛЬНОЇ МОЖЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ	183
Шашук О. О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗГОРТАННЯ ПОШУКОВОЇ РОБОТИ ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕАЛІЗОВУВАТИ ПРИНЦИПИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ	186
Сторожук Н. Р. СОЦІАЛЬНА РОБОТА І КОНЦЕПЦІЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ	191
Турбар Т. В. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	194
Філіна В. А. РОЛЬ АКРОБАТИКИ В НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ДЗЮДОЇСТІВ	197
Чернишова А. М. МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ХОРЕОГРАФІЇ	204
Шарлович З. П. САМООСВІТА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА БЕЗПЕРЕРВНОГО ОСОБИСТІСНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦЯ	207
Шелудченко Л. С. ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ (НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ)»	214
Шелюк Ю. С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 091 «БІОЛОГІЯ І БІОХІМІЯ»	216
Якубовська А. М. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	219
Ящук Л. В. СЛОВОТВІР ПРИЗВИЩ ЖИТОМИРЩИНИ (НА МАТЕРІАЛІ «НАЦІОНАЛЬНОЇ КНИГИ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РОКІВ В УКРАЇНІ»)	223

Wstęp

Edukacja, nauka i praktyka pedagogiczna mają na celu kształtowanie wiedzy przez kompetencje zawodowe, które obejmują zarówno rozwój osobisty, jak i systemy kształtowanych ogólnych i specjalnych kompetencji zawodowych, które wspólnie przyczyniają się do rozwoju umiejętności zawodowych.

Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży prowadzi celowe, wielopłaszczyznowe działania pedagogiczne na rzecz doskonalenia procesu kształcenia na studiach licencjackich, magisterskich i podyplomowych. Jednym z elementów tej działalności jest współpraca z pracownikami naukowo-pedagogicznymi i pedagogicznymi, doktorantami, studentami szkół zawodowych i szkół wyższych w zakresie działalności naukowo-badawczej, projektowej i wydawniczej. Efektem takiej współpracy jest zbiór prac naukowych.

Zbiór prac naukowych tworzony jest ze zgłoszonych do publikacji artykułów i tez, nasyconych nowymi poglądami i podejściami w realizacji działań edukacyjnych. Autorzy przedstawili szeroki wachlarz nowoczesnych innowacji pedagogicznych i dydaktycznych; zarysowali nowe podejścia w organizacji procesu edukacyjnego dotyczące przekształcenia teorii pedagogicznej w praktykę; scharakteryzowali system zapewniania jakości działań edukacyjnych w systemie szkolnictwa wyższego; zwrócili uwagę na rozwój zawodowy pracownika pedagogicznego jako podstawę jakościowego procesu edukacyjnego poprzez kształtowanie kompetencji zawodowych, warunkujących mistrzostwo pedagogiczne nauczyciela; uzasadnili konieczność wykorzystania komponentu motywacyjnego struktury organizacyjnej procesu edukacyjnego szkoły wyższej do kształtowania kompetencji motywacyjnych i wartościujących uczestników procesu edukacyjnego; zwrócili uwagę na perspektywy zawodowej i twórczej samorealizacji nauczyciela w warunkach kształcenia ustawicznego; określili współzależność pracy poszukiwawczej z kształtowaniem kompetencji naukowo-badawczych; podkreślili rolę elementów poznawczych i edukacyjnych w systemie szkolnictwa zawodowego Ukrainy; opisali stan obecny, problemy i perspektywy wykorzystania nowoczesnych technologii klastrowych, holograficznych, cyfrowych, prozdrowotnych oraz aktywnych metod uczenia się, strategii radzenia sobie jako czynnika rozwoju nowoczesnych kompetencji psychologiczno-pedagogicznych w procesie edukacyjnym; ujawnili pedagogiczne uwarunkowania kształtowania edukacji ekologicznej, estetycznej, kulturalnej, rozwoju twórczego i kreatywnego myślenia studentów.

Międzynarodowa działalność, wykorzystanie zagranicznych doświadczeń w integracji środowiska edukacyjnego z europejską przestrzenią edukacyjną jest wyjątkową szansą na rozwój zawodowy uczestników procesu edukacyjnego uczelni wyższych Ukrainy.

Materiały naukowe zbioru można polecić pracownikom naukowo-pedagogicznym, pedagogicznym, doktorantom, słuchaczom studiów podyplomowych, studentom szkół zawodowych i szkół wyższych w różnych dziedzinach wiedzy zawodowej.

Dr Zoia Sharlovyh

Вступ

Педагогічна освіта, наука і практика спрямовані на формування фаховості через професійну компетентність, що включає в себе як особистісний розвиток, так і системи сформованих загальних і спеціальних професійних компетенцій, що сприяє розвитку професійної майстерності.

Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі, Польща проводить цілеспрямовану різнобічну педагогічну діяльність щодо вдосконалення освітнього процесу додипломної і післядипломної підготовки. Одним із компонентів цієї діяльності є співпраця із науково-педагогічними і педагогічними працівниками, аспірантами, студентами закладів фахової передвищої та вищої освіти України щодо науково-дослідницької, проєктної і видавничої діяльності. Збірник наукових праць є результатом такого співробітництва.

Збірник наукових праць сформований із поданих до друку наукових статей і тез, насичених новими поглядами та підходами в реалізації освітньої діяльності. Автори представили широке коло педагогічних і дидактичних сучасних інновацій; окреслили нові підходи в організації освітнього процесу щодо перетворення педагогічної теорії в практику; охарактеризували систему забезпечення якості освітньої діяльності в системі вищої освіти; акцентували увагу на професійному розвитку педагогічного працівника як основи якісного освітнього процесу через формування фахових компетентностей, що є передумовою педагогічної майстерності викладача; обґрунтували необхідність використання мотиваційного компоненту організаційної структури освітнього процесу вищої школи із формуванням мотиваційно-ціннісної компетентності учасників освітнього процесу; звернули увагу на перспективи професійної та творчої самореалізації викладача в умовах безперервної освіти; визначили взаємозалежність пошукової роботи із формуванням науково-дослідницької компетентності; підкреслили роль знаневої та виховної складових у системі фахової освіти України; описали актуальний стан, проблеми і перспективи використання в освітньому процесі сучасних кластерних, голографічних, цифрових, здоров'язбережувальних технологій і активних методів навчання, копінг-стратегії як чинника розвитку сучасних психолого-педагогічних компетентностей; розкрили педагогічні умови формування екологічного, естетичного, культурного виховання, розвитку творчого і креативного мислення студентів.

Міжнародна діяльність, використання закордонного досвіду в організації освітнього середовища з інтегруванням в європейський освітній простір є унікальною можливістю професійного зростання учасників освітнього процесу закладів вищої освіти України.

Наукові матеріали збірника можуть бути рекомендовані науково-педагогічним, педагогічним працівникам, докторантам, аспірантам, студентам закладів фахової передвищої та вищої освіти різних професійних галузей знань.

к. п. н. Зоя Шарлович

МЕТОД ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

*Антонова О. Є., доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна)*

Одним із можливих засобів посилення професійної орієнтації навчання майбутніх учителів у вищій школі вважаємо практико-орієнтований підхід, здатний забезпечити максимальне наближення до майбутньої професійної діяльності вже під час навчання.

Проблемою практико-орієнтованої підготовки фахівця та її складових займалися такі вчені як І. Дичківська, І. Зимня, І. Зязюн, С. Литвиненко, Н. Ничкало, І. Підласий, А. Хуторський та інші. Цей підхід описаний у наукових працях Н. Басалаєвої, О. Бірченко, А. Вербицького, Н. Житнік, О. Котикової, Г. Ковальчук, М. Коллегаєва, С. Коп'євої, Н. Матюшенко, І. Пальчикової, Т. Пушкарьової та інших). Всі ці дослідники вважають, що система практико-орієнтованої підготовки майбутніх учителів буде успішною, якщо буде забезпечена відповідною продуктивною технологією [6]. Однак, незважаючи на значний практичний потенціал науково-теоретичних досліджень, присвячених методичним засадам професійної підготовки майбутніх учителів, вона залишається традиційною стосовно форм та методів навчання, технологій та підходів [3, с. 1].

Сутність практико-орієнтованого підходу полягає у здійсненні навчального процесу в контексті майбутньої професійної діяльності за допомогою відтворення у формах і методах навчальної діяльності студентів реальних психолого-педагогічних ситуацій, вирішення конкретних професійних завдань. Практико-орієнтований підхід дозволяє моделювати предметний зміст професійної діяльності, забезпечує умови трансформації навчальної діяльності студента у професійну діяльність фахівця. Відтворення реальних професійних ситуацій в академічній та практичній фазі підготовки вчителів є основною характеристикою практико-орієнтованого підходу. При цьому здійснюється перерозподіл співвідношення теоретичної, практичної та методичної інформації у сферу формування професійної компетентності майбутніх учителів [2].

Основними характеристиками практико-орієнтованого підходу у професійній підготовці вчителів є те, що суб'єкт навчання із самого початку ставиться в діяльну позицію, яка забезпечується впровадженням професійно-орієнтованих форм організації навчального процесу та передбачає не лише практичну орієнтацію окремих навчальних дисциплін, а й зміст усієї підготовки вчителя у ЗВО.

В останні роки до професійної підготовки майбутніх учителів залучається значна кількість перспективних інтерактивних форм та методів навчання, зокрема метод проєктів.

Охарактеризуємо можливості його застосування у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Вважаємо, що навчання за допомогою методу проєктів дозволить учителеві реалізувати свої змінені функції. Він організовує для учнів вільну діяльність, пов'язану з реальним навколишнім світом, виступає у різних ролях, як: ініціатор пропонованої тематики проєктів і учасник вибору кращих тем, запропонованих учнями; як консультант – ініціює питання, роздуми, самостійну оцінку діяльності, моделює різні ситуації, організовує доступ до інформаційних ресурсів; як ентузіаст – надихає і мотивує учнів на досягнення мети; як фасилітатор – не тільки передає учням знання і уміння, які можна практично реалізувати в проєктній діяльності, але і, оцінюючи, вказує на недоліки або помилки дій учня; як спостерігач – відслідковує психологічно-педагогічний ефект проєктної діяльності, тобто формування особистих якостей, рефлексії, самооцінки, уміння робити усвідомлений вибір, осмислювати його наслідки; як спеціаліст – володіє знаннями й уміннями в декількох областях; як керівник (зокрема в питаннях планування часу); як координатор групового процесу та експерт, аналізуючи результати виконаного проєкту [12, с. 8].

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що більшість учених розуміє проєкт як 1) структурну одиницю організації навчальної діяльності, яка поєднує форму та зміст навчання; 2) навчальне завдання, для вирішення якого учні (студенти) залучаються до проєктної діяльності. Метод проєктів тлумачиться як спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми, яка повинна завершитись практичним результатом, певним чином оформленим. Це така організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів. Підґрунтям методу проєктів є проєктний підхід – система вимог до організації та змісту навчальної діяльності, для яких характерна відносна свобода учнів у виборі змісту, кінцевих результатів навчання, форм роботи та організації навчальної діяльності. Проєктне навчання розглядається як організаційна форма навчання, в основі якої лежить проєктний підхід, і яка полягає в організації освітнього процесу, за якого учень самостійно розв'язує навчально-пізнавальні завдання. При цьому навчальний проєкт розуміється як форма організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників, спрямованих на отримання освітньої продукції за певний проміжок часу, від одного уроку до декількох місяців [12, с. 6-7].

Відповідно проєктна технологія являє собою систему цілей, змісту та методів організації навчання в проєктній діяльності, яка полягає у вмотивованому досягненні свідомо поставленої мети, має певну структуру, комплексний характер та забезпечує активний процес

взаємодії учня з навчальним матеріалом. Метод проектів є обов'язковим структурним компонентом проектної технології [4, с. 8].

Застосування методу проектів ґрунтується на врахуванні таких підходів до навчання як особистісно орієнтованого, інтерактивного, евристичного, проблемного, розвивального, а також сучасних технологій, зокрема ігрових, колективної взаємодії, розвитку критичного мислення тощо (класифікація за В.М. Андрєєвою, В.В. Григоращ) [8, с. 238]. Перспективність застосування методу проектів у підготовці майбутніх учителів базується на таких його характеристиках: проблемний характер проектних завдань, практична спрямованість та продуктивність навчання, діяльнісно-комунікативна організація навчання; варіативність методів, форм і засобів навчання; можливість проектування студентами та викладачами індивідуальних досягнень студентів; дослідницький характер навчальної діяльності тощо.

В цілому застосування методу проектів сприяє оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів, а саме реалізації діяльнісного, проблемного та технологічного підходів до розробки змісту навчання. Кожне практичне заняття з педагогіки супроводжується міні-проектним завданням, яке залежно від складності та етапу розвитку проектних знань, умінь і навичок виконується під час заняття під керівництвом викладача, самостійно під час виконання домашнього завдання або включає обидва етапи. Отож студенти залучаються до проектної діяльності, спрямованої на виконання усіх видів проектних завдань: дослідницького, ігрового, практико-орієнтованого та творчого.

Загалом же залучення студентів до проектної діяльності сприяє оптимізації процесу навчання, а також готує майбутніх учителів до застосування методу проектів у власній професійній діяльності. Використання інтерактивних форм навчання покращує взаємини у студентській групі, розвиває активність, партнерство і співпрацю, а авторитет викладача як керівника, комунікатора й активного учасника колективного пізнавального процесу зростає. Отже, метод проектів має високий навчальний і розвивальний потенціал, а його застосування дозволяє створити умови для реалізації творчого потенціалу студентів і викладача, поєднати теоретичні знання з їх практичним застосуванням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова О.Є. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя // Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. с. 262-285.

2. Бобраков Сергій Реформування змісту професійної підготовки вчителів у внз німеччини: практико-орієнтований підхід // Порівняльна професійна педагогіка. – № 2. – 2012. – С. 161-168.
3. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения : [Электронный ресурс] : Режим доступа : http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600
4. Жиляєва Юлія Миколаївна Застосування методу проєктів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів іноземних мов : автореферат дис. ... кандидата педагогічних наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Житомир, 2012. – 22 с.
5. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Віпол, 2000. – 636 с.
6. Коряковцева Н. Ф. Теория обучения иностранным языкам. Продуктивные образовательные технологии : учебное пособие для вузов / Н. Ф. Коряковцева. – М.: Академия, 2010. – 190 с.
7. Матюшенко Н. В. Практико-ориєнтована підготовка майбутніх учителів гуманітарного профіля засобами продуктивних технологій // "Наука і освіта" : Психологія. – №5. – 2014. – С. 242-248.
8. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / упорядники: Андрєєва В.М., Григораш В.В. – Х.: Вид. група „Основа”, 2006. – 352 с.
9. Пальшкова І.О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкових класів: теоретико-методологічний аспект: Монографія. / І.О. Пальшкова – Одеса, 2008. – 339с.
10. Полат Е.С. Метод проєктів / Е.С. Полат // Метод проєктів : науч.-метод. сборник / под общ. ред. М.А. Гусаковского. – Мн. : РИВШ БГУ, 2003. – Выпуск 2. – С. 39 – 48. – (Серия: Современные технологии университетского образования).
11. Проект: Нова школа. Простір освітніх можливостей : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>
12. Самойленко Наталія Борисівна Підготовка вчителів гуманітарних дисциплін до застосування методу проєктів у професійній діяльності : автореферат дис. ... кандидата педагогічних наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київ, 2008. – 20 с.

CASE-STUDY У СИСТЕМІ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО МОЛОДШОГО БАКАЛАВРА МЕДИЦИНИ

*Антонов О. В., канд. філол. наук, доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін, завідувач науково-методичної лабораторії,
Житомирський медичний інститут ЖОР*

Одним із можливих засобів посилення професійної орієнтації навчання майбутніх медичних працівників у вищій школі дослідники вважають практико-орієнтований підхід, здатний забезпечити максимальне наближення до майбутньої професійної діяльності вже під час навчання [1].

Основними характеристиками практико-орієнтованого підходу у професійній підготовці медичних сестер є те, що суб'єкт навчання із самого початку ставиться в діяльну позицію, яка забезпечується впровадженням професійно-орієнтованих форм організації навчального процесу та передбачає не лише практичну орієнтацію окремих навчальних дисциплін, а й зміст усієї підготовки фахівця.

Технологія кейс-стаді є однією з перспективних технологій навчання в останні роки оскільки сприяє розвитку у студентів самостійності мислення, поєднує теорію і практику, передбачає вивчення реальних ситуацій з практичної діяльності школи. На думку провідних вітчизняних і зарубіжних вчених (Г. Каніщева, Ю. Сурміна, В. Чуби, П. Шеремета, М. Коула, Ж. Піаже, І. Простана, Б. Річардсона, Г. Саймса, Л. Шульмана та інших) кейс-метод сприяє розвитку критичної рефлексії, кращому розумінню теорії, вчить розв'язувати проблеми і практично їх аналізувати. Цей метод визнається ефективним способом навчання спеціалістів, передбачає вдосконалення навичок вирішення типових проблем і являє собою альтернативу лекційно-семінарській системі навчання.

Теоретичний аналіз сучасних досліджень та результати здійсненого нами контент-аналізу дозволяють розглядати кейс-стаді (case-study) як проблемно-пошуковий метод, який базується на конкретних прикладах чи ситуаціях і дозволяє застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань. Кейс являє собою реальну ситуацію, яка може виникнути у певній галузі діяльності, зокрема педагогічній, і над якою викладачу і студентам необхідно працювати спільно, щоб знайти обґрунтоване рішення.

Кейс-метод у підготовці медичного працівника розглядаємо як технологію навчання, яка використовує опис (демонстрацію) та аналіз реальних педагогічних ситуацій з метою формування у майбутнього фахівця певного досвіду вирішення проблем у професійно-педагогічній діяльності. Студенти аналізують запропоновану ситуацію (відтворену на друкованих чи комп'ютерних носіях, представлену у вигляді драматизації або відео тощо),

визначають сутність проблеми, пропонують можливі рішення й обирають найпродуктивніші. Кейси базуються на реальному фактичному матеріалі, або ж наближені до реальної ситуації.

Застосування кейс-методу передбачає врахування сукупності таких вимог:

- 1) індивідуальний підхід до кожного студента, який передбачає збір вичерпної інформації про студентів ще до занять;
- 2) надання свободи вибору у навчанні (вибір дисципліни, форм навчання, типу завдань, способи їх виконання);
- 3) забезпечення достатньою кількістю наочних матеріалів (відео-, аудіокасети, CD-диски, друковані статті, доступ до мережі Internet та ін.);
- 4) невеликий обсяг теоретичного матеріалу (лише головні положення);
- 5) активна співпраця викладача і студента (допомога з боку викладача);
- 6) формування навичок самоменеджменту (вміння опрацьовувати матеріал);
- 7) акцентування уваги на розвитку сильних сторін студента [5].

Кейс-метод характеризується специфічними ознаками і технологічними особливостями, що дозволяють відрізнити його від інших методів навчання: 1) являє собою специфічний різновид дослідної аналітичної технології, тобто включає в себе операції дослідницького процесу, аналітичні процедури; 2) виступає як технологія колективного навчання, важливими складовими якої виступають робота в групі (або підгрупах) і взаємний обмін інформацією; 3) розглядається як синергетична технологія, суть якої полягає у підготовці процедур занурення групи в ситуацію, формуванні ефектів примноження знання, обміну відкриттями тощо; 4) інтегрує в собі технології розвивального навчання, охоплюючи процедури індивідуального, групового і колективного розвитку, формування різноманітних особистісних якостей учнів; 5) виступає як специфічний різновид проектної технології (однак, зазвичай, у проектній технології процес розв'язання проблеми відбувається за допомогою спільної діяльності студентів, тоді як у case-study формулювання проблеми та шляхів її вирішення відбувається на підставі кейса, який виступає одночасно у вигляді технічного завдання та джерела інформації для усвідомлення варіантів ефективних дій); 6) включає значні досягнення технології "створення успіху", тобто передбачається діяльність з активізації студентів, стимулювання їх успіху, підкреслення їх досягнень. Саме досягнення успіху виступає однією з головних рушійних сил методу, забезпечує формування стійкої позитивної мотивації, нарощування пізнавальної активності [3].

На основі сучасних наукових підходів до класифікації кейсів відповідно до цілей і завдань процесу навчання дослідники визначають такі види кейсів: 1) структуровані кейси (highly structured); 2) «маленькі начерки» (short vignettes); 3) великі неструктуровані кейси (long unstructured cases); 4) нестандартні кейси (ground breaking cases). Серед типових кейсів, які

можуть застосовуватися у професійній підготовці майбутніх учителів, виокремлюються: 1) пояснювальні кейси; 2) описові або розповідні кейси; 3) міні кейси; 4) навчальні (керовані) кейси; 5) одиничні кейси; 6) питальні (тестові кейси) [6].

Кейси мають достатньо статичну загальну структуру, до основних елементів якої належать: 1) ознайомлення із змістом кейсу; 2) опис реальної ситуації відповідно до обраних параметрів; 3) визначення проблеми (виявлення стану об'єкта); 4) аналіз існуючої ситуації, який передбачає порівняння реального і бажаного станів; 5) практична реалізація (навчально-методичне забезпечення).

Технологія роботи над кейсом охоплює кілька етапів:

I етап – попередня робота викладача, що включає постановку навчальних цілей та завдань курсу, визначення структури навчального процесу, вибір виду діяльності залежно від кількісного складу групи;

II етап – підготовка студентів до роботи з кейсом;

III етап – створення кейсу та планування основних етапів заняття, що передбачає початкове ознайомлення з кейсом, аналіз ситуації, структури навчального кейсу;

IV етап – оцінювання роботи студентів.

Ефективне використання кейс-стаді потребує від викладачів ретельної попередньої роботи, зокрема із відбору змісту кейсу.

Навчальне заняття з використанням кейс-стаді умовно поділяється на три етапи:

Організація роботи над кейсом.

Безпосередня робота над кейсом.

Завершальний етап роботи над кейсом і підведення підсумків.

Даний алгоритм вміщує такі дії студента: 1) знайомство зі змістом кейсу; 2) аналіз змісту кейсу (студенти самостійно упродовж 10-15 хвилин аналізують інформацію, випишують цифрові дані); 3) обговорення кейсу (викладач оцінює ступінь засвоєння матеріалу, підводить підсумки обговорення й оголошує програму роботи першого заняття); 4) формуються робочі підгрупи (команди) з 3-5 студентів; кожна підгрупа розташовується в різних частинах аудиторії; 5) обираються модератори в кожній підгрупі; 6) розподіляються теми викладачем з урахуванням побажань кожної підгрупи (якщо тема для всіх підгруп одна, то викладач її оголошує і називає терміни її виконання і представлення результату); 7) коментар викладача з детальним поясненням цілей і завдань роботи кожної підгрупи, форми подання звіту.

Таким чином, застосування кейсів допомагає встановити тісний зв'язок між теоретичними знаннями та їх практичною реалізацією у процесі професійної підготовки майбутнього медика. Загалом, аналіз досвіду використання кейс-стаді засвідчив, що реалізація колективної навчальної діяльності, яка моделює майбутню професійну діяльність студентів,

забезпечує позитивну мотивацію до здобуття інформації, вдосконалення практичних навичок, оскільки навчання за таких умов сприяє мимовільному засвоєнню матеріалу. Отже, технологія кейс-стаді має високий навчальний і розвивальний потенціал, а її застосування дозволяє створити умови для реалізації творчого потенціалу студентів і викладача, поєднати теоретичні знання з їх практичним застосуванням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бобраков Сергій Реформування змісту професійної підготовки вчителів у ВНЗ Німеччини: практико-орієнтований підхід // Порівняльна професійна педагогіка. – № 2. – 2012. – С. 161-168.
2. Гужев В.В. Краткий очерк образовательной технологии ТОГИС [Електронний ресурс] / В.В. Гужев. – Режим доступу : <http://www.gouzeev.ru/togis.pdf>
3. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения : [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600
4. Зязюн І. А. Интеллектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Віпол, 2000. – 636 с.
5. Ковальова С.М. Застосування технології кейс-методу у професійній підготовці майбутніх учителів : для студентів та викладачів вищої школи : методичні рекомендації. – Житомир, 2012. – 60 с.
6. Коряковцева Н. Ф. Теория обучения иностранным языкам. Продуктивные образовательные технологии : учебное пособие для вузов / Н. Ф. Коряковцева. – М.: Академия, 2010. – 190 с.
7. Матюшенко Н. В. Практико-ориентированная подготовка будущих учителей гуманитарного профиля средствами продуктивных технологий // "Наука і освіта" : Психологія. – №5. – 2014. – С. 242-248.
8. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / упорядники: Андрєєва В.М., Григораш В.В. – Х.: Вид. група „Основа”, 2006. – 352 с.
9. Пальшкова І.О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкових класів: теоретико-методологічний аспект: Монографія. / І.О. Пальшкова – Одеса, 2008. – 339с.
10. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. – К., 1997. – 349 с.
11. Проект: Нова школа. Простір освітніх можливостей : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

*Астахова Л., кандидат біологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка
lastahovazt@gmail.com*

Проблема розвитку пізнавальної активності учнів завжди була і залишається актуальною у сучасній освіті. Пізнавальна активність є важливим фактором процесу навчання і має суттєвий вплив не лише на результати навчання, але й сприяє становленню особистості в цілому та її самореалізації у майбутньому.

Перед освітою постає завдання – виховання соціально активної людини, здатної самостійно поповнювати знання, вільно орієнтуватися у потоці величезної за обсягом інформації та застосовувати її в різних життєвих ситуаціях, тобто виховання людини, у якої пізнавальна активність є стійкою рисою особистості. Пізнавальна активність не є вродженою ознакою особистості. Вона формується протягом усього свідомого життя і обумовлена впливом на людину навколишньої дійсності. Л. Данилова визначає пізнавальну активність як внутрішню готовність дитини до подальших навчальних дій у процесі оволодіння ними знаннями, вміннями та самостійні пошуки у вирішенні оригінальних та творчих завдань [1]. Вона переконана, що для забезпечення пізнавальної активності та її утримання потрібно давати учням такі завдання, які будуть випереджати їхній рівень розвитку, але не на багато. Слід враховувати те, що якщо учень не знайде шляхи вирішення завдання, то це може спричинити невпевненість у собі, небажання щось робити, і відповідно, небажання вчитись. Вчитель лише може створювати умови, які спонукатимуть учня до пізнавальної активності, пошуків власних напрямків діяльності, а оволодіння знаннями, засвоєння навичок і способів діяльності залежатиме від індивідуальної активності учня. Таким чином, пізнавальна активність учня виявляється в цілеспрямованості пізнавальних дій, мобільності їх використання, бажанні розширити й поглибити знання. Вона виражається в психологічному налаштуванні їх на діяльність, що виявляється у зосередженості, уважності, зацікавленості, прагненні активно брати участь у навчально-пізнавальному процесі, і реалізується в готовності учня виконувати за власним бажанням усе нові й нові завдання, а також у прагненні його до самоосвіти.

Тому актуальним завданням сучасної освіти є пошук оптимальних шляхів зацікавлення учнів навчанням, підвищення їхньої розумової активності, забезпечення їх різнобічного особистісного розвитку відповідно до індивідуальних нахилів і здібностей, залучення до активної пізнавальної та творчої діяльності, виховання як життєво, так і соціально

компетентної особистості, здатної до самореалізації та розвитку в умовах глобальних змін та викликів.

Сучасна шкільна освіта знаходиться на етапі переходу від масовості та усередненості освіти до індивідуальної освіти кожного учня задля досягнення найкращих можливих результатів. І тому завдання вчителя полягає у сприянні динаміки розвитку учня, визначенні його особистісних переваг у роботі з навчальним матеріалом, тобто формуванні учня як особистості, розкритті та розвитку його індивідуальних здібностей. Процес навчання повинен не тільки давати учням знання, уміння і навички, впливати на їх свідомість і поведінку, але й розвивати пізнавальну активність, що у свою чергу виступає рушійною силою психічного розвитку особистості [3].

Слід враховувати те, що зміст навчального предмета сам по собі, без спеціального використання прийомів розумової праці, не може автоматично розвивати інтелект учнів. Він є лише передумовою, підґрунтям для розвитку мислення. Тому завданням вчителя є використання таких методів, прийомів та форм навчання, які б сприяли розвитку пізнавального інтересу до предмета та сприяли формуванню компетентностей учнів. Для набуття компетентностей в сучасній школі пропонується використовувати діяльнісний та особистісно-орієнтований підходи, які реалізують активне, особистісне включення учнів у процес навчання.

У наш час існує чимало методів і технологій викладання різних предметів, зокрема біології. Зміст навчального предмета біології синтезує у собі різноманітний фактичний матеріал, розкриваючи перед учнями наукові факти, поняття, закономірності, закони, гіпотези, теорії, концепції з різних галузей науки про життя, за допомогою яких розкривається структурно-функціональна організація біологічних систем всіх рівнів організації живої природи, онтогенез, еволюція, біорізноманіття, роль організмів в існуванні планети та господарській діяльності людини, методи вивчення живого, способи збереження здоров'я та природи Землі. Загальновідомо, що всі об'єктивно цікаві факти та явища навколишнього світу, втілені й узагальнені в знання, викликають пізнавальний інтерес учнів лише тоді, коли набувають для них практичного значення. Тому важливим завданням, що постає перед вчителем, є продемонструвати значення предметних знань особисто для учнів, розкрити їх цінність для людства в цілому, створити умови, за яких вони зможуть застосовувати набуті біологічні знання при вирішенні реальних життєвих проблем.

Стимулюванню інтересу до біології як навчального предмету сприяють: логіка навчального процесу, спрямована на пробудження в учнів прагнення вивчати нове; розкриття значення предмету вивчення, що надає навчанню свідомого характеру; використання наочності; цікавість; використання допоміжних елементів знань для тимчасового привернення

уваги учнів до дій та слів вчителя; залучення учнів до активної роботи на уроці, яка організовується для розв'язування проблемного навчального завдання і спонукає до самостійної розумової діяльності; уміле підкреслення вчителем успіхів учнів з метою заохочення до подальшої роботи. Тому сучасний урок – це перш за все урок, на якому створено реальні умови для інтелектуального, соціального, морального становлення особистості учня, формування його життєвих компетентностей, що дозволяє досягти результатів у навчанні.

Важливими умовами підвищення ефективності уроку біології є: творчий підхід до розв'язання поставлених навчально-виховних завдань з урахуванням конкретно-педагогічних умов проведення уроків; доцільний науково обґрунтований вибір методів і засобів, стилів навчання; використання новітніх освітніх технологій (віртуальних лабораторій тощо); застосування обґрунтованих методів та прийомів керування навчально-пізнавальною діяльністю учнів; раціональне використання часу на уроках; створення сприятливої атмосфери доброзичливості, вимогливості, відповідальності, співробітництва вчителя та учнів.

Значну роль у активізації пізнавальної діяльності відіграє уміння вчителя спонукати учнів до осмислення навчального матеріалу, до виділення головних і найбільш істотних положень, поєднання нових знань із раніше набутими. І враховуючи той факт, що кожна дитина – особистість, яка розвивається у процесі діяльності, бажано впродовж уроку використовувати різні форми роботи, залучаючи учнів до самостійного пошуку інформації та виконання творчих завдань, що включають такі логічні операції як порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення. Активна пошукова робота мотивує учнів до пізнавальної і творчої діяльності та виступає засобом формування стійкого інтересу до навчання.

Діяльнісний складник біологічної компетентності зорієнтований як на розвиток інтелектуальних, так і на розвиток практичних умінь учнів, що реалізується у процесі виконання ними лабораторних робіт та проведенні дослідів. При цьому застосовуються такі методи наукового пізнання як спостереження за біологічними об'єктами та експеримент, в ході яких учні вчать здійснювати опис досліджених об'єктів або процесів, виділяти їх істотні ознаки, аналізувати, формулювати результати дослідження. Характерною ознакою дослідницької діяльності є те, що учні потрапляють в ситуацію, яка потребує не лише засвоєння готових знань, а й їх здобування. Це вимагає від них висунування припущення, планування самостійної роботи та активної її реалізації. Формування дослідницьких умінь ґрунтується на засвоєнні учнями емпіричних та теоретичних методів пізнання, сприяють розвитку логічного мислення.

Сучасні підходи до навчання біології наголошують на важливості використання інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють активізувати процес навчання,

підвищити темп уроку, збільшити обсяг самостійної та індивідуальної роботи учнів. Ефективність навчання з використанням комп'ютерної техніки пояснюється можливістю унаочнення програмного матеріалу, що дозволяє краще зрозуміти та засвоїти абстрактні поняття, сформувати практичні вміння та навички. Мультимедійні засоби дозволяють вивчати біологічні системи різного рівня складності, біологічні процеси та явища на макро- і макрорівнях, створювати моделі біологічних об'єктів та процесів та ін. Використання мультимедійних технологій в освітньому середовищі сприяє модернізації методичного супроводу вчителя, інтерактивній взаємодії вчителя та учнів, вдосконаленню організації навчання та активізації пізнавальної діяльності учнів [2].

Таким чином, результат процесу навчання учнів значною мірою залежить від характеру їх пізнавальної активності, пізнавальних потреб та інтересів. Лише стимулюючи інтерес, активність, власні зусилля учнів, учитель може розраховувати на позитивні зрушення в розвитку їх особистості. Водночас учень, який хоче оволодіти знаннями, повинен докласти чимало власних зусиль для цього, а саме: організувати свою діяльність, сконцентрувати свою увагу, мислення, пам'ять, волю у сприймання розповіді вчителя. Якщо всього цього не буде у навчанні, то не відбудеться повноцінний процес пізнання, адже оволодіння знаннями відбувається тією мірою, якою кожен учень проявляє максимальну індивідуальну активність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів. *Рідна школа*. 2002. № 6. С. 18-20.
2. Навчання біології учнів основної школи: методичний посібник / Матяш Н.Ю., Коршевнік Т.В., Рибалко Л.М., Козленко О.Г. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 208 с.
3. Терлецька Л. Формування навчально-пізнавальної активності учнів у контексті реалізації мети і завдань української освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених*. Дрогобич, 2014. Вип. 9. С. 129-134.

ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ТВОРЧОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

*Бабенко Т. П., канд. пед. наук, голова циклової комісії природничо-наукових дисциплін,
викладач КЗ«Криворізький медичний коледж фахової передвищої освіти» ДОР*

Провідною тенденцією сучасності є зміна парадигми освіти: від парадигми накопичення знань, інформації, методичних засобів і прийомів до особистісної парадигми розвитку суб'єктності. Це пов'язано з суспільною потребою у фахівцях, здатних перетворювати навколишній світ і самих себе, нести відповідальність за результати власної діяльності, визначати тактику і стратегію творчих дій, констатувати змінювані умови та виявляти причинно-наслідкові зв'язки подій. Тобто, самі по собі знання стали малоцінними. Їх ефективність визначається здатністю застосовувати у динамічно змінюваних умовах. Тож, першочерговим завданням викладача – є забезпечення якісної підготовки студентів відповідно до вимог освітньо-професійних програм та кваліфікаційних характеристик, формування у них готовності до гнучкого і адекватного реагування у різних професійних ситуаціях, здатності ініціативно й творчо реалізовувати себе в навколишньому світі.

У контексті ситуації, що складається, особлива роль відводиться викладачам, що здатні сформувати вільну, конкурентоспроможну особистість в умовах стратегічного розвитку освіти. Відтак, у теперішній час активізувався пошук нових можливостей для підвищення професійного рівня педагога, створення і реалізації відповідних умов його професійного зростання, оскільки сучасний учитель повинен бути готовий змінювати своє педагогічне мислення, а також уміти розробляти шляхи подальшого безперервного професійного саморозвитку. Рішення даної проблеми можливе за умови формування постійної потреби в безперервному професійному розвитку кадрів, створення програми професійного зростання викладача. Однак розрив між вузівською підготовкою та підвищенням кваліфікації (один раз на п'ять років), життя «від курсів до курсів», відсутність зацікавленості в розвитку, оновленні, часто відсутність перспективи і стимулювання загрожують породити інертну, пасивну особистість педагога, а той, у свою чергу, «викривлену» особистість майбутнього фахівця.

Звісно, кожен викладач вищого навчального закладу освіти – це обізнаний спеціаліст, що має високий рівень теоретичної підготовки зі своєї дисципліни. Проте володіння готовими та перевіреними навчальними технологіями, потужними дидактичними методиками ніяк не гарантує високих результатів. Уважаємо, що успіх викладацької діяльності залежить від особистості та майстерності викладача, максимального прояву власних можливостей і

здібностей, вдалого вибору та періодичного чергування методів і засобів навчання, які найбільше відповідають індивідуальним особливостям студента.

Портрет сучасного вчителя включає особистісний, предметний, функціональний та соціальний компоненти, кожен з яких потребує відповідного стратегічного розвитку.

Структурний компонент	Характеристика	Яким чином досягається формування та розвиток
Особистісний	професійно-значущі особистісні якості	розвиток у педагога емпатії, тобто здатності розуміти внутрішній світ іншої людини і проникати в його почуття, співпереживати їм; здатність до активного впливу на студента – динамізм особистості, який проявляється в ініціативі, гнучкості, різноманітті впливів і в можливості педагога ловити зміни ситуації і продумувати в зв'язку з ними необхідну стратегію педагогічних впливів; формується лише у тривалій усвідомленій педагогічній діяльності
Предметний	досконале базове знання дисципліни, що викладає викладач	безперервна освіта у дисциплінарному та загальнонауковому напрямку; відвідування та активна участь у предметних вебінарах, семінарах, конференціях тощо
Функціональний	ускладнення професійних функцій	вивчення та упровадження сучасних провідних методів, прийомів, засобів навчання; якісна взаємодія зі студентами із урахуванням рівня попередньої підготовки та динамічним моніторингом засвоєння інформації; вибір, систематизація, безперервне удосконалення прогресивних методів, форм і засобів навчання відповідно до вікових, психо-емоційних характеристик студента та майбутньої професії
Соціальний	посадове просування	Сталий розвиток та підвищення професіоналізму, суспільне визнання особистісних досягнень

На кожному етапі професійного розвитку педагога ці якості можуть бути розвинені по-різному, а професійна діяльність здійснюватися на різних рівнях.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку педагогічної теорії і практики свідчить про те, що в системі неперервної професійної педагогічної освіти усі складники повинні мати наскрізний перманентний розвиток на усіх щаблях професійної кар'єри. Тільки педагог-практик, що володіє базовими професійними компетентностями в обраній сфері педагогічної реалізації здатний до успішної професійної діяльності, як в ролі викладача-предметника, так і в ролі педагога-вихователя.

Повний аналіз результатів професійної діяльності та рівня компетентності педагога націлює на створення індивідуального плану особистісного зростання, метою і результатом

реалізації якого стане розвиток професійної компетентності вчителя, що можливе за умови розповсюдження особистого педагогічного досвіду, участю у конференціях різного формату, наукових семінарах, курсах підвищення кваліфікації, стажуванні з вільними обміном думками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лист МОНУ №1/9-141 від 04.03.2020р. «Щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>
3. Про затвердження Методичних рекомендацій для професійного розвитку науково-педагогічних працівників (наказ МОН № 1341 від 30.10.2020р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/77308/
4. Шарлович З. П. Теоретичні підстави забезпечення ефективності безперервного навчання спеціалістів медсестринства в умовах сьогодення / Актуальні проблеми методології вищої та фахової передвищої медичної (фармацевтичної) освіти: сучасні виклики та нові можливості: матеріали Міжнародної науково-методичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 15 жовтня 2022 р. / уклад.: І. Я. Губенко, О. Т. Шевченко, З.П. Шарлович, П. О. Гайдай. Черкаси: Видавець Ольга Вовчок, 2022., С 265-267. – (304 с.). // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1nDn6_7ouoSCaRkopxpOg3WPMDSHw0wWh/view
5. Шарлович З.П. Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шарлович Зоя Павлівна – Житомир, 2015. – 338с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/18684/1/dys_Sharlovych.pdf

ВІДТВОРЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЯК ОСОБЛИВОГО ВИДУ ПЕРЕКЛАДУ

*Башманівська І. В., викладач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

Зазирнувши в історію та провівши паралель із сьогоденням, можна чітко побачити, що політика завжди була, є і, певно, буде невід'ємною частиною життя суспільства. Тому не дивно, що поняття політичного дискурсу існує в уяві людей. Звичайно ж, переклад завжди йде поряд, адже задля мирного співіснування людства потрібно комунікувати. Відповідно, засобом для здійснення цієї міжмовної комунікації є переклад.

Саме політичний дискурс може швидко відреагувати на всі події й зміни в житті суспільства. Крім того, він є так званим передавачем інформації з однієї культури до іншої. Саме перекладач є тією ланкою, від якої залежить, як та чи інша інформація буде сприйнята представниками іншої мовної групи.

Дослідження політичного дискурсу займалися такі науковці, як П. Бейлі, Ф. Браунінг, Л. Мацько, Л. Жук, О. Олійник, А. Паркер, В. Кухаренко, С. Шевчук, В. Самохіна, Е. Шейгал та багато інших.

Переклад є надзвичайно тяжким і різнобічним процесом. Ще в середині ХХ століття науковці почали досліджувати й розробляти теорію перекладу. Можна вважати, що саме в цей період і розпочалося серйозне систематизоване дослідження перекладознавства як науки. Існує багато визначень поняття «перекладу», та все ж смисли, певним чином, у всіх варіантах схожі між собою, адже науковці пояснюють один процес [3, с. 16].

Усі мовознавці дійшли спільної думки, що переклад – це спосіб комунікації, різновид міжмовного спілкування. Саме завдяки перекладу люди з різних культур і національностей можуть вести розмову й розуміти один одного.

Переклад можна вважати успішним, якщо, на думку адресата (реципієнта), текст перекладу повністю передає текст оригіналу, як з погляду повноцінності змісту, так і його структурованості.

Беручи до уваги відтворення політичного дискурсу при перекладі, варто згадати, що основним компонентом є саме його прагматичне значення, оскільки основне завдання полягає в тому, аби донести до адресата певну інформацію та налаштувати на доцільне для адресанта сприйняття цієї інформації.

Це може втілюватися в життя за допомогою «фактуальної інформації», тобто тієї, яка, відповідно до лінгвістичних досліджень, є основою для формування емоційної та оперативної інформації [2, с. 101].

З метою реалізації згаданої стратегії комунікативного перекладу використовується тактика передачі релевантної інформації [2, с. 101]. Під час перекладу політичного дискурсу, основне завдання для перекладача полягає саме в доцільній і точній передачі компонентів-носіїв фактуального змісту.

До найважливіших засобів, які часто застосовуються при перекладі, відноситься переклад нейтральної, суспільно-політичної лексики, назв міжнародних установ, країн, дат, кількісних показників, що відповідають за передачу фактуальної інформації. Конкретними реалізаціями тактики відтворення релевантної інформації слугує використання міжмовних відповідностей (еквівалентів або варіантних відповідностей, що є контекстно обумовленими) [2, с. 101].

О. Шейгал зазначає, що політичне спілкування, мова політики, а також політичний дискурс – тотожні поняття. Дослідниця вважає політичні комунікацію та дискурс взаємопов'язаними, а політичну мову – системою знаків, які утворюють семіотичний простір політичного дискурсу [1, с. 256].

Відтак можемо стверджувати, що переклад політичного дискурсу є окремим важливим різновидом перекладу, який має свої особливості й характерні ознаки. Переклад політичного дискурсу, а відповідно й політичних промов – це складний процес, що вимагає відповідних знань та навичок.

У політичному дискурсі активно використовуються образні засоби мови, стилістичні прийоми, адже вони характеризуються концептуальністю та ідеологічно обумовленою багатозначністю.

Метафори, порівняння, перифраз, гумор та іронія – це те, що допомагає відомим політикам переконувати й змушувати повірити в них усіх слухачів, сприяє в досягненні успіху в політичній кар'єрі. Тому вдале використання лексичних засобів лише допомагає досягти бажаних результатів.

Отже, переклад є надзвичайно важливим засобом міжмовної комунікації, який виконує різноманітні функції й без якого існування людства могло б бути під загрозою. Перекладацькі трансформації та прийоми – запорука успіху кожного перекладача у відтворенні лексико-семантичних засобів при перекладі англомовного політичного дискурсу. Тому знання теорії перекладознавства лише полегшить роботу перекладача, задля досягнення адекватності й взаєморозуміння в міжкультурному просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: [колективна монографія / за заг. ред. Шевченко І. С.]. Х.: Константа, 2005. 356 с.

2. Жмаєва Н. С., Корольова Т. М., Попова О. В. Переклад політичного дискурсу: комунікативно-функціональний та лінгвістичний аспекти (на матеріалі перекладів з англійської мови німецькою). Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2018. № 27. С. 96-104.

3. Саприкін С. С., Чужакін А. П. Світ усного перекладу: навч. посібник. Вінниця: Нова Книга, 2011. 224 с.

ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Башманівська Л. А., канд. пед. наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Особливе значення для формування літературознавчої компетентності учнів загальноосвітньої школи має епістолярій письменників, творчість яких вони вивчають за шкільною програмою. Епістолярна спадщина є першоджерелом вивчення життя та творчості митців слова. Вагоме місце в процесі формування літературознавчої компетентності посідає й епістолярій Лесі Українки. Знайомлячи учнів з листами поетеси, дізнаємося про національно-культурне життя, історичних діячів, представників мистецтва, знаходимо портрети та мистецькі вподобання інших митців слова. Епістолярій викликає інтерес не тільки як матеріал для вивчення біографії, а також як фактор, де відображена багатоаспектність духовного життя письменниці, індивідуальні особливості її мислення.

Вивченню епістолярної спадщини письменників присвятили свої праці Н. Волошина, А. Ільків, Г. Мазоха, Л. Овдійчук, Н. Петриченко, К. Приходченко, О. Свириденко, О. Слоньовська, В. Цимбалюк та багато інших науковців. Проблемою формування літературознавчої компетентності цікавилися Л. Базиль, Н. Бібік, О. Куцевол, Л. Лузан, А. Ситченко, О. Семенов, А. Фасоля, Л. Фурсова, В. Шуляр та ін.

З метою формування літературознавчої компетентності школярів на уроках вивчення життєпису Лесі Українки вчитель-словесник має можливість використовувати такий цікавий матеріал, як епістолярій. Письменниця у своїх листах розкриває події, літературні проблеми того часу, емоційний стан. На думку І. Погребняка, «тональність листів краще, ніж будь-який інший матеріал, дає змогу скласти про письменника певне та яскраве уявлення, відчутти сутність особистості, зрозуміти внутрішній світ, його світовідчуття і душевний настрій» [2].

Для школярів знайомство з життєписом Лесі Українки за її листами є новою й досить цікавою формою роботи, адже листи поетеси є найбільш правдивим матеріалом про смаки, громадсько-політичні та літературно-естетичні погляди письменниці.

На такому на уроці філолог створює певний емоційний настрій, а школярі навчаються занурюватись у творчу лабораторію Лесі Українки, відчувати особливості її духовного світу, а також дізнаються про різних культурних діячів, з якими листувалася поетеса. Вивчення життєпису за листами зацікавить учнів постаттю поетеси й сприятиме формуванню їхньої літературознавчої компетентності. Адже сьогодні використання хронологічних таблиць чи заучування біографій на оцінку знижує зацікавленість літературою і письменником зокрема. І

навпаки, використання інноваційних методик, серед яких і проведення уроку за листами, є тим ключем до аналізу життя письменниці та її творчості, що допомагає школярам краще зрозуміти авторку в процесі творення нею шедеврів української літератури.

Для формування літературознавчої компетентності школярів важливим буде розгляд специфіки родинного листування поетеси. Учням цікаво дізнатися, що листи до родичів, зокрема до родини Драгоманових, Леся Українка писала ще дитиною. З її листів дізнаємося, що вона все дитинство хворіла, потім боролася з хворобою протягом усього життя.

Життя поетеси проходило в постійних подорожах місцями лікування. Єдиною розрадою було саме листування. Проте вона не здавалася й сподівалася на одужання. У листі до матері Леся Українка писала: «Коли б тільки швидше справжня весна настала, щоб сонця було багато» [5, с. 231]. Або ж лист до родини Косачів: «...У нас така чудова весна цвіли сади, фіалки навіть попідтинню скрізь синіли, – що я «воспрянула духом»... На мене зараз же впливає тепло, роблюся вдвоє здоровша» [5, с. 278].

Наголошуємо в розмові з учнями, що Леся Українка була сильною духом особистістю, вона боролася з хворобою й працювала постійно, адже література була не тільки її професією, а й покликанням.

У листах письменниці до рідних учні знаходять цікаві факти про політичне й літературне життя України, а також інших країн. Коли поетеса подорожувала до Німеччини, Болгарії, Італії, Єгипту тощо, вона детально описувала все, що зустрічала на своєму шляху. Для неї подорожі та листування з рідними, друзями, діячами мистецтва були порятунком, частиною життя поетеси. Як писала сама авторка, були дні, коли вона надсилала по вісім листів, де ділилася як своїми успіхами, так і невдачами, літературними планами, коментувала свої твори, оцінювала тогочасну критику, цікавилася мистецтвом, зокрема музикою та живописом тощо.

Можна розповісти учням, що у своїх листах письменниця висловлює погляди на освіту й науку. Зокрема, у листі до М. Драгоманова Леся Українка пише, що «наші люди зачинають більше думати про власну освіту, а не вдовольняються самою казенною наукою» [4, с. 112]. Родинне листування Косачів-Драгоманових мало значний вплив на формування світогляду письменниці та на її творчість.

Учитель-словесник, використовуючи епістолярій на уроках української літератури, повинен застосовувати різні форми й методи роботи з листами. Зокрема, цікавою формою роботи є вибір епіграфу з листа поетеси до уроку чи до учнівської письмової роботи, цитати або цікавого афористичного вислову, адже листи письменниці характеризуються багатою образністю. У них зустрічаємо багато крилатих висловів фольклорного й літературного

походження, прислів'їв та приказок, також знаходимо характеристики різних подій, відгуки про літературні твори.

Епістолярну спадщину можна використовувати на різних етапах уроку вивчення життєпису, а також під час аналізу художнього твору й на підсумкових заняттях. Ці матеріали створюють відповідний емоційний настрій, який має вплив на зацікавлення школярів життєписом і творчістю письменниці. Закріпити вивчення життєпису письменниці на основі епістолярію можна в позакласній роботі з літератури. Учням пропонуємо провести, наприклад, літературний вечір, де розглянути листування письменниці, організувавши діяльність юних дослідників, зокрема біографів, істориків, літературознавців. Унаслідок такої роботи епістолярій Лесі Українки стає засобом підвищення в учнів інтересу до літератури, засобом формування літературознавчої компетентності.

Використовуючи епістолярій Лесі Українки на уроках української літератури в школі, учитель-словесник має можливість формувати у своїх учнів літературознавчу компетентність, оскільки така робота дозволить йому розкрити особливості духовного світу поетеси, її погляди на життя та творчість, а також ставлення до літературного процесу й суспільного життя того часу. Учні, вивчаючи епістолярну спадщину поетеси, зможуть відчутти й зрозуміти її стан, переживання, а також задумуються над власним життям, своїм духовним світом. Епістолярна спадщина письменниці сприятиме зацікавленню літературою, формуванню літературознавчої компетентності й покращить рівень знань школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Погребняк І. Епістолярій як артефакт духовності. *Синопис: текст, контекст, media*. 2015. № 3 (11). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2015_3_5
2. Українка Леся. Зібрання творів. У 12-ти томах. Т. 10. Листи (1876-1897). Упорядкув. В. Яременка. К.: Наукова думка, 1978. 543 с.
3. Українка Леся. Зібрання творів. У 12-ти томах. Т. 12. Листи (1903-1913). Упорядкув. В. Святювця. К.: Наукова думка, 1979. 694 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО МЕДІАПРОСТОРУ ЯК ВАГОМА КОМПОНЕНТА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА ЖУРНАЛІСТИКИ

*Башманівський В. І., канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики, реклами та PR,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Сучасний суспільний процес характеризується постійним зростанням ролі ЗМІ, де особливої ваги набуває підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю «061 Журналістика», що спрямована на формування креативних і компетентних фахівців, які матимуть змогу розв'язувати завдання дослідницького та інноваційного характеру. Основоположними факторами в процесі підготовки медіафахівців ХХІ століття є здатність виявляти ініціативу та підприємливість; уміння використовувати знання із соціальних комунікацій, набуті в процесі навчання, в інноваційній діяльності й дослідницькій роботі; здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях; володіння навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до вибору стратегії спілкування; робота в команді тощо.

Про актуальність означеної проблеми вказували дослідники Н. Сидоренко, В. Іванов, Н. Ліщина, А. Досенко, І. Погребняк, І. Канівець, А. Животко, І. Михайлин, Л. Сніцарчук, І. Срібняк, О. Усманова та ін. Науковці зосереджують увагу на особливостях розвитку української журналістики як складової глобалізованого медіапростору, простежують комунікаційні взаємозв'язки між минулим і сучасним у міжнародному вимірі. Зокрема, зазначені тенденції відслідковуються в книгах «Історія журналістики: виникнення та розвиток новинних мас-медіа в країнах Європи, Азії та Північної Америки (XVII-XX ст.)» Ігоря Срібняка [3], «Історія української журналістики (західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.: ідейно-концептуальні засади, періодизація)» Степана Костя [1], «Історія української журналістики ХХ-ХХІ ст.: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра напряму підготовки «Журналістика» Олени Усманової [4], «Від Майдану до Майдану. Новітня історія української журналістики (1989 – 2019)» Юрія Нестерняка, Юлії Нестерняк та Олександра Клименка [2] тощо. Попри значну кількість наукових розвідок з вивчення історії української та світової журналістики, вважаємо за необхідне зосередити увагу на ознайомленні студентів магістратури з актуальними проблемами та етапами розвитку медіа України.

Актуальні проблеми історії українського медіапростору тісно пов'язані з питаннями розвитку сучасної журналістики. Володіння зазначеною інформацією дає можливість медіафахівцям якісно виконувати свої професійні обов'язки, надаючи реципієнтам

журналістські матеріали високого рівня. У контексті пропонованого дослідження розглянемо «Актуальні проблеми історії українського медіапростору» як навчальну дисципліну, що перебуває на етапі активного розвитку.

Освітня компонента «Актуальні проблеми історії українського медіапростору» допоможе здобувачам вищої освіти отримати теоретичні знання про кульмінаційні моменти в розвитку історії українського медіапростору XVIII-XXI ст.; з'ясувати функції та роль українського медіапростору на переламних етапах української історії; ознайомитися з майстерністю кращих українських публіцистів, радіо- та телевізійників, інтернет-журналістів, рекламистів і PR-ників; опанувати методи дослідження тощо. Вивчаючи актуальні проблеми історії українського медіапростору, магістри ознайомлюються з особливостями розвитку українських засобів масової інформації з позицій історії, а саме пражурналістики, що зосереджує увагу на акцентах комунікаційної діяльності інтелектуальної еліти до середини XV ст.

У процесі подальшого вивчення освітньої компоненти майбутні журналісти здобувають знання про зародження й становлення української журналістики в період другої половини XVIII та середини XIX століть. Магістри журналістики, аналізуючи формування українського медіапростору другої половини XIX століття, отримують базові знання щодо першопричин активізації діяльності українських ЗМІ періоду національного пробудження (кінець 1890-х – 1914 рр.) та ролі української інтелігенції в процесі становлення українського суспільства.

Студенти розглядають медіапростір Світової та національно-визвольної воєн (1914 – 1921 рр.). Український медіапростір міжвоєнного періоду (1921 – кінець 1930-х років) також перебуває в центрі магістерських студій, де з особливим інтересом досліджуються питання демократичних підходів до розвитку нових жанрів у друкованих ЗМІ, становлення радіо. Водночас, вивчаються «революційно-більшовицькі» впливи, що спричинили масовий терор та переслідування й розстріли інакодумців. З'ясування медіапростору України періоду Другої світової війни (1939 – 1945 рр.) сприяє зняттю «білих плям» нашого історичного минулого. Дає змогу побачити шлях нашого народу в реалістичному руслі без ідеологічних нашарувань.

Український медіапростір періоду другої половини XX століття охоплює актуальні питання становлення та розвитку телебачення, вдосконалення та появи нових медіажанрів, проблематики журналістських матеріалів, діяльності провідних журналістів тощо. Особливо помітне місце займає медіапростір України періоду незалежності (1991 – 2022 рр.). Розглядаючи цей етап, магістри поглиблено вивчають сучасну журналістську жанрологію, професійний досвід сучасних медіафахівців тощо.

Освітня компонента «Актуальні проблеми історії українського медіапростору» має значний комунікативний потенціал, а її опанування сприяє якнайповнішому, досконалому, довершеному використанню її основ у процесі творчої діяльності майбутніх журналістів. Вивчення цієї дисципліни дає змогу магістрам розв'язувати задачі дослідницького та інноваційного характеру в процесі професійної діяльності, відстежувати проблемні питання в діяльності сучасних медіа, застосовувати здобуті знання при плануванні наукової роботи чи розробки та реалізації інноваційних медіапроектів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кость С. Історія української журналістики (західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.: ідейно-концептуальні засади, періодизація). Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 272 с.
2. Нестерняк Ю., Нестерняк Ю., Клименко О. Від Майдану до Майдану. Новітня історія української журналістики (1989 – 2019). URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/vid-majdanu-do-majdanu-novitnja-istorija-ukrains-koi-zhurnalistiki-1989-2019.html?gclid=CjwKCAiAk--dBhABEiwAchIw>
3. Срібняк І. Історія журналістики: виникнення та розвиток новинних мас-медіа в країнах Європи, Азії та Північної Америки (XVII-XX ст.). Міжнародний науково-освітній консорціум імені Люсьєна Февра, Київ. 2018. 156 с.
4. Усманова О. Історія української журналістики ХХ-ХХІ ст.: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра напряму підготовки «Журналістика». URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/458609/mod_resource/content/1/Навчально-методичний%20посібник.pdf

ОСВІТНІЙ КОНТЕНТ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЖИТОМИРЩИНИ

Бауманівський О. Л., канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри слов'янських і германських мов Навчально-наукового інституту філології та журналістики, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Важко уявити життя суспільства без телебачення, адже саме поява телебачення ознаменувала появу нової епохи та вплинула на виникнення масової культури, відео мистецтва і навіть пересічних творів літератури. Серед усіх інших засобів інформації воно є найлегшим для сприйняття людиною. У результаті появи телебачення світ набув персоніфікованих ознак, а відтак глядач може отримувати конкретну інформацію про те, що, де і як відбувається, незалежно від графічного розташування та відстані від об'єкту події. Людина стає «дистанційним» свідком подій, що відбуваються, вникає в їх історію та процес [4].

Перші телевізійні передачі для більш-менш масового глядача почали транслювати в лютому 1951 року в Харкові. На той час групою ентузіастів під керівництвом В. Вовченка було споруджено аматорський телецентр, він відрізнявся від наступників тим, що стандарт був 330 рядків у кадрі, а в професійному 625. Тим не менше, передачі транслювалися і мали дуже великий попит у харків'ян. Харків став фактично третім містом у Радянському Союзі, після Москви і Ленінграду, де телебачення працювало на досить професійній основі. Транслювати регулярні програми почали у 1956р. До 1960-х років мовлення відбувалося лише у прямому ефірі. Телебачення було досить простим: всього три телевізійних канали в метровому діапазоні (перший та другий канал Центрального Телебачення СРСР і один канал українського телебачення). На початку 80-х років було створено ще один канал, який був у ефірі лише чотири години на день – Навчальна програма Центрального телебачення СРСР [2].

На початку 90-х років у телевізійному просторі України домінували російськомовні телепрограми. Хоча й Україна набула статусу незалежності, проте українські телепрограми транслювали вдвічі менше, оскільки українське телебачення називають дітищем російського телебачення, то і маємо дещо мобільнішу структуру. Основними перевагами російських телепрограм на той час вбачаємо у високій професійній майстерності працівників, сучасній технічній базі тощо. У період створення і розвитку українського телепростору все «калькувалося» з Росії. Проте, станом на 1999 рік структура національного телерадіомовлення України враховувала в собі 25 державних регіональних телерадіокомпаній, Національну та близько 300 недержавних теле- і радіокомпаній, Концерн радіомовлення, радіозв'язку, телебачення (РРТ), які забезпечували доставку сигналу (25 регіональних телепередавальних центрів), і кілька центрів потужного радіомовлення, а також студія «Укртелефільм» [6].

Важливим етапом розвитку телебачення в Житомирській області став вихід в ефір радіостанції «Житомирська хвиля» – її передачі транслюються на частоті 103,4 МГц, і за порівняно короткий час їхній обсяг сягнув цілодобового мовлення. У другій половині 1990-х – 2000-х роках Житомирське обласне телебачення активно оновлювало свою технічну базу; так само і на обласному радіо здійснено модернізацію технічного обладнання – на сучасну цифрову техніку. [3] І вже у 2012 році (остання вільно доступна інформація) склад телеорганізацій Житомирської області був наступним. При загальній кількості 28 державної форми власності – 1, комунальної – 2, решта 25 – комерційної. За способом поширення сигналу 4 були ефірними (Житомирська обласна телерадіокомпанія, ТОВ «Телерадіокомпанія «Союз - ТВ»», Малинська районна телерадіостудія «Полісся», КП Коростенської міської ради «Творче об'єднання «Коростеньмедіа») і 24 – кабельними. За сферою поширення всього одна телеорганізація була обласною, коли решта 27 відносилися до районних. У кабельних мережах телекомпанії транслювали власну інформаційну продукцію двадцять годин на добу. В області також працювали 24 провайдери кабельного телебачення, 3 з яких мали ліцензії на трансляцію програм у кабельній мережі в цифровому форматі. [6]

Телевізійні освітні програми можуть бути представлені у вигляді лекцій чи бесід з ілюстраціями або без таких, а також фільмів, телеуроків. Однак матеріал у них викладено з урахуванням уже наявних у глядачів знань, на яких така телепрограма й базується, без докладного термінологічного розгляду й пояснення кожного поняття. Передбачається, що слухач або глядач готовий до сприйняття пропонованого матеріалу [5].

Родоначальником освітніх телепрограм можна вважати телеканал «Культура», основними напрямками роботи телеканалу було висвітлення і популяризація здобутків вітчизняної та закордонної культури; показ фільмів й вистав за сценаріями відомих постановників на основі творів класичної літератури і випуски власних циклів передач, спрямованих на висвітлення як культурної спадщини, так і культурного сьогодення столиці та регіонів. Проте на нашу думку, йому не вистачає популяризації в суспільстві ідей ознайомлення суспільства із культурним надбанням України. Велике просвітне значення мають конкурси й вікторини, які є досить популярними в українських телеглядачів. Основною функцією програм «Найрозумніший», «Що? Де? Коли?» є освітня – ці вікторини й конкурси захоплюють інтелектом, стимулюють прагнення до нього, тому відіграють велику роль в освіті. На всеукраїнських телеканалах популярними є ранкові шоу, які поєднують в собі риси інформаційних, розважальних та освітніх програм. Досить корисними вони можуть бути як у прикладному значенні, адже в ефірі подаються корисні поради, так і в плані розширення світогляду [1].

Освітній контент телебачення Житомирської області можемо проаналізувати на прикладі каналів Житомирщини. Телеканал «СК1» має три різновиди телевізійних програм: «Інформаційно-аналітичні передачі», «Розважальні проекти» та «Ранкове шоу «Ранок-сніданок» містять опосередковане відношення до освітнього контенту, зокрема не представлено жодної освітньої програми, хоча як в новинному так і розважальному контенті представлені освітні елементи [7]. Телеканал «Союз ТВ» пропонує такі телепередачі: «У центрі подій» («Гарячі новини» та «Тиждень»), «Відкрита студія», «Об'єктив», «Точка неповернення», «Житомир'яни говорять», «Time line», «Актуально», «Production СТВ» («Ходімо на каву», «#ВТЕМІ») та «10 хвилин» також пропонує освітні компоненти, як-то в розважальному контенті, так і в новинному, але не виокремлює суто освітніх телевізійних програм [9].

Телевізійний канал «Суспільне Житомир», який є філією публічного акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» з однойменною назвою, є найбільш новинним телеканалом області і представлений такими програмами: «Новини», «Новини регіону – Житомирська область», «Суспільне Новини», які постійно демонструють новини Житомирського департаменту освіти, а розважальна програма «Ранок з UA: Житомир» містить різні вікторини й конкурси, які розвивають інтелект і стимулюють прагнення до освіти загалом [8]. Слід зазначити, що будь-яка розважально-освітня програма містить повчальний елемент: переглядаючи шоу, людина повинна навчитися робити добро своєму ближньому, піклуватися про навколишнє середовище тощо.

Мета освітнього телебачення - процес об'єднання фонду культурних цінностей, створення великої кількості зрозумілих та доступних широкій аудиторії дописів і відеозамальовок, які б у простій формі подавали не тільки цікаву, а й корисну інформацію, інтелектуально збагачуючи глядача. Ці незатребувані бізнесом освітні телепрограми, які є провідниками духовності і дають змогу передати духовну спадщину майбутнім поколінням. Проте, в ході нашої коротенької наукової розвідки відзначили Недостатню увагу громадськості Житомирської області до освітніх телепрограм, які б виявились актуальними під час дистанційного навчання українських дітей під час пандемії і російсько-української війни. Це суттєво зменшує можливості творчо-виробничих груп для підготовки і впровадження цікавих та актуальних телепередач, які могли б суттєво змінити обличчя сучасного житомирського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білоус О. М. Основні аспекти дослідження регіонального телебачення в контексті національно-патріотичного виховання дітей / О. М. Білоус // Держава та регіони.

Соціальні комунікації. - 2013. - № 1. - С. 44-48. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2013_1_11 (дата звернення: 04.08.2022).

2. Веруцька І. Історія створення та виникнення українського телебачення [Електронний ресурс] / І. Веруцька. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://naub.oa.edu.ua/2017історія-створення-та-виникнення-укра/> (дата звернення: 04.06.2022).

3. Житомир.Info [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.zhitomir.info/tag?s=телебачення> (дата звернення: 04.04.2022). – Назва з екрана.

4. Ільченко М. Ю. Проблеми розвитку телекомунікацій в Україні / М. Ю. Ільченко // Вісті академії інженерних наук України. – 1994. – № 1. – С. 5-17.

5. Каралкіна Н. В. Роль регіонального телебачення у формуванні громадської думки / Н. В. Каралкіна // Стиль і текст. - 2015. - Вип. 16. - С. 157-165. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sit_2015_16_18 (дата звернення: 07.09.2022).

6. Коротка історія українського телебачення. Події і дати [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://tv-remont.info/our-articles/useful-information/kоротка-istoriya-ukrayinskyogo-telebachennya-podiyi-i-daty/> (дата звернення: 07.04.2022).

7. СК1 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sk1.tv/> (дата звернення: 04.04.2022). – Назва з екрана.

8. Суспільне|Житомир [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/regions/zhytomyr-region/> (дата звернення: 13.06.2022). – Назва з екрана.

9. Телекомпанія Союз-TV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ctv.ua/> (дата звернення: 06.04.2022). – Назва з екрана.

PRACTICAL ASPECTS AND METHODS OF TEACHING ENGLISH TO THE STUDENTS OF PHILOLOGY AND JOURNALISM

Basmanivskiy O., Zhytomyr Ivan Franko State University

The complexity of a journalist's activities lies in the fact that he must be able not only to listen to information, but also to analyze it in order to correctly present it to his readers, listeners and viewers. Some find it difficult to do this even in their native language, let alone English.

The language of the media, due to stylistic requirements, differs from the spoken and everyday version. The construction of sentences should not be florid - this will complicate the perception of information. The speech of a news reporter is simple, logical, literate; slang and slang have no place in it. But some modern forms of journalism, for example, infotainment, will require knowledge in this area.

The texts of news, reports, comments must fit into the time frame, which is important for live broadcasts. This requires a perfect knowledge of the meanings of words, phraseology, mastery of the synonymous wealth of the language. Confidence in linguistic knowledge during live communication will help to ask questions correctly: correct and tactful questions will attract viewers, listeners and will not offend the interviewee.

Developed communication skills, competent speech, speed of perception and analysis of information testify to a high level of professionalism. To achieve such a result on your own, you will have to make an effort. In the preparation process, you can use special teaching aids, Internet resources

The current state of teaching foreign languages in general is marked by an ever-increasing specialization, determined by the professional and other interests of groups of specialists studying a foreign language. One of these groups of specialists, using new methods of learning English and specialized terminology, are TV and radio journalists. Learning English is of great importance for TV and radio journalists who receive information, as well as audio and video materials from leading English-language news agencies.

The role of personal, business and professional communication, which is growing in the modern world, is manifested both in real live communication, and in a form of electronic communication via email, social networks, instant or chat messengers and their options, print, audio and even video messages, as well as internal options phone calls. The indicated possibilities of communicative resources imply the expansion of the external boundaries of communication to almost global limits.

Along with the increase of a number of foreign language users among the future specialists right in their professional activities, a very important issue is the prospect of fruitful interaction between a foreign language teacher and students of non-linguistic specialties in the field of the professional orientation of the learning process and as a result of improving the quality of forthcoming activities of a future specialist according to the specialty.

The specificity of television and radio journalism dictates special requirements for the training of specialists for work in electronic media, in connection with which, in the process of learning a foreign language, a special place should be given to mastering such a lexical and grammatical group of a general language vocabulary as a system of lexical units of spatial orientation in general, and place names in particular.

The activities of radio and television journalists are constantly associated with work with a variety of sources of information (newspapers, magazines, reports of correspondents and news agencies, original texts by authors), including English-language texts. Only an insignificant part of TV and radio companies have translation services, which provide prompt translation of materials necessary for the work of journalists. Therefore, most journalists solve the problem of working with English-language documents on their own, relying on their own professional skills. Modern methods of teaching English to television and radio journalists in our country and abroad are quite diverse. Now, we would like to consider one of the ways to learn a foreign language - a communicative approach, which, according to many methodologists, is quite effective and deserves consideration. It assumes a complete and optimal systematization of the relationship between the components of the learning content. These include: a system of general activities; speech activity system; speech communication system (communication); the system of the English language itself; systemic correlation of the native and English languages (their deliberately comparative analysis); the system of speech mechanisms (speech production, speech perception, speech interaction, etc.); text as a system of speech products; the system of structural speech formations (dialogue, monologue, monologue in dialogue, different types of speech utterances and messages, etc.); system (process) of mastering the English language; system (structure) of human speech behavior.

What is especially important in teaching journalism students is that their future profession is primarily related to direct communication. Being a successful journalist means being a good conversationalist and a skilled psychologist. And the primary task of the communicative method is to remove the fear of communication. At the same time, a special place is given to the requirements for organizing training sessions in a room or classroom of a foreign language, for creating an atmosphere of communication, a communicative environment, for organizing group, pair and individual work of trainees, for the technique of forming groups and pairs, for methods and reception - management of educational activities during training sessions.

Since, in order to use the words of a foreign language for a journalist to formulate his message (material, statement) or to understand the content of messages from foreign news agencies in the process of preparing his own materials, basic knowledge of the subject is required. He must competently change the forms of professional terms, combine them with each other and build a sentence, that is, at the first stage of teaching English, it will be appropriate to use the traditional method based on learning grammar, memorizing words and reading texts. For the gradual introduction of journalistic vocabulary and terms, studying grammar, it is advisable to build practical examples based on the traditional vocabulary of English-speaking news agencies. Those who want to be a professional in their field should regularly read publications on their topics in foreign publications, thereby enriching their vocabulary and horizons [8].

Thus, we can conclude that only the use of various methods of teaching English, combining all the components necessary for successful learning: the development of speaking skills, the study of the theoretical part and written practice, acquaintance with modern language culture and the basics of regional studies, the use of the studied material in real life situations, will help to achieve the set goals in the preparation of future journalists.

LITERATURE:

1. Dubskikh A.I., Zerkina N.N. The role of the teacher in the process of teaching a professionally oriented foreign language in a technical university // Modern trends in the development of the education system. Cheboksary: Sreda Publishing House, 2018. P. 108–110.

2. Encyclopedia of pedagogical technologies and innovations / Author-compiler N.P. Pavolocova. - H .: Type. Osnova group, 2009. - 176 p. - (Series "Golden Pedagogical Treasury").

3. Kramarenko S.G. Interactive learning techniques as a means of developing students' creative potential // Open lesson. - 2012. - № 5-6. - P. 7-10.

4. Pedagogical technologies / Anna Sazonenko; order .: G. Malchenko, T. Voronenko. - K .: world, 2009. - 128 p. - ("School of Peace").

5. Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: a textbook for students. classical, pedagogical and linguistic universities / Bigich O.B., Borisko N.F., Boretskaya G.E .etc. / For the head. ed. S.Yu. Nikolaeva. - K .: ЛЕНВІТ, 2013. - 590 c.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Березжок В. Ю., старший викладач, фаховий коледж Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», м. Київ

Екологічне виховання старшокласників, що передбачає природоохоронну діяльність, є одним із найголовніших напрямів забезпечення незмінного соціально-економічного процвітання держави. Воно слугує вихованню внутрішньої культури школяра, становленню його активної громадянської позиції, формуванню прагнення до захисту навколишнього природного середовища.

Головними якостями сучасної екологічно обізнаної особистості є здатність відчувати красу природи й прагнення до її захисту. Охорона природи здійснюється, насамперед, для того, щоб можна було її не тільки використовувати, а й розвивати.

О. Грошовенко (2007), О. Колонькова (2003), Я. Логвінова (2014), К. Магрламова (2011), Н. Немченко (2007), Н. Олійник (2005), Т. Пузир (2016) зосереджують увагу на педагогічних умовах формування екологічного та естетичного виховання.

З метою визначення ставлення молоді до охорони природи, розуміння взаємозв'язку екологічного та естетичного у природі, а також, педагогічних умов, нами було проведено експериментальну роботу.

У ході дослідження нами було виділено групи педагогічних умов, які забезпечують взаємозв'язок екологічного та естетичного виховання, а також, умови, які посилюють вплив взаємозв'язку екологічного та естетичного виховання старшокласників на природоохоронну діяльність (табл. 1).

Таблиця 1. Педагогічні умови

Педагогічні умови	
Умови, що забезпечують взаємозв'язок екологічного і естетичного виховання старшокласників:	Умови, що посилюють вплив взаємозв'язку екологічного і естетичного виховання старшокласників на природоохоронну діяльність:
1. Особистісно-практичні	1. Соціально-економічні
2. Матеріально-технічні	2. Психолого-педагогічні
3. Психологічні	3. Санітарно-гігієнічні
4. Методичні	

Власні спостереження показали, що:

I. Особистісно-практичні умови сприяють створенню сприятливого виховного середовища для: формування особистісних якостей учнів у процесі позанавчальної виховної діяльності шляхом залучення старшокласників до природоохоронної діяльності через

активізацію й мотивацію стосовно важливості її здійснення; розвитку самостійності старшокласників під час позанавчальної виховної роботи зі збереження природи.

II. Матеріально-технічні умови забезпечують функціонування навчально-виховного процесу відповідно до формування естетично доцільної поведінки старшокласників у природі, а також здійснення позанавчальної природоохоронної діяльності.

III. Психологічні умови забезпечують обов'язкове врахування вікових та індивідуальних особливостей старшокласників, виокремлення естетичної складової в організації природоохоронної діяльності відповідно до пізнавальних інтересів, здібностей і нахилів старшокласників.

IV. Методичні умови закладають основу для подальшого розвитку взаємозв'язку екологічного та естетичного виховання старшокласників у позанавчальній роботі та їх готовності до природоохоронної діяльності; дидактично-методичного забезпечення позанавчального природоохоронного виховного процесу та його учасників, залучення їх до проблем підготовки молодого покоління до здійснення природоохоронної діяльності, впровадження форм і методів, які стимулюватимуть старшокласників до виконання природоохоронних дій.

Продовжуючи характеристику груп педагогічних умов, що посилюють вплив взаємозв'язку екологічного і естетичного виховання старшокласників на формування готовності до природоохоронної діяльності, виділяємо:

I. Соціально-економічні (розуміння учнями мети, завдань і соціальної необхідності еколого-естетичного виховання та природоохоронної діяльності; виділення естетичного аспекту екологічного виховання та його важливості при здійсненні природоохоронної діяльності; отримання естетичного задоволення від оточуючого природного середовища, яке може задовольнити матеріально-технічне забезпечення).

II. Психолого-педагогічні (необхідність врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, які на різних стадіях свого розвитку по-різному сприймають і усвідомлюють навколишнє середовище; приймати до уваги й індивідуальні особливості індивіда, риси його характеру, уподобання, ставлення до природи, потреби та інтереси, які склалися в особистому досвіді окремих старшокласників; інформованість старшокласників про сутність взаємозв'язку екологічного та естетичного та важливості здійснення природоохоронної діяльності; використання позитивного впливу природоохоронної діяльності на фізичний і моральний стан старшокласників; одержання естетичної насолоди та задоволення від процесу участі у заходах еколого-естетичного напрямку; формування здатності учнів до самоаналізу та самооцінки своєї взаємодії з природою, враховуючи саму діяльність, її процес, а також результат).

III. Санітарно-гігієнічні (забезпечення належним чином засобами гігієни, знаряддями праці, відповідно до такої вікової категорії, як старшокласники).

Отже, визначивши і теоретично обґрунтувавши педагогічні умови формування оптимального взаємозв'язку екологічного та естетичного виховання старшокласників, ми змогли виділити групи педагогічних умов, які забезпечують взаємозв'язок екологічного та естетичного виховання: особистісно-практичні, матеріально-технічні, психологічні, методичні; а також, умови, що посилюють вплив взаємозв'язку екологічного та естетичного виховання старшокласників на природоохоронну діяльність: соціально-економічні, психолого-педагогічні, санітарно-гігієнічні.

Провівши експериментальну роботу, ми прийшли до висновку, що для того, щоб покращити результати, необхідно посилити вплив педагогічних умов щодо взаємозв'язку екологічного та естетичного виховання старшокласників у процесі позанавчальної роботи, зокрема, природоохоронної.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грошовенко, О. П. (2007). Формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Інститут проблем виховання АПН України, Київ.
2. Колонькова, О. О. (2003). Виховання у старшокласників ціннісного ставлення до природи. (Дис. канд. пед. наук). Інститут проблем виховання АПН України, Київ.
3. Логвінова, Я. О. (2014). Формування екологічної компетентності майбутнього викладача біології в процесі вивчення природничих дисциплін. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка, Кіровоград.
4. Магрламова, К. Г. (2011). Виховання в учнів ціннісного ставлення до природи як складової природоохоронної роботи в основній школі. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань.
5. Немченко, Н. В. (2007). Формування екологічного світогляду старшокласників ліцею медико-біологічного профілю. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Інститут проблем виховання АПН України, Київ.
6. Олійник, Н. Ю. (2005). Формування екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму у процесі навчання інформаційних технологій. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Українська інженерно-педагогічна академія, Харків.
7. Пузир, Т. М. (2016). Формування екологічної культури майбутніх техніків-екологів у процесі професійної підготовки в коледжах. (Дис. канд. пед. наук). Житомирський державний університет, Житомир.

СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР- БАКАЛАВРІВ З ПИТАНЬ МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

*Білик Л. В., к. п. н. проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти, Черкаська медична академія
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0054-4628>*

На сучасному етапі розвитку системи охорони здоров'я основним завданням є підготовка висококваліфікованого медичного персоналу: лікарів, фізичних терапевтів, ерготерапевтів, парамедиків. Так, один із пріоритетів ВООЗ - це співробітництво з державами в проведенні аналізу та створенні оптимальних програм підготовки медичних кадрів. Програми ВООЗ спрямовані на підвищення ефективності праці кожної категорії медичних фахівців.

Проблема оновлення змісту освіти відповідно до Стандартів медичної освіти, модернізації закладів освіти, удосконалення якості підготовки медичних фахівців входять до числа пріоритетних завдань нашої держави. Реформування сучасної медичної освіти потребує радикальних змін у професійній підготовці медичних фахівців. Варто зазначити, що першочерговим завданням процесу педагогічного дослідження є визначення основних методологічних підходів його проведення. «У широкому розумінні методологію тлумачать як систему принципів і способів побудови теоретичної і практичної діяльності, а також як вчення про цю систему [2, с.498]». Особливість методологічних принципів полягає у визначенні вихідних наукових позицій, які є загальними для всіх галузей, і одночасно теорію наукового пізнання у конкретній галузі науки». Отже, методологія – це сукупність принципів, методів і вихідних позицій дослідження, що використовують у процесі вивчення задекларованої проблеми і слугують основою пізнання дійсності й її перетворення. Майбутній медичний фахівець у своїй професійній діяльності має бути озброєним методологією науково-педагогічного дослідження. На жаль, професійно-педагогічна освіта не використовує на належному рівні методологічний потенціал, що спонукало до здійснення подальших досліджень із зазначеної проблеми.

Сьогодні компетентнісний підхід покладений в основу модернізації всієї європейської системи вищої медичної освіти. Використання цього підходу зумовлюється зміною інноваційної освітньої парадигми – орієнтація в підготовці фахівців на розвиток переконань, цінностей, компетенцій здобувачів освіти. Він вимагає переходу від традиційних когнітивних орієнтацій вищої освіти на інноваційні. акцентує увагу на набутті виробничого досвіду та готовності студентів його використовувати для самостійного розв'язання професійних проблем, що виникають у реальному житті.

Отже, застосування компетентнісного підходу в підготовці студентів у Черкаській медичній академії зумовлена стандартизацією української освіти на провідних засадах Болонської декларації та переходу на інноваційні орієнтації вищої медичної освіти. Компетентнісний підхід у професійній підготовці студентів-медиків має свої особливості. Він сприяє забезпеченню єдності освіти, наукових досліджень і клінічної практики. Варто зазначити, що компетентнісний підхід спонукає до втілення принципів: активності особистості, проблемності навчання, моделювання в формах освітнього процесу і умовах професійної діяльності.

На професійно-особистісний розвиток професійно важливих властивостей, якостей і здібностей особистості майбутнього фахівця-медика, впливає безліч біологічних і соціальних факторів. Важливу роль відіграють навчання і виховання в період професійної підготовки майбутнього фахівця. Їх організація передбачає системність соціальних впливів на особистість на кожному з етапів її розвитку з урахуванням її включеності в дану систему [3, с. 56-57].

Професійною спільнотою сьогодні до особистості медичного фахівця висуваються такі вимоги як: орієнтація на вищі людські цінності, чіткі особистісні цілі, людяність, відповідальність, особистісна зрілість, почуття власної гідності, вміння керувати собою і своїм розвитком, гнучкість, комунікабельність, емпатійність, бажання і вміння допомагати іншим, толерантність, творча ініціатива та ін. Актуальність гуманістичних цінностей медичних працівників обумовлюється потребою проявів милосердя, бажанням і вмінням допомагати пацієнтам на термінальних стадіях життя людини, що є основою при догляді за пацієнтами. Тому важливим завданням професійної підготовки студентів-медиків, які здобувають вищу освіту є формування ціннісних орієнтацій, переведення їх на рівень провідних індивідуальних орієнтирів, що регулюють професійну діяльність майбутніх медичних працівників [1, с.3].

Отже, цінності тісно пов'язані з реальним буттям людини й її професійною діяльністю. У цінностях особистості виявляються її здатність до суб'єктивізації об'єктивного світу, проявляється специфіка світорозуміння людини, її життєві принципи і переконання, що складають зміст життєвої спрямованості.

Процес професійної підготовки у вищій медичній школі можна розглядати як систему, для якої характерні інтегративні зв'язки, цілісність взаємодії викладачів і студентів. Сутність поняття „система” (від грец. systema – складене з частин, поєднання, складання) полягає у тому, що це є цілісний, розвивальний комплекс взаємозалежних елементів, які перебувають у певній ієрархічній підпорядкованості та єдності з довкіллям.

За своєю природою системи є різноманітні: відкриті – закриті; природні – штучні; неживі – живі; традиційні – інноваційні тощо. Важливою характеристикою системи виступає

інтегративність – наявність властивостей, що не притаманні окремим її елементам, а виникають унаслідок взаємозв'язку всіх елементів у межах структурної організації.

Отже, визначені у процесі дослідження методологічні підходи: *компетентністний, аксіологічний, акмеологічний, системний* є визначальними у професійній підготовці студентів-медиків у Черкаській медичній академії та дозволили розробити загальну концепцію дослідження, що призвело до створення моделі формування професійних навиків студентів галузі знань 22 Охорона здоров'я до медичної реабілітації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бобер Катерина Олександрівна Становлення професійних ціннісних орієнтацій студентів медичного коледжу в освітньому процесі : спец. 13.00.08 „Теорія і методика професійної освіти” : автореферат / К.О. Бобер. - 2014. - 25 с.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.

3. Назаренко Н. В. Компетентністний підхід в професійній підготовці майбутніх медичних працівників/ Н. В. Назаренко // Середня професійна освіта. - 2009. - №11. - С. 56–57.

ROZWIJANIE ZAINTERESOWAŃ CZYTELNICZYCH DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

dr Borawska Iwona,
Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych W Łomży, Rzeczpospolita Polska
iwonalomza@poczta.onet.pl
<https://orcid.org/0000-0002-8571-6301>

Rozwój zainteresowań czytelniczych uwarunkowany jest dojrzewaniem całej osobowości. Aby dojść do etapu samodzielnego, wnikliwego i krytycznego czytania, dziecko musi przejść przez określone etapy rozwoju czytelniczego, a mianowicie: *oglądanie ilustracji, słuchanie wierszy, opowiadań, baśni, własne opowiadania.*

1. Rola literatury w rozwoju i wychowaniu dziecka

Motto: „Z wszystkich instrumentów,
jakimi posługuje się człowiek, najbardziej
zdumiewająca jest bez wątpienia książka”

Jorge Luis Borges

Czytanie książek nie jest potrzebą przyrodzoną człowiekowi, ale wpajaną poprzez wychowanie w społeczeństwie, które rozumie ogrom korzyści płynących z obcowania tego rodzaju sztuką. Kontakt dziecka z książką może zacząć się już od życia prenatalnego, kiedy to matka czyta lub opowiada swemu nienarodzonemu maluchowi bajki. Dziecko przyzwyczaja się do jej głosu, oddechu i rodzi się pierwotna więź emocjonalna. Ten łagodny dźwięk działa na nie relaksująco. Czytając kilkumiesięcznemu dziecku, można zaobserwować początkowy brak zainteresowania, który z czasem będzie przeradzał się w coraz bardziej żywą reakcję. Ciekawił będzie głos osoby czytającej, a także książka jako przedmiot – zabawka. Dziecko będzie badać strukturę książeczki, przewracać strony, otwierać, zamykać, ssać. Z czasem polubi sytuację bliskiego kontaktu podczas czytania książki. Półtoraroczne dziecko będzie w stanie wysłuchać krótkiej bajeczki, siedząc spokojnie na kolanach matki. Powyżej drugiego roku życia maluch będzie słuchał czytanej historii, wpatrywał się w kolorowe obrazki, które potrafi nazwać, będzie wyciszał się podczas czytania, zasypiał. Wczesny kontakt z książką sprawia, że staje się ona dla dziecka ważnym elementem świata, codzienności. Dwuipółletnie dziecko dzięki książce potrafi się skoncentrować. Jednak, aby doszło ono do takiego etapu rozwoju potrzebuje dorosłego, który będzie jego przewodnikiem i łącznikiem ze światem książek. Będzie go potrzebować jeszcze bardzo długo, dopóki samo nie nauczy się płynnie czytać. Dlatego też w początkowym stadium to głównie od rodziny, w której dziecko jest wychowywane,

zależy jego nastawienie do książek i czytania. Jeśli dla rodziców czy opiekunów książka jest wartością, a czytanie odbierają jako przyjemność, to zaszczipią to swoim dzieciom, a to z kolei będzie rokowało prawidłowy rozwój postawy czytelniczej.

Drugim bardzo ważnym etapem w rozwoju zainteresowań czytelniczych dzieci jest edukacja przedszkolna. Tu najważniejszą rolę odgrywa nauczyciel. Aby „zarazić” wychowanków miłością do książek, on sam musi autentycznie cenić ich wartość, gdyż dzieci jak najczulszy sejsmograf wyczują fałsz i wszelkie działania staną się bezowocne. „Najnowsze badania naukowe potwierdzają, że nauczyciel przedszkola ma możliwość wywierania dużego wpływu na zainteresowania wychowanków. Nauczyciel w przedszkolu ma rozwinąć *głód czytelniczy* oraz przygotować do przyswojenia książki” (1, s. 404). Musi on doskonale orientować się w kanonie literatury dziecięcej oraz nowościach wydawniczych i trendach; dostrzegać różnicę w walorach wychowawczych i artystycznych utworu oraz jego treści, znać zainteresowania dzieci, ich aktualne potrzeby w zakresie „czytelnictwa”, a przede wszystkim systematycznie stosować różnorodne formy i metody pracy z książką.

Już na etapie przedszkolnym bardzo ważne jest, aby działania nauczycieli wspierane były działaniami rodziców i postawami rodziców w środowisku domowym. To, co rodzice mogą zrobić w zakresie rozwijania zainteresowań czytelniczych dzieci w wieku przedszkolnym, to przede wszystkim systematyczne głośne czytanie. Czytanie na głos małemu dziecku stymuluje rozwój jego mózgu, bo zanim nauczy się mówić, najpierw uczy się rozumieć mowę, tworzy tzw. słownik bierny. Czytając kilkuletniemu dziecku, rozbudzamy w nim ciekawość świata; pomagamy zrozumieć siebie i innych, poprzez naśladowanie pozytywnych wzorców zachowań bohaterów bajkowych. Słuchanie głośnego czytania stymuluje rozwój mowy, rozwija język, uczy myślenia i usprawnia pamięć. Dzięki temu dzieci kształtują swój bierny i czynny słownik, co w przyszłości może przyczynić się do ich sukcesów szkolnych i ułatwić naukę w szkole. Głośne czytanie ma też istotne znaczenie przy przewyżaniu ryzyka dysleksji. Bezspieczny wydaje się także postępujący rozwój emocjonalny dziecka i kształtowanie wrażliwości moralnej. Słuchając czytanego tekstu, rozwija wyobraźnię. Książki pomagają także przewyżać wiele dziecięcych problemów. Tak więc głośne czytanie jest doskonałym wsparciem dla dorosłych w wychowaniu dziecka, a w przyszłości zapocentuje nawykiem samodzielnego czytania i zdobywania wiedzy przez całe życie.

2. Zadania nauczyciela przedszkola w rozwijaniu zainteresowań czytelniczych dzieci

Wychowanie dziecka w wieku przedszkolnym musi być sprzężone z pobudzaniem jego rozwoju. Na tym etapie największą rolę odgrywa nauczyciel. Współczesna pedagogika stawia przed nim szereg zadań do realizacji, zwłaszcza w kontekście pracy z książką.

Pracując z bajką, baśnią, wierszem czy opowiadaniem, nauczyciel ma za zadanie rozwijać wrażliwość estetyczną dzieci, otwierać je na świat wartości, które niesie ze sobą literatura. Zadaniem nauczyciela jest wpływanie na rozwój intelektualny wychowanków. „Baśnie, opowiadania czy powieści mogą stać się pewnego rodzaju *schematem porządkującym*, poszerzają możliwości poznania świata, doskonalamą mowę (słownictwo, styl wypowiedzi, stronę gramatyczną), kształcą myślenie (procesy porównywania, analizy i syntezy, przyczyn i skutków) oraz ćwiczą pamięć i uwagę” (2, s. 66). Nauczyciel dążyć ma do tego, aby kształtować wyobraźnię i postawę twórczą dziecka, uruchamiając jego możliwości kreacyjne i interpretacyjne. To właśnie w okresie przedszkolnym wychowawcy pracują nad rozwojem emocjonalnym dzieci, sferą uczuć, która pogłębia się w kontakcie z książką. Dzięki możliwości identyfikacji z bohaterem literackim, który przeżywa niepowodzenia, przedszkolak rozwija zdolności empatyczne, ma możliwość interioryzacji wartości prezentowanych przez ulubionych bohaterów. Łączy się to z wychowaniem społecznym poprzez książkę, które jest jednym z głównych celów edukacji przedszkolnej. Literatura dostarcza dzieciom wzorców zachowań, daje poczucie społecznej więzi. Jednocześnie „wychowawca może posłużyć się literaturą w kształtowaniu więzi rodzinnych, ukazując odpowiednie przykłady miłości i ciepła w relacjach między rodzicami i dziećmi. Nauczyciel poprzez tekst literacki ma pogłębiać wrażliwość moralną swoich wychowanków. Dodatkowo może wykorzystać literaturę, aby wzbudzać patriotyzm, zainteresowanie przyrodą, kształcić podstawowe nawyki higieniczne itp. Książka jest dla nauczyciela doskonałym punktem wyjścia do tworzenia sytuacji, kiedy dziecko wciela się w rolę widza lub aktora, odgrywając lub obserwując grę innych. Jednak najważniejszym zadaniem jakie stoi przed nauczycielem przedszkola jest kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania. Aby tego dokonać, konieczne wydaje się zainteresowanie dzieci czytaniem poprzez dobór odpowiednich tekstów. Podstawowe formy organizacyjne pracy z dziećmi to: działalność indywidualna, zespołowa i zbiorowa, w zależności od tego do kogo skierowane jest zadanie. W przypadku rozwijania zainteresowań czytelniczych najważniejszą rolę odgrywają formy organizacyjne zajęć rozwijających mowę i myślenie. Wśród nich najbardziej popularne to: zabawy tematyczne i dydaktyczne, uroczystości, spacer i wycieczki, udział w konkursach, np. recytatorskich, małych form teatralnych oraz zajęcia, których główną część stanowią swobodne wypowiedzi dzieci lub opowiadanie, słuchanie głośnego czytania, nauka wiersza, zabawy teatralne, rozmowy na podstawie tekstu, ilustracji, ćwiczenia słownikowe, gramatyczne, ortofoniczne, słuchu fonematego, układanie historyjek obrazkowych, rymowanek, wierszy, bajek, opowiadań lub ich zakończeń, rozwiązywanie, układanie zagadek, ćwiczenia przygotowujące do czytania i pisania.

3. Kącik książki w sali przedszkolnej

Jednym z najważniejszych czynników mających wpływ na rozwój zainteresowań czytelniczych dzieci jest stały, fizyczny kontakt z książką. Dlatego właśnie tak duże znaczenie ma

zapewnienie dzieciom łatwego do nich dostępu. Zaspokajaniu, a jednocześnie implikowaniu takich potrzeb wychodzi naprzeciw tzw. kącik książki czy grupowa biblioteczka, które to powinny znaleźć się w każdej sali przedszkolnej. Duże znaczenie ma ciągłe aktualizowanie księgozbioru kącika czytelniczego w odniesieniu do wieku i zainteresowań dzieci.

Biblioteczka w sali przedszkolnej musi być dostosowana do małych czytelników. Przede wszystkim książki powinny znajdować się na wysokości wzroku dziecka, aby bez przeszkód mogło ono po nie sięgać. Rzadko zdarza się, że przedszkolak faktycznie potrafi płynnie czytać, ale z pewnością prawie każde dziecko lubi oglądać książeczki lub wybierać te do przeczytania przez dorosłego. Warto zaangażować dzieci w tworzenie i dekorowanie „kącika książki”, aby odbierały później tę przestrzeń jako swoją, miłą, znaną, bezpieczną, wygodną, dostępną. Oprócz półek na książki przydatny z pewnością okaże się stoliczek z krzeselkami czy miękkie poduchy na podłodze, dywaniki, parawany czy skrzynie. Przy okazji tworzenia takiej biblioteczki można wpajać dzieciom zasady zachowania w bibliotece np. konieczność zachowania ciszy (3, s. 22). W niektórych przedszkolach zdarza się, że praktykowane jest nawet wypożyczanie książek do domu przez wychowanków i ich rodziców. Oczywiście dzieciom od początku edukacji przedszkolnej należy wpajać szacunek do książki jako przedmiotu i uczyć właściwego korzystania z niej, a także wskazywać na podstawowe elementy t. j. autor, tytuł, grzbiet ilustracje, tekst. Sama sytuacja wypożyczania książek do domu będzie dla dziecka dużym przeżyciem, gdyż samodzielnie dokona ono wyboru i będzie się czuło odpowiedzialne za pożyczoną książkę.

Podsumowanie

Rozbudzanie zainteresowań czytelniczych dzieci jest jednym z najważniejszych zadań edukacyjnych przedszkola i domu. Dlatego też głośne czytanie jest formą mądrego kontaktu z dzieckiem i najlepszą metodą wychowawczą.

Literatura w różnorodny sposób wpływa na rozwój zarówno intelektualny jak i emocjonalny dzieci. Książki, które od najmłodszych lat dzieci biorą do rąk wywierają duży wpływ na rozwój ich wrażeń i spostrzeżeń. Przeżywają one najrozmaitsze emocje związane z losami postaci baśniowych czy też innych. Dzięki temu poszerza się zakres, a także skala przeżyć wewnętrznych małego dziecka. Dzieci uczą się szacunku dla cudzego nieszczęścia i bólu, dzielą radości i smutki ze swymi ulubionymi bohaterami, a to z kolei wpływa na rozwój i spotęgowanie uczuć rodzinnych czy patriotycznych. Odpowiednio dobrana literatura stanowi dla rodziców i nauczycieli dużą pomoc w budzeniu wrażliwości na drugiego człowieka, rozwija zainteresowania np. różnymi zawodami, kształtuje charakter – na każdym etapie rozwoju psychicznego dziecka.

Miłośników książek nauczyciele kształtują w procesie dydaktyczno - wychowawczym. Wymaga to zastosowania wielu zróżnicowanych metod i form pracy na zajęciach z przedszkolakami. Jednocześnie konieczna jest pedagogizacja rodziców w kwestii roli, jaką odgrywa głośne czytanie

dzieciom. Współpraca pomiędzy środowiskiem domowym dziecka a przedszkolem zapewni harmonijny rozwój zainteresowań czytelniczych dzieci.

W praktyce przedszkolnej praca z książką na zajęciach umożliwia realizację wielu obszarów kształcenia i wychowania dzieci w wieku przedszkolnym, o których mowa w podstawie programowej wychowania przedszkolnego.

LITERATURA:

1. S. Włoch, *Kształtowanie zainteresowań czytelniczych dzieci sześciolletnich*, „Wychowanie w Przedszkolu” 7-8/1983, s. 404.
2. J. Truskolaska, *Wychować miłośnika książki czyli czytelnictwo i okolice*, Tychy 2007, s.66.
3. *Biblioteka w sali przedszkolnej*, „Nauczycielka Przedszkola”, nr 46, IV 2010, s.22.

ВИКОРИСТАННЯ ДОШКИ PADLET У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Великжаніна Д. В., канд. пед. наук, старший викладач кафедри педагогіки та методик навчання, КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР

Сучасна освіта характеризується багатовекторністю функцій та завдань, адже охоплює такі ключові життєво важливі процеси, як розвиток, навчання та соціалізація.

Особливої уваги з боку педагогів у школі сьогодні потребує саме процес соціалізації учнів, який спрямовано на засвоєння дітьми загальнолюдських цінностей, соціального досвіду та соціальних ролей, правил суспільної поведінки, засобів позитивного вияву соціальної активності та налагодження комунікацій. Соціалізація є головною метою соціального виховання і перебуває у фокусі соціально-педагогічної діяльності.

Соціалізація учня у закладі загальної середньої освіти є гармонійним продовженням цього процесу, джерелом якого є сім'я дитини. Саме початкова школа синхронізує зусилля педагогів та родини щодо соціального розвитку та виховання молодшого школяра. А вчитель початкових класів виступає суб'єктом соціально-педагогічної діяльності.

Так, соціально-педагогічна діяльність вчителя, зауважує Будник О. Б., полягає у створенні умов для соціокультурного виховання учнів, їх ефективної адаптації до освітнього процесу, розвитку особистісно значущих цінностей для успішної соціалізації в умовах школи, запобігання асоціальним явищам і вчинкам, подолання кризових ситуацій у вихованців, формування соціально активної особистості дитини [1].

Вчитель початкових класів забезпечує всебічний розвиток молодших школярів, сприяє розвитку їх здібностей і талантів, позитивних особистісних якостей та гуманістичних цінностей, а також вивчає соціальну ситуацію розвитку кожного учня, захищає їх права та спонукає до соціально корисної діяльності.

Робота вчителя з молодшими школярами передбачає організацію розмаїття видів діяльності й використання найрізноманітніших форм, методів і засобів провадження освітньої діяльності.

Одним із сучасних засобів організації соціально виховної роботи з учнями є мультимедійний онлайн-сервіс Padlet, який можна використовувати як на уроці так і під час актуального сьогодні дистанційного навчання [2]. Padlet є універсальною віртуальною дошкою, своєрідною онлайн-стіною, на якій вчитель разом з дітьми може закріплювати різні дописи, ілюстрації, посилання, фото, відео та звукові треки. Цей мультимедійний сервіс пропонує широку палітру форматів розміщення інформації, шаблонів візуалізації та

систематизації матеріалу, якими можуть скористатися вчитель та учні. Водночас, Padlet дозволяє користувачам самостійно створювати онлайн-стіни за індивідуальними вподобаннями, коригуючи налаштування.

За допомогою дошки Padlet вчитель разом з дітьми розглядають важливі теми соціального виховання, досліджують актуальні проблеми соціалізації (наприклад, «Служби екстреної допомоги», «Поїздка у транспорті», «Я – покупець», «Поведінка в театрі», «Взаємодопомога», «Добрі справи», «Справжня дружба», «Доброзичливе спілкування», «Активність у школі» тощо). Онлайн-дошка Padlet дозволяє організувати соціально-виховну роботу з дітьми у сучасному й цікавому для них форматі, з використанням демонстрації матеріалу для засвоєння, візуалізації цілей спільної взаємодії, інтерактивних вправ та проєктування.

Варто зазначити, що важливим аспектом в організації освітнього процесу молодших школярів є можливість використання онлайн-стіни Padlet у різних формах спільної роботи вчителя з учнями, а саме: колективна робота класу (проєктна діяльність, інтерактивні ігри, обмін інформацією, вікторини, обговорення з презентацією тощо); робота учнів у мікрогрупах, командах (дослідницька діяльність учнів, творчі завдання); робота учнів у парах; індивідуальна робота вчителя з учнем (інтерактивні консультації, діагностичні бесіди, корекційна робота); групова робота класу із залученням в якості гостей, консультантів та експертів педагогів школи, батьків учнів, представників різних професій тощо.

Таким чином, використання в практичній соціально-педагогічній роботі вчителя початкових класів з молодшими школярами доцільним є використання сучасного ІКТ-інструмента – онлайн-дошка Padlet, що урізноманітнює освітній процес та сприяє його ефективності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Будник О. Б. Соціально-педагогічна діяльність учителя початкової школи: навчально-методичний посібник / О. Б. Будник. Івано-Франківськ: ПП Бойчук А. Б., 2012. – 212 с.
2. Терлецька Т. Використання дошки онлайн-дошки Padlet. URL: <http://cikt.kubg.edu.ua>

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: АКТУАЛЬНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

*Вертегел В. Л., к. п. н, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування,
Запорізький національний університет*

Інтеграція вищого навчального закладу у світовий освітній простір та виконання вимог Закону України «Про вищу освіту» визначають інтенсифікацію академічної мобільності науково-педагогічних працівників, студентів, аспірантів і докторантів як один із пріоритетних напрямків у сфері міжнародної діяльності вишу [1].

Академічна мобільність сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, формуванню нових трудових ресурсів, а її учасникам надає доступ до якісних освітніх програм та дослідницьких можливостей.

Прагнення до інтернаціоналізації визначають ключові пріоритети Запорізького національного університету у сфері міжнародної діяльності, насамперед це підвищення наукового рівня та потенціалу університету за рахунок міжнародного співробітництва; підтримка міжнародного партнерства в рамках науково-промислового співробітництва; впровадження євроінтеграційних інновацій до університетського стратегічного планування; інтенсифікація міжнародної академічної мобільності студентів та співробітників.

Серед ключових завдань міжнародної діяльності, відповідно до визначених пріоритетних напрямків Стратегії розвитку Запорізького національного університету на 2018-2022 роки, є наступні:

- співробітництво із закордонними закладами вищої освіти у сфері науки і освіти;
- інтернаціоналізація навчальної діяльності;
- академічна мобільність студентів і викладачів;
- проведення міжнародних конференцій, семінарів, конкурсів;
- залучення іноземних фахівців до академічного процесу;
- укладання договорів про підготовку подвійного диплому закордонними вищими навчальними закладами.

На сьогодні всі факультети університету виявляють зацікавленість та активність у розвитку міжнародної діяльності. Щорічно навчання, стажування, підвищення кваліфікації у провідних вишах за кордоном проходять близько 200 студентів та викладачів. Зарубіжні стажування інтегровані до навчальних програм факультетів нашого університету.

Значним досягненням на шляху до зміцнення інституціонального співробітництва та впровадження стратегій інтернаціоналізації освіти є приєднання до проектів Європейського

Союзу. Укладання відповідних угод з партнерськими вишами надає можливість студентам, аспірантам, докторантам та науково-педагогічним працівникам університету пройти стажування у сфері гуманітарних та природничих наук у європейських університетах.

На рахунку ЗНУ за більш ніж 20 років активної міжнародної діяльності – участь у багатьох міжнародних проектах програм TEMPUS, SOCRATES ERASMUS, ERASMUS MUNDUS, ERASMUS+, INTAS/NATO, IREX, Міжнародного фонду «Відродження», Німецької служби академічних обмінів DAAD, програма академічних обмінів Міністерства освіти Туреччини MEVLANA, проект Сьомої рамкової програми ЄС «Pyrses SemData», спрямований на підтримку досліджень з управління даними та інформаційних технологій.

Проекти програми ERASMUS MUNDUS, HUMERIA та ELECTRA, були спрямовані на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності серед студентів, викладачів, наукових співробітників університетів.

Проект HUMERIA надав можливість студентам, аспірантам, науковим співробітникам та викладачам ЗНУ виграти стипендію та пройти стажування у галузі гуманітарних наук у провідних європейських університетах Естонії, Італії, Словаччини, Румунії, Нідерландів, Чехії та Швеції.

Проект ELECTRA надав можливість навчання та стажувань у партнерських вишах ЄС за такими пріоритетними напрямками, як енергоефективні технології, зелена енергетика, екологія та охорона навколишнього середовища, сталий розвиток.

На сьогодні Запорізький національний університет є постійним учасником програми академічної мобільності ERASMUS+ (Key Action 1), вже підписані угоди з багатьма європейськими університетами-партнерами Румунії, Польщі, Словенії, Чехії, Італії та Франції. В доробку нашого вишу діючі проекти ERASMUS+ Key Action 2, ERASMUS+ Jean Monnet Actions.

Багаторічне співробітництво пов'язує наш університет з Університетом дю Мен (Франція), продовжується реалізація програми подвійного диплому. На сьогодні студенти ЗНУ мають можливість навчатися за загальним магістерським програмам на факультетах французької філології та менеджменту, фізичному, економічному та історичному факультетах.

В рамках Угоди про співробітництво між нашими навчальними закладами протягом багатьох років успішно реалізується програма академічної мобільності для студентів філологічного факультету з Вроцлавським університетом (Польща).

В рамках Угоди про співробітництво між ЗНУ та Вроцлавським університетом протягом багатьох років щорічно успішно реалізується програма академічної мобільності для студентів філологічного факультету – студенти, які вивчають польську мову, мають

можливість проходити лінгвокультурологічне наукове стажування. З 2016 р. студенти юридичного факультету мають змогу навчатись у магістратурі Вроцлавського університету за програмою подвійного диплому.

Також постійно діють міжнародні програми фонду ім. Фулбрайта та Німецької асоціації академічних програм DAAD, тестування для якої відбулось у жовтні цього року.

Географія міжнародних зв'язків суттєво розширилася і наразі сьогодні охоплює такі країни як Польща, Франція, Словенія, Естонія, Німеччина, Великобританія, Норвегія, Італія, Іспанія, Китайська Народна Республіка, Туреччина, Чеська Республіка, Болгарія, Румунія та інші.

Повсякденною практикою в роботі факультетів університету є проведення онлайн-лекцій та вебінарів за участі професорів і студентів партнерських вишів.

Інформування студентського та викладацького складу університету про конкурси відбувається через сайт ЗНУ, розділ «Міжнародна діяльність», сторінку відділу міжнародних зв'язків у Facebook, на нарадах із заступниками деканів з міжнародної діяльності.

Проте, незважаючи на постійне інформування про актуальні міжнародні проекти і програми студентів та науково-педагогічного складу університету, участь у програмах академічної мобільності не є постійним ефективним явищем.

Основними перешкодами все ще залишаються:

- мовний бар'єр (неволодіння іноземною мовою на достатньому рівні – B1, B2; адже, знання англійської мови є обов'язковою умовою участі у проектах програми Еразмус+));
- академічна завантаженість науково-педагогічних працівників;
- відсутність мотивації (незважаючи на те, що проходження закордонних стажувань є обов'язковою умовою для отримання наукового звання та вимогою контрактів науково-педагогічних працівників).

Проведений аналіз (за результатами участі у ERASMUS+), свідчить про те, що рівень зацікавленості конкурсними стажуваннями, які надають можливість отримати фінансування, у студентів вищий, ніж у науково-педагогічних працівників. Також вищим є показник участі студентів у програмах академічної мобільності.

Незважаючи на те, що індивідуальна наукова мобільність фахівців зберігається на доволі якісному рівні, закордонні відрядження здебільшого мають несистемний характер. Також часом закордонні відрядження фахівців орієнтовані переважно на презентацію індивідуальних здобутків. Втім, особливу увагу слід приділяти впровадженню результатів закордонних відряджень та стажувань фахівців у навчальний процес та їх практичному значенню для розвитку життєдіяльності університету.

Необхідною умовою розвитку академічної мобільності є активна позиція факультетів щодо власної інтернаціоналізації, формування відповідної мотивації у студентів і науково-педагогічних працівників. Факультетам університету варто активізувати роботу з університетами-партнерами для підготовки спільних заявок на участь у програмі ERASMUS+, іншими словами – «реанімувати» договори та зв'язки, які вже підписані, але не працюють.

Слід зазначити, що на шляху до ефективної інтернаціоналізації, ситуація в Запорізькому національному університеті останнім часом змінюється на краще, все більше факультетів долучаються до міжнародної співпраці і задіяні в проєктах ERASMUS+ Key Action 2, ERASMUS+ Jean Monnet Actions. Серед найактивніших – факультет іноземної філології, факультет журналістики, історичний та юридичний факультети. Їх позитивний досвід надихає викладачів і студентів інших факультетів спробувати свої сили та розширити горизонти своєї діяльності.

Підбиваючи підсумки, хотілося б зазначити, що інтернаціоналізація вищого навчального закладу є комплексним процесом, успіх якого можливий лише за умови координації зусиль та системної співпраці всіх університетських підрозділів учасників цього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про вищу освіту». Верховна Рада України. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

*Вітвицька С. С., доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна)*

Провідною, найголовнішою ідеєю реформ освіти в Україні є її розвиток за принципом неперервності, що становить органічний комплекс державних, громадських і приватних освітніх установ, які забезпечують організаційну єдність додержання змістових стандартів освіти, що сприяє кращому витворенню інтелектуальному потенціалу та духовності суспільства, відродженню українських традицій, історичної спадщини.

Концепція неперервної освіти була прийнята міжнародними організаціями (ЮНЕСКО, «МОЦ», Рада Європи і Європейського економічного співробітництва (ЄС)). Неперервна освіта означає процес, який продовжується все життя; в якому важливу роль відіграє інтеграція як індивідуальних, так і соціальних його аспектів. Центральною фігурою є людина, а головна мета – формування у неї умінь необхідних для виконання різних функцій: самовираження, набуття знань, розвитку соціальних зав'язків і умінь діяти.

Ця мета конкретизована у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, в якій визначено основні пріоритети і принципи розвитку освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожного громадянина України, здатного навчатися протягом всього життя [1].

У цьому контексті особливого значення набуває неперервна педагогічна освіта України. Розробка і впровадження неперервної педагогічної освіти в Україні пов'язані з відходом від жорсткої централізації в традиційному для країни державному регулюванні освітньої системи, переключення в режим широкої, гнучкої мережі освітніх послуг. Найважливішими проблемами неперервної педагогічної освіти пов'язані з інтеграцією усталеною освітньою системою і навчальних закладів нового типу, координацію й інтеграцією української освіти зі світовим освітнім товариством. В основу неперервної педагогічної освіти покладено принципи: гуманізації, системності, індивідуалізації, фундаментальності професійної психолого-педагогічної і методичної підготовки з підсиленням її методологічної спрямованості; фундаментальності зі спеціальної загально-наукової підготовки фахівців з підсиленням її професійної практичної спрямованості; створення умов для творчої самореалізації кожного викладача і здобувача вищої освіти.

Сучасний етап розвитку цивілізації, української держави, економічні, політичні обставини, в яких знаходиться людство, особливість історичного процесу через який

проходить українське суспільство і весь світ, вимагає від кожної особистості творчої самореалізації.

Уперше поняття «самореалізація» (self-realization) запровадив у 1962 році Ф. Бреклі. У середині ХХ століття проблема самореалізації особистості опинилася у центрі уваги багатьох учених завдяки дослідженням американських психологів (А. Адлер, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм).

Потреба в самореалізації – одна із необхідних потреб особистості. Вона є джерелом особистісно-змістової активності людини, спрямованої на творче перетворення світу. За визначенням А. Маслоу, самореалізуватися означає стати тією людиною, якою ти можеш стати, досягнувши вершини свого потенціалу. Самореалізація – це не одиничний акт, а процес подолання внутрішніх протиріч особистості та повного розкриття сил і здібностей. [3]. Ми поділяємо погляди А. Маслоу, К. Роджерса, В. Сухомлинського щодо сутності цього поняття – як процесу самовдосконалення і саморозвитку, який неможливий без постійної, творчої, індивідуальної і колективної діяльності.

З огляду на це, освітній процес у закладах вищої освіти своєю змістовно-методичною спрямованістю має сприяти розвитку яскравих, здатних завжди перебувати в пошуку власних шляхів самореалізації індивідуальностей, для яких творчість є справжнім культом.

Такого рівня освітній процес може забезпечити викладач, смисл і логіка діяльності якого є актом творчості і, як будь-який творчий процес, передбачає розробку й здійснення оригінального творчого задуму, поєднаного з діяльністю розуму, уяви, фантазії, передбачення, самопрограмування.

Творча праця викладача вищої освіти є найбільш продуктивною, ефективною. Педагогічна творчість стає засобом формування індивідуальності здобувача вищої освіти, який здатний творчо мислити, самостійно приймати рішення, брати активну участь у житті суспільства, вирішувати складні проблеми сьогодення, адаптуватися в умовах ринку, забезпечити конкурентоспроможність держави й свою особисто. За таких умов «людина не просто стає творцем матеріальних і духовних благ. Вона своєю творчою працею в ім'я щастя, блага, радості суспільства і самої себе, звеличуючи своє суспільство, звеличує тим самим і саму себе». [4, с. 25].

«Проблема творчості – одна з ділянок педагогічної цілини, і щоб тільки приступити до її освоєння, потрібно створити книжку про педагогічний аспект творчості», – писав В. О. Сухомлинський [4: с. 609].

Творчий початок у діяльності викладачів й здобувачів вищої освіти – це те, що здатне дійсно розкривати внутрішні резерви навчання, перебудувати весь освітній процес у закладі вищої освіти, вивести його на якісно новий рівень.

Кожний викладач закладу вищої освіти має розвинути і реалізувати свої творчі можливості у різних видах діяльності (навчально-педагогічна, навчально-методична, виховна, організаційно-педагогічна, науково-дослідна та ін.). Творчі можливості – це система інтелектуально-творчих якостей особистості, які сприяють успіху в творчій діяльності. Вона складається з таких підсистем: підсистеми спрямованості (мотиви, інтерес, потреби); підсистеми характерологічних особливостей особистості (цілеспрямованість, працездатність, сумлінність тощо); підсистеми здібностей (індивідуальних особливостей творчих процесів); підсистеми творчих умінь [2].

Необхідними індивідуально-творчими якостями викладача є: креативність мислення, тобто здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи вираження проблемних задач; інтуїція – пряме бачення суті речей, знаходження правильного вирішення проблеми без усвідомлення шляхів і способів досягнення; творча уява – самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних і цінних результатах діяльності; дивергентність мислення – альтернативність, здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі та бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах; оригінальність мислення, тобто своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності, здатність створювати думки, що відрізняються від загально прийнятих поглядів; асоціативність мислення – здатність використовувати асоціації, в тому числі аналогії; інтелектуальна активність – інтегральний пізнавально-мотиваційний показник рівня розвитку творчої особистості, що базується на інтелектуальній ініціативі.

Активність, ініціатива й творчий пошук викладача – необхідна умова формування творчої особистості та шлях до самореалізації.

Особливість педагогічної творчості в сучасних умовах полягає в тому, що, будучи активним процесом, вона з розвитком науки стає все більш керованою. Педагогічна творчість є специфічною, бо об'єктом і результатом її стає творення особистості, її духовності, перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці. А це, на думку В. О. Сухомлинського, – найскладніша сфера дотику науки з практикою. Зроблене вченим відкриття, коли воно оживає в людських взаємостосунках, в живому пориві думок й емоцій, русі думок постає перед учителем як складне завдання, розв'язати яке можна багатьма способами, й у виборі способу, у втіленні теоретичних істин у живі людські думки й емоції якраз і полягає творча праця вчителя [5, с. 402].

Кожен викладач має бути компетентним не лише в організації освітнього процесу, але й в організації науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти і бути дослідником.

Під поняттям «компетентність викладача вищої освіти» у науково-дослідницькій діяльності ми розуміємо спеціальні і загальнонаукові знання, які слугують методологічною основою до організації та проведення дослідження (для кожного напрямку педагогічних

досліджень вони різні), загальнонаукові, дослідницькі вміння та володіння технологією наукового дослідження, яке передбачає створення системного підходу до його організації. В основу технології покладені основні етапи та методи наукового дослідження.

Професійна діяльність викладача вищого закладу освіти – це особливий різновид творчої інтелектуальної праці. Творчість викладача полягає, насамперед, у доборі методів і розробці технологій реалізації мети і завдань, поставлених державою перед вищою школою: забезпечення ефективності освітнього процесу; озброєння майбутніх фахівців фундаментальними знаннями; привчання здобувачів вищої освіти до самостійного отримання максимальної інформації за короткий час і розвитку творчого мислення; озброєння уміннями наукового дослідження; виховання різнобічної, досвідченої і культурної людини.

Основними шляхами самореалізації і самовдосконалення є:

- професійне самовдосконалення через самоосвіту (самостійне оволодіння найновішими досягненнями психолого-педагогічної науки, накопичення передового педагогічного досвіду, аналіз власної діяльності та діяльності колег і на цій основі реконструювання навчально-виховної інформації та організації власних пошуків);

- через самовиховання – особистісне самовдосконалення (перебудова особистісних якостей, установок, цінностей, моральних орієнтацій, потреб, інтересів, мотивів поведінки).

Неабиякі можливості здійснення професійної самоосвіти охоплюються каналами дистанційної освіти (засоби поштового зв'язку, теле- і радіокомунікації, комп'ютерного доступу до банків інформації телефонними каналами тощо). У зв'язку із зростанням рівня інформаційних фондів освітні заклади все більше і більше виконують орієнтуючу роль у взаємодії людини з гнучкою і розгалуженою інформаційно-освітньою сферою.

Неперервна педагогічна освіта стає в наш час історичною необхідністю, від повноти усвідомлення і ступеня реалізації якої багато в чому залежить подальший прогрес суспільства. Освіта, побудована на принципі неперервності, найбільш повно відповідає природі високорозвиненої формації. Вона є досконалою системою, яка базується на аналізі прогресивних тенденцій свого розвитку та орієнтована на майбутні запити суспільства у підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4-6.

2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
3. Maslow Abraham H. Motivation and Personality (1st edition: 1954, 2nd edition: 1970, 3rd edition: 1987). Абрахам Маслоу. Мотивация и личность. – Перевод с английского: А. М. Татлыбаева. — СПб., 1999. // Электронная публикация: Центр гуманитарных технологий. – 25.12.2011. URL: <https://gtmarket.ru/library/basis/4180>
4. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. – К.: Радянська школа – 1970. – 286 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський; [редкол.: О. Г. Дзеверін (голова) та ін.]. – Київ : Рад. шк., 1976. – Т. 3. – 668 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ МІСЬКИХ ТА СІЛЬСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

*Гарлінська А. М., к.б.н., доцент, завідувачка кафедри медико-біологічних дисциплін,
Грищук С. М., к.м.н., доцент, доцент кафедри медико-біологічних дисциплін,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність. Останнім часом все більшої гостроти набуває проблема негативного ставлення підлітків до занять фізичною культурою й спортом, що приводить до низької рухової активності та проблем зі здоров'ям у майбутньому [1; 2]. Тому аналіз та формування мотивацій, які активізують прагнення школярів до систематичних занять фізичними вправами, є однією з важливих педагогічних проблем у фізичному вихованні, що особливо актуально в контексті визначення її залежності від місця проживання учнів [3; 4; 5].

Мета дослідження полягала у визначенні та порівнянні мотивацій до занять фізичними вправами сільських та міських школярів віком 13-14 років.

Етапи та методологія дослідження. На першому етапі здійснювався теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, формувалася програма дослідження, було розроблено методологічний матеріал дослідження (анкету) та здійснено підбір груп.

У ході другого етапу було проведено опитування щодо особливостей мотивацій до рухової активності сільських учнів Олевського району та школярів м. Житомира.

Протягом третього етапу з використанням методів математичної статистики проведено порівняльний аналіз результатів анкетування між групами підлітків з урахуванням їх статі.

Анкета була побудована стандартним методом з виділенням трьох частин: вступної, основної і демографічної, містила 12 питань, два з них мали особливості.

В одному респондентам пропонувалося розставити види занять поза школою за рейтингом відповідно витрат часу від 1 – найбільше, до 10 – найменше.

У другому, яке стосувалося визначення мотивацій до занять фізичними вправами, опитуваним пропонувалося обрати не більше п'яти категорій з десяти наведених в анкеті. Мотивації були сформовані за результатами проведеного огляду літератури, кожній мотивації відповідав один варіант стимулу, який обирав респондент.

Подальшій обробці підлягали 96 анкет, які розподілилися наступним чином: міські школярі - 60 анкет (24 хлопці та 36 дівчат), сільські школярі – 36 анкет (16 хлопців та 20 дівчат).

Результати дослідження. Що стосується рейтингової оцінки занять підлітків за витратами часу на певні види діяльності поза школою, встановлено, що пріоритети сільських та міських учнів мають суттєві відмінності.

Міські школярі витрачають найбільше часу на «сидіння» в телефоні або комп'ютері, а серед сільських школярів цей вид занять знаходиться на шостому місці за пріоритетністю.

Домінуючим видом занять для сільських підлітків є спілкування з друзями, у міських дітей він посідає третє рейтингове місце. На другому місці за витратами часу міських учнів знаходиться перегляд телевізора або «Ютуб», серед сільських цей вид занять є на третьому місці. На самостійні заняття фізичними вправами або відвідування спортивних секцій підлітки обох груп витрачають найменше часу. Відповідно ці види діяльності знаходяться на останніх місцях рейтингу.

Результати відповідей на це питання анкети підтверджують недостатній рівень рухової активності дітей обох категорій, адже на лідерами рейтингу за витратами часу поза школою є «сидячі» види занять, тоді як «активні» види діяльності посідають останні місця.

Саме тому другу частину дослідження ми присвятили аналізу можливих мотивів дітей щодо активізації занять фізичними вправами, результати порівняли за статтю.

Що стосується підлітків-хлопчиків, у школярів обох груп на першому місці знаходиться фізіологічна мотивація – бажання розвинути свої фізичні якості (обрали понад 83% опитаних). На другому місці – оздоровча (обрали понад 62% опитаних обох груп). Достовірна різниця значень показників між сільськими та міськими школярами-хлопчиками встановлена за руховою, спортивною та психологічною мотиваціями.

За результатами анкетування дівчат пріоритетність оздоровчої мотивації відзначили 50% сільських школярок та 56% міських. Важливість фізіологічної мотивації відзначили близько 33% опитаних обох груп. Як і у міських хлопців, однією з домінуючих мотивацій у міських дівчат є рухова, її відмітили 58% опитаних. Це достовірно перевищує показник сільських дівчат, який становить 35%. Відмічено достатньо високий показник естетичної мотивації, її важливість відзначили 47% міських дівчат та лише 25% сільських. Як і у хлопців, спостерігаються суттєва різниця між групами в частині психологічної мотивації, яка полягає в бажанні «зробити розрядку» після навчальних навантажень. Серед міських школярок обрали цей варіант 42% опитаних, серед сільських – лише 15%.

На завершальному етапі нами проведено поєднаний порівняльний аналіз мотивацій міських та сільських школярів обох статей.

Домінуючими мотиваціями для обох груп школярів є оздоровча (відмітили 57% респондентів) та фізіологічна (важлива для 54% учнів). Встановлено, що міські школярі мають більш широкий спектр стимулів до занять фізичними вправами порівняно з сільськими (рейтинг понад 40% отримали шість видів мотивацій, тоді як у серед сільських учнів таких лише дві). Достовірна різниця результатів між групами визначена за руховою та психологічною мотиваціями, які переважають у міських школярів.

Висновок. Отримані результати доцільно враховувати при проведенні заходів щодо оптимізації рухової активності школярів та занять з фізичної культури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гарлінська А., Ляшевич А., Чернуха І., Корнійчук Н., Грищук С. Підвищення рівня фізичної підготовленості школярів середнього віку з використанням комплексу спеціальних фізичних вправ . *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць*. Вип. 8 (27). Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 31-36.
2. Булгаков О. І. Формування фізичної культури особистості учнів засобами фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня: автореф. дис на здоб. наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту. Харків, 2013. 20 с.
3. Круцевич Т. Ю., Іщенко О. С., Імас Т. В. Мотивація учнів 6 – 9 класів до уроків фізичної культури. *Спортивний вісник Придніпров'я*. Дніпропетровськ, 2014. №2. С. 68–72.
4. Бобровник В. О., Грищук С.М. Аналіз мотивації до занять фізичними вправами міських та сільських школярів. *Біологічні дослідження – 2021: збірник наукових праць*. Житомир, ПП "Євро-Волинь": 2021. С. 361-362.
5. Ворона В. В. Мотивація школярів 5—9 класів до занять фізичною культурою в зимовий період. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2010. № 8. С. 13-16.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ НА ПІДПРИЄМСТВО ДЛЯ КРАЩОГО ЗАСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ»

*Герасименко В. П., к. т. н., старший викладач
кафедри електроенергетики, електротехніки та електромеханіки,
ВП НУБІП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

Вступ. Становлення та розвиток студента, як майбутнього фахівця, є актуальною задачею сучасної педагогіки. Для досягнення цієї мети застосовується такий засіб унаочнення набутих в процесі навчання вмінь та навичок як екскурсія на виробничий об'єкт. В даній тезі «екскурсія» аналізується як педагогічний процес та розглядаються характерні педагогічні ознаки екскурсії. Крім того, виявляються ті ознаки екскурсії, що відрізняють її від традиційних форм організації навчання. Це дає змогу розглядати екскурсію як самостійний педагогічний процес або як ланку системи педагогічних заходів, спрямованих на навчання та виховання.

Актуальність проблеми. Екскурсія є складною формою навчально-виховної роботи, вона в основному триває 45-90 хв. Екскурсія відкриває можливості для комплексного використання методів навчання, збагачує знаннями студентів, допомагає виявити практичну значимість знань, сприяє ознайомленню студентів з досягненнями науки та техніки, є ефективним засобом виховання студентів, зокрема їхньої емоційної сфери [1, 2].

Всі екскурсії можна поділити: за змістом (виробничі, біологічні, історичні, географічні та інші); за часом (короткотермінові, тривалі); за черговістю під час навчального процесу: попередні або вступні (на початку вивчення теми, розділу програми), супровідні або проміжні (в процесі вивчення навчального матеріалу), заключні або завершальні (наприкінці вивчення теми, розділу), за відношенням до навчальних програм (програмні та позапрограмні). Об'єктами навчальних екскурсій є промислові підприємства та об'єкти.

Об'єктом дослідження є процес засвоєння знань під час вивчення фахових дисциплін в закладах аграрної освіти.

Предметом дослідження є методика формування знань та вмінь студентів при вивченні фахової дисципліни.

Метою дослідження є покращення зацікавленості в навчанні та самоосвіті студентів завдяки психолого - педагогічному підходу. Експериментально перевірити доцільність такої форми організації навчання, вибрати та узагальнити кращі її особливості в процесі вивчення дисциплін професійного циклу підготовки майбутнього фахівця.

Методи дослідження: аналіз науково - методичної літератури; аналіз навчальних та робочих програм, підручників; спостереження за навчальним процесом, співбесіди та

анкетування студентів, аналіз звітів та усних відповідей студентів; педагогічний експеримент; систематизація та узагальнення власного педагогічного досвіду.

Дослідження проводилося серед студентів що навчаються за ОС Бакалавр на спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» у відокремленому підрозділі НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут».

Розроблена методика була впроваджена у навчальний процес Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут". Програмою дисципліни «Основи електропостачання» передбачено вивчення загальних питань виробництва, передачі і розподілу електричної енергії, будови обладнання, апаратури і матеріалів, що використовуються на кабельних і повітряних лініях, трансформаторних підстанціях; дизельних електростанціях резервного живлення.

Методика проведення екскурсій. Методика проведення екскурсій полягає в тому, щоб екскурсанти легше засвоїли матеріал. Правильне і своєчасне використання методичних прийомів і є найголовнішою складовою педагогічної майстерності при проведенні екскурсії [3, 4, 5]. Основним з них є:

1. Заходи, що безпосередньо використовуються під час проведення екскурсії - демонстрація і розповідь;

2. Заходи основним завданням, яких є створення умов для ефективнішого проведення екскурсії.

Під заходами для ефективнішого проведення екскурсії розуміють:

- методичні заходи завдання яких встановити зв'язок між екскурсиводом та екскурсійною групою;

- методичні заходи, що мають на меті забезпечення стійкої уваги до об'єкту екскурсії, розповіді, певних питань;

- методичні заходи, що мають на меті покращити візуальне засвоєння.

У класифікації заходів що природно використовуються під час проведення екскурсії виділяються дві групи.

1. Заходи демонстрації, до яких відносять:

- заходи що активізують спостереження, це дослідження та вивчення об'єктів, які виділяють об'єкт з навколишнього середовища;

- заходи, які завдяки уяві екскурсантів, роблять доведеними зміни в зовнішньому вигляді об'єкту;

- заходи, які побудовані на русі – наближенні екскурсійної групи до об'єкту, видаленні від об'єкту, переміщенні вздовж об'єкту дають шанс побачити об'єкт в потрібному вигляді,

2. Заходи розповіді – це заходи, побудовані на поясненні будови об'єкту або ж його внутрішнього вигляду, які дають можливість зрозуміти зміни, що відбуваються в об'єкті.

Найбільш численну групу складають заходи демонстрації, що дають можливість спростити спостереження об'єкту, виділяють його особливості та складові частини, які непомітні при звичайному огляді: попередній огляд, прийом панорамної демонстрації, прийом зорової реконструкції (відтворення), прийом зорового монтажу, прийом локалізації подій, прийом абстрагування, прийом зорового порівняння, прийом інтеграції, прийом зорової аналогії (прийомом асоціації), прийом перемикання уваги, методичний прийом руху.

Заходи розповіді можна розділити на дві великі групи.

Перша група об'єднує заходи, пов'язані з формою розповіді (довідка, опис, репортаж, цитування). Заходи цієї групи виконують завдання донести до екскурсійної групи зміст розповіді, сприяють формуванню інформації, її впорядкуванню, запам'ятовуванню, зберіганню і відтворенню в пам'яті екскурсійної групи.

Друга група об'єднує заходи характеристики, пояснення, питання - відповідь, посилання на очевидців, завдання, словесний монтаж, співучасть, індукцію і дедукцію. Заходи цієї групи вимальовують зовнішню картину подій, дії конкретних персонажів.

Постановка проблеми перед учасниками екскурсійної групи примушує їх замислитися і примушує знайти вірну відповідь на поставлені екскурсоводом запитання. У ряді випадків учасникам екскурсійної групи пропонується знайти альтернативу запропонованому рішенню питання [6].

Для перевірки було запропоновано три гіпотези про значимість екскурсії на виробництво у навчальному процесі: екскурсія як реклама обраної професії; екскурсія як підвищення ефективності навчально-виховного процесу; проведення екскурсій сприяє розвитку уваги, пам'яті, логічного мислення.

На підготовчому етапі викладач відвідує кілька трансформаторних підстанцій промислових підприємств міста, району, знайомиться із обладнанням, технологічним процесом, їх потребою в кадрах та відбирає одну із них для проведення екскурсії студентів. При цьому він враховує рівень технології виробництва, можливість ілюстрації, використання новітньої техніки. Викладач домовляється з керівництвом підприємства про виділення екскурсовода на час екскурсії, розробляє з ним хід екскурсії та повідомляє дату проведення екскурсії. Підготовка студентів до екскурсії проводиться на заняттях. Викладач пояснює тему, мету, план майбутньої екскурсії та дає завдання, повідомляє про порядок проведення екскурсії, звертає увагу на необхідність дотримання правил безпеки. Питання цих завдань можуть бути різноманітними, але вони повинні відповідати робочій програмі та меті екскурсії. Екскурсія розпочинається зі вступної бесіди екскурсовода. Він коротко розповідає про історію

підприємства, про продукцію, яку випускає підприємство, традиції, потребу в кадрах. Далі екскурсовод повідомляє про порядок проведення екскурсії, звертає увагу на необхідність дотримання правил безпеки. Потім студенти оглядають обладнання, стежать за ходом технологічного процесу. Закінчується екскурсія підсумковою бесідою. Студенти задають запитання, які виникли в ході екскурсії, а екскурсовод дає на них відповіді. В кінці екскурсії робимо фото на згадку. На наступному занятті проходить підведення підсумків екскурсії. Студенти здають письмові звіти, обговорюють їх, відповідають на додаткові запитання викладача. Викладач оголошує оцінки за екскурсію.

Аналіз результатів педагогічного експерименту. Проведене дослідження про значення екскурсії в навчальному процесі показало, що три гіпотези про значимість екскурсії на виробництво у навчальному процесі: повністю підтвердились: екскурсія як реклама обраної професії; екскурсія як підвищення ефективності навчально-виховного процесу; проведення екскурсій сприяє розвитку уваги, пам'яті, логічного мислення.

Кожна людина може мати багато захоплень, що приносять радість та задоволення. Та все ж найбільше часу приділяється професійній діяльності, оскільки саме вона дає засоби існування, в ній можна реалізувати себе як особистість, досягти успіху і постійно вдосконалювати свою майстерність. Світ професій різноманітний, і в ньому для кожного є можливість знайти улюблену професію. Хтось мріє стати видатним спортсменом, а комусь більше подобається конструювання. Є люди, які мріють працювати з технікою на виробництві, а інших захоплює робота, пов'язана з природою. Існують сотні різних професій. Якщо обирається професія відповідно до власних інтересів, нахилів, здібностей і при цьому враховується стан особистого здоров'я, професійна придатність та можливість працевлаштування (потреби у спеціалістах), то професійна діяльність принесе очікувані результати і допоможе здійснити найзаповітніші мрії.

Висновок. Екскурсії на підприємство створюють умови для розвитку технічної творчості, уваги, пам'яті, логічного мислення, активізують пізнавальну діяльність і творче ставлення до праці, виховують в студентів працелюбність, культуру праці, бережливість, виховують в студентів почуття поваги до працівників та любові до праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. [Указ Президента України "Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя — здорова нація"](https://www.president.gov.ua/documents/422016-19772) від 09.02.2016 року № 42/2016. [Електронний ресурс] <https://www.president.gov.ua/documents/422016-19772>

2. [Інструкція щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1341-14#Text) Від 02.10.2014 №1124. [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1341-14#Text>.

3. Дубасенюк О. А. та інші. Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія / за ред. проф. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 443 с.

4. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 344с.

5. Тверезовська Н. Т. Методологія педагогічного дослідження [текст]: навч. посіб / Н.Т. Тверезовська, В. К. Сидоренко – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 440с.

6. Viacheslav Gerasymenko. Methods of conducting excursions to the enterprise for better mastering of the discipline „Fundamentals of power supply” ZESZYTY NAUKOWE WSA w Łomży 85, 2022. pp. 32-44.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПОСТКОВІДНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Горшкова Г. В., доктор філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 015 «Професійна освіта», старший викладач кафедри спеціальної освіти та психології, КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР

XXI століття – час глобальної революції, яка змінює спосіб мислення, спілкування, життя людей, розуміння добробуту, бачення майбутнього. Постійний розвиток технологій, поява нових винаходів зумовлюють нові можливості для формування нових та підвищення тих, що існують, компетентностей. Передові країни світу змінюють освітню систему, дотримуючись концепції навчання протягом усього життя з такими елементами: можливість навчатись в будь-якому віці, отримання максимальних умінь та навичок, формальна й неформальна освіта. Освіта протягом життя впливає на підвищення професійної компетентності, що сприяє професійному становленню та кар'єрному зростанню. Всесвітня пандемія Covid-19 примусила переглянути спосіб життя людей загалом та наразі – освітній процес у закладах вищої освіти, який було переведено на дистанційну форму навчання. Запорукою ефективності та результативності професійної діяльності викладача закладу вищої освіти в нових умовах виступила цифрова компетентність.

Постковідний освітній простір – це освітній простір, у якому взаємодія його учасників відбувається в умовах карантинних обмежень під час дистанційної форми навчання, як єдиної можливої форми, за допомогою цифрових сервісів, програм, платформ тощо, для опанування яких викладачі закладів вищої освіти повинні мати певний рівень цифрової компетентності.

Цифрова компетентність, як одна з ключових компетентностей для навчання протягом життя – це комплексний феномен, що характеризує здатність особистості діяти в інформаційному суспільстві. Активні дослідження цифрової компетентності розпочато з 1997 року [1, 2, 4].

Структура цифрової компетентності: *інформаційно-комунікаційний* (актуалізація знань, застосування цифрових засобів і технологій для співпраці з іншими суб'єктами комунікації тощо) компонент, *мотиваційний* (система мотивів) компонент і компонент *відповідальності* (свідомий контроль результатів своєї діяльності) [5].

Умови формування цифрової компетентності – цифровізація освіти і наявність необхідних нормативно-правових документів, готовність системи вищої освіти забезпечити формування цифрової компетентності викладачів, розвинута ІТ-інфраструктура закладу вищої освіти, вмотивованість викладача до професійного розвитку [3, 5].

Інструменти підвищення рівня цифрової компетентності виступили: платформа Moodle закладу вищої освіти; програми Zoom і Microsoft Teams; хмарний сервіс Google; мультимедійні і освітні інтернет-сервіси Learning Apps, learnis, Padlet, miro, Canva тощо; додатки, сервіси, програми Microsoft: Sway, Flipgrid тощо; програми для створення ментальних карт FreeMind, Xmind, MindMeister, BubblUs тощо; месенджери Viber, WhatsApp, Telegram тощо [3, 5].

Обладнання для підвищення цифрової компетентності стали комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони, роутери для роздачі WI-FI тощо та сама мережа інтернет [3].

Дослідження стану цифрової компетентності викладачів закладів вищої освіти в умовах постковідного освітнього простору відбулось на базі комунального закладу вищої освіти «Хортицьк національна навчально-реабілітаційна академія ЗОР, Запорізького національного університету, учасників міжнародного стажування в університеті Вища Школа Агробізнесу в Ломжі (Польща).

З'ясовано, що цифрову компетентність викладачі підвищувала шляхом самоосвіти в інтернеті, за посібниками або від людей, що їх оточують (дітей, колег тощо); у закладах вищої освіти, в яких викладачі працюють або навчаються, де відбувались певні навчальні курси, семінари або тренінги; на спеціальних курсах, семінарах, вебінарах, тренінгах (Всеосвіта, додатки Google в освітній діяльності, Міжнародна фундація науковців та освітян тощо); під час міжнародного стажування.

Застосування хмарного сервісу Google з додатками виступає ефективним і результативним засобом для економії часу викладачів, їх особистих і природних ресурсів, мотивації викладачів і студентів, оптимізації освітнього процесу.

Для спілкування зі студентами та колегами, в освітньому процесі викладачі закладів вищої освіти використовували месенджери Viber, WhatsApp, Telegram тощо.

Під час карантину викладачам і студентам для проведення занять у форматі візуального спілкування стали у нагоді програми, платформи, сервіси Zoom, Moodle, Skype, Microsoft Teams, Viber, Whatsapp тощо.

Інструментом для оптимізації освітнього процесу виступають ментальні карти. Їх створюють за допомогою програм FreeMind, XMind, MindMeister, BubblUs, Mind42, Mind map тощо. За відповідями викладачів можна зробити висновок, що вони взагалі не знайомі з терміном «ментальна карта», не знають про ці програми та не вміють їх створювати.

Під час опитування респондентів встановлено, що збільшився рівень користування програмами Zoom, Microsoft Teams, різноманітними месенджерами значно збільшився.

За результатами опитування викладачів закладів освіти можна констатувати, що дистанційна форма навчання – єдина можлива під час карантину. Загалом відзначено

позитивне ставлення до дистанційної форми навчання як прогресивної та сучасної. Також виокремлено певні *переваги, проблеми та недоліки* дистанційної форми навчання.

Отже, на нашу думку, підвищення рівня цифрової компетентності посприє розвитку дистанційної форми навчання та зменшенню недоліків під час її застосування.

Таким чином, ми дійшли висновку, що викладачі різних спеціальностей закладів вищої освіти значно підвищили свою цифрову компетентність в умовах постковідного освітнього простору, що дозволило освітньому процесу відбутись у повному обсязі у 2019-2020 н.р. – 2020-2021 н.р.

Проблема підвищення цифрової компетентності викладачів закладів вищої освіти в умовах постковідного освітнього простору містить багато невирішених питань і потребує подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мультимедійний навчальний курс «Освіта на основі життєвих навичок». URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/basic/14> (дата звернення : 24.06.2022).
2. Черепаниак-Вальчак М. Компетенция: ключевое слово или слесарь в образовании? Познань: Научное издательство Университета Адама Мицкевича, 1999. С. 88.
3. Воротникова І. П. Умови формування цифрової компетентності вчителя у післядипломній освіті. *Open educational e-environment of modern University*. 2019. № 6. С. 101-118.
4. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук.– Київ : Атіка, 2010. 88 с.
5. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 41-50.

ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА «УКРАЇНСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ» В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Гримашевич Г. І., канд. філол. наук, завідувач кафедри української мови та методики її навчання, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

«Українська діалектологія» – одна з навчальних дисциплін історично-лінгвістичного циклу, якій відведено важливе місце в системі наук гуманітарного циклу, адже вона має велике значення для формування загального мовознавчого світогляду майбутніх учителів-словесників та філологів, бо під час її вивчення значно розширюються знання про різні форми існування мови (національної, діалектної, літературної), відбувається усвідомлення значення діалектної мови для становлення, розвитку, збагачення й функціонування літературної мови загалом, цінності даних діалектології для вивчення історії мови, етнолінгвістики, етнографії та інших дисциплін різних циклів [1, с. 5].

Упродовж останніх десятиріч змінилося в позитивний бік ставлення до діалектів як виразників ментальності певної етнічної групи чи народу загалом, світогляду її представників та одного з важливих аспектів у вихованні патріотизму молодого покоління, збереження традицій народу, адже в діалектах у вербальній формі акумульовано традиційну матеріальну та духовну культуру етносу.

Усе зазначене вище активізувало науковців, свідченням чого є низка публікацій українських діалектологів, із-поміж яких відзначимо напрацювання П. Гриценка, Г. Аркушина, М. Никончука, К. Глуховцевої, Г. Мартинової, А. Поповського, Л. Фроляк, П. Лизанця, М. Лесюка, Н. Хобзей, Т. Тищенко, С. Панцьо, А. Сагаровського, Ю. Громика, Л. Рябець, В. Леснової, Т. Ястремської, М. Бігусяка, Л. Дикої, Ю. Бідношиї, Г. Кобиринки, М. Волошинової, Д. Марєєва та багатьох інших.

Водночас для успішного здійснення викладацької та навчальної діяльності важливе забезпечення курсу навчальною та навчально-методичною літературою, зокрема підручниками та посібниками, серед яких – напрацювання С. Бевзенка, Й. Дзендзелівського, Ф. Жилка, А. Москаленка, І. Матвіяса, які використовують як теоретико-методологічну базу в процесі викладання освітньої компоненти.

Під час викладання освітньої компоненти «Українська діалектологія» акцентуємо увагу на тому, як повинен поводити себе вчитель української мови та літератури, потрапивши на роботу в сільську місцевість, особливо таку, яка має виразні діалектні риси. Усе це свідчить про те, що, викладаючи українську мову саме для дітей шкільного віку, особливо в сільській місцевості, зокрема на тих теренах, де наявна низка говіркових рис, які виразно відрізняються

від літературної мови, учителі-словесники покликані правильно пояснити значення діалектних даних, виховати в школярів позитивне ставлення до говіркових слів, розуміння їхньої специфіки та сфери застосування, шанобливого ставлення до діалектного слова як виразника світогляду й ментальності певної етнічної групи, засобу її ідентифікації, основи належності до певного етнічного утворення, що підтверджує важливість діалектології як науки сучасного модерного мовознавства [2].

Водночас варто зауважити, що важливість знання діалектології простежується й під час викладання української літератури в закладах загальної середньої освіти, адже програма з української літератури передбачає вивчення художніх творів письменників, які свідомо використовували діалектизми для відображення колориту місцевості, особливостей мовлення персонажів як представників певних етнічних груп населення України (напр., В. Стефаник «Камінний хрест», М. Коцюбинський «Тіні забутих предків», В. Герасим'юк «Жива ватра», В. Дрозд «Ирій» та ін.), тому на уроках української літератури важливо поглибити знання про діалектні елементи, навчити учнів знаходити їх у художньому творі, спонукати до розуміння мети застосування їх автором як необхідної складової твору для створення його цілісності, важливого елемента ідіостилю письменника.

У процесі викладання української діалектології у вищих навчальних закладах у здобувачів вищої освіти формується низка загальних і спеціальних компетентностей. Саме під час вивчення цієї дисципліни студенти можуть самостійно визначити завдання цієї навчальної дисципліни, які впродовж останніх кількох років з огляду на екстралінгвальні чинники, пов'язані із ситуацією в сучасній Україні, зазнають динаміки, адже до основних завдань – дослідити українські народні говори на території суцільного поширення української мови, а також переселенські українські говори; вивчати говори на сучасному етапі розвитку української мови, а також на різних попередніх етапах її історії; досліджувати різні мовні рівні в говорах української мови; усебічно дослідити говіркові групи національних меншин на всій території України; розгорнути й поглибити вивчення українських діалектних груп за межами України; приділяти належну увагу дослідженню міждіалектних контактів як споріднених, так і неспоріднених мов [3, с. 8–9] – варто додати такі: максимально зібрати раніше зафіксований діалектний матеріал із територій, актуалізувати й розповсюдити його для підтвердження за допомогою діалектних даних українськомовної основи території, а також якомога повніше зафіксувати діалектний матеріал у місцях компактного проживання переселенців із сільських населених пунктів саме з цього ареалу, щоб довести єдність української території, а також максимально оприлюднити та перевидати (якщо є змога) уже наявні в обігу матеріали, які репрезентують цей діалектний обшир.

Логічним завершенням вивчення освітньої компоненти «Українська діалектологія» є діалектологічна практика, мета якої – закріплення теоретичних знань із курсу; формування практичних навичок роботи з діалектним матеріалом для використання його в навчальній і майбутній професійній діяльності вчителя-словесника; ознайомлення з історичними, етнографічними, економічними характеристиками досліджуваної місцевості. Завдання діалектологічної практики – систематизація та вдосконалення знань, умінь і навичок студентів-словесників, набутих у процесі вивчення української діалектології; навчання вільно оперувати набутими теоретичними знаннями й уміло застосовувати їх на практиці; набуття вміння і навичок практичного застосування матеріалів практики під час професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти; формування вміння та навичок застосовувати діалектний матеріал під час вкладання української мови, української літератури в закладах загальної середньої освіти, у процесі підготовки та написання учнівських науково-дослідницьких робіт із філологічних дисциплін.

Усе зазначене вище дає підстави констатувати, що українська діалектологія як навчальна дисципліна потребує нових підходів до її викладання, передбачає пошук новітніх форм і методів її вивчення, зокрема із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій, що уможливить фахову підготовку здобувачів вищої освіти, сприятиме їхній адаптації в новому говірковому оточенні, уможливить викладання лінгвістичних дисциплін у сучасних умовах побутування діалектного мовлення з розумінням його важливості й потреби як чинника формування громадянської свідомості та патріотизму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гримашевич Г. І. Українська діалектологія: Курс лекцій. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 182 с.
2. Лизанець Петро. Діалектологія як наука сучасного модерного мовознавства. Діалектологічні студії. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської. Львів, 2003. С. 247–256.
3. Матвіяс І.Г. Засади української діалектології. Мовознавство. 2000. № 1. С. 3–9.

ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОФІЛЮ

Добровольська О. Г., канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри міського будівництва і архітектури, Запорізький національний університет

У 2018 році Європейським парламентом і Радою Європейського союзу були ухвалені компетентності, зазначені у Рамковій програмі оновлених ключових компетентностей, які спрямовані на створення засад для досягнення більш рівноправних і більш демократичних суспільств, що відповідає необхідності забезпечення соціальної єдності, всебічного та сталого розвитку демократичної культури. Однією з найважливіших умов для гармонізації всіх сфер функціонування суспільства та економіки є розвиток цифрових навичок. Таким чином, розвиток цифрових компетентностей слід приймати в рамках ідеї навчання впродовж всього життя [1, 2].

Креативність інженерної спеціальності передбачає високий рівень цифрової грамотності фахівців технічного профілю, оволодіння ними цифровими компетентностями протягом всієї професійної діяльності. Тому категорії «креативність», «цифрова компетентність», та «інформаційні технології» взаємопов'язані.

Міжнародна спільнота науковців широко обговорює і досліджує формування цифрової компетентності в освіті, як свідчать результати публікацій за цією тематикою представлені на діаграмі. Серед ключових компетентностей у сфері цифрових технологій у наукових працях трапляються цифрова грамотність (ЄС), електронна компетентність (е-компетентність) [3], комп'ютерна грамотність. Під комп'ютерною грамотністю (computer literacy) розуміють уміння та навички роботи за комп'ютером, управління файлами і папками, знання основ інформатики, мінімальні знання основних офісних програм [4]. Цифрова компетентність зазначена в загальному переліку ключових компетентностей ЄС, необхідних для навчання протягом життя [5]. Згідно із Європейською рамкою цифрової компетентності для громадян еталонна модель цифрової компетентності охоплює такі сфери: уміння працювати з інформаційними даними, комунікація та співробітництво, створення цифрового контенту, безпека [6]. Цифрові компетенції – це знання, здібності, риси характеру, манери поведінки, необхідні для використання цифрових технологій в особистому та професійному житті [7]. Цифрові навички (компетенції) громадян є ключовими серед інших навичок на загальному ринку праці [8], тобто, вміння працювати із «цифровими» технологіями поступово стає постійним та необхідним для більшості спеціалізацій, тобто наскрізним або кросплатформовим.

Узагальнюючи запропоновані формулювання, можна зупинитися на наступному визначенні: цифрова компетентність – це критичне застосування особистістю інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні.

Участь України в таких проєктах як Erasmus+, «Просування європейських досліджень в Україні: міждисциплінарний підхід», «Розширення досліджень Європейського Союзу по інтелектуальному, стійкому та інклюзивному зростанню в українських університетах», «Підтримка визнання кваліфікацій українських вузів» та інших свідчить про інтенсивне реформування освіти в країні.

Мета дослідження - визначення рівня мотивування студентів в оволодінні цифровою компетентністю в процесі дистанційного навчання та самоосвітньої діяльності, формування професійних компетентностей майбутніх інженерів, методів та форм навчального процесу, що необхідні для узгодженості цифрових технологій з методикою навчання інженерних дисциплін.

Предмет дослідження - впровадження цифрових компетентностей в освітній процес підготовки фахівців інженерного профілю.

Методи дослідження. В процесі дослідження використані емпіричні методи збору та аналізу інформації: анкетування, комплексна оцінка якості навчання з урахуванням запропонованих цифрових моделей навчання. Ці методи науково-педагогічного дослідження дозволяють встановити достовірні факти про якість навчання з урахуванням запропонованих цифрових технологій.

В якості респондентів виступили студенти Запорізького національного університету. В анкетуванні приймали участь 80 студентів другого, четвертого та п'ятого курсів першого рівня освіти та 10 студентів другого рівня освіти протягом навчального року. Оцінка взаємодії студентів з цифровими технологіями у навчанні була проведена за наступними критеріями:

- усвідомлений підхід до формування професіоналізму у студентів;
- мотивація до використання модульного навчального середовища;
- оцінка якості навчального сайту, робота з інформацією;
- роль викладача у роботі із сайтом та підготовці фахівців в цілому;
- уподобання у формах і методах навчання.

88,5% опитаних вважають що цифрові ресурси необхідні для обміну інформацією під час навчання. і, при цьому 90,5% вважають, що цифрові компетенції формуються саме в вузі.

З'ясовано, що для опанування цифровою компетенцією 87,7% студентів вважають платформу Мудл, яка застосовується для дистанційного навчання в університеті, невід'ємною складовою формування цифрової та професіональної освіти.

Про те, готові самостійно працювати з використанням цифрових електронних ресурсів, лише 60,5 % серед опитаних. Також ставилося питання про значимість роботи з інформацією через цифрові технології в контексті формування професійних компетенцій майбутніх інженерів: 96,8% пов'язують формування професійного рівня з пошуком і вмінням аналізувати інформацію. Готовність до перепідготовки та постійного професійного розвитку висловлюють 75,9 % серед опитаних. Інформаційне навчальне середовище збільшує можливості в пошуку спеціальної інформації, дає можливість в доступній формі засвоїти приклади виконання графічних завдань. Але 55,3% серед опитаних вважають, що необхідною умовою навчання є користування традиційними методичними матеріалами. Визначальну роль спілкуванню з викладачем в процесі формування професійних компетенцій віддають 86,4 % з опитаних, незважаючи на те, що близько 80% вказують готовність до індивідуалізації навчального процесу. Як показали результати опитування, бажання студентів працювати з електронним сайтом, але за умови наявності «живих» індивідуальних консультацій з викладачем, аудиторних лекцій та практик не є випадковим. Студенти є прихильниками змішаної системи навчання (очної та дистанційної). Отже, 80 % респондентів готові до самостійної діяльності з використанням цифрових технологій. Але формуванню цифрової компетентності у поєднанні із систематичним спілкуванням з викладачем віддають 86,4 %.

Висновки

1. Результати дослідження підтвердили мотивацію студентів інженерного профілю на оволодіння цифровими компетентностями для самостійної професійної діяльності.
2. Результати дослідження показали готовність студентів до безперервної освіти із застосуванням відкритих освітніх платформ на інноваційних і цифрових засадах.
3. Цифрові технології є доповненням до традиційних форм навчання, змінюючи їх зміст, методи і форми організації.
4. Оволодіння цифровими компетенціями потребує від суб'єктів цього процесу (студентів, викладачів закладів вищої освіти) критичного аналізу обґрунтованості, надійності інформаційних даних, які доступні через електронні засоби, а також безпечного та відповідального підходу до використання цих інструментів викладачами.

REFERENCES:

1. Cabero-Almenara, J., Gutiérrez-Castillo, J., Palacios-Rodríguez, A., Barroso-Osuna, J. (2020). Development of the Teacher Digital Competence Validation of DigCompEdu Check-In: questionnaire in the University Context of Andalusia (Spain). doi:10.3390/su12156094 [in Spain].

2. Oksana Onyshchenko. Khto vkrav maibutnie? Natsionalna osvithna elektronna platforma pid areshtom [Elektronnyi resurs] // Dzerkalo tyzhnia, 13 berezhnia, 2020.

URL: https://dt.ua/EDUCATION/htovkrav-maybutnye-341432_.html.

3. Romani, J. Strategies to Promote the Development of E-competencies in the Next Generation of Professionals: European and International Trends.- Monograph No. 13 November 2009. Communication and Information Technology Department.-Latin American Faculty of Social Sciences, Campus Mexico (FLACSO-Mexico). 57 p.

4 Berman N.D. Formyrovanye ynformatsyonnoi kompetentnosti studentov. Elektronnyi naukovyi zhurnal Sovremennyye yssledovaniya sotsyalnykh problem. 2017. T.8. №2-2, S.28-34. doi:10.12731/2218-7405-2017-2-2-28-34.

5. Annex to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Life learning [Electronic resource]. — Available at: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.

6. Riina Vuorikari, R., Punie. Y., Carretero, S., Van den Brande, L. (2016). DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. European Union.

URL:

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101254/jrc101254_digcomp%202.0%20the%20digital%20competence%20framework%20for%20citizens.%20update%20phase%201.pdf

7. Kuibida, V.S. Petroie, O.M., Fedulova, L.I. .Tsyfrovi kompetentsii yak umova formuvannia yakosti liudskoho kapitalu : analit. zapysky. Kyiv: NADU, 2019. 28 s. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/90a7d5c8-d10a-4f8f-8987-4d1077fdc8f6.pdf> [in Ukrainian].

8. Kubiv, S, Minich, O., Biriukov, A. Tsyfrova adzhenda Ukrainy – 2020: kontseptualni zasady.URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> [in Ukrainian].

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Казаннікова О. В., к.п.н., доцент кафедри соціальної роботи,
КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР*

Вступ. Актуальність дослідження проблеми формування професійної компетентності педагогічних працівників Нової української школи обумовлюється необхідністю впровадження нових стандартів щодо діяльності сучасного педагога та забезпечення якості освіти в умовах стрімкої інтеграції України до європейського освітнього простору. В Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, в законі України «Про освіту» наголошується на необхідності формування особистості вчителя відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбуваються в країні та за кордоном. Отже, зміни освітніх пріоритетів полягають у створенні умов для практично ефективного формування професійної компетентності та професійної самосвідомості особистості педагога з високим рівнем культури, ціннісних ідеалів, когнітивної гнучкості, критичного мислення й конкурентоспроможності.

У рамках роботи щодо впровадження компетентнісного підходу в освітній процес розглядом та розробкою проблеми визначення сутності та трактування категорій «компетентність», «компетенція» займаються міжнародні організації, які працюють у напрямку розвитку освіти: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO, Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури), United Nations Children's Fund (UNICEF, Дитячий фонд ООН), United Nations Development Programme (UNDP, Програма розвитку ООН), Council of Europe (Рада Європи), Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD, Організація економічного співробітництва та розвитку), International Organization for Standardization (ISO, Міжнародна організація зі стандартизації) та інші.

Згідно публікаціям UNESCO поняття «компетентність» трактується як поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень застосованих у повсякденні [6].

Міжнародною комісією Ради Європи поняття компетентності визначено як загальні або ключові уміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові уявлення, опорні знання і передбачають спроможність особистості сприймати і відповідати на індивідуальні та соціальні потреби та комплекс відношень, цінностей, знань і навичок.

Запропоноване в європейському проєкті TUNING поняття «компетенції» включає знання і розуміння (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати та розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути

(цінності як невід’ємна частина способу сприйняття і життя з іншими в соціальному контексті)» [7].

Національна рамка кваліфікацій України поняття «компетентність» визначає як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [5].

Український дослідник О. Пометун, узагальнюючи підходи до визначення понять «компетенція» і «компетентність» зазначає, що під терміном «компетенція» розуміється передусім коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи. У межах своєї компетенції особа може бути компетентною або некомпетентною в певних питаннях, тобто мати компетентність у певній сфері діяльності [4, с. 16–25].

Зазначимо, що термін «професійна компетентність» пов’язаний із поняттям «ключові компетентності», які є загальними для всіх професій та спеціальностей. Вони представлені чотирма компонентами: інформаційна складова – спроби прийому, зберігання та передачі інформації; проєктувальна складова здійснити аналіз теоретичних підходів щодо сутності професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі їх підготовки до професійної діяльності.

Одним із провідних завдань щодо досягнення мети Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти школи є забезпечення стимулювання вчителя до особистого і професійного зростання та надання йому академічної свободи. Адже, Нова українська школа потребує нового вчителя, який дійсно зможе стати агентом змін. Це свідчить про актуальність підготовки педагога здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, який самостійно може приймати рішення в ситуації вибору, прогнозувати їх можливі наслідки; здатного до співробітництва, що володіє розвинутим почуттям відповідальності за долю країни і постійно підвищує власний освітній і професійний рівні протягом усього життя [6; 2].

Варто також взяти до уваги, що в Новій українській школі заохочується інклюзивна освіта, яка потребує підготовки вчителя, здатного організувати навчання дітей з інвалідністю на високому методичному рівні. Ураховуючи, що дитина з обмеженими можливостями має право отримати можливість вільного вибору будь-якого освітнього закладу, то певний рівень сформованості інклюзивної компетентності повинен мати кожен педагогічний працівник, незалежно від своєї спеціалізації.

Відповідно до цього, зазначимо зміст інклюзивної компетентності педагогічних працівників:

- здатність забезпечувати інклюзивні процеси;
- здатність розробляти програму підтримки дітей з особливими потребами в освітньому середовищі;

- вміння розробляти індивідуальні програми розвитку, що включатимуть корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід та засоби для навчання таких дітей;
- вміння реалізовувати різні підходи до оцінювання досягнень у соціальному та академічному зростанні дітей з особливими потребами;
- вміння встановлювати партнерські відносини між школою, сім'єю і громадою на засадах педагогіки партнерства;
- вміння здійснювати оцінку ефективності роботи з даною категорією сімей;
- вміння відбирати кращий досвід та застосовувати його фрагменти у практичній діяльності [1].

Таким чином, оволодіння інклюзивною компетентністю є одним із провідних завдань сучасного педагогічного працівника. Адже дозволить йому вільно та впевнено почуватися в інклюзивному загальноосвітньому просторі та допоможе зробити процес інклюзивного навчання більш якіснішим та ефективнішим в умовах Нової української школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Казаннікова О. В. Специфіка практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах інклюзивного навчання. Інноваційна педагогіка: наук. журн. / редкол.: О. О. Ярошинська, О. Н. Хорошковська, К. М. Байша та ін. Одеса: ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». 2018. Вип. 3. С. 206–210.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи – МОН України / упоряд. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. 2016. 36 с
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-seredn>
4. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
5. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 Київ URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy> (дата звернення: 16.02.2019).
6. [Rychen D. S.](#), Tiana A. Developing key competencies in education: some lessons from international and national experience. Paris, France: International Bureau of Education, 2004. 80 p.
7. Tuning Educational Structures in Europe. URL: // <http://www.let.rug.nl/TuningProjekt/index.htm>; – tuning.unideusto.org/tuningeu (date of request: 07.01.2019).

**КОРОТКА ІСТОРІЯ КАФЕДРИ БОТАНІКИ, БІОРЕСУРСІВ
ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЖИТОМИРСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

Киричук Г. Є.¹; Константиненко Л. А.², Шелюк Ю. С.³,

¹ д.б.н., професор, ректор, професор кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття,

² к.б.н., доцент, завідувач кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття,

³ д.б.н., професор, професор кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Кафедра ботаніки (нині кафедра ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття) створена в 1934 р. на природничо-географічному факультеті Бердичівського педінституту, її очолив викладач Л. Тишкевич. Однак проіснувала вона лише чотири роки, оскільки 1938 року було ліквідовано сам факультет. У 1965 році кафедра відновила свою роботу у складі Бердичівського педінституту і у 1971 р. продовжила свою діяльність вже в Житомирському педагогічному інституті. На новому місці було обладнано лабораторії анатомії та морфології рослин, систематики рослин, основ сільського господарства, фізіології рослин і генетики, геології, землезнавства і краєзнавства, методики викладання біології, біологічної хімії та комп'ютерний клас.

За роки свого існування на кафедрі працювали висококваліфіковані викладачі. У різні часи тут реалізували освітній процес кандидати біологічних наук, доценти: Володимир Порфирович Богініч, Леонур Васильович Михайловський, Антон Михайлович Охріменко, Іван Дмитрович Лищенко, Олена Петрівна Житова, Наталія Миколаївна Корнійчук, Олена Олександрівна Аннамухаммедова, Ірина Олександрівна Першко, Галина Василівна Муж; кандидати сільськогосподарських наук, доценти: Наталія Василівна Кулакова, Анатолій Данилович Жовтонога, Гаррій Олександрович Корбут; кандидат біологічних наук, старший викладач Тамара Михайлівна Панченко; старші викладачі Галина Федорівна Дудник, Людмила Олександрівна Юрик та Галина Миколаївна Міхеєва, асистенти Наталія Миколаївна Поліщук, Алла Адамівна Ленартович та Марія Іванівна Дудар. [2]

З 1965 до 1973 рр. кафедру очолювала доцент Наталія Василівна Кулакова, з 1973 до 1976 рр. – доцент Іван Дмитрович Лищенко, з 1977 до 2000 рр. – доцент Антон Михайлович Охріменко, з 2000 до 2018 рр. – професор Галина Євгеніївна Киричук, з 2018 до 2020 рр. – доцент Юлія Святославівна Шелюк. З 2020 року кафедрою завідує доцент Людмила Анатоліївна Константиненко.

Науково-педагогічні працівники кафедри забезпечують викладання навчальних дисциплін на освітніх програмах: «Біологія» першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, Середня освіта «Біологія та хімія», Середня освіта «Хімія

та біологія», «Екологія та екологічна освіта» другого (магістерського) рівня, «Екологія», «Початкова освіта» та «Тепличне господарство» першого (бакалаврського) рівня. У 2013 році на кафедрі відкрито аспірантуру за спеціальністю 03.00.17 — гідробіологія.

Кафедра здійснює наукові дослідження за такими темами:

- «Функціональні та метаболічні реакції прісноводних моллюсків на поєднану дію абіотичних та біотичних чинників водного середовища» (Галина Євгеніївна Киричук);
- «Фауна, біологія та екологія ставковиків Житомирського Полісся» (Лариса Євгеніївна Астахова);
- «Вплив фізіологічно активних речовин на ріст і розвиток вищих рослин» (Людмила Олександрівна Перепелиця);
- «Структура та функціонування фітопланктону різнотипних водних об'єктів Українського Полісся» (Юлія Святославівна Шелюк);
- «Морфологія, екологія та систематика круговійчастих інфузорій» (Людмила Анатоліївна Константиненко);
- «Голі амеби Житомирського Полісся» (Марина Костянтинівна Пацюк);
- «Вміст та роль біологічно активних речовин в адаптації прісноводних моллюсків до екологічних чинників різної природи» (Лідія Володимирівна Музика);
- «Вивчення видового складу акаридєвих кліщів Житомирського Полісся України, особливостей їх шкодочинності та методів її прогнозування з метою удосконалення засобів боротьби з ними шляхом використання профілактичних заходів» (Ярослава Русланівна Оксентюк);
- «Сучасна система управління закладами загальної середньої освіти; формування ефективних шкільних мереж в регіонах; реформа шкільної освіти та старшої школи зокрема; робота над становленням старшої профільної школи в Україні» (Олег Іванович Фасоля);
- «Деградаційні процеси в ґрунтовому покриві» (Богдан Володимирович Матвійчук). [2]

З 2014 року на кафедрі функціонує спільна науково-дослідна лабораторія «Лабораторія гідроекологічних проблем Полісся» Інституту гідробіології НАН України та Житомирського державного університету імені Івана Франка, науковим керівником якої є д.б.н., професор Киричук Галина Євгеніївна.

На кафедрі діють наукові гуртки та проблемні групи: науковий гурток «Гідробіологічні дослідження Житомирського Полісся» (керівник: д.б.н., професор Киричук Г. Є.), «Ботанічний гурток» (керівник: к.б.н., доцент Астахова Л. Є.), науковий гурток «Еколого-біохімічні дослідження гідробіонтів» (керівник: к.б.н., доцент Музика Л. В.), проблемні групи: «Сучасні прийоми, методи та технології навчання біології» (керівник: к.б.н., доцент

Константиненко Л. А.), «Структура і функціонування фітопланктону різнотипних водних об'єктів Полісся» (керівник: д.б.н., професор Шелюк Ю. С.), «Сучасні методи в генетиці» (керівник к.б.н., доцент Пацюк М. К.), «Дослідження фауністичних угруповань акаридєвих кліщів Західного Полісся» (керівник: к.б.н. старший викладач Оксентюк Я. Р.), «Профільне навчання як спосіб індивідуалізації освітнього процесу у старшій школі» (керівник: к.п.н., доцент Фасоля О. І.), «Проблематика закритого ґрунту в Україні» (керівник: к.с.-г.н., доцент Матвійчук Б. В.), «Вплив важких металів на ріст і розвиток вищих водних рослин» (керівник: асистент Корево Н. І.), «Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів, сучасні методи її виконання» (керівник: асистент Остапенко Л. П.), «Біотехнологічні методи дослідження» (керівник: асистент Гуторчук С. Л.). [2]

Упродовж останніх п'яти років науковці кафедри опублікували понад 250 наукових праць, зокрема 64 у міжнародних наукометричних базах (SCOPUS), і взяли участь у понад 100 конференціях, зокрема у 42 міжнародних. Викладачами кафедри видано наступні підручники та посібники: «Ботаніка в таблицях і схемах: посібник для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, абітурієнтів та вчителів» (за заг. ред. Г. Киричук відзначений дипломом конкурсу «Краща книга 2012 року») [1], «Ботаніка (морфологія рослин) в таблицях і схемах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів» (Г. Киричук, Н. Корнійчук., Ю. Шелюк, Д. Гарбар.) [4], «Генетика», «Генетика з основами селекції» доцента І. Лишенка [7], «Біологія. Запитання, задачі, вправи, тести. 7 клас» (І. Лишенко, Г. Міхеєва) [6], «Книга для читання з ботаніки», «Хрестоматія з зоології» доцента А. Охріменка [8, 9], навчальний посібник «Рідкісні і зникаючі види тварин Житомирщини» А. Стадниченко, Г. Киричук та ін. [10], монографія «Чорний біль Житомирщини» доцента Г. Корбута та ін. [2]

Кафедра гордиться своїми працівниками, серед яких: «Відмінники освіти України» (Г. О. Корбут, Г. Є. Киричук (1999)); «Заслужені працівники освіти України» (Г. О. Корбут (2007), Г. Є. Киричук (2010)); Лауреати Премії Президента для молодих вчених (Г. Є. Киричук (2003), Ю. С. Шелюк (2011)); Премії Національної Академії наук України для молодих вчених (Ю. С. Шелюк (2010)); Соросівського гранту (Г. Є. Киричук (1995)); конкурсу «Науковець року» (Г. Є. Киричук (2013, 2015, 2016), Ю. С. Шелюк (2010, 2017)); щорічного обласного конкурсу «Краща книга 2012 року» (Л. Є. Астахова, Д. А. Гарбар, Г. Є. Киричук, Н. М. Корнійчук, Л. О. Перепелиця, Ю. С. Шелюк). [2]

Викладачі кафедри Г. Є. Киричук та Л. А. Константиненко (у співавторстві) отримали два патенти на винаходи «Спосіб визначення якості роботи систем очистки стічних вод» (№ 95441) та «Метод оцінки чисельності перифітонних найпростіших за відносною чисельністю їх стадії розселення» (№ 106789). [3, 5]

Кафедра має наукові зв'язки з багатьма навчальними закладами та науковими центрами України, Польщі, США, Литви.

Протягом 2013–2016 років кафедра брала участь в організації та проведенні II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з біології.

Уже декілька років поспіль на кафедрі проводиться Літня ботанічна школа, яка вперше відкрила свої двері у 2017 році учням 9-10 класів як інтерактивний профорієнтаційний захід. Програма школи передбачає щоденні інтегровані заняття теоретичного та практичного характеру, екскурсії в природу.

На кафедрі систематично проводиться низка різноманітних заходів для студентів, а саме: ботанічний КВК, біологічні вечори з різних навчальних дисциплін, під час підготовки і проведення яких студенти мають можливість проявити свої творчі здібності і поглибити знання з предметів. Щорічно викладачами кафедри проводиться конкурс «Кращий майбутній вчитель біології», який дозволяє здобувачам предметної спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) зробити перші кроки у професію.

Кафедра доєднується до реалізації проєктів Житомирського державного університету імені Івана Франка: «Запрошений професор» та «PROСтудії від професіоналів». Іншими проєктами кафедри є «Школа юного біолога», «Різдвяні прикраси своїми руками» та «Розв'язування біологічних задач».

Кафедра дбає про розвиток та вдосконалення професійно-педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників, сприяє проходженню підвищення кваліфікації у провідних вітчизняних вищих навчальних закладах і закордонних. Так, у 2021 році більшість викладачів кафедри пройшли міжнародне стажування за темою курсу «Формування компетентності та розвиток професійно-педагогічної майстерності викладача закладу фахової передвищої та вищої освіти» у Вищій школі агробізнесу в Ломжі (Польща).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Астахова Л.Є., Гарбар Д.А., Киричук Г.Є. та ін. Ботаніка в таблицях і схемах: Посіб. для учн. загальноосвіт. навч. закл., абітур. та вчит./ за заг. ред. Киричук Г.Є. 2-ге вид., випр. та доп. Житомир, 2012. 272 с.
2. Житомирський державний університет імені Івана Франка. Природничий факультет. Кафедра ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття. Режим доступу: https://zu.edu.ua/biofak_kaf1.html
3. Киричук Г. Є., Константиненко Л. А., Довгаль І. В., Крамаренко С. С. Метод оцінки чисельності перифітонних найпростіших за відносною чисельністю їх стадій

розселення: пат. Україна: МПК G01 N 33/18, C 02 F 3/34. N 106789; заявл. 15.10.2012; опубл. 10.10.2014, Бюл. № 19. 4 с.

4. Киричук Г.Є., Корнійчук Н.М., Шелюк Ю.С. та ін Ботаніка (морфологія рослин) в таблицях та схемах: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Житомир, 2012. 242 с.

5. Константиненко Л. А., Довгаль І. В. , Шевчук С. Ю. Спосіб визначення якості роботи систем очистки стічних вод: пат. Україна: МПК C 02 F 3/34, G01 N 33/18. № 95441; заявл. 29.05.2007; опубл. 10.08.11, Бюл. № 15. 4с.

6. Лишенко І. Д., Міхеєва Г. М. Біологія. Запитання, задачі, вправи, тести. 7 клас: посібник для вчителів, учнів, студентів природничих факультетів. Житомир: Вид-во ЖДУім. І. Франка, 2013. 186 с.

7. Лишенко І. Д. Генетика з основами селекції. К.: Вища школа, 1994. 416 с.

8. Охріменко А.М. Книга для читання з ботаніки. К.: Рад. школа, 1972. 143 с.

9. Охріменко А.М. Шухова Е.В. Хрестоматія із зоології. К.: «Рад. школа», 1978. 160с.

10. Рідкісні і зникаючі види тварин Житомирщини: навчальний посібник / Стадниченко А. П., Вискушенко А.П., Киричук Г.Є. та ін. Житомир: Волинь, 2003. 176 с.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

*Ковальчук В. А., доктор педагогічних наук,
професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Провідною ознакою компетентності вчителя є діяльнісний характер набутих ним умінь у поєднанні із системою необхідних загальних, психолого-педагогічних та фахових знань, що виявляються в умінні особистості здійснювати професійну діяльність, робити вибір, керуючись особистісними якостями й адекватно оцінюючи конкретну ситуацію у педагогічній діяльності та повсякденному житті в умовах постійно змінюваного світу.

Проблема визначення професійної компетентності вчителя, формування її у майбутніх вчителів висвітлена у працях О. Антонової, Г. Балла, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Н. Сидорчук, Г. Троцько та ін. Поняття «професійна компетентність» визначається як здатність особистості здійснювати професійну діяльність на основі набутих професійних компетенцій, які сприяють розвитку творчого потенціалу особистості, професійному саморозвитку та самовдосконаленню [Антонова О.Є., Маслак Л.П., 2011. С. 103.]. Зважаючи на особливості професійної педагогічної діяльності, професійну компетентність учителя ми визначаємо як багатоаспектне інтегральне особистісне утворення, яке включає широку професійну та загальну ерудицію, систему необхідних умінь, навичок і способів виконання професійних дій, сукупність професійно-ціннісних ставлень та досвід дослідницької діяльності, і яка є критерієм становлення вчителя-професіонала. В її структурі інтегруються досвід, теоретичні знання, практичні уміння, значущі для вчителя особистісні якості тощо. Це сукупність різних видів компетентностей, серед яких важливе місце займає мотиваційно-ціннісна компетентність вчителя. Вона включає сформованість у майбутніх учителів професійних і особистих інтересів та потреб, позитивної мотивації у виборі професійної діяльності, ціннісних орієнтацій навчання, пов'язаних з розумінням особливостей майбутньої професійної діяльності в різних освітньо-виховних системах, осмислення ролі і призначення вчителя в суспільстві, уміння вибирати цільові і змістові установки своїх дій і вчинків для формування власної професійної стратегії і вдосконалення своїх професійних якостей [Kovalchuk Valentyna, 2021. P. 8].

Ми мали на меті дослідити стан сформованості у майбутніх учителів основ мотиваційно-ціннісної компетентності та розробити поетапний процес її формування із обґрунтуванням вибору сучасних форм і технологій навчання під час професійної підготовки.

Виділено етапи формування мотиваційно-ціннісної компетентності майбутніх учителів у межах професійної підготовки: адаптаційно-професійний, локально-професійний, системно-професійний. *Адаптаційно-професійний етап* передбачав засвоєння студентами під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін теоретичних положень про педагогічну діяльність, особливості професії, визначення необхідних професійних знань й умінь, і на цій основі формування професійно важливих ціннісних орієнтацій, мотивів. Цей етап охоплює перших три семестри навчання (I-II курс). Основними завданнями на цьому етапі було визначено такі: формувати суб'єктність майбутнього вчителя; професійно значимі цінності й мотиви оволодіння основами професійної діяльності, сприяти засвоєнню і розвитку інтегративних психолого-педагогічних знань про сутність та специфіку професійної діяльності вчителя в умовах різних освітньо-виховних систем.

Локально-професійний етап включає поглиблення та розширення знань і часткове формування необхідних професійно-педагогічних компетентностей (у тому числі і мотиваційно-ціннісної компетентності) на лекційно-семінарських заняттях, у процесі самоосвітньої діяльності та під час неперервної педагогічної практики. Цей етап охоплює II і III курси навчання (основний період вивчення навчальних педагогічних дисциплін). Професійна підготовка у цей період є навчальною за формою, й професійною за змістом і спрямованістю. Навчально-виховне середовище закладу вищої освіти розраховане на включення майбутніх учителів у різні види як навчальної так і поза навчальної діяльності. Під час навчання майбутні учителів залучаються викладачами різних кафедр закладу, куратором, студентськими громадськими організаціями до проведення індивідуальних, групових та масових заходів різностороннього характеру: участь у конкурсах, олімпіадах, святах, екскурсіях, виставках, студентських молодіжних проєктах та ін.

На *системно-професійному етапі* завершується формування професійної компетентності майбутнього вчителя і зокрема мотиваційно-ціннісної (IV курс). Цей етап передбачає повноцінне застосування теоретичних основ базових знань майбутнього вчителя під час активної (з відривом від виробництва) педагогічної практики в ролі вчителя-предметника і класного керівника закладу загальної середньої освіти в умовах різних освітньо-виховних систем.

На кожному із виділених етапах рекомендовано використовувати різні навчальні технології, серед яких виділяємо класичне лекційно-семінарське навчання з використанням аудіовізуальних технічних засобів; технологія роботи в «малих групах» («Педагогічна майстерня»); проєктна технологія; технологія портфоліо; технологія диференціації та індивідуалізації навчання, пошуково-дослідницька технологія, проєктна технологія та технологія розв'язання педагогічних задач.

Ми допускаємо, що такий підхід у формуванні мотиваційно-ціннісної компетентності майбутніх учителів буде більш ефективним і продуктивним. Зважаючи на обставини сьогодення, подальшими науковими пошуками у вивченні проблеми формування професійної компетентності майбутніх вчителів можуть бути проблеми дослідження вибору навчальних технологій та перевірки їх ефективності в умовах дистанційної та змішаної, синхронної та асинхронної форм навчання.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антонова О.Є., Маслак Л.П. (2011). Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С. 81-109.
2. Valentyna Kovalchuk (2021). Building Future Teacher's Value-Motivational Competences. Zeszyty naukowe Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży. Nauki społeczne i humanistyczne. Nr 81, 2021. S. 6-20. URL: http://zeszyty-naukowe.wsa.edu.pl/download/ZN-81-1-2021_2.pdf

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

*Корнійчук Н. М., проректор з навчальної роботи,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Система внутрішнього забезпечення якості це сукупність організаційних структур, процедур, процесів і ресурсів та розподіл відповідальності, що забезпечують постійне удосконалення якості освітніх програм, освітньої діяльності навчального закладу та здобуття відповідного ступеня вищої освіти і кваліфікації. Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка базується на засадах Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Указу Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти», «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», Статуту Університету, Стратегій розвитку та інтернаціоналізації Університету.

Заклади вищої освіти в Україні слугують основними центрами підготовки фахівців для практичної діяльності в різноманітних областях економіки та соціальної сфери суспільства. Тому від якості підготовленості персоналу буде залежати нормальне функціонування усіх інститутів суспільства та формування соціальної держави. Для того, щоб готувати висококваліфікованих працівників, потрібно здійснювати цю підготовку у відповідності до стандартів, дотримання яких дозволить досягати високого рівня підготовки спеціалістів, тому що дані норми та стандарти встановлюються у відповідності до соціально-економічної ситуації нашої держави.

Питання якості вищої освіти є одним з найбільш актуальних у сфері вищої освіти в Україні. Одним з пріоритетних завдань діяльності Житомирського державного університету імені Івана Франка є комплексне вивчення функціонування якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в системі вищої освіти України, а також визначення можливих шляхів її вдосконалення. Одним з основних нормативних документів Житомирського державного університету імені Івана Франка, що регулює питання забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти є «Положення про систему забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка», яке

ґрунтується на Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти ESG (2015) та інших нормативних документах.

Система якості вищої освіти в Університеті базується на таких принципах: автономії Університету, як відповідального за забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти; усвідомлення усіма співробітниками Університету відповідальності за якість вищої освіти та освітньої діяльності; визнання необхідності розроблення стратегії, політики та процедур забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності Університету; орієнтації на поточні й майбутні потреби споживачів, прагнення до перевищення їхніх очікувань; прийняття управлінських рішень на основі аналізу актуальної, повної й об'єктивної інформації; відмови від авторитарного стилю керування і перехід до лідерства; залучення всього персоналу до досягнення цілей Університету шляхом делегування більшої відповідальності на нижчі рівні управління; постійного навчання персоналу; управління освітньою діяльністю Університету та відповідними ресурсами як системою взаємопов'язаних процесів; співробітництва з усіма зацікавленими сторонами; постійного поліпшення якості освіти, освітньої діяльності та системи управління якістю освіти в Університеті.

Відповідно до стратегій розвитку та інтернаціоналізації Університету основними цілями функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти є:

- утвердження Університету як провідного науково-дослідницького освітнього центру та формування стійкої довіри до присвоєних Університетом ступенів вищої освіти за всіма освітніми програмами в Україні та поза її межами;
- створення умов для професійного та особистісного зростання здобувачів вищої освіти, формування компетенцій, які визначають конкурентоспроможність випускників в Україні та світі, здатних до ефективної професійної діяльності й готових до постійного самовдосконалення, соціальної та професійної мобільності;
- створення умов для гармонійного розвитку особистості, патріота України, активного громадянина, формування в Університеті культури якості як основи конкурентоспроможності Університету та його випускників;
- побудова сучасної інфраструктури та системи управління, що дозволить забезпечувати та підвищувати якість освітньої діяльності та вищої освіти, відповідність національним ліцензійним умовам надання освітніх послуг, державним, європейським і міжнародним освітнім стандартам;
- формування середовища інтелектуального обміну, спілкування; створення умов для всебічного розвитку науково-педагогічних, педагогічних працівників, здобувачів вищої

освіти; забезпечення розуміння, врахування та узгодження потреб (цілей, вимог та очікувань) здобувачів вищої освіти, стейкхолдерів і суспільства.

Інституційна структура внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти є сукупністю структурних підрозділів (дійових осіб) Університету, які забезпечують якість освітньої діяльності та якість вищої освіти через реалізацію покладених на них функцій.

Мета функціонування інституційної структури системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти Університету – створення та реалізація умов для якісної підготовки висококваліфікованих фахівців відповідного рівня та спеціальності, конкурентоспроможних на ринку праці, компетентних, відповідальних, які вільно володіють професією, орієнтуються в суміжних сферах діяльності, здатних до ефективної професійної діяльності на рівні світових стандартів, готових до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Функціонування інституційної структури внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти Університету базується на таких принципах:

- визнання необхідності розроблення стратегії, політики та процедур забезпечення якості освітніх програм, які реалізуються в Університеті;
- прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти на основі аналізу повної та об'єктивної інформації;
- максимальне врахування вимог до якості вищої освіти усіма зацікавленими сторонами.

Належне функціонування системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Університеті реалізується шляхом розподілу повноважень щодо прийняття рішень та оцінювання між гарантами освітніх програм, керівниками кафедр, факультетів/навчально-наукових інститутів, університетськими структурними підрозділами та забезпечення участі здобувачів вищої освіти й їх органів самоврядування, роботодавців і асоціації випускників у роботі системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Робочим органом Вченої ради Університету, відповідальним за організацію, забезпечення та контроль системи внутрішнього забезпечення якості є науково-методична рада Університету.

Інституційна структура внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти Університету побудована з п'яти рівнів, між якими розподіляються повноваження і обов'язки щодо виконання окремих функцій відповідних процедур і завдань.

Якість вищої освіти в Університеті забезпечується в межах компетенцій та через взаємодію таких внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін:

Внутрішні сторони	Зовнішні сторони
Вчена Рада Університету Науково-методична рада Ректорат Відділ моніторингу якості освіти Професорсько-викладацький склад Профспілкова організація Студентське самоврядування	Верховна Рада України Кабінет Міністрів України Державна адміністрація Асоціація роботодавців Партнери закладу освіти Місцева громада і органи місцевого самоврядування Асоціація випускників
Внутрішні сторони розробляють і втілюють політику системи забезпечення якості вищої освіти Університету через відповідні структури і процеси, залучаючи при цьому зовнішні сторони.	

Політика забезпечення якості визначає шляхи і практичні засоби, які використовуються для досягнення високої ефективності функціонування системи внутрішнього забезпечення якості та сприяють визнанню з боку громадськості права Університету на автономію. Політика в сфері якості реалізується у взаємозв'язку із загальною політикою Університету і спрямована на забезпечення, підтримання стабільно високої репутації Університету, як надійного постачальника освітніх послуг при підготовці здобувачів вищої освіти, які відповідають національним та світовим стандартам якості.

Організація внутрішнього забезпечення якості вищої освіти Університету зорієнтована на цілі вищої освіти визначені для Європейського простору, а саме виховання активної громадської позиції, підготовку до майбутньої професії, особистий/ світоглядний розвиток, розвиток нових знань. Моніторинг та оцінка функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Університеті передбачає періодичне відстеження відповідних індикаторів та проведення на підставі даних моніторингу оцінки результативності виконання показників шляхом порівняння отриманих результатів з їх цільовими значеннями.

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ОСНОВА ЯКІСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

*Крачан Т., кандидат хімічних наук, в.о. завідувача кафедри хімії
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»*

Одним із завдань сучасного педагога і дослідника є безперервність наукового та методичного пізнання, постійне удосконалення власних вмінь та навиків і імплементація їх у навчальний процес відповідно до вимог часу. Тенденцією сьогодні можна вважати зміщення векторів в освіті до збільшення практичної та зменшення теоретичної складової підготовки фахівця. Крім того, останнім часом ми спостерігаємо намагання дати рівень знань за короткий період часу і переведення значної частини теоретичної підготовки в площину самоосвіти під керівництвом викладача [3].

Тут діє декілька важливих факторів. З одного боку, дійсно, при надмірній теоретизації дисципліна стає непрактичною, нецікавою і перезавантажує і так інформаційно пересиченого здобувача. Але є й інший бік проблеми, оскільки саме ґрунтовна теоретична підготовка створює базу знань, необхідну не просто для відтворення пізнаної інформації, але й вміння аналізувати, самостійно робити висновки і приймати рішення [1]. Університетська освіта за своїм призначенням покликана створити і випустити фахівця найвищого гатунку, який зможе самостійно розібратися у поставлених проблемних питаннях на виробництві завдяки тому що його свого часу навчили вчитися. Тому перед педагогом постає у певній мірі виклик як зробити свою дисципліну доступною для сприйняття і в той самий час дати відповідний високий рівень підготовки, відповідно до стандартів, як того потребує звання випускника закладу вищої освіти [2].

Тут, звичайно, стають у нагоді різноманітні способи підвищення рівня своєї підготовки та фаху. У першу чергу, це, звичайно загальний рівень обізнаності у предметі викладання, який забезпечується участю у різноманітних семінарах, конференціях, воркшопах та круглих столах. Покликанням таких заходів є обмін думками та досвідом у тій чи іншій проблемі, висвітлення власної точки зору та знайомство з іншим баченням тих чи інших питань. Або, взагалі, новий погляд на предмет дослідження, що особливо виявляється у міждисциплінарних взаємодіях.

Стажування у інших закладах освіти передусім – це досвід організації навчального процесу. Сьогодні викликом стало дистанційне навчання, яке потрібно реалізовувати і заповнювати змістом за допомогою електронних засобів. Цікавим питанням постає те, яким чином відбувається взаємодія із здобувачами, наприклад, при проведенні лабораторних занять. Адже лабораторна робота – це вид заняття, при якому слід не просто розглянути тему,

а й обговорити проблемні питання, адекватно оцінити роботу студента. А це досить важко зробити поза аудиторію, часто, навіть із технічних причин.

Підвищення кваліфікації має містити у собі і наукову складову, що дає змогу поновити і покращити свої вміння в наукових дослідженнях. Що стосується хімічних дисциплін, це, як правило, робота з новими приладами, методиками визначення та дослідження речовин, програмним пакетом, який допомагає забезпечити якісні обрахунки та інтерпретацію одержаних результатів. Якщо це методика викладання – то, можливо, це доступ до нових методів подачі інформації, свіжий погляд на усталені принципи навчання. І це все дає, безперечно, новий поштовх до якісних досліджень, публікацій тощо. Ще одним важливим фактором стажування є міжособистісна взаємодія, адже, ми підвищуємо свій рівень підготовки під керівництвом фахівців, яких вважаємо еталоном майстерності. Можливість перейняти досвід у викладанні чи науковій роботі, або іншому виді діяльності є дуже цінним аспектом, адже ми бачимо конкретний приклад у дії. Загалом, можна окреслити питання підвищення рівня підготовки педагогічного працівника ти моментом, що мотивувати здобувача освіти здатен викладач, що прагне особистісного та фахового зростання і слід використовувати всі доступні інструменти для роботи над собою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність: Підручник. К.: Вища школа, 1997. 349 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. К.: Знання, 2005. 486 с.
3. Роговик Л.Й. Про вдосконалення педагогічної системи викладання хімічних дисциплін для природничих зво. // Збірник тез VII Науково-методичної конференції «Сучасні тенденції навчання хімії». Львів, 2021, С.15.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF THE TEACHER OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

*Krupko O, Ph. D, Chem., Assistant of the Department of Medical and Pharmaceutical
Chemistry, Bukovina State Medical University, Ukraine
e-mail:krupkoo@ukr.net*

The formation of professional competencies is the main indicator of the level of qualification of any modern specialist with an integrated professional characteristic, which consists of a set of knowledge, skills and practical skills.

The professional competence of the teacher is one of the general requirements for the teacher of higher school and provides for his personal capabilities, which form the ability to independently and sufficiently effectively solve pedagogical problems.

The effectiveness of the formation of professional competencies is based not only on the theoretical training of a specialist, but also on the ability to apply it in practice, possessing special scientific and psychological and pedagogical training.

The profession of a teacher belongs to a profession such as "person-person", whose activities are impossible without communicative competence, which makes it possible to reveal the range of opportunities for active interaction with other people, including students and be sure to establish effective interaction [1].

Communicative competence is an important component of the professional activity of the teacher, including developed speech, fluency in business Ukrainian, knowledge of foreign languages, the ability to use modern means of communication, the availability of computer literacy, etc. [2]

Many significant in the professional activity of the teacher are also general cultural and humanitarian competencies, creative abilities, socio-psychological character traits that only complement and improve the professional qualities of the teacher.

Important professional qualities that the teacher should also possess are benevolence, tact, sociability, self-control, endurance, sensitivity, empathy, independence, dominance, social intelligence, organizational abilities, purity and expressiveness of speech, expression of face and behavior, perseverance [3].

Most specialists believe that professional competence is a set of key, basic and special competencies, each of which plays a role in the establishment of a professional specialist, as well as simultaneously develop, form and are interrelated [4,5]. At the heart of professional competence are thorough theoretical knowledge, a wide range of skills, skills and values, general education and culture, sociability and personal development of which contributes to the improvement of the professional competencies of the teacher.

To form a set of professional competencies, it is necessary to regularly or on an ongoing basis improve the quality of training of specialists, introduce effective and modern pedagogical technologies into the educational process using interactive forms and teaching methods.

In order to integrate pedagogical workers in the European scientific and educational space for the sake of improvement, knowledge of new things, exchange of methods and technologies in the educational process, internships in both national and foreign educational institutions, passing various kinds of advanced training courses, participation in seminars, conferences, etc. are desirable.

It is interaction with foreign partners that makes it possible to study more substantively the experience of implementing the credit transfer system in higher educational institutions of Europe in order to improve the mechanisms for the implementation and implementation of Pan-European and world standards of higher education (bologna process and credit-modular training system) in the pedagogical sphere of Ukraine.

Thus, it can be generalized that an integrated approach in the training of pedagogical workers according to the latest trends using modern and innovative methods and technologies in the educational process, the use of which dictates the present in Ukraine, with the involvement of European experience and their improvement during professional activities contributes to an appropriate level of professional competence of teachers of higher education institutions.

List of sources used

1. https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/St_2_Zubrytska.pdf.
2. Grinyova V.M. Professional competence of a teacher of a higher educational institution as a result of the formation of his pedagogical cultry // Bulletin of the Dnipropetrovsk Alfred Nobel University of Economics and Law. Series "Pedagogy and Psychology". – 2011. – №1(1). – C. 21-26.
3. https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/PP_Ch-2019_BondarenkoBI.pdf.
4. Konyshyna I.B. Formation of professional competence of future specialists of pharmacists (junior specialists) // Young Scientist. – 2017. – N10(50). – C.453-456.
5. Kishchuk V.M. Organization of professional training of future pharmacists: psychological and pedagogical aspects // Professional education: methodology, theory and technologies. – 2017. – №5. – C.128-141.

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ GENIALLY ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА

*Кудінова М. С., канд. психол. наук, доцент кафедри спеціальної освіти та психології,
КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР*

На сучасну систему вищої освіти суттєво впливає високий рівень розвитку інформаційної інфраструктури та інформаційно-комунікаційних технологій. Сьогодні важко уявити процес здобуття вищої освіти без використання різноманітних засобів мультимедіа. У більшості випадків студентам більш притаманне візуальне сприйняття інформації. Вони уміло використовують гаджети та мобільні додатки, швидко знаходять необхідну інформацію в Інтернеті, легко створюють цікавий і привабливий контент в соціальних мережах тощо.

З переходом на дистанційну форму навчання в зв'язку з пандемією коронавірусної хвороби COVID-19 при організації навчального процесу ми все частіше почали використовувати поняття «візуалізація даних». Візуалізація даних [1] – це графічна презентація інформації, завдяки якій можна лаконічно представити в зображенні те, що в текстовому еквіваленті займе не один абзац. Візуалізація допомагає дати великий обсяг інформації у структурованому вигляді із застосуванням образів та різних асоціацій, зацікавлює і привертає увагу здобувачів освіти.

На сьогоднішній день існує ряд онлайн-інструментів, які допоможуть створити швидко та якісно презентацію, інфографіку, відео, інтерактивну вправу чи гру. Найчастіше – це різні онлайн-інструменти (Canva, Padlet, Mindmeister, LearningApps, Word clouds, Kahoot тощо), які потребують відповідно вивчення інтерфейсу та функцій для створення відповідного продукту. Платформа Genially [2] – це інструмент для створення багатьох видів дидактичних ресурсів, презентацій, ігор, інтерактивних зображень, карт, ілюстрованих процесів, віртуальних підручників, резюме та багато іншого.

Розкриємо більш детально приклади використання сервісу Genially у викладанні навчальних дисциплін «Вікова психологія» та «Психологія особистості» для студентів спеціальності 053 Психологія Хортицької національної академії.

Інтерактивний плакат – це спосіб візуалізації інформації на основі одного зображення, до якого «мітками» (інтерактивними точками) прикріплюються посилання на вебресурси, інтернет-документи, мультимедійні об'єкти: відео, аудіо, презентації, слайд-шоу, ігри, опитування тощо [3]. При вивченні теми «Розвиток вікової психології в Україні на сучасному етапі» студенти готують інформаційні повідомлення, в яких представляють сучасні інститути, лабораторії, кафедри на яких ведеться дослідження проблем вікового розвитку особистості

(називають керівника, провідних науковців, основні напрямки досліджень, здобутки, основні наукові здобутки тощо).

Всю інформацію ми візуалізуємо за допомогою інтерактивного плаката у вигляді мапи України (рис. 1). Такий плакат – це сторінка доступу до конкретної теми, в ньому зібрані всі матеріали, напрацьовані студентами. За допомогою інтерактивних точок, закріплених на плакаті, студенти потрапляють на роботи своїх сокурсників, що є дуже зручним для узагальнення теми та використання матеріалів при підготовці до перевірочних робіт.

Кафедра психології і педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова Заснована в 1991 році

Керівник	Лалченко Ірина Олександрівна: завкафедри психології і педагогіки, доцент, кандидат психологічних наук. Автор ряду наукових праць, наприклад: "Хрестоматія з дитячої психології", "Психологія виховання дітей з особливими потребами".
Провідні Науковці	Сьогодні на кафедрі працюють професори Ю.О. Приходько, І.М.М. Марушечко, доценти Л.Г. Воброва, О.А. Дибченко, К.В. Дубиня, І.М. Сіменко, С.В. Кучеренко, І.О. Олександр, А.М. Маслюк, аспіранти психологічних наук Р.Г. Подольна. У розвитку кафедри значний внесок зробили вчителі НАПН України С.Д. Масловський, доктор психологічних наук Т.С. Рязань, доктор психологічних наук, професор Т.В. Гагарун, професор Н.І. Пайжаль, доктор психологічних наук В.У. Кузьменко, доцент Л.Г. Подольна, професор В.О. Соколовенко, старший викладач Н.М. Муштаев.
Характеристика діяльності. Основні напрямки досліджень. Здобутки.	Спектр дослідницьких інтересів членів кафедри охоплює різні аспекти теоретичного і практичного забезпечення психологічних служб, проблеми зв'язу та взаємодії педагогіки, фізики та психології. На кафедрі діє наукова школа професора Ю.О. Приходько «Розвиток особистості на різних вікових етапах». Захищено 17 кандидатських та 1 докторську дисертації по спеціальності педагогічна та мовна психологія. З 2011 року на базі кафедри активно функціонує науково-навчальна лабораторія глибокої психокорекції. Дані на рік проводиться майстер-класи для студентів, викладачів та практичних психологів.
Основні роботи з вікової психології.	- посібник «Хрестоматія з дитячої психології» (укладані – викладачі кафедри); - навчальні посібники: «Нариси становлення та розвитку дитячої психології», «Історія психології: філософський період» (І.М. Сіменко, А.М. Маслюк); - навчально-методичний посібник для роботи студентів «Візова психологія» (К.В. Дубиня).

Посилання: <https://fpp.npu.edu.ua/fakultet/struktura/kafedry/kafedra-psykholohii-i-pedahohiky-fpp>

Рис. 1. Інтерактивний плакат «Розвиток вікової психології в Україні на сучасному етапі»

Розглянемо ще один приклад. Дисципліна «Психологія особистості», тема «Розвиток особистості» (рис.2).

Інфографіка
Погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості

- Позиція Карла Юнга**
кожний індивід з'являється на світ з «певним особистісним ескізом»
- Позиція Ганса Айзенка**
вплив оточення практично не має впливу на формування особистості
- Точка зору А. Маслоу**
людина має вроджену природу, але вона за своєю суттю добра або ж нейтральна
- Позиція О.М.Леонтьєва**
Поняття особистості та поняття індивіда відображають цілісність субієкта життя
- Позиція Гордона Оллпорта**
вважає новонароджену дитину цілковито продуктом спадковості, примітивних рефлексів
- Позиція Раймонда Кеттєла**
Частка спадковості
- Точка зору Карла Роджерса**
Організм, як і система «Я» особистості, мають вроджену тенденцію до актуалізації, однак вони є об'єктом сильних впливів соціального оточення і середовища
- Сучасні дослідження**
суттєві риси особистості мають велику генетичну спадкову компоненту

Рис. 2. Інтерактивний плакат «Погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості»

Вивчаючи погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості, ми теж звертаємось до інфографіки. Працюючи з одним плакатом, студенти мають змогу ознайомитись з поглядами К. Юнга, Г. Айзенка, Г. Оллпорта, А. Маслоу, Р. Кеттела, О. Леонтєва та К. Роджерса. Зауважимо, що аналогічна інформація представлена і в підручниках, однак, з досвіду роботи, візуалізація, залучення студентів до роботи з плакатом, швидкий доступ з будь якого пристрою – все це полегшує запам'ятовування інформації.

Не менш цікавим є приклад інтерактивної презентації. Працюючи з такою презентацією студенти опрацьовують теоретичний матеріал (інформація з підручників), переглядають навчальне відео, ознайомлюються з матеріалами, представленими на інформаційних сайтах. Інтерактивна презентація полегшує розуміння навчального матеріалу за рахунок інших, ніж у друкованій навчальній літературі, способів подачі матеріалу (індуктивний підхід, вплив на зорову, слухову і емоційну пам'ять). Наприклад, презентація з теми «Пренатальний розвиток і народження» (дисципліна «Вікова психологія») (рис. 3) містить у своїй структурі теоретичну інформацію з підручників (періоди пренатального розвитку), велику кількість малюнків (етапи розвитку ембріона, триместри вагітності тощо), інформаційне відео (лекція лікаря акушера-гінеколога про внутрішньоутробний розвиток плода, відеомодель формування і розвитку плода від зачаття до народження). Також у зміст презентації вбудовані завдання, передбачені для самостійного опрацювання студентами. Інтерактивні презентації поєднують у своїй структурі багато елементів, які, нажаль, не можуть бути у змісті звичайного підручника.

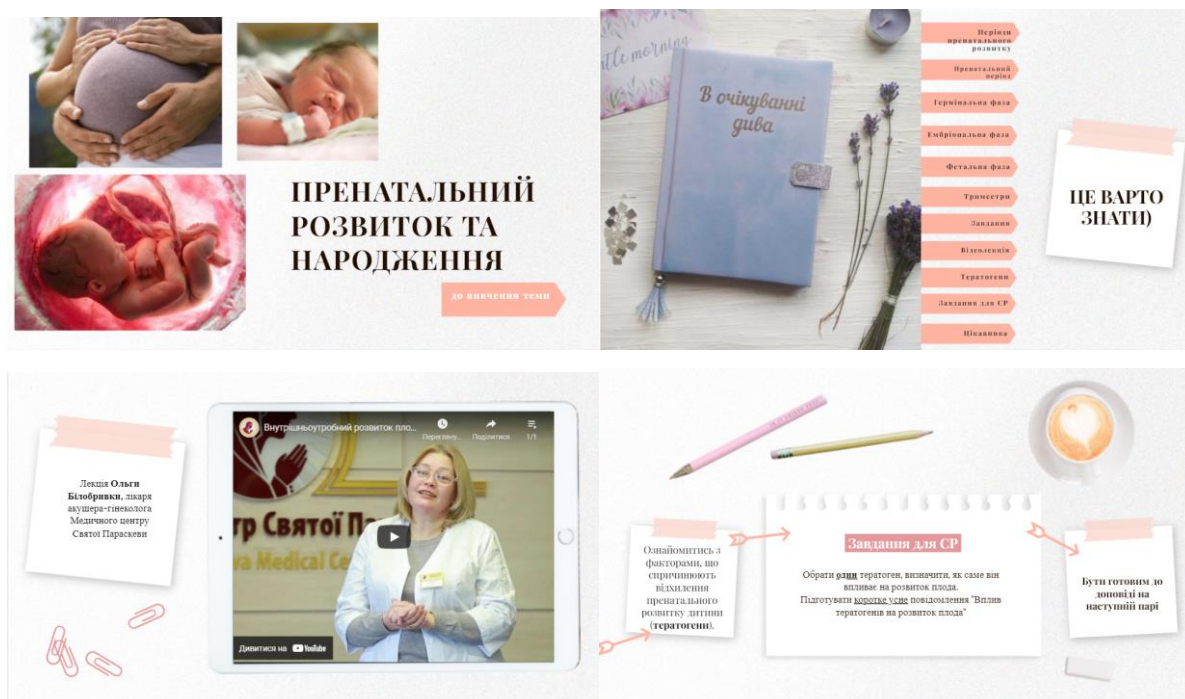

Рис. 3. Інтерактивна презентація «Пренатальний розвиток і народження»

Фаворитами у студентів є інтерактивні вправи, ігри та вікторини. Такі прийоми поживляють процес дистанційного навчання, є сучасними і дуже різноманітними. При вивченні багатьох тем використовуються швидкі онлайн-тести, вправи-сортування, вправи на розвиток уваги, пам'яті, мислення тощо. Яскравим прикладом гейміфікації навчального матеріалу є інтерактивна гра «Битва психологів» (сюжет гри побудований на змісті дисциплін «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Вступ до спеціальності») (рис. 4). За правилами гри учасники мають кидати віртуальні кісточки та відповідати на цікаві запитання з психологічних дисциплін, аби просунути до фінішу та здобути звання кращих студентів-психологів.

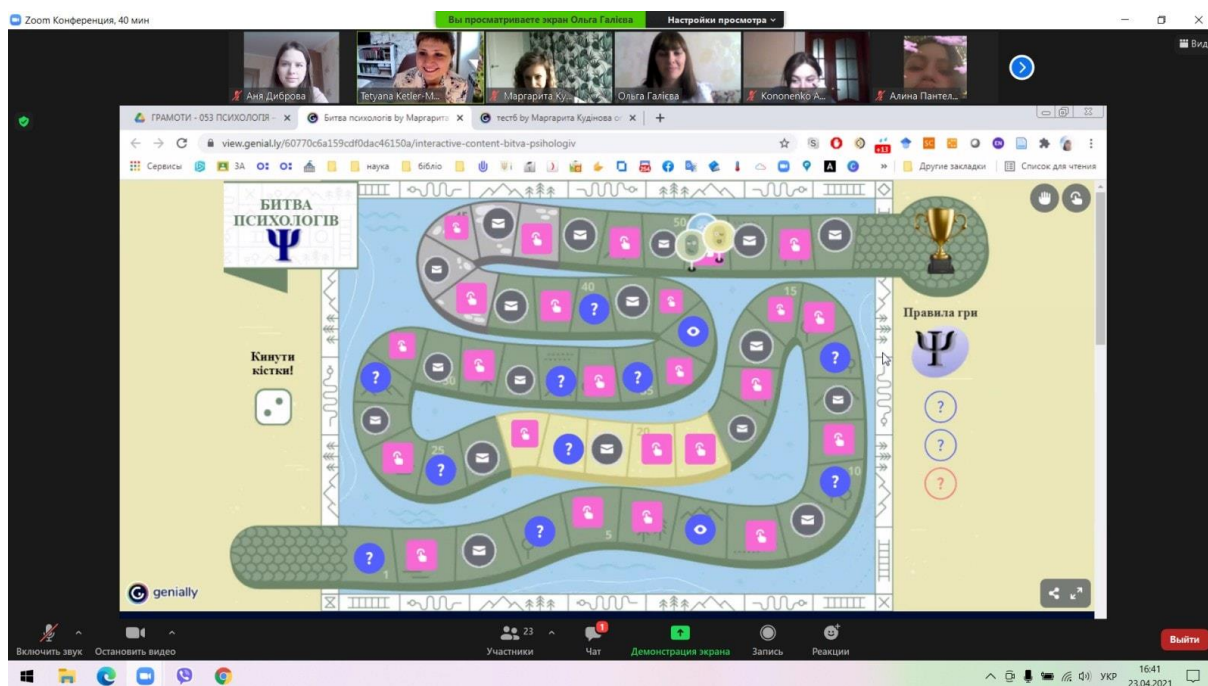

Рис. 4. Фрагмент інтерактивної гри «Битва психологів»

Таким чином, використання сервісу Genially у викладанні навчальних дисциплін допомагає подавати навчальний матеріал за допомогою інфографіки сучасно, цікаво, компактно і комплексно (посилання на підручники, інформаційні сайти, відео і аудіо інформація).

Використання сервісу уможлиблює інтенсифікацію освітнього процесу як для аудіалів, візуалів та кінестетів.

Безперечною перевагою є постійний швидкий доступ до матеріалів з будь-якого місця. Вважаємо, що застосування сервісу Genially суттєво розширює можливості педагогів у викладанні навчальних дисциплін, а опанування сучасними засобами візуалізації даних є неодмінною складовою професійного розвитку викладача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Візуалізація даних: що це таке і для чого вона потрібна. Режим доступу: <https://gurt.org.ua/articles/37609/>.
2. Освітня програма підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів «Використання сервісу Genially в електронному навчанні» (цифровий компонент). Режим доступу: <https://www.digitalacademy.in.ua/>.
3. Сервіси для створення інтерактивних плакатів: наочність нового покоління. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/servisi-dlya-stvorennya-interaktivnih-plakativ-naochnist-novogo-pokolinnya>

ІДІОСТИЛЬ ВИКЛАДАЧА ЯК КОНСТАНТА ІНСПІРАЦІЇ СТУДЕНТА

*Куриленко Д. В., кандидат філологічних наук,
викладачка Антимишколи "SpaceDeer", м. Житомир
dana_kvitka@ukr.net*

Індивідуальний стиль є складною комбінацією світовідчуття, світогляду, світорозуміння, манери зображення, потрактування дійсності. Стиль – це явище цілісне.

Індивідуальний стиль діяльності – запорука успіху викладача у міжособистісній комунікації з студентом. В українському педагогічному словнику стиль розглядається як «відносно стійка сукупність характеристик і повторюваних рис людини, які виявляються у її мисленні, поведінці, спілкуванні. Стиль реалізується під час теоретичного і практичного освоєння людиною навколишньої дійсності і передбачає, з одного боку, гнучке пристосування до неї, з другого - її революційну зміну. У стилі проявляються здібності, характерологічні риси та звички особистості» [2, с.320].

Л. Андрощук індивідуальний стиль діяльності трактує як «модель діяльності, яка базується на сукупності різнорівневих властивостей індивідуальності і забезпечує активне становлення людини в суспільстві на засадах самоактуалізації, творчої самореалізації, суспільної діяльності в межах особистісного креативного вибору» [1, с. 6]. Неповторний індивідуальний стиль діяльності є своєрідним унікальним «почерком» професійної діяльності, який створює самоактуалізована творча індивідуальність [1].

У дидактиці І. Turek [5, р.37-38] зазначено, що поняття «викладацький стиль учителя» трактується у широкому та вузькому значенні. У першому випадку (широкому значенні) – це спосіб викладання, який використовує вчитель, тобто, як він викладає. У другому (вузькому значенні) – це система методів навчання, які вчитель реалізовує. Стиль викладання є комплексною особистісною характеристикою учителя. У складі стилю викладання автор виокремлює такі компоненти [5, р.38-39]:

- когнітивний стиль (характеризує значною мірою вроджені якості людини; визначає способи вибору, переробки, аналізу і структурування інформації, індивідуальну стратегію вирішення пізнавальних задач; на основі цього стилю ґрунтуються всі наступні компоненти);

- підходи вчителя до викладання (учительська філософія, що визначає вибір змісту та методів навчання, комунікації з учнями тощо. На цей компонент суттєво впливає також подальша освіта та самоосвіта вчителя);

- способи вирішення педагогічних ситуацій;
- педагогічні знання, уміння, навички і досвід.

Г. С. Костюк неодноразово підкреслював, що домінуючими якостями індивідуального стилю, є такі якості, як любов до своєї професії, неабияка зацікавленість в осягненні таємниць людської душі, характеру, поведінки, мотивів діяльності, прагнення до нагромадження фактів, і, головне, розвиток власне діалогічних якостей пізнавальної діяльності, без яких неможливе формування професіонала на рівні акме [4, с. 72].

Актуально зауважити, що стилі спілкування є компонентом індивідуального розмаїття та самопрезентації особистості. М. С. Коваль [3] розрізняє домінантний, м'який, статусно-рольовий, особистісно-відкритий, доброзичливий, агресивний стилі спілкування. Він також зазначає, що ефективне спілкування передбачає здатність фахівця до гнучкого переходу від одного стилю до іншого, залежно від ситуації спілкування. Тому найбільш продуктивним, на його думку, є гармонійний стиль спілкування, у якому зазначені параметри виявляються в збалансованому вигляді відповідно до ситуативних вимог професійної взаємодії.

Отже, задля реалізації та самоідентифікації особистості як суб'єкта креативної діяльності спробую презентувати власну план-схему натхнення та позиціонування індивідуального стилю викладання.

Індивідуальний стиль презентації заняття – невід'ємна константа у роботі викладача. Нижче презентую ідеї-фікс, які є домінуючими щодо інспірації та мотивації студентів під час роботи на парі:

1. Враховую інтереси учнів: доручаю «проекти пристрасті».

«Проект пристрасті» — це невелике дослідження, яке протягом визначеного часу реалізують студенти на цікаву їм тему. Воно може бути не пов'язане з програмою і навіть не стосуватися предмета, який викладаю. Результати свого дослідження учні презентують аудиторно, відповідно, я можу не обмежувати їх у формі.

Чому це потрібно? Таке дослідження для студентів — це можливість побачити предмет з несподіваної сторони та виявити свою креативність у різних вимірах:

- у виборі теми;
- методів пошуку;
- презентації інформації.

2. Застосовую гейміфікацію.

Впровадження гри в аудиторії залучає до цілеспрямованої діяльності та стимулює мотивацію до навчання.

3. Дозволяю робити помилки.

Допомагаю учням зрозуміти, що помилка — це просто результат експерименту. І якщо він відрізняється від бажаного, це означає тільки, що потрібно спробувати знову. Моє кредо – **«Successes in mistakes»** («Успіх в помилках»).

4. Зосереджуюся на розвитку реципієнта.

Повторюю студентам, що рівень інтелекту і таланти — стартова точка, з якої можна почати розвивати креативність.

Отже, ідіостиль викладача – невичерпна категорія, константа інспірації студента. Гюстав Флобер мріяв написати книгу, яка б трималася виключно на внутрішній гідності стилю. Стиль – рушійна сила та натхненна ланка у викладацькій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрощук Л. М. Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 Умань, 2009. 21 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с.
3. Коваль М.С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів пожежної охорони: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 1998. 20 с.
4. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. Житомир, 2008. 316 с.
5. Turek I. Didaktika. Bratislava, 2010. 598 p.

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ВНЗ

Кучерук І. В.¹, Філіна В. А.²,

¹ завідувач відділення «Лікувально-акушерська справа»,

Житомирський медичний інститут Житомирської обласної ради

² аспірантка кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Анотація. У зв'язку з модернізацією вищої освіти в Україні, ускладнюються завдання, які стосуються особистісно-професійного розвитку студентів, зростають вимоги до основних положень, ідей, змісту освіти, методів навчання, форм організації навчального процесу тощо. Одним із основних компонентів процесу навчання є принципи навчання. Принципи навчання – це основні вимоги до організації та проведення навчального процесу у ВНЗ.

Ключові слова: освіта, вищий навчальний заклад, принципи, викладач, студент.

Мета дослідження – проаналізувати основні складові професійної компетентності сучасного викладача ВНЗ.

Предмет дослідження – основні принципи навчання сучасного викладача ВНЗ.

Для досягнення мети були використані наступні **методи дослідження** – синтез та аналіз науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, порівняльний аналіз.

Результати досліджень. Термін «принцип» у перекладі з латинської означає початок, основу, на яку слід спиратися, а також, якою необхідно керуватися [1]. Актуалізує проблему також і те, що принципи навчання (принципи дидактики) – керівні положення, правила та прийоми, що забезпечують необхідну ефективність навчального процесу. Педагогіка як наука завдячує великому чеському педагогові Яну Амосу Коменському (1592-1670), який у своїй праці «Велика дидактика» розробив такі принципи навчання: 1) принцип природовідповідності; 2) принцип наочності; 3) принцип систематичності та послідовності; 4) принцип ігрової діяльності; 5) принцип теологічного підходу до освіти.

Він пропонував вчителям вирішувати три завдання: а) ставити три цілі – добре знати, діяти та говорити; б) три об'єкти – Бог, світ, людина; в) три інструменти – відчуття, міркування та одкровення [1, 2].

Обґрунтування принципу природовідповідності в процесі розвитку дітей належить іспанському філософу, психологу та педагогу Хуану Луїсу Вівес (1492-1540), який стверджував, що процес навчання неможливий без проникнення в закономірності процесу пізнання, а виховання немислимо без розуміння та обліку психофізичних закономірностей зростання дитини. Вимагати від дитини більше, ніж можна дати на певному етапі розвитку,

так само безглуздо, заявляв Вівес, як і вимагати від дерева плоду навесні, коли воно тільки починає розквітати.

Адже, набуття знань відбувається завдяки досвіду та спостереженню. Швейцарський педагог Генріх Песталоцці (1746-1827) обґрунтував принцип наочності навчання, як засобу з розвитку логічного мислення. У своїх працях він доводив, що кожна людина від народження має природні задатки, та роль виховання полягає в тому, щоб розкрити ці задатки та розвивати дитину як окрему індивідуальність у душі братніх взаємин із людьми.

Німецький педагог Йоган Герbart (1776-1841) вважав, що принципи навчання повинні використовуватися тільки ті, які сприяють розвитку уяви та привчають до самостійної роботи. Так, щоб забезпечити навчання та виховання, Герbart рекомендував вчителям утихомирювати пустощі дітей за допомогою загроз, покарань, заборон та постійного стеження.

Німецький педагог Фрідріх Дістерверг (1790-1866) перебував під впливом Песталоцці і вважав, що найважливішими принципами навчання та виховання є: природовідповідність, культуровідповідність та самодіяльність (активність та ініціативність).

Основоположник вітчизняної педагогічної науки та народної школи Костянтин Дмитрович Ушинський (1824-1870) розглядав педагогіку в тісному зв'язку з філософією, фізіологією, психологією, анатомією людини. Ушинський запропонував такі принципи: зв'язок педагогіки з психологією, єдність теорії та практики, активність дітей у процесі навчання та виховання, розвиток відчуттів, сприйнятів, пам'яті, уваги, мислення, емоцій, мови учнів під час занять. Він розглядав педагогіку як науку та мистецтво, вважав моральне та патріотичне виховання частиною гармонійного розвитку людини.

Український педагог-новатор Антон Семенович Макаренко (1888–1939) теоретично обґрунтував та практично довів ефективність таких принципів педагогіки, як виховання та навчання дітей у колективі, всебічний розвиток дітей та молоді, опора на свідому дисципліну, єдність фізичного, розумового, морального, естетичного та трудового виховання [2, 3, 5].

Видатний педагог України Василь Олександрович Сухомлинський (1918-1970) вважав, що педагогіка має стати наукою всім – вчителям та батькам. Його кредо: учитель працює на майбутнє. Його принципи: всебічний та гармонійний розвиток особистості учня; формування свідомості та високої моралі; повага та віра в дитину; визнання її унікальності й прав на власний вибір; дитина повинна знаходити радість у праці та навчанні; зв'язок розумового розвитку та морального виховання учнів; зв'язок школи з сім'єю та життям; виховання волі та корисних трудових звичок.

Сучасна дидактика розглядає такі принципи навчання, зміст яких полягає в наступному:

1. Принцип науковості характеризується відбором навчального матеріалу, який відповідає рівню сучасної науки, перевіреними науковими даними, розкриває причинно-наслідкові зв'язки процесів з іншими науками та спеціальністю студента.

2. Принцип зв'язку навчання з вихованням зобов'язує викладача не лише повідомляти студентам навчальну інформацію, а також розвивати їх правові, моральні, естетичні та інші особистісні якості.

3. Принцип свідомості, активності та самостійності в навчанні забезпечує свідоме та активне ставлення студентів до навчання, глибоке розуміння навчальних питань, розумовий розвиток, а також єдність між інтелектуальною та мовленнєвою діяльністю. Активізація інтелектуальної діяльності студентів сприяє їх позитивному ставленню до навчання, інтересу до самостійного оволодіння навчальним матеріалом, позитивним переживанням від успіхів у накопиченні знань, розвитку умінь та навичок.

4. Принцип систематичності та послідовності навчання передбачає організацію викладання та засвоєння навчального матеріалу в логічній послідовності та зв'язку, у певній системі, систематичність у навчальному процесі виключає шаблон, але дозволяє педагогу послідовно викладати новий матеріал, спираючись на вже відомий, переходити від одного виду навчальної діяльності до іншого, не порушуючи цілісності процесу формування знань, умінь та навичок [3].

5. Принцип навчання зобов'язує викладача ВНЗ знати пізнавальні здібності та особистий досвід студентів, викладати складні предмети доступно та легко, пов'язувати нову інформацію з наявними знаннями тощо. Навчання відбувається успішно, коли воно викликає напружену роботу розуму, почуттів та волі студентів, будучи водночас таким, аби студенти його осилили. Головне не допустити навантаження, непосильного для цієї категорії студентів та формального проходження програмного матеріалу, марної витрати часу. З іншого боку, уникнути «легкого» навчання, яке не вимагає від студентів напруги розумових та фізичних сил, що веде до низького рівня знань майбутнього фахівця.

6. Принципи наочності використовують в процесі навчання, під час якого передбачено створення на заняттях живого сприйняття конкретних предметів та явищ об'єктивної дійсності. Наочність у навчанні забезпечується шляхом включення великої кількості органів чуття студентів при сприйнятті навчального матеріалу.

7. Принцип міцності знань, умінь та навичок зобов'язує викладача добиватися від студентів надійного запам'ятовування навчальної інформації, стійкості умінь та навичок в застосуванні знань практично. Для цього викладач планує матеріал з рівнями складності, застосовує активні методи навчання, активізує мислення та пам'ять студентів під час

повторення, використовує різноманітні прийоми технології творчого застосування знань практично.

8. В лекційно-семінарській формі організації навчальних занять застосовують принцип колективної навчальної діяльності. Так, групові та колективні заняття засновані на загальних соціально-психологічних особливостях вікового розвитку студентів: колективного створення та групової уваги, колективного настрою наслідування, взаємовідносин та взаємодопомоги, суперництва та змагань.

9. Під час застосування принципу диференціації та індивідуалізації навчання, викладачу ВНЗ необхідно знати індивідуально-психологічні особливості кожного студента, з метою застосування до них певних методик навчання. Також, слід враховувати вплив як позитивних, так і негативних якостей особистості студентів на процес навчання, відповідно, надавати індивідуальну допомогу.

10. Принцип зв'язку навчання з життям та майбутньою професійною діяльністю випускника ВНЗ передбачає застосування на заняттях життєвого досвіду студентів, розкриття практичної значущості їх знань у житті суспільства та майбутньої професії, участь у громадському житті країни.

Висновки. Дидактичні принципи взаємопов'язані та доповнюють один одного. Під час організації навчального процесу у ВНЗ викладач повинен керуватися усіма принципами, але не шаблонно, а творчо, бо принципи дидактики сприяють оптимізації педагогічної діяльності, а також визначають методи та форми навчання студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лузан П. Г., Полозенко О. В. Удосконалення педагогічної майстерності викладачів вищих аграрних закладів освіти. Соціалізація особистості : Зб. наук. пр. К. : Логос, 2000. Вип. 2. С. 144–153.

2. Попович М. В. Особливості формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Наука майбутнього. Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених. Мукачеве, Випуск 1(7), 2021. С. 109–112.

3. Циган Л. В. Основні принципи формування усної перекладацької компетентності у студентів вищих навчальних закладів освіти. Мова і культура. (Науковий журнал). К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. Вип. 23. Т. I (203). С. 466–470.

4. Швардак М. В. Закономірності та методологічні принципи системи підготовки майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти до застосування технологій

педагогічного менеджменту. Наука майбутнього. Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених. Мукачево, Випуск 1(7), 2021. С. 151–157.

5. Шульга Н. В. Теоретичні засади полікультурної освіти в сучасній педагогічній науці. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Вип 126. Педагогічні науки, Черкаси: ЧНУ, 2008. С. 159–162.

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕЛІНГВІСТИЧНИХ ЗВО

Лашук Н. М., к. пед. наук, LSA Knole Academy, Англія

Нові виклики сучасності, зокрема онлайн навчання й використання відповідних платформ, велика кількість здобувачів у групах з вивчення дисципліни «Іноземна мова», навантаження на викладача щодо підготовки до розробки онлайн курсів, застосування ІКТ, проведення онлайн занять у синхронному режимі, зумовлюють переглянути питання використання активних методів навчання іноземної мови, зокрема дискусії.

Метод дискусії, який класифікують як ефективний активний метод проблемного навчання, що дозволяє здобувачам, з одного боку, використовувати знання, здобуті з інших предметів зі своєї спеціальності, а з іншого – практикувати говоріння, аудіювання іноземною мовою, розвивати критичне мислення, проявляти свою креативність, вміння працювати в команді, взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу.

Дискусія – це метод, за допомогою якого здійснюється групове обговорення проблеми для встановлення істини, який дає змогу виявити спектр думок і суджень членів групи, запропонувати можливі шляхи розв'язання завдання, знайти вирішення проблеми, спрямований на інтенсифікацію та ефективність навчального процесу за рахунок активної діяльності здобувачів. [1, 2]

Цілі дискусії можуть бути різними, проте, першочергова – навчити студентів висловлювати свої думки логічно, чітко, послідовно, аргументувати їх, поважати протилежну думку і зважати на її недоліки й позитивні моменти [3,175].

Що стосується окремих спеціальностей, уміння брати участь у дискусіях і доводити істинність, логічність своєї позиції, наприклад, для здобувачів юридичних спеціальностей, менеджерів і управлінців, є значущим для їх майбутньої професійної діяльності. Дискусія допомагає здобувачам навчитися висловлювати свої думки логічні та послідовно; дослухатися до протилежної думки; розвивати швидкість мислення; надає можливість поділитися власним досвідом, прикладами з життя, висловити власну думку; розширювати світогляд як наслідок пізнання множини поглядів і позицій тощо.

За способом організації дискусії поділяють на вільні, стихійні та організовані. У залежності від виду дискусії за результативністю (інформативна – в результаті якої здобувається нова інформація), імперативна – (в результаті якої учасники повинні прийти до вирішення питання, тобто досягнути згоди й домовитися), конфронтальна – суть якої полягає у протистоянні, відстоюванні своєї позиції і погляду на проблему, проектна – базується на

підготовці та захисті проекту. Зокрема, вирізняють стратегії «Галерея», «За чи Проти», «Дзига», «Метод Сократа», «Розпечений стілець», «Chalk Talk» тощо.

У час дистанційного навчання необхідно урахувати та залучати інформаційно-комунікативні технології для організацій онлайн-дискусій. Месенджери (Viber, Telegram, Google docs) дозволяють викладачеві організувати асинхронну дискусію, необмежену в часі. Вона полягає в тому, що викладач пропонує запитання або проблему для обговорення, здобувачі висловлюються письмовими, голосовими або відео повідомленнями в групі, коли мають змогу прослухати інших.

В умовах дистанційного навчання можливо по-іншому інтерпретувати застосування стратегії «Chalk Talk», коли студенти повинні лише записувати і надсилати в повідомленнях в групу все, що вони думають з конкретного питання чи тематики (в аудиторії вони виходять за бажанням до дошки і пишуть, або на аркуші паперу, який передається – висловлюються лише письмово). Переваги цієї стратегії: залучення усіх здобувачів, навіть, якщо це великі за кількістю групи; розвиток письма та самостійності мислення, надаються рівні можливості для участі. Викладач може сам розпочати дискусію, надати приклад, поставити запитання, вказувати на зв'язок тверджень студентів з іншими ідеями, які обговорювалися на попередніх заняттях. Ця стратегія до того ж допомагає викладачу оцінити рівень ознайомлення з темою на початку вивчення або її засвоєння наприкінці змістового модуля, пов'язати матеріал з наступною темою.

Отже, в умовах дистанційного навчання виникає необхідність у нових формах організації дискусії, нових засобах та прийомах мотивації і залучення здобувачів вищої освіти до активної участі. До перспектив відносимо розроблення критеріїв оцінювання онлайн дискусій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артюшина М.В., Журавська Л.М., Колесніченко Л.А. та ін. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навчальний посібник. За заг. ред. М.В.Артюшиної. К.: КНЕУ, 2008. С. 87.

2. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад. : Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Северодонецьк, 2020. 194 с.

3. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Ляска О. П., канд. психол. наук, доцент кафедри права, професійної
і соціально-гуманітарної освіти, ЗВО «Подільський державний університет»
profosvita777@gmail.com*

Мета вивчення психологічних дисциплін студентами непедагогічних закладів вищої освіти наводиться в роботі [4], автори якої виділяють цілі загальні та конкретні. До загальних цілей відносяться: формування психологічної культури студента; турбота про психічне здоров'я і формування творчих здібностей особистості: розвиток почуття свободи вибору і відповідальності за своє життя; формування прагнення до самовдосконалення; розвиток комунікативної культури. До конкретних цілей автори відносять: сформувати життєво необхідні знання про психіку людини і психології групи; пояснити зміст психіки як однієї з важливих властивостей людини, що додає їй особливі якості у вирішенні життєвих проблем; виробити навички ефективного користування психологічним інструментарієм; розкриття змісту основних факторів психічного розвитку людини і становлення її особистості.

Можливість вирішення завдань викладання психології в університеті визначається вибором форм і методів проведення навчальних занять. І якщо форми проведення занять задані викладачеві апріорно (курс психології в аграрному університеті визначаються 14-20 годинами лекцій, 16-24 годинами практичних занять і 56-60 годин самостійної роботи), то конкретні методики і технологічні прийоми проведення занять викладач може обирати відповідно до свого професійного досвіду та особливостей конкретної студентської аудиторії.

Вважаємо, що викладач психології в аграрному закладі вищої освіти повинен обирати в своїй роботі активні методи навчання, які забезпечуватимуть різноманітність розумової і практичної діяльності здобувачів, їх свідоме відношення до засвоєння навчального матеріалу, формування пізнавального інтересу й вироблення навичок комунікації.

Активні методи будуються на практичній спрямованості, ігровій діяльності, творчому характеру навчання, інтерактивності, різноманітних взаємодіях, використанні знань і досвіду здобувачів, груповій формі організації їх роботи, діяльнісному підходу до навчання [1].

Основне призначення практичних занять в курсі психології - навчання студентів дослідному підходу до вивчення явищ внутрішнього світу, психічних особливостей реальних людей, з якими доведеться взаємодіяти в житті та практичній діяльності [5]. Цим визначається і вибір навчальних завдань, що спрямовані на відпрацювання різноманітних методик психологічного дослідження: анкетування, тестування, організації індивідуальних і групових

експериментів, психологічної інтерпретації отриманих даних і т. д., і побудова самостійної роботи в цілому.

На наш погляд, психологічна компетентність майбутніх аграріїв є результатом якісної самоосвіти над ключовими поняттями, співвідношеннями, зв'язками між психічними явищами. Для досягнення таких результатів здобувач повинен міркувати, повторювати матеріал, розв'язувати практичні професійні задачі. З цією метою, готуючись до кожного практичного заняття, студент повинен виконати завдання з «Робочого зошита», які допомагають систематизувати лекційний матеріал, доопрацювати питання, яким не надалась повноцінна увага, зосередитись на ключових аспектах певних психічних явищ, «побачити» психологію в дії.

Прикінцевим завданням курсу має стати узагальнений опис себе, який охоплює результати психодіагностики, погляду на себе збоку, констатація програми власного розвитку та побудова стратегії досягнення успіху.

Методиками, що викликають незмінний інтерес студентської аудиторії при проведенні досліджень й інтерпретації результатів, можуть стати:

1. Оцінка інтелектуальних здібностей за вербальним тестом Г. Айзенка;
2. Дослідження творчої уяви і її індивідуальних особливостей;
3. Вивчення пам'яті за методиками «Оперативна пам'ять», «Образна пам'ять», «Безпосереднє і опосередковане запам'ятовування».
4. Дослідження мислення за методиками «Тлумачення прислів'їв», «Прості аналогії», «Порівняння понять», «Виключення зайвого» і ін. ;
5. Дослідження психологічних властивостей і станів особистості за методиками «Опитувальник Леонгарда» (діагностика типу акцентуації особистості), опитувальники EPQ і EPI Г. Айзенка (вивчення і діагностика ступеня вираженості властивостей: нейротизма, екстра, інтроверсії, психотизма і нейротизму).

Доцільно, щоб робота з вивчення психологічних феноменів проводилася групою студентів по три-чотири людини з подальшим обговоренням з викладачем не тільки результатів дослідження, а й особливостей і ефективних шляхів взаємодії в групі.

Наступний етап передбачає творчий рівень осмислення результатів дослідження. На цьому етапі група повинна запропонувати, а потім підготувати розвиток експерименту. Виконуючи цей етап проведення дослідження, студенти можуть користуватися результатами інших груп, наприклад, використовувати ту ж методику в іншій групі або на іншому курсі.

Результати третього етапу проведення навчально-дослідних робіт подаються у вигляді презентацій та доповідаються на міжгрупових, факультетських та університетських студентських наукових конференціях.

При такому використанні навчально-дослідних методик активного навчання викладач, активізуючи пізнавальну діяльність студентів, реалізує і свою дослідницьку функцію. Результати досліджень можуть допомогти дізнатися про окремі особливості особистості студентів і протікання їх пізнавальних процесів, отримати відомості про психологічний клімат в групі.

При вивченні курсу «Психологія» на семінарських і практичних заняттях слід широко використовувати такі ігрові технології, як ігрові педагогічні вправи, аналіз ситуацій, рольові ігри.

Ефективність використання ігрових технологій багато в чому залежить від професіоналізму і майстерності викладача, від його знань деталей проведення гри, вміння створювати такі умови, в яких досягається максимальна зацікавленість і користь для учасників гри.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дяченко-Богун, М. (2014). Активні методи навчання у вищому навчальному закладі.. Витоки педагогічної майстерності. Випуск 14 . Електронний ресурс: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4444/1/Djachenko.pdf>
2. Duarte, M. E. & Paixão, M. P. (1998). New skills for new futures Higher Education guidance and counseling services in Portugal. Belgium: Fedora.
3. Лузан, П.Г. (2015). Наукові основи організації педагогічного процесу в аграрному вищому навчальному закладі: Монографія. К.: Міленіум, 2015. 330 с.
4. Козлова Н. В. (2005). Методика преподавания психологии в техническом вузе. Томск: Изд-во ТПУ. 110 с.
5. Cynthia Bisinoto, Claisy Marinho & Leandro Almeida (2014). Educational psychology in higher education: Current scene in Portugal. Електронний ресурс: http://www.scielo.org.pe/scielo.php?script=sci_serial&pid=0254-9247&lng=es&nrm=iso
6. Sandoval, J. & Love, J. A. (1977). Educational Psychology in Higher Education: The College Psychologist. Professional Psychology, 8, 328-339.

ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЛЦЕЮ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Магдич Т. П., PhD, головний спеціаліст відділу моніторингу
управління Державної служби якості освіти Житомирської області*

З огляду на запити українського суспільства й освіти учні мають стати фундаментом майбутньої високорозвиненої європейської держави, школа повинна формувати особистість, відкриту до інноваційних змін в українському соціумі, здатну успішно розв'язувати проблемні ситуації, які постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством. Для цього потрібно систематично залучати учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності, що характеризується інтенсивною багатосторонньою комунікацією суб'єктів діяльності, обміном інформацією, результатами діяльності учнів між собою і вчителем, показниками роботи з різними джерелами інформації.

Актуальність теми дослідження зумовлена такими протиріччями:

- наявність суспільного запиту на випускників-свідомих громадян, здатних розвиватися на благо держави та брати активну участь у суспільно-політичній, економічній, соціокультурній розбудові держави з одного боку та неоднозначність науковців у визначенні суті, місця, змісту й показників сформованості громадянської компетентності – з іншого;
- актуалізація проблеми виховання творчої, ініціативної мовної особистості-патріота з високим рівнем сформованості громадянських якостей, але перевага знаннєвої парадигми у завданнях зовнішнього незалежного оцінювання;
- важливість мовної стійкості громадян України в час політичної нестабільності держави та недостатньою методичною готовністю вчителів-словесників до формування національно свідомих мовних особистостей;
- важливість участі кожної людини в роботі різних соціальних інститутів, формування громадянської відповідальності за стан української мови, та відсутність оптимальної методики навчання української мови, яка б реалізувала відповідний запит.

Сутність компетентнісного підходу полягає у спрямуванні освітнього процесу на формування в учнів ключових і предметних компетентностей. Питання суті й реалізації компетентнісного підходу до навчання досліджують психологи (І. Зимня, Дж. Равен,) педагогі (Н. Бібік, О. Пометун, О. Савченко,) та лінгводидакти (Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, О. Кучерук, К. Климова, С. Омельчук, Т. Симоненко та ін.).

Компетентність має ситуаційний характер і виявляється в певній ситуації. Тому на часі впровадження в основу освітнього процесу *ситуаційного підходу*.

Слушно зазначає Г. Строганова, що підвищення рівня інтерактивності освіти доводить необхідність широкого впровадження ситуаційного підходу у процес навчання української мови. Навчання в ситуаціях може використовуватися з різною метою: це підготовка до засвоєння знань, ілюстрація загальних положень, вивчення типових ситуацій, вироблення і засвоєння алгоритму прийняття рішень у типових ситуаціях тощо [8].

Ситуаційний підхід покладено в основу методики формування громадянської компетентності в процесі навчання української мови, оскільки ситуативне навчання мови сприяє формуванню як предметних умінь і навичок, так і загальнонавчальних. Виконання обов'язків громадянина – це соціальна роль індивіда, один з складників Я-концепції. Реалізація особистості як громадянина відбувається в різних ситуаціях: ситуації вибору, публічноговиступу, проведення зборів, участі у зборах.

Відповідно до ідей ситуаційного підходу в освіті (Г. Строганова, Н. Голуб) ситуаційна технологія у процесі формування предметної та ключових компетентностей на уроці української мови передбачає моделювання конкретних ситуацій, їх аналіз [8]. Під час такого навчання учні вчать критично й творчо мислити, самостійно приймати рішення, аналізувати відповідну ситуацію, працювати в команді та в умовах партнерства. Особливість упровадження ситуаційного підходу в освітній процес мовної освіти полягає в тому, що необхідно до кожного елемента громадянської компетентності носія української мови добирати відповідну ситуацію та доречно поєднувати її з мовною чи мовленнєвою темою уроку.

Отже, ситуаційний підхід до проблеми формування громадянської компетентності є засадничим в організації нашого дослідження.

На основі вивчення наукових досліджень мовної дидактики (Н. Голуб, О. Горошкіна, О. Кучерук, Л. Шевцова та ін.), узагальнення власного педагогічного досвіду, ми сформували групу практичних методів навчання української мови, які, на нашу думку, сприятимуть формуванню громадянської компетентності ліцеїстів у процесі вивчення української мови.

Зокрема, одним із таких методів є метод кейс. На думку О. Кучерук, кейс-метод – це спосіб навчання, який передбачає розуміння та аналіз реальної життєвої ситуації учнями та розвиток комунікативних навичок [7; 90].

Кейси з вираженим виховним змістом громадянського спрямування (морально-етичний, суспільно-політичний та лінгвопатріотичний) – це навчальний текст, у якому описується конкретна ситуація проблемного характеру: морально-етична, суспільно-політична й лінгвопатріотична.

Такі кейси формують здатність учнів як носіїв української мови шукати шляхи розв'язання проблемних ситуацій громадянського спрямування, виявляти особисті ставлення,

що базуються на загальнолюдських, національних та європейських цінностях, навички критично оцінювати інформацію з різних джерел. Адже, як зазначає О. Кучерук, кейс може мати вигляд відеоматеріалу, аудіоматеріалу, мультимедійного матеріалу [7; 91]. Це можуть бути тексти із соціальних мереж, інфографіки, пропагандистські листівки з інтернету, оголошення тощо.

Кейс-метод передбачає інтерактивність між учителями й учнями, уможлиблює як самостійну, так і групову роботу учнів на уроці української мови.

Пропоновані нами кейси з вираженим виховним змістом громадянського спрямування мають такі переваги:

1) підвищують мотивацію до пізнавальної та комунікативної діяльності в процесі навчання української мови;

2) дають змогу реалізувати засади компетентнісного навчання, зокрема зв'язок із життям: учні опрацьовують пропоновані ситуації і в результаті набувають громадянського досвіду, уміння виявляти особисті ставлення до проблемних ситуацій громадянського змісту;

3) за умови групової роботи над кейсами, учні вчать комунікувати, будувати конструктивні діалоги, висловлювати власну думку щодо проблемних ситуацій громадянського спрямування;

4) виконання завдань до кейсу дає змогу учням застосовувати знання з мови, соціокультурні й громадянські знання на практиці.

Використання таких кейсів дає змогу реалізувати кейс-методику на практиці в старших класах у процесі навчання української мови, методично забезпечити ситуаційний метод формування громадянської компетентності учнів ліцею як українських мовних особистостей.

Кейс-метод має складну будову, а тому правомірно розглядається як технологія навчання [7; 91].

Пропонуємо модель застосування кейс-методу з метою формування ГК учнів як мовних особистостей:

1. Поділ учнів на групи (по 5-6 чоловік) або указівка на самостійне виконання кейсів.
2. Ознайомлення кожної групи або всіх учнів одночасно з «кейсом». Кожній групі може пропонуватися окрема тема кейсу, наприклад: I група – морально-етичний кейс, II група – лінгвопатріотичний, III група – суспільно-політичний кейс.
3. Обговорення учнями змісту кейсу в групах.
4. Аналіз конкретних ситуацій на визначення шляхів їх розв'язання.
5. Презентація результатів роботи з кейсом кожною групою.

7. Кожен учасник групи має оцінити свою роботу в процесі розв'язання кейсу, наприклад: 1) участь у обговоренні кейсу; 2) пропозиції щодо шляхів розв'язання ситуацій; 3) задоволеність результатом розв'язання ситуації.

Отже, аналіз наукових праць дозволив виділити із системи сучасних методів, форм і засобів навчання найбільш ефективні та дієві для формування громадянської компетентності ліцеїстів у процесі вивчення української мови. Зокрема, детально описано кейс-метод як метод конкретних ситуацій, окреслено переваги такого методу та описано запропоновану систему навчальних кейсів із яскраво вираженим виховним змістом громадянського спрямування. Запропоновано модель застосування кейс-методу на рівні технології уроку з опорою на групову форму роботи на уроці української мови. Актуальність проблеми формування громадянської компетентності учнів як мовних особистостей, недостатнє методологічне забезпечення процесу формування громадянської компетентності молодих мовних особистостей, необхідність модернізації змісту форм, методів та засобів мовної освіти в Україні засвідчили важливість та необхідність запропонованих тематичних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко, Н., 2019. Формування громадянської культури старшокласників засобами української мови. II Всеукраїнська науково-практична. конф. з онлайн-трансляцією "Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики": статті, Суми, 6-7 червня. 2019, Суми: б.в. з. 14-21. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716584/1/BNV-2019-06Sumy.pdf>
2. Бондаренко, Н., Косянчук, С., 2018. Соціальний аспект формування україномовної компетентності старшокласників. Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка: зб. Наука. вмиватися. Полтава, вип. 3. стор. 81-89. URL: https://lib.iitta.gov.ua/711129/1/BNV_KSV_Polt18.pdf
3. Бондаренко, Н., 2018. Соціальна спрямованість сучасних технологій навчання української мови старшокласників. Дивослово, № 9. С. 2-6. URL: <http://surl.li/eiqig>
4. Бондаренко, Н., 2019. Виховання громадянства старшокласників на уроках української мови. Дивослово. № 3, стор. 2-6. URL: <http://surl.li/eiqic>
5. Бондаренко, Н., Косянчук, С., 2018. Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. Проблеми сучасного підручника: зб. Наука. вмиватися. Київ, випуск 21. с. 44-56. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711797/1/BNV%20KSV-PSP-18-21.pdf>

6. Голуб, Н., 2019. До проблеми формування громадянської компетентності в ліцеїстів на уроках української мови. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з онлайн-трансляцією «Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики», Суми 6-7 червня 2019 р., Суми: б.в. URL: https://lib.iitta.gov.ua/716203/1/Holub_2019_3.pdf

7. Кучерук, О., 2010. Методика навчання української мови в загальноосвітній школі: словник. Житомир: Видавництво «Рута», 186 с., С.90

8. Строганова, Г., 2011. Ситуаційний підхід до професійної підготовки вчителів української мови. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного університету, випуск 6, с.719-724. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/issue/download/14259/7758>

9. Шевцова Л., 2018. Мовленнєві ситуації на заняттях з методики української мови. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки, випуск 2 (93). з. 135-140. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/27202/1/25.pdf>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Мазур О. В., Вінницький національний аграрний університет

Професійний розвиток фахівця в умовах післядипломної освіти відбувається впродовж усієї активної творчої життєдіяльності педагога, його загального всебічно-гармонійного розвитку та позначає процес формування нової якості професійно-педагогічної дії, поступового ускладнення виробничих завдань, вироблення власного оригінального педагогічного стилю, набуття компетентнісного досвіду за виконання інноваційних ролей і функцій в органічній єдності психолого-педагогічної, методичної, технологічної, науково-дослідницької, інформаційно-комунікаційної тощо підготовки шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.

У Законі України «Про освіту» безперервний професійний розвиток визначено як безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності. Однією із ключових компетентностей обґрунтовано навчання впродовж життя. Вбачаємо три глобальні педагогічні цілі безперервного професійного розвитку сучасного фахівця: гносеологічна – формування особистості через освіту як цілісну систему; праксеологічна – формування фахівця через навчання впродовж усього життя шляхом формальної, неформальної, інформальної освіти; аксіологічна – формування духовно-моральної патріотичної особистості. Ідеться про цілісний триєдиний розвиток: 1) гармонійної особистості як суб'єкта суспільно-особистісних цінностей; 2) громадянина і патріота; 3) компетентного фахівця як суб'єкта професійнопедагогічної діяльності.

Характеристики феномена професійного розвитку викладачів у світовому педагогічному просторі, визначені Е. Віллегас-Реймерс завдяки аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду:

- професійний розвиток педагогів базується на конструктивізмі, тому педагоги – суб'єкти активного навчання;
- професійний розвиток – це процес, який проходить у межах певного контексту. Тому найбільш ефективною формою професійного розвитку є щоденна діяльність педагога у вищій школі;
- цей процес нерозривно пов'язаний зі педагогічною реформою, тому що він означає процес формування культури, а не лише забезпечення формування в педагогів нових умінь реалізації навчальних програм;

- педагоги є рефлексивними практиками, які входять у професію з певною базою знань і набувають нові знання і досвід, “дорощуючи” їх до попередніх. Тому роль професійного розвитку полягає в тому, щоб допомогти викладачам у створенні й реалізації нових педагогічних теорій і практик, а також у підвищенні їх компетентності щодо педагогічної діяльності;

- професійний розвиток викладача реалізується у процесі співробітництва, найбільш ефективно – у взаємодії викладача, а також педагогів, адміністрації, батьків студентів та інших членів громади;

- професійний розвиток здійснюється на основі різних форм і способів організації. Тому професійний розвиток педагогів – це постійний процес оптимального вибору й поєднання різних форм, методів, технологій, які є найбільш оптимальними в конкретній ситуації і в конкретному місці.

Актуальність проблеми професійного розвитку педагогічних працівників зумовила значну кількість розроблень теоретичних засад цього процесу з метою досягнення відповідності становлення й рівня професійного та особистісного розвитку педагога сучасним потребам і запитам суспільства. Аналіз наукових розроблень показав, що натеper є кілька бачень оптимального та ефективного розвитку педагога-фахівця: як визначальні розглядаються особистісно орієнтований підхід, андрагогічний, акмеологічний та компетентнісний.

Важливу умову модернізації післядипломної педагогічної освіти та забезпечення ефективності професійного розвитку педагогічних працівників розглядає особистісно орієнтований підхід до їх навчання, характеристиками якого є особистісна орієнтованість, самостійність, умотивованість навчання дорослих, опертя на їхній життєвий і практичний досвід, спрямованість на розв’язання проблем професійного розвитку педагогів, що, має на меті виявлення індивідуальних пізнавальних здібностей педагогів; максимальне вивчення й використання їхнього індивідуального досвіду; допомогу кожному пізнати себе, самовизначитись і самореалізуватись. Це забезпечить формування в педагога культури життєдіяльності, розвиток здатностей продуктивно будувати своє повсякденне життя і правильно визначати його цілі, тобто становлення суб’єктності особистості, її культурної ідентифікації та формування механізмів самореалізації, саморозвитку, самовиховання.

Найбільш оптимальною й перспективною основою навчання й розвитку дорослої людини, зокрема й педагога, розглядають андрагогічний підхід про необхідність навчання дорослих з урахуванням їхнього досвіду і спрямованості на досягнення практичних цілей. Основними характерними рисами андрагогічного навчання дорослих дослідниками визначено такі:

- самостійне здійснення організації процесу свого навчання (індивідуалізація), оскільки дорослій людині важливе відчуття власної участі в будь-якому рішенні стосовно неї, а не пасивне сприйняття рішення інших: умотивованість, глибока потреба дорослого в самостійності, у самокеруванні; провідна роль того, хто навчається, у процесі навчання; самостійне визначення тим, хто навчається, особливостей навчання (залежно від досвіду, рівня підготовки, психофізіологічних, когнітивних особливостей тощо);

- використання у процесі навчання досвіду того, хто навчається (цей досвід використовується як одне із джерел їх навчання), та інших людей;

- ситуативність змісту навчання і форм його організації, що означає його конкретність, прив'язаність до професійної діяльності. Як адекватні такому навчанню дослідники розглядають проблемне навчання, дискусії, імітаційні, рольові і ділові ігри, проектні завдання тощо;

- висока ефективність навчання.

Висновок. За реалізації всіх розглянутих концептуальних засад організації професійного розвитку педагога залучається (враховується й використовується) його досвід; особистість є суб'єктом навчання й розвитку; цей процес має професійний контекст. Отже, це уможливорює урахування закономірностей розвитку й саморозвитку фахівця та певних умов, у яких здійснюється його професійний розвиток; забезпечує самореалізацію творчого потенціалу особистості, набуття нею конкурентоздатності та мобільності в соціумі як намагання забезпечити високу якість та ефективність своєї діяльності, здатність ставити цілі й вирішувати завдання в певних умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мірошник С.І. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи. Народна освіта. 2016. Вип. №2 (29). URL: www.narodnaosvita.kiev.ua/.

2. Артюшина М. В., Бурлаєнко Т. І., Вознюк О. В. Та ін. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти : монографія / керізн. авт. кол. Н. В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 516 с.

3. Сидоренко В. В. Безперервний професійний розвиток педагога нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти. зб. матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти», 25 травня 2018 року, м. Київ. ЦППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» URL https://lib.iitta.gov.ua/710780/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ "ВИЩА МАТЕМАТИКА"

Майбородіна Н. В., к. ф.-м. н., доцент кафедри природничо-математичних та загальноінженерних дисциплін Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Вступ. Розвиток творчої особистості студента – нагальна проблема сучасної педагогічної науки і практики. Зростання соціальної ролі особистості, швидка зміна техніки та технології в усьому світі – все це обумовлює необхідність формування особистості юного громадянина як творчої, розвитку потенційних творчих можливостей кожного, підготовки їх до плідної продуктивної праці. Велика роль у формуванні особистості належить вищим навчальним закладам, навчання в яких повинно бути підпорядковане ідеї розвитку творчих здібностей студентів [8].

Творче мислення – це процес знаходження нового, оригінального способу розв’язування задач. У творчому мисленні найбільш повно виявляються інтелектуальні здібності людини, її творчий потенціал. Творчі можливості знаходять вияв у швидкому темпі засвоєння знань, у широті їх перенесення у нові умови, в самостійному оперуванні ними .

Питанням формування та розвитку мислення в процесі навчання в психолого-педагогічних та методичних дослідженнях приділялася та приділяється зараз велика увага [1], [2], [6], [7], [8].

Актуальність проблеми розвитку творчого мислення студентів в закладах аграрної освіти обумовлена не лише тим, що без достатньо сформованого творчого мислення не можливо досягти високого рівня засвоєння ряду навчальних дисциплін у вузі, а й тим, що розвинене творче мислення студентів допомагає засвоєнню різних видів навчального матеріалу. Велику роль в розвитку творчого мислення студентів відіграє курс вищої математики.

Об’єктом дослідження є процес навчання вищої математики в закладах аграрної освіти.

Предметом дослідження є методика цілеспрямованого розвитку творчого мислення студентів при вивченні вищої математики.

Метою дослідження є з’ясування психолого-педагогічних основ, дослідження можливостей і шляхів, розробка та експериментальна перевірка методики цілеспрямованого розвитку творчого мислення студентів в процесі навчання вищої математики в закладах аграрної освіти.

У відповідності до об’єкту та предмету дослідження для досягнення поставленої мети були поставлені завдання:

- Проаналізувати стан дослідженості проблеми розвитку творчого мислення студентів в науково-методчній літературі;
- Визначити методичні вимоги до змісту навчання вищої математики в закладах аграрної освіти;
- Розробити методичні рекомендації для викладачів вищих аграрних навчальних закладів щодо розвитку творчого мислення студентів в процесі навчання вищої математики.

Для розв'язання поставлених завдань застосовувались такі методи дослідження:

- аналіз наукової та методичної літератури;
- аналіз освітніх та робочих програм, підручників та навчальних посібників з вищої математики для аграрних вузів;
- спостереження навчального процесу, співбесіди, анкетування студентів, аналіз усних відповідей та письмових робіт студентів;
- педагогічний експеримент;
- систематизація та узагальнення власного педагогічного досвіду та досвіду роботи інших викладачів.

Методичні вимоги до змісту навчання вищої математики

1. Необхідно послабити дискретність змісту навчання, зменшити обсяг громіздких обчислень і посилити його неперервність, функціональність, що дає можливість адекватніше математизувати практичні ситуації, успішно опановувати сучасними інформаційними технологіями [8].

2. Зміст навчання має бути достатнім для самостійного продовження навчання [3].

3. Зміст навчального матеріалу повинен бути спрямований не лише на застосування готових знань, але і на створення педагогічних ситуацій, які стимулюють самостійне відкриття студентами математичних фактів.

4. Зміст навчання має бути розрахований на реалізацію основних видів диференціації: за змістом навчального матеріалу; за рівнем програмованих вимог до математичної підготовки студентів.

5. Зміст матеріалу може бути спрямований на застосування вже відомих закономірностей у нових ситуаціях, де студентам необхідно відшукати нове застосування відомих теоретичних положень.

6. Зміст освіти має бути спрямований на стимулювання пізнавальної діяльності студентів.

7. Матеріал повинен бути не занадто складним і водночас не занадто простим для студентів.

8. Найбільший ефект має матеріал, який передбачає відкриття нових причинно-наслідкових зв'язків, закономірностей, загальних принципів розв'язування цілого класу задач, в основі яких лежать ще невідомі студентам відношення, а також матеріал, який містить нові способи дій та алгоритми.

9. Дослідження показують, що у вищих навчальних закладах раціонально вивчати окремі теми крупними блоками. Необхідно створити принципово нову структуру навчального матеріалу, частина якого давалася б на самостійне опрацювання студентам.

10. Доцільно використовувати матеріал, в основі якого лежить поглиблене розуміння основних відношень між його істотними ознаками, закономірностями, загальними принципами, а також бажано, щоб матеріал мав високий рівень узагальненості.

Експериментальна робота по розвитку творчого мислення студентів при вивченні вищої математики

Розроблена методика була впроваджена у навчальний процес Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут".

Встановлено, що значні можливості для формування і розвитку творчого мислення студентів має зміст матеріалу про диференціальні рівняння та їх застосування. Методи інтегрального та диференціального числення дозволяють розв'язувати задачі, які не можна розв'язати елементарними методами. Ці методи потребують високого рівня абстрактно-логічного, а також творчого мислення студентів [4].

В даній статті ми приводимо приклад експериментально перевіреної методики викладання теми вищої математики "Застосування диференціальних рівнянь до розв'язування інженерно-технічних задач" для студентів технічних спеціальностей. Нижче ми опишемо основні етапи проведення заняття.

Тема заняття – застосування диференціальних рівнянь до розв'язування інженерно-технічних задач.

Мотивація навчально-пізнавальної діяльності. В застосуванні математики до технічних, природничих та інших прикладних наук диференціальні рівняння займають особливо важливе місце. Багато прикладних процесів з їх допомогою описуються простіше та повніше. Кожна галузь науки займається своїми диференціальними рівняннями, які пов'язані з власною проблематикою.

Актуальність проблеми застосування диференціальних рівнянь обумовлена не лише тим, що вони дають можливість вирішувати багато питань загально-технічних та спеціальних прикладних дисциплін: фізики, теоретичної механіки, опору матеріалів, гідравліки, теорії машин і механізмів, хімії, технології виробництва, біології та інших дисциплін – і не рідко самі

виникають при розв'язанні цих питань, а й тим що вони полегшують вивчення ряду важливих дисциплін, які складають основу освіти спеціаліста будь-якої галузі, в тому числі і інженера.

Схема розв'язання інженерно-технічних задач за допомогою диференціальних рівнянь [5]

1. Детальний розгляд умови задачі і побудова малюнка.
2. Встановити величини, які змінюються в даному явищі, і виявити фізичні закони, які пов'язують їх.
3. Вибрати незалежну змінну і функцію цієї змінної, яку хочемо знайти.
4. Виходячи з умови задачі, визначити початкові умови.
5. Виразити всі величини, які фігурують в умові задачі, через незалежну змінну, шукану функцію та її похідні.
6. Виходячи з умови задачі та фізичного закону, якому підпорядковується дане явище, скласти диференціальне рівняння.
7. Інтегрування складеного диференціального рівняння і знаходження загального розв'язку цього рівняння.
8. Знаходження частинного розв'язку задачі на основі початкових умов.
9. Знаходження, по мірі необхідності, додаткових параметрів.
10. Виведення загального закону процесу і числове визначення шуканих величин.
11. Аналіз відповіді і перевірка вихідного положення задачі.

Методика складання і розв'язування прикладних задач теорії звичайних диференціальних рівнянь

Фізика. Задача 1. Точка рухається по прямій з постійним прискоренням . Знайти закон руху точки.

Опір металів. Задача 2. Стальний дріт довжиною з поперечним перерізом розтягується силою, яка поступово зростає до величини . Знайти роботу розтягу.

Теплотехніка. Задача 3. В циліндричній посудині, об'ємом , міститься атмосферне повітря, яке адіабатично стискується до об'єму . Обчислити роботу стиску.

Аналіз результатів педагогічного експерименту

Проведений експеримент підтвердив, що розвиток творчого мислення при навчанні вищої математики буде ефективним, якщо буде використовуватись система спеціально дібраних вправ, розроблених із врахуванням вікових та психологічних особливостей студентів; якщо пізнавальна діяльність студентів буде мати пошуковий дослідницький характер. Такий висновок можна зробити тому, що в кінці експерименту в студентів помітно

підвищився рівень сформованості творчого мислення, помітнішими стали самостійність та глибина розуму, усвідомленість мисленевої діяльності; стійкість і гнучкість мислення.

Висновки. Проблема формування творчого мислення залишається однією з найактуальніших у педагогічній теорії і практиці вищої школи. Основними шляхами формування творчого мислення студентів :

- оновлення змісту підручників шляхом посилення в них завдань творчого характеру;
- запровадження у навчальному процесі методів проблемного навчання на всіх етапах навчальної діяльності студентів;
- залучення студентів до пошукової і дослідницької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волошук І. С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості. Педагогічна думка, Київ 1998, 76 с.
2. Дубасенюк О.А. Технологічний підхід до організації роботи з педагогічно обдарованою молоддю / О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова. – Львів, 2004.– 337с.
3. Жигало Н. І. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник. / Н. І.Жигало. – Львів: Новий Світ, 2011. – 256с
4. Ляшенко Н. Застосування диференціальних рівнянь для розв'язування прикладних завдань / Н. Ляшенко, Н. Майбородіна // Всеукраїнська студентська науково-практична конференція "Прикладний досвід роботи / В. П. Національне університет біоресурсів і природокористування України «Ніжинський ахротехнічний інститут». - Лисенко, Ніжин 2013, 60 – 62.
5. Овчинников П. П. Вища математика. Технологія, Київ 2000, 792 с.
6. Моляко В. О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. Обдарована дитина. / В. О. Моляко. К.: « Основа», 1998. – 126 с.
7. Чумакова М.В. Академічна обдарованість та методи її діагностики // Обдарована дитина. / М. В. Чумакова. – К.: «Аксиома», 2002. – 156 с.
8. Nataliia Maiborodina Development of student's creative thinking at the study of discipline "Higher mathematics" ZESZYTY NAUKOWE WSA w Łomży 85, 2022. pp. 93 – 103.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З КУРСУ «МЕДИЧНА ТА БІОЛОГІЧНА ФІЗИКА»: ДОСВІД ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Міщенко Т. В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна

tvmishchenko@karazin.ua

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на сучасному етапі все більше впливає на всі сфери діяльності людини. Сучасна освіта, як одна із царин людської діяльності, неминуче асоційована із досягненнями в області цифрових технологій. Більше того, модернізація вищої освіти в рамках Болонського процесу визначає вдосконалення форм, методів та засобів навчання з огляду на інновації в ІКТ [Pashkov V.]. Таким чином, усі форми навчання вищої школи натеper є орієнтованими на залучення ІКТ [Pochynok T. O. et al., 2020]. Зокрема, дистанційне навчання ґрунтується на використанні електронних платформ (наприклад, MOODLE, Google Groups або Microsoft Office 365) у поєднанні з проблемним методом навчання, що дозволяє сформувати у студентів навички самонавчання, управління інформацією та критичного мислення [Biggs J., 2012, Sharlovych Z.P., 2020].

Мета роботи: проаналізувати досвід використання деяких сервісів Google Apps for Education для проведення практичних занять з медичної та біологічної фізики в рамках реалізації дистанційного навчання, а також оцінити перспективи застосування системи навчання Moodle, навчальної платформи «Khooot!» та вебсайту ImageQuiz для розширення робочого інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій за даних умов.

Предмет дослідження: функціональні можливості сервісів Google Meet, Google Classroom, Google Forms та Google Jamboard, а також системи навчання Moodle, навчальної платформи «Khooot!» та вебсайту ImageQuiz для проведення практичних занять з дисципліни «Медична та біологічна фізика».

Методи дослідження: прямий (емпіричний) аналіз, синтез та індукція.

Сервіси Google Apps for Education (Google Meet, Google Classroom, Google Forms та Google Jamboard) були використані під час проведення практичних занять з курсу «Медична та біологічна фізика» на кафедрі молекулярної та медичної біофізики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за умови дистанційного навчання, запровадженого у 2019-2020 навчальному році відповідно до вимоги Постанови Кабінету Міністрів України щодо запобіганню поширення хвороби Covid-19 [Постанова КМУ, 2020].

Застосування сервісу Google Meet дозволило здійснити дистанційне навчання у синхронному режимі, забезпечивши можливість організації відеозустрічей викладача зі студентами відповідно до розкладу занять. Доступність та функціональність інтерфейсу

даного сервісу сприяли успішному проведенню практичних занять. Окремо слід відзначити інтеграцію даного сервісу з Google Jamboard, який за своєю функцією відповідав маркерній дошці і став незамінним інструментом для пояснення порядку розв'язання задач, походження одиниць вимірювання окремих фізичних величин та повторення фізичних законів, необхідних для засвоєння нового матеріалу за даних умов.

Застосування сервісу Google Classroom було визначальним для організації асинхронного режиму навчання, оскільки забезпечило: 1) надання студентам доступу до систематизованих основних та допоміжних навчальних матеріалів; 2) розсилку, перевірку та аналіз індивідуальних завдань за передбаченими контрольними активностями; 3) виконання самостійної роботи за тематикою практичних занять, а також здійснення самостійного ініціативного навчання; 4) організацію дискусії з проблемних питань, що виникали у студентів під час виконання самостійної роботи за окремими темами курсу.

Сервіс Google Forms використовувався з метою реалізації машинного контролю рівня засвоєних студентами знань. За допомогою Google Forms було створено тестові завдання для проведення поточного та підсумкового (залікового) контролю знань за даною дисципліною.

Таким чином, використання сервісів Google Apps for Education під час проведення практичних занять із дисципліни «Медична та біологічна фізика» за умови дистанційного навчання дозволило організувати роботу всіх учасників освітнього процесу на високому навчально-методичному рівні, оскільки функціональність даних ІКТ забезпечила дотримання логічної послідовності у провадженні освітнього процесу: отримання базового рівня знань з нової теми → маніпуляція предметами і знаннями → аналіз і запам'ятовування інформації.

З метою розширення інструментарію ІКТ, що застосовується для проведення практичних занять з дисципліни «Медична та біологічна фізика» перспективним вбачається використання в майбутньому відкритої системи управління навчанням Moodle, вебсайту ImageQuiz та навчальної платформи «Khooh!». На даний час автором розроблено власний дистанційний курс «Медична та біологічна фізика» на базі системи Moodle в рамках проходження програми підвищення кваліфікації «Технології дистанційного навчання у закладах вищої та фахової передвищої освіти» в Інституті післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Припускається, що використання даного дистанційного курсу забезпечить: 1) навчання 24/7/365; 2) гнучку систему організації навчальних занять, згідно якої викладач зможе приділити більше уваги складним питанням курсу, залишивши вивчення менш складного матеріалу на самостійне опрацювання студентів; 3) автоматизовану подачу, перевірку та оцінювання тестових завдань; 4) формування інформаційної компетентності у здобувачів освіти. На базі вебсайту ImageQuiz, передбачається створити вікторини зображень, які будуть

використані як додатковий інструмент для ефективного закріплення здобутих студентами знань та здійснення самоконтролю вивченого матеріалу. Перспективним вбачається застосування навчальної платформи «Khoot!» у проведенні поточного контролю рівня засвоєних студентами знань з медичної та біологічної фізики у спосіб віртуального класу, що значно вдосконалив здійснення контролю навчального процесу.

Висновки

1. Функціональність сервісів Google Meet, Google Classroom, Google Forms та Google Jamboard забезпечує успішне проведення практичних занять з курсу «Медична та біологічна фізика» у синхронному та асинхронному режимах дистанційного навчання, забезпечуючи дотримання ключових етапів провадження освітнього процесу за даних умов.

2. Залучення системи навчання Moodle, навчальної платформи «Khoot!» та вебсайту ImageQuiz до проведення практичних занять з медичної та біологічної фізики є перспективним способом розширення набору інформаційно-комунікаційних технологій, що використовується за даних умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пашков В. Модернізація системи вищої освіти України в контексті становлення інформаційного суспільства та євроінтеграційного поступу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp2/filosofia/pashkov.pdf Соціальна робота в Україні: теорія і практика.

2. Починок Т. О. Дистанційне навчання – сучасна освітня технологія підготовки майбутніх лікарів / Т. О. Починок, І. Я. Починок, Губенко, І. В. Маруш // Актуальні проблеми методології вищої медичної (фармацевтичної) освіти: сучасні виклики та нові можливості: Всеукр. наук.-методична інтернет-конф. присвячена 90-річчю Черкаської медичної академії, м. Черкаси, 15 жовтня 2020 р. / Черкаська медична академія; уклад.: І.Я. Губенко, О. Т. Шевченко, П. О. Гайдай. – Черкаси: Видавець Ольги Вовчок, 2020. – С. 192-195.

3. Biggs J. What the Student Does: Teaching for Enhanced Learning, Higher Education Research and Development, v. 31 n1 p39-55 2012.

4. Шарлович З.П. Організація післядипломної освіти спеціалістів медсестринства в умовах карантинних обмежень через пандемію COVID-19 / З.П.Шарлович // Фахова передвища і професійна освіта: теорія, методика, практика : збірник тез Всеукраїнської наукової конференції, 18 м. 20 р., 20 червн. Київ. – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2020. – С. 66-69. – (317 с.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2020/08/zbirnyk-tez-konferencziyi.pdf>

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, викликані коронавірусом SARS-CoV-2». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК МАРКЕР ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Нестеренко Н.В., , заступник директора з науково-методичної роботи
Відокремлений структурний підрозділ «Оптико-механічний фаховий коледж
Київського Національного університету імені Тараса Шевченка»

Система освіти – найважливіша складова інфраструктури суспільства, що значною мірою визначає стан і перспективи розвитку усіх сфер життєдіяльності держави. Ефективний розвиток суспільства може бути забезпечений лише за наявності високого інтелектуального й духовного потенціалу нації, що забезпечується якістю освіти. У першу чергу, якість освіти – це якість викладача, а тому саме він має стати центром реформування української освіти в сучасних умовах: нова модель професійної підготовки, нове Положення про атестацію, сертифікація як особистісний вибір, що і визначить його траєкторію розвитку та професійну компетентність.

З огляду на це, проблема професійної компетентності в науковій, психолого-педагогічній літературі розглядається у різних вимірах. Дослідженню цієї проблеми присвячені праці таких українських науковців, як: В.Л. Луговий, Г.С. Сазоненко, Л.І. Парашенко, О.І. Пометун, І. Д. Бех.

Професійна компетентність викладача – це інтегративна якість фахівця, що визначає його готовність до ефективної професійної діяльності в студентоцентрованому середовищі. І.Бех зазначає, що умовою і засобом реалізації професії виступає людина-професіонал, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що характерне для будь якого працівника, який зайнятий цим видом праці, з іншого – індивідуальне, привнесене ним самим у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності [1, 157].

Г.С. Сазоненко вважає, що педагогічна культура педагога – найважливіша складова професійної компетентності викладача, що характеризує рівень ґрунтовного оволодіння ним знаннями з історії та методології педагогіки, педагогічної теорії [2, 97].

На нашу думку, складовими моделі професійної компетентності викладача фахової передвищої освіти є:

Предметно-теоретична компетентність – містить вузькоспеціалізовані наукові знання предмета та предметні компетенції, готовність їх застосувати у професійній діяльності.

Методично-технологічна компетентність – ефективне проєктування й конструювання навчального процесу; вибір технологій та методів проведення занять, формулювання й творче розв'язання педагогічних завдань.

Інформаційно-комунікаційна компетентність – система інтеграційних взаємодій між розвитком інформаційної грамотності відповідно до сучасних досягнень науки й техніки, де головним критерієм вважається потенціал продукування на основі одержаної нової науково корисної інформації.

Психолого-педагогічна компетентність орієнтована на загальну й наукову психолого-педагогічну ерудицію; культуру педагогічного спілкування; педагогічну етику й педагогічний такт; здатність до педагогічної імпровізації.

Лінгвістична компетентність – інтегрує в собі володіння викладачем комунікативними атрибутами майстерного мовлення, опанування технікою ораторського й ділового стилю спілкування.

Слід зауважити, що інформаційна/цифрова компетентність викладача в умовах правового режиму воєнного стану набуває особливого статусу, оскільки покликана сприяти якості освітнього процесу за будь-яких умов (принцип гнучкості місця, часу, темпу та траєкторії навчання). Викладач має бути готовий до експериментаторства, наукового пошуку з метою визначення найбільш ефективної ІК-стратегії навчання й виховання, врахувавши три інтегративних фактори: технологічний, педагогічний, організаційний та модульний, що відповідає потребам здобувачів освіти.

Зазначимо, що зважаючи на автономію викладача, можливості його творчого розвитку, пошуку, самовдосконалення, моделлю професійної компетентності передбачено і нові ролі сучасного викладача:

1. Автор-інноватор (авторська педагогічна концепція, авторські програми, авторські заняття, авторські технології, методика та практики, авторські майстер-класи).
2. Модератор/дистанційний тьютор (викладач, що надає якісні освітні послуги для студентів через Інтернет, використовуючи досвід мережевих інноваційних технологій: відеоконференцій, інтернет-спільнот, соціальних мереж, онлайн-платформ, програмних додатків, які реалізують освітні завдання, формують критичне мислення та загальнонавчальні, інтегровані та спеціальні компетентності).
3. Куратор-менеджер дистанційного навчання (викладач, що організовує процес дистанційного навчання – відстеження відвідування, контроль питань навчання, атестації тощо).
4. Організатор мережевих проєктів/тренінгів/вебінарів (викладач, що організовує освітню активність студентів або дорослих через онлайн-комунікацію, інтернет – платформи, місце локації яких не має значення).

Отже, сучасне суспільство потребує сьогодні не просто викладача, а педагога-психолога, психолога-технолога, педагога – інноватора, а тому професійна компетентність

педагога є маркером якості освіти, інноваційного потенціалу особистості, базисом професійної майстерності, що характеризує рівень науково-теоретичної освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної готовності до сприйняття й творчого втілення в життя ідеї розвитку освіти на інноваційних засадах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах // Педагогіка толерантності. – 2001. – №3-4. – С. 157
2. Сазоненко Г.С., Приступа В.В. Компетентність у системі неперервної освіти: акмеологічна модель: науково-методичний посібник. – Макарів: Софія, 2013. – 416 с.
3. Стрельніков В. Компоненти професійної компетентності викладача вищої школи/ В.Ю. Стрельніков // Наукові записки ПОППО: Моделі ключових та професійних компетентностей педагогічного працівника. – 2011. – Випуск 2. – 184 с.
4. Саюк В.І. Професійна компетентність як основа розвитку сучасного викладача в системі післядипломної педагогічної освіти / В.І.Саюк // Нова педагогічна думка. – 2012. – №3 (71). – С. 57-61

НОВИНКИ ІТ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Орел О. В., кан.пед.наук, викладач, ВСП «Ніжинський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Наше майбутнє – це супершвидкісні перевезення. У китайському місті Ченду презентували прототип швидкісного поїзда на магнітній подушці. Для його створення інженери використали технологію високотемпературних надпровідників (ВТНП). Проектна швидкість потяга становить 620 км/год.

Такий поїзд в процесі руху не торкається поверхні рейки. Наразі відповідні потяги досягали швидкості тільки 603 км/год на випробуваннях. У Ченду також запустили 165-метрову лінію для тестування нової технології. На церемонії представили й 21-метровий локомотив. Він повільно ковзав по рейках [1].

«У теорії все це виглядає чудово, але раніше люди ставилися до технології ВТНП на магнітній подушці як до лабораторної іграшки, яку не можна випробувати в реальних умовах», — зазначив заступник очільника дослідницького центру при «Цзяотун» Ден Цзиган. Обсяг інвестицій в цей проєкт становить 9,3 млн доларів. Його розробили Південно-Західний університет «Цзяотун» разом з корпораціями «Китайські залізниці» і CRRC Corporation Limited [1].

Одним з проєктів, які опираються на подібну технологію, є розробка Hyperloop компаній Tesla Motors і SpaceX. Ідею такого надшвидкого транспорту придумав Ілон Маск. Технологія гіперпетлі полягає в тому, що капсула на магнітній подушці рухається по порожнистій трубі, де штучно створюється вакуум, який дозволяє вагону для пасажирів летіти без тертя, немов куля у повітрі. Такий транспорт майбутнього за декілька років може стати реальністю [3]. Випробування прототипів призначені на наступний рік, але Китай уже випереджає ці розробки.

Доктор Ден Цзиган із Лабораторії надпровідності китайського університету транспорту Цзяотун уже побудував таку систему. Він створив вакуумний тунель діаметром 6 метрів і почав його випробування. Реалізація цього китайського проєкту ще тільки починається. У трубі випробовують невеликі поїзди, які поки що досягли швидкості лише в 25 км/год, і багато скептиків висловлюють серйозні сумніви в тому, що ця ідея коли-небудь втілиться в життя [2]. На нашу думку, одне з важливих питань - як люди будуть витримувати супершвидкості, адже громадяни різного віку будуть користуватись цим транспортом у майбутньому.

Як не звучить дивовижно, але VR технології та голографічні проєкції вже тісно почали проникати в наше життя. Вони полегшують навчання (наприклад показують будову внутрішніх органів живих організмів, виверження вулканів, роботу двигуна внутрішнього

згорання, процес передачі інформації, яка відбувається в комп'ютері). Технологія віртуальної реальності на залізничному транспорті відбувається в основному під час ремонтних робіт, або під час екстреного випадку (аварії чи несправності).

Компанія Keolis Commuter Services (KCS) забезпечила працівників Massachusetts Bay Transportation Authority (MBTA) розумними окулярами на які даною компанією ставиться спеціальне програмне забезпечення, називається AMA XpertEye. Купуються розумні окуляри у таких компаній, як Epson та Google, і додає до них власну операційну систему [5].

Німецька залізнична компанія Deutsche Bahn (DB) використовує для безпеки залізничного руху 3D - лазерні сканери. Адекватний зазор уздовж колій має вирішальне значення для безпечного проходу локомотивів та вагонів. Рухомий склад дещо відрізняється між країнами, і деякі вагони можуть бути більшими за ті, що належать DB. Німецька залізниця використовує поняття «кліренсові конверти» для визначення простору, який вагон може безпечно зайняти, коли він проходить будь-яке місце [6].

Френк Герцбрух, власник та генеральний директор Ingenieurbüro Herzbruch GmbH (ІВН), визнав необхідність швидкого і точного вимірювання звужень. ІВН використовує широкий спектр технологій Trimble для підтримки діяльності DB у сфері інжинірингу, будівництва, інспектування та технічного обслуговування. Фахівці почали використовувати пристрій GEDO для залізничних вимірювань. ІВН використовує рішення Trimble GEDO для задоволення потреб своїх клієнтів у залізничних вимірах. Спираючись на залізничний візок Trimble GEDO CE, система GEDO поєднує позиціонування та точне вимірювання з офісним програмним забезпеченням, призначеним для потреб залізничних операторів [6].

Розглянемо проєкт німецької залізниці DB та американської дослідницької компанії Hyperloop Transportation Technologies (HTT), які працюють над створенням «Поїзда інновацій». Незважаючи на певні затримки у реалізації проєкту, потяги розраховані на швидкість до 760 км/год. Найпомітнішою особливістю цього потяга є інтерактивні вікна з сенсорним екраном [4], які дозволять пасажиром отримати доступ до такої інформації, як місце призначення та важливі події, час та дата, температура, швидкість поїзда, підключаючи Google карти клієнти можуть оглянути місто та основну інфраструктуру, замовити автомобіль чи таксі на певний час і відразу оплатити послугу, зробити відеоконференцію чи замовити їжу в ресторані тощо. Будемо чекати на вихід цього «розумного потягу».

Цифрові подвійні моделі під час подорожі в залізничному вагоні чи під час очікування потягу використовують у Великобританії. Варто зазначити, що використання спеціального сервісу real-time passenger information (RTPI) показує точне знаходження потяга на станціях прямування і пасажирів уміло використовують свій особистий час. Використання транспортного WiFi дозволяє пасажирам відчувати себе максимально комфортно на протязі

всього шляху транспортування. Англійська компанія вигнала ще один стандарт передачі WiFi – це світлофорні маячки, які передають сигнал однакової сили по всьому перегону (коли радіус дії маячка закінчується, відразу ж йде перекриття наступного маячка). Завдяки такому нововведенню полегшується відслідковування вантажів та комфорт пасажирів [7].

Компанія WiFi SPARK розробила преміальне рішення WiFi, що дозволяє транспортним компаніям пропонувати своїм пасажиром безперебійний швидкісний зв'язок під час подорожі від станції до станції [8].

Після підключення до WiFi мережі пасажир потрапляють на повністю брендовий користувацький портал і мають безперебійний зв'язок від початку подорожі до кінця, без необхідності входити в систему кілька разів. Інноваційна технологія SPARK також розпізнає пристрій пасажирів і дозволяє їм автоматично працювати в режимі он-лайн, коли вони повернуться на станцію, з привітальним повідомленням [8].

REFERENCES:

[1]. (September 26, 2021) Analog Hyperloop. U Kytai prezentuvaly prototyp shvydkisnoho poizda na mahnitnii podushti [Online]. Available: <https://chas.news/news/analog-hyperloop-u-kitai-prezentuvali-prototip-shvydkisnogo-poizda-na-magnitnii-podushti> (visited on 26/09/2021).

[2]. (September 26, 2021) Skilky chekaty na supershvydki potiahy [Online]. Available: <https://techtoday.in.ua/news/skilki-chekati-na-supershvydki-potyagi-45055.html> (visited on 26/09/2021).

[3]. Semyrozum Y.S., Orel O.V. FUTURE TECHNOLOGIES IN RAILWAY TRANSPORT / MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES. Heutiges Ingenieurwesen und innovative Technologien // International periodic scientific journal. - Sergeieva&Co Karlsruhe, Germany, №15, Part 3. - P. 99-104.

[4]. (September 26, 2021) 6 Important Rail Industry Innovation Ideas for 2020 [Online]. Available: <https://www.wifispark.com/blog/important-rail-industry-innovation-ideas-for-2020> (visited on 26/09/2021).

[5]. (September 26, 2021) Boston Commuter Rail Workers Using Smart Eyewear Technology [Online]. Available: <https://thearea.org/ar-news/boston-commuter-rail-workers-using-smart-eyewear-technology/> (visited on 26/09/2021).

[6]. (September 30, 2021) High speed and high accuracy keep German trains moving [Online]. Available: <https://trimble-railway.com/en/produkt/high-speed-and-high-accuracy-keep-german-trains-moving/> (visited on 30/09/2021).

[7]. (September 30, 2021) The 4 Biggest Benefits of Real-Time Passenger Information [Online]. Available: <https://www.wifispark.com/blog/the-4-biggest-benefits-of-real-time-passenger-information> (visited on 30/09/2021).

[8]. (September 30, 2021) SPARK ADVANCED ANALYTICS [Online]. Available: <https://www.wifispark.com/advanced-analytics> (visited on 30/09/2021).

СЕРЕДОВИЩНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КРЕАТИВНОГО НАВЧАННЯ

*Павленко В. В., к. п. н., доцент, докторант кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління, Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0001-8528-4054*

Середовищний підхід у педагогіці – це теорія управління процесом формування і розвитку особистості учня через спеціально організоване педагогічне середовище, яке може відігравати роль методології й у науковому дослідженні, й у практичній педагогічній діяльності.

Для середовища характерний комплексний вплив на особистість школяра, у якому відтворюються цінності, культивовані середовищем – тим самим забезпечується розвиток особистості. Механізмом такого впливу є можливість учнів здійснювати спільну діяльність, спілкуватися, змагатися, співпереживати, підтримувати один одного та ін. Серед інших механізмів непрямого впливу на учнів виділяють предметний зміст середовища. Середовищний підхід – це методологія отримання масового результату, оскільки учневі дають можливість вибрати найбільш сприятливий для розвитку напрямок навчання.

Соціальне середовище відіграє ключову роль у розвитку особистості, її креативності. Вплив середовища на розвиток учня може відбуватися на різних рівнях: сім'ї, школи, соціуму (міста, регіону). Макрорівень (суспільство, культура) є потужним джерелом розвитку креативності людини, забезпечує змістовні, організаційні ресурси розвитку. Середовищний підхід до проєктування та функціонування освіти дозволяє максимально ефективно використовувати наявні ресурси розвитку, навчання і виховання особистості, а також заздалегідь передбачити і спланувати необхідні структурні та якісні компоненти відповідно до цільових запитів держави і суспільства.

Контекст, у якому розвивається креативність, або креативне середовище, привертає увагу багатьох дослідників. Середовище, в якому перебуває особистість, радикально стимулює або гальмує креативну поведінку і діяльність. К. Роджерс визначив три умови сприятливого середовища:

- відкритість досвіду (креативне середовище повинно мотивувати, руйнувати бар'єри й традиційні обмеження);
- внутрішній локус оцінки (креативне середовище дозволяє особистості оцінити свою власну нову ідею або продукт без зовнішньої критики);
- здатність грати з елементами й поняттями (толерантне ставлення до здатності «грати» і відсутність жорстких правил сприяє можливості дослідити проблему в ігровій формі) [5].

Дослідники креативності відзначають, що вона актуалізується лише тоді, коли це дозволяє навколишнє середовище. Т. Амабайл [1] вважала, що середовище «повинне забезпечувати: час та ресурси, розвиток компетентності, конструктивність зворотного зв'язку, що фокусується на певній роботі чи завданні, заохочення атмосфери гри та експериментування, упровадження змішаних стилів роботи для групової взаємодії; заохочення ризику, вільний вибір завдань, передбачення винагороди за досягнення чи для заохочення додаткової дії, але такої, яка підтримує внутрішню мотивацію, а не контролює поведінку. Проте нагляд та оцінювання розглядаються нею як перешкоди креативності внаслідок посилення чинників стресу».

Наголошується також, що середовище, яке сприяє прояву креативності, повинне мати високий ступінь невизначеності й потенційної багатоваріантності: це мобілізує учнів на пошук власних орієнтирів і забезпечує можливість їх знаходження. Процес формування креативності в системі освіти підлітків має якісно-кількісний характер, що зумовлене проявом якісних і кількісних законів формування креативності.

Психолог В. Дружинін вважає, що креативність стає властивістю лише за сприятливих умов навколишнього середовища та визначає такі умови для розвитку креативності:

- відсутність зразка визначеної поведінки;
- наявність позитивного зразка творчої поведінки (контактування з креативними людьми);
- створення умов для наслідування творчої поведінки [2].

В освіті йдеться про освітнє середовище в різному інтерпретуванні. Існують варіанти визначення цього поняття, загальним для яких є характеристика освітнього середовища як сукупності умов, що впливають на розвиток особистості того, хто навчається, причому підкреслюється включення суб'єкта навчання в це середовище як активного учасника. Під час вивчення феномену креативності слід розглядати її як властивість особистості, притаманну кожній людині, яка виявляється за сприятливих умов і яка потребує всебічного розвитку й розкриття. Для розвитку креативності у підлітків мають бути створені відповідні педагогічні умови.

Роль шкільного середовища в розвитку креативності учня може бути як позитивною, так і негативною. По-перше, середовище формує якості особистості людини, одні з яких можуть мати позитивний кореляційний зв'язок з креативністю, інші – негативний. По-друге, шкільне середовище - це, перш за все, освітня система, що включає навчальні програми, методи, засоби навчання, які також мають неоднозначний вплив на розвиток креативності підлітків.

Креативність проявляється по-різному: це оригінальність і швидкість мислення, здатність знаходити несподівані рішення в безвихідних ситуаціях, багата уява, почуття гумору, створення нових оригінальних продуктів.

У традиційному освітньому середовищі потенціал індивідуалізації обмежується учителем, що веде урок. Використання інформаційних технологій дозволяє максимально індивідуалізувати освітній процес, вибудувати його з урахуванням особливостей конкретного учня, забезпечуючи його активну роботу із саморозвитку [4, с.199].

Інформаційне середовище навчальної діяльності формується:

– учителем (визначає зміст програми курсу, вибір навчальної літератури, методи викладання, стиль спілкування та ін.);

– педагогічним колективом закладу освіти (визначає загальні вимоги до учнів, які зберігають традиції даного освітнього закладу, форму взаємин педагогічного та учнівського колективів та ін.);

– державою як суспільним інститутом (визначає матеріальне забезпечення освіти в цілому, соціальне замовлення на формування тієї чи іншої системи знань і поглядів).

Відповідно до багатофакторних підходів щодо креативності, особистісні риси людини, на формування яких істотний вплив робить середовище, також є фактором креативності. Т. Любарт виділяє шість рис, які утворюють значущі зв'язки з креативністю: наполегливість, толерантність до невизначеності, відкритість до нового досвіду, індивідуалізм, схильність до ризику, психотизм [3]. Отже, у своїй педагогічній діяльності учитель, якому надається особливе значення у формуванні шкільного середовища, повинен враховувати вплив цих характеристик особистості на процеси прояву креативності учнів.

Розглядаючи роль учителя в розвитку креативності, в науковій літературі найчастіше виділяють один аспект – стиль педагогічної діяльності, який може стимулювати розвиток креативності, а може і пригнічувати її. Якщо педагоги заохочують наполегливість дитини, її ініціативу, організують співпрацю в діяльності учнів, стимулюють самостійне вивчення матеріалу, заохочують самооцінку виголошених учнями ідей, не критикують ідей, намагаються урізноманітнити форми навчання, типи уроків, толерантно ставляться до прагнення підлітка проявити своє «Я», свою індивідуальність, зважають на думку учня і самостійність його суджень, пропонують навчальні завдання творчої спрямованості, що дають можливість організувати диспут, суперечки, то це дозволяє учням проявляти свої особистісні риси, що сприяють розвитку креативності. Але якщо педагог буде більше цінувати в учня слухняність і конформізм наперекір цікавості й незалежності, якщо знання оцінюються тільки за допомогою завдань на пам'ять, якщо вчитель не демонструє взірців творчої (креативної) поведінки,

творчих (креативних) розв'язків, то все це в сукупності, звичайно ж, буде пригнічувати креативність.

Однак, крім педагогічного стилю роботи вчителя, істотний вплив на креативність мають технологічні, методичні особливості роботи педагога, його дидактичний інструментарій. І тут варто зважити на те, що у шкільному середовищі один учитель, який застосовує методи формування креативності та використовує креативний стиль навчання, не зможе вирішити задачу повноцінного творчого розвитку підлітків. Над цією проблемою має працювати весь педагогічний колектив закладу освіти. Це базова умова формування креативного розвивального середовища.

Немає необхідності, щоб кожен педагог володів усіма методами і засобами розвитку креативності та застосовував їх на своїх уроках і в позаурочній роботі. Адже неможливо домогтися, щоб усі вчителі були еталоном креативного педагога. Важливо, щоб кожен педагог, залежно від особливостей викладання ним навчального предмета, здійснював свій індивідуальний внесок у вигляді дидактичних прийомів, засобів, способів розвитку креативності (індивідуальний креативний компонент). Сукупність усіх цих індивідуальних внесків і сформує дидактичне середовище, в якому буде навчатися й розвиватися учень, збагачуючись у одного вчителя одними способами креативної діяльності, в іншого – іншими.

Різноманітність, варіативність засобів, методів навчання дозволяє конкретному учневі вибрати власний шлях у формуванні креативності, що найбільшою мірою відповідає його особистісним особливостям, потребам, інтересам та меті.

Дидактичну структуру креативного розвивального середовища можемо представити у вигляді деякого комплексу взаємопов'язаних і доповнюючи один одного розвивальних завдань, методів, прийомів і засобів (як традиційних, так і інноваційних) пізнавальної діяльності, спрямованих на розвиток креативного потенціалу підлітків і застосовуваних учителями в навчальному процесі залежно від особливостей навчального предмета, його можливостей щодо найбільш ефективної реалізації тих чи інших дидактичних засобів і методів.

Добровільна участь в олімпіадах, інтелектуальних конкурсах, творчих проєктах, дослідницькій роботі (конференціях) пов'язана необхідністю враховувати індивідуальні можливості учнів брати на себе те чи інше навчально-пізнавальне навантаження. У цілому навчальне навантаження має бути комфортним для учня, стимулювати бажання працювати, брати участь в різних формах творчої діяльності, не викликати фізичну та психологічну перевтому. Такий підхід, який передбачає обов'язковість використання одних засобів і методів розвитку креативності та добровільність участі учня в інших, цікавих для нього формах творчої роботи, забезпечує варіативне поле розвитку креативності, оптимальність у розвитку

креативності особистості, можливість розвиватися і брати участь у творчій роботі кожному учневі. Така варіативність – це друга важлива умова створення, структурування креативного розвивального середовища як підсистеми педагогічного середовища школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Amabile T. M. The social psychology of creativity. New York: Springer, 1983. 390 p.
2. Дружинин В.Н. Когнитивные способности: структура, диагностика, развитие. Москва, 2001.
3. Любарт Т., Муширу К., Торджман С., Зенасни Ф. Психология креативности / Пер. с фр. Москва: «Когито-Центр», 2009. 215 с.
4. Павленко В.В. Особливості підготовки майбутнього вчителя в Республіці Польща в контексті полікультурного підходу. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Вінниця-Київ, 2015. Вип.82. С. 196–203.
5. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Социальная работа. Москва, 1992. Вып. 5. С. 29–73.

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

*Пастрик Т. , канд. психол. наук, ректор,
КЗВО «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради*

Анотація. У статті представлено сучасні напрямки досліджень явища копінг-стратегій у психологічній науці. Актуальність даного теоретичного дослідження зумовлена використанням кожним тією чи іншою копінг-стратегією поведінки залежно від ситуації, у якій перебуває особистість. Висвітлено основні сучасні підходи до поняття копінг-стратегій, їх видів, механізмів використання. Обґрунтовано важливість використання копінг-стратегій у професійному та повсякденному житті особистості. Виявлено, що сучасні напрямки дослідження копінг-стратегій у психологічній науці базуються на поглядах ресурсного підходу використання копінг-стратегій поведінки.

Ключові слова: поведінка, пристосування, копінг-стратегії, ресурс, адаптація, копінг-процес, розвиток.

Вступ. У сучасній науці копінг вивчають із точки зору психологічних захисних можливостей особистості. Такий напрямок дослідження тісно пов'язаний з невизначеністю життя сучасної особистості, економічними, політичними, епідеміологічними та соціальними випробуваннями, в тому числі і психологічними. Для ефективного вирішення або подолання цих випробувань використовують копінг-стратегії, що забезпечують їх адаптацію та подолання таких загрозливих ситуацій. Звичайно, із розвитком інформатизованого суспільства в цілому, змінюється поведінка людини у таких ситуаціях, що передбачає доцільність використання тієї чи іншої стратегії поведінки.

Сучасні науковці, що займаються вивченням копінг-стратегій поведінки особистості, вважають, що вони важливі не лише як захист для людини, але можуть бути ресурсом. Загалом, представниками сучасності, які науково вивчають даний напрямок є О. Войцеховська, О. Кокун, А. Прохоров та інші [1, с. 95-104; 2]. Також, зарубіжні дослідження активно спрямовані на виявлення особливостей копінг-стратегій, які використовує людина відповідно до її професійного спрямування. Представниками зарубіжних поглядів на психологічні дослідження копінг-стратегій є Р. Лазарус, С. Рош та інші [4; 9; 10, с. 205-219].

Загалом, сучасні напрямки дослідження копінг-стратегій у психологічній науці різноманітні та опираються на різні теорії особистості, індивідуальні психологічні якості. А їх аналіз дозволить логічно їх використовувати та вивчити їх механізми реалізації і застосування у сучасні сфери життя, [1; 6] особливо у інформатизований освітній процес.

Мета, предмет і методи дослідження. У ході даного теоретичного дослідження сучасних напрямків дослідження явища копінг-стратегій було використано такі методи дослідження: аналіз сучасної наукової літератури, узагальнення, класифікація, систематизація, групування. Саме методи класифікації, узагальнення та систематизації дозволили найкраще описати обрану проблематику, що забезпечило логічність та послідовність викладу матеріалу. Методи групування та вивчення сучасної наукової літератури дозволили отримати нові науково-теоретичні результати дослідження з метою впровадження у освітній процес молоді та дорослих як складової безперервного професійного навчання впродовж життя.

За допомогою використаних методів реалізувалася мета дослідження – теоретичне обґрунтування сучасних напрямків у дослідженні копінг-стратегій. Предметом даного теоретичного дослідження є аналіз поняття копінг-стратегій у сучасній психологічній науці.

Проведене теоретичне дослідження вище описаної проблематики, дозволило сформулювати уявлення про подальший емпіричний аналіз копінг-стратегій, які використовуються особою.

Результати досліджень. У ході теоретичного дослідження сучасних напрямків вивчення копінг-стратегій варто проаналізувати природу та особливості даного поняття. Саме це дозволить сформулювати уявлення про явище копінг-стратегій поведінки і в подальшому вивчати актуальні дослідження сьогодення щодо цієї проблематики.

Поняття «копінг-стратегія» вперше було опубліковано в у роботах Л. Мерфі, які присвячені вивченню криз серед дітей. У 1962 році Л. Мерфі було використано цей термін для тлумачення поведінкових реакцій серед дітей, які проходять кризу розвитку [8]. Через деякий час, Р. Лазарус використав його у книзі присвяченій проблемі стресу та його подолання. Він вважав, що усвідомлені стратегії поведінки особистості у процесі подолання стресових ситуацій та вихід із них це – копінг-стратегії поведінки особистості [9].

Сьогодні копінг-стратегії є індивідуальним способом взаємодії особистості із ситуацією, опираючись на її індивідуальні властивості логіки, моральні цінності та індивідуально-психологічних можливості. Тобто, це такі когнітивні, емоційні, поведінкові спроби людини поратися із ситуаціями, які виникли. При цьому, вважається, що природа ситуацій може мати зовнішні та і внутрішні підґрунтя. До зовнішніх відносяться ситуації, які виникають в оточуючому середовищі існування, а до внутрішніх – ті, що виникають у свідомості самої людини на основі її думок, переживань та стану. Часто, ці ситуації, перевищують ресурс людини і вона не може з ними впоратися, саме тоді ніби «вмикається» копінг-стратегія, що допомагає адаптуватися та подолати особистості несприятливу ситуацію [3; 8].

Цим і підтверджується думка А. Маслоу, який вважав, що копінг-стратегії характеризуються готовністю людини вирішувати власні життєві негаразди шляхом адаптації (притосування) до обставин, які виникли використовуючи уміння, засоби для подолання стресу викликаних життєвими негараздами. Вибір людиною тієї або іншої стратегії поведінки забезпечує ймовірність усунення впливу стресора на особистість. При цьому важливі такі індивідуально-психологічні характеристики особистості як: «Я-концепція», локус контролю, емоційність, ресурсний запас. А. Маслоу вважає, що найкраще копінг-поведінка проявляється в експресивних, стресових ситуаціях, що несприятливі для психологічного стану особистості [6].

Ще один підхід до тлумачення явища копінг-стратегії запропонований В. Крайнюк, що вважає, коли людина намагається подолати стресову ситуацію, то таким чином, вона «чинить опір стресу». Під час цього людина використовує власний досвід стратегії, які будуть найоптимальнішими у подоланні стресової ситуації. Така людина, на думку авторки цієї теорії, володіє високим рівнем опору стресу, тим самим характеризується достатнім або високим рівнем стресостійкості [3].

Сучасні теорії, основним завданням для яких є дослідження концепції поведінки подолання, розглядають копінг-стратегії як певну поведінку людини. Представником такої думки є Х. Турецька, яка вважає, що поведінка подолання схожа із проактивним підходом копіngu. Тобто, поведінка подолання характеризується виникненням не лише у момент стресової ситуації, але вона має місце у відчутті визначеності особистості. Дана теорія доволі складна для її розуміння, бо вчена тлумачила її через призму понять «оволодіння», «виклик», «вигода», «користь». Доводячи свою теорію, Х. Турецька, стверджує, що копінг включає чотири основні стратегії [7, с. 136-145]:

1) реактивний копінг, це стратегія, яка формується зусиллями, котрі спрямовані на те, щоб подолати негативний вплив або компенсувати його;

2) антиципаторний копінг, це стратегія, яка вимагає прикладати зусилля для подолання загрози, котра може відбутися;

3) превентивний копінг, це стратегія-зусилля, що базується на створенні ресурсів опору для подолання ситуації, яка може відбутися, а також, може й не відбутися в майбутньому;

4) проактивний копінг характеризується стратегією, яка формує загальні ресурси, котрі спрямовані на подолання ситуацій, які є викликами для людини. Саме проактивний копінг сприяє особистісному зростанню людини [7, с. 136-145].

Особливістю копінг-стратегій є копінг-процес, для якого характерним є подолання труднощів, яке породжує копінг-поведінку, що свідчить про готовність особистості долати негаразди, стресові ситуації. Варто розрізнити поняття копінг-стратегій та механізмів захисту,

оскільки останні напряму пов'язані із внутрішньо-психологічними конфліктами, рідше не регулюються свідомо і мета їх застосування не є чіткою. А копінг-стратегії, в той же час, характеризуються усвідомленістю та цілеспрямованістю [5].

Сучасні науковці напрямки досліджень копінг-стратегій поведінки розглядають як активний та змінний процес, невідємними частинами якого є особистісне зростання, стійкість, самоефективність. Поряд із цими індивідуальними рисами, формується поняття феномену розуміння, основною функцією якого є осмислення та пояснення чинників, які формують стратегію успішного виходу або подолання ситуацій, які мають негативний вплив. Вище описаний феномен «розуміння» розглядав у своїх наукових дослідженнях Н. Родіна, яка говорила про встановлення справжньої причинності цього феномену. На цього думку, розуміння як явище з'являється щодо внутрішнього світу людини, а тоді вже охоплює зовнішній, оточуючий соціальний світ. Людина для досягнення розуміння, перш за все, має вивчати себе, свій внутрішній світ та його наповнення. Тоді опираючись на отримані знання, вивчати власне зовнішнє оточення [6]. На нашу думку, вищезазначені аспекти є надзвичайно корисними та важливими у сучасному навчальному процесі молоді і дорослих, особливо, адже технологічний світ, вимагає від людини великих зусиль на достойне благополуччя у ньому.

Детальний аналіз психологічної літератури дозволив виокремити найпоширеніші на сьогодні підходи до розуміння поняття копінг-стратегій [10, с. 205-219]: психоаналітичний, диспозиційний, трансакційний, ресурсний [10, с. 205-219].

Сучасний психоаналітичний підхід стверджує, що копінг-стратегії є один із механізмів психологічного захисту, який використовується особистістю, задля зняття напруження. Тобто, це так звана автоматична реакція особистості на ситуацію, без використання емоційних та когнітивних процесів психіки [10, с. 205-219].

Диспозиційний підхід розглядає копінг-стратегії як усталену схильність особистості реагувати на загрозову для неї ситуацію. У цьому випадку, особистість намагається чітким, логічним, сталим способом долати труднощі впродовж тривалого періоду при цьому її особистісні індивідуальні характеристики в цей період практично незмінні. На сьогоднішній день, диспозиційний підхід не має значної кількості прихильників. Це пов'язано із вузькістю розуміння копінг-стратегій. Трактування копіngu у цьому напрямку характеризується позицією, що особистість схильна до однакової поведінки в аналогічних ситуаціях, що унеможливорює вивчення копінг-стратегій, оскільки вони ідентичні [10, с. 205-219].

Найбільш поширеним у використанні та найбільш досліджуваним на сьогоднішній день є трансакційний підхід. У сучасній психологічній науці, його представниками і засновниками вважаються Р. Лазарус і С. Фолькман. Науковці визначали копінг-стратегії як стратегії оволодіння та врегулювання особистістю її взаємовідносин із навколишнім

середовищем у якому вона перебуває. Як зазначалося раніше, у своїх наукових доробках Р. Лазарус, які вивчають поняття стресу та процесу його подолання, описував копінг-стратегії як усвідомлені стратегії поведінки, які спрямовані на подолання стресу та інших подій, що викликають тривогу в особистості [4; 10, с. 205-219].

Проте, в останні роки у психологічній науці сучасним напрямком дослідження копінг-стратегій вважається ресурсний підхід. Відповідно, суть його у тому, що копінг-стратегії часто є ресурсами особистості у несприятливих для неї ситуаціях. До ресурсів, які продукують копінг-стратегії поведінки відносяться моральна, емоційна, матеріальна, інструментальна, соціальна та індивідуальна складова. Ресурси характеризуються поняттям збереження та накопичення, що дозволяє їх використання у складних ситуаціях [10, с. 205-219].

Як бачимо сучасні підходи до дослідження копінг-стратегій досить розрізнені. Тому кожен окремих дослідник при вивченні даної проблематики пропонує свій власний підхід, який базується на класичних дослідженнях та його власних напрацюваннях. Таким чином, виникають різноманітні класифікації копінг-стратегій, механізм яких базується на особливостях професійної реалізації, особистісної та соціальної ситуації у якій перебуває особистість. На сьогоднішній день, поширена та використовується така класифікація копінг-стратегій [8, с. 368-379]: стратегії зміни погляду на проблему, ракурсу її бачення; стратегії зміни проблеми, переструктурування ситуації, пошук її структурних блоків, з яких можна починати розв'язання проблеми; стратегії управління емоційним стресом (або, радше, дистресом) [8, с. 368-379].

Саме ці копінг-стратегії використовуються найчастіше людьми, але доцільність їх використання залежить від ситуації, у якій перебуває людина. Наприклад, стратегії управління емоційним стресом актуальні у побутовому, професійному, міжособистісному житті людини. А стратегії зміни проблеми, що базуються на її переструктуруванні доцільно використовувати у професійній діяльності. Важливо, кожна окрема людина самостійно обирає оптимальні копінг-стратегії, опираючись на попередній досвід та ресурсний запас, що дозволить раціонально вийти із стресової або несприятливої ситуації [2; 5; 8, с. 38-379].

Загалом, сучасні напрямки дослідження копінг-стратегій опираються на поняття копінгу та основних його механізмів, але саме сучасні вивчення цієї проблематики характеризуються детальним аналізом ситуацій, які виникають на даному етапі розвитку людства і пов'язані із економічними, політичними, соціальними подіями. Відповідно, на цьому базується реакція поведінки та пристосування людини, які викликають використання нею актуальної копінг-стратегії, опираючись на власний досвід та ресурс, особливо, вони важливі у процесі навчання упродовж життя.

Висновки. У результаті теоретичного вивчення сучасних напрямків дослідження копінг-стратегій у психологічній науці, можна зробити висновок, що вони базуються на класичному понятті копінг-стратегій. Але сучасні напрямки дослідження даної проблеми опираються на розвиток суспільства, його виклики, несприятливі ситуації, які виникають у повсякденному житті особистості. Тобто, сучасні дослідження будуються на класичному баченні копінг-стратегій та мінливості розвитку суспільства. Проте, на сьогоднішній день, копінг-стратегії пов'язуються із ресурсами особистості, а саме їх запасом, оскільки, це передбачає якість пристосування, адаптації та подолання несприятливих ситуацій людиною. Ці результати теоретичного дослідження є фундаментом для емпіричного вивчення використання копінг-стратегій поведінки людьми в умовах сьогодення. Це дає можливість розглядати нові аспекти у компетентнісного підходу до процесу навчання та міжкультурної взаємодії, особливо в умовах пандемії та в період адаптації та виходу. Тому важливо впроваджувати вищезгадані особливості копінгу у сучасні та актуальні сфери людського існування сьогодні, особливо у сфері освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войцеховська О. Сучасні напрями психологічних досліджень копінг-стратегій особистості / О. Войцеховська, Г. Закалик // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2016. - № 2. - С. 95-104. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2016_2_13.
2. Кокун, О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : монографія / О. М. Кокун. — К. : Міленіум, 2004. — 265 с. 3. Прохоров, А. О. Саморегуляція психических состояний: феноменология, механизмы, закономерности / А. О. Прохоров. — М. : PerSe, 2005. — 350 с.
3. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості : монографія / В.М.Крайнюк. — К.: Ніка-Центр, 2007. — 432 с
4. Лазарус Р.С. Теории стресса и психофизиологические исследования / под ред. Л.Леви.- Л.: Медицина, 1970. – С. 178–208.
5. Рассказова Е.И., Гордеева Т.О. Копинг-стратегии в психологи стресса: подходы, методы и перспективы [Электронный ресурс]//Психологические исследования: электрон. науч. журн. 2011. N 3(17). URL: <http://psystudy.ru>
6. Родіна Н.В. Психологія копінг-поведінки: системне моделювання. /Дис. ... д. психолог. н.: 19.00.01. КНУ ім. Т.Г.Шевченка. – К., 2013. – 504 с.
7. Турецька Х.І., Штольцель Ю.В. Особливості копінг-стратегій учасників бойових дій у зоні АТО // Психологія і особистість. - 2016. - № 2 (10) Ч.2. – С. 136 – 145.

8. Шебанова, В. І., Діденко, Г. О. Копінг-поведінка у сучасних психологічних дослідженнях//ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, 2017. – с. 368–379. [Електроний ресурс]// <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-39.368-379>.

9. Lazarus, R. S. Stress, appraisal, and coping / Richard S. Lazarus, Susan Folkman. — New York : Springer Pub. Co., 1984. — 456 p

10. Roesch S., Weiner B. A meta-analytic review of coping with illness: Do causal attributions matter? // Journal of Psychosomatic Research, 2001. Vol. 50. P. 205– 219.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА ЗВО

*Пацюк М. К., доцент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Одним з факторів, який забезпечує успішність розвитку інноваційного процесу є формування та удосконалення «надпрофесійних» кваліфікацій та компетенцій викладача ЗВО. Такі кваліфікації та компетенції включені у поняття «професіоналізм». Саме рівень професіоналізму та якісний стан викладацького корпусу є головною перешкодою для впровадження освітніх інновацій у вузівську практику.

Модернізація сучасної освіти визначає найголовнішим завданням, – це формування професійної еліти, яка має якості комунікабельності, толерантності, соціальної та професійної мобільності, конструктивності, духовності та культури.

Компетентність – сукупність властивостей (характеристик) особистості, які дозволяють їй якісно виконувати конкретну діяльність, яка направлена на вирішення проблем (завдань) в будь-якій галузі.

Компетенція – це те, на що претендує людина, це коло питань, в яких він добре орієнтується, володіє пізнанням та досвідом.

Професійна компетентність викладача ЗВО - сукупність компетенцій, які необхідні для реалізації основних напрямків його діяльності: навчальної, методичної, наукової, виховної, участь в управлінні кафедрою, факультетом, вузом та ін.

Професійна компетентність викладача – система знань, вмінь, здібностей, які складають основу його професійної діяльності як викладача та вченого.

Загальна модель якостей викладача може бути представлена як система якостей особистості

1. Професійна компетентність (наявність професійних педагогічних знань та вмінь, розуміння завдань викладача)
2. Моральні якості (культура поведінки)
3. Організаційні здібності (вміння будувати відношення з людьми, бути вихователем, вести за собою людей)
4. Ділові якості (відношення до праці)
5. Вміння управляти собою (вміння управляти своїм життям, часом, знання правил та прийомів особистої роботи та вміння ними користуватися)

Професійна компетентність включає такі якості:

- глибокі знання предмету навчання; високий рівень знань з дисциплін, які читає викладач; розуміння концептуальних основ предмета, його місця в загальній системі знань і в навчальному плані підготовки здобувачів вищої освіти (бакалавра, магістра); володіння знаннями, достатніми для аналітичної оцінки, вибору і реалізації освітніх програм, вміння творчо використовувати накопичені знання; високі розумові здібності; ерудованість; досвід викладацької діяльності в ЗВО; широкий кругозір, допитливість, постійне прагнення до підвищення особистої кваліфікації.

- педагогічна майстерність

Знати:

психології і педагогіки, історії та методології дисциплін, що викладаються;

методик навчання;

методів організації самостійної роботи студентів і діагностики їх знань;

способів організації навчальної діяльності;

педагогічних технологій, методів, форм, прийомів навчання і виховного впливу;

вміння визначати конкретні педагогічні завдання, передбачати результати навчання, оцінювати педагогічні результати; планувати навчальні заняття відповідно до навчального плану і на основі його стратегії; відбирати і використовувати відповідні навчальні засоби для побудови технології навчання;

вміння розробляти робочу програму дисципліни на основі державних стандартів і навчальних планів;

навички розробки навчально-методичних комплексів дисциплін і процесів; навички керівництва курсовим і дипломним проєктуванням, навчальними і виробничими практиками;

навички планування та проведення навчальних занять різних видів (лекційних, семінарських, лабораторних), управління навчальною діяльністю студентів ;

досвід виховної роботи зі студентським активом;

вміння виявляти лідерів, використовувати їх потенціал у виховній роботі зі студентами;

вміння об'єктивно сприймати людину в процесі спілкування з ним ;

послідовність в словах і діях;

вміння виховувати особистим прикладом;

вміння враховувати стан, настрій, мотиви вихованців;

знання прийомів вдосконалення майстерності педагога.

- науковий кругозір

широкий інтелектуальний горизонт;

володіння знаннями, що охоплює безліч різних областей;

начитаність;

вміння осмислити прочитане;
прагнення долати власну неосвіченість;
інтерес до нового в науці;
вміння відповідати на запитання аудиторії, приводити нові цікаві, невідомі слухачам факти.

- наукова творчість
орієнтованість на науковий пошук та інновації,
логічне мислення;
прагнення до позитивних змін;
вміння формулювати наукову проблему і шукати її творче рішення.
- наявність наукового ступеню, володіння методами наукового пошуку
володіння методами і прийомами отримання і обробки інформації;
володіння методами наукового дослідження;
досвід науково-дослідницької діяльності;
вміння уявити наукові результати (статті, монографії, патенти та ін.);
вміння складати заявки на конкурси і гранти;
вміння використовувати результати наукових досліджень в навчальному процесі;
навички застосування і реалізації інформаційних технологій в науковій діяльності.
- інноваційна мобільність
знання іноземної мови;
володіння комп'ютерними технологіями;
готовність ділитися досвідом і переймати його;
вміння конструювати і використовувати інформаційні технології та їх кошти у професійній діяльності;
активна життєва позиція;
вміння і бажання вчитися новому;
вміння будувати правильні стосунки з органами управління.

ЛІТЕРАТУРА:

<http://library.pguas.ru/xmlui/bitstream/handle/123456789/1294/Резник%20Вдовина%20Проф%20компетенц%20препод.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ЖИВОПИС»

Піддубна О. М., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Професійна підготовка студентів галузі знань «Культура і мистецтво» полягає не тільки в навчанні педагогічній майстерності, а й у набутті практичних навиків потрібних для самостійної творчої роботи. Володіння теорією і практикою виконання реалістичного живописного твору є надійним гарантом успіху в творчій діяльності. В свою чергу формування живописної майстерності неможливо без створення психолого-педагогічних умов для розвитку творчих здібностей студентів.

Як відомо, зображення навколишнього світу, формування цілісного колірною сприйняття навколишньої дійсності, естетичного ставлення до зображуваного реалізується в двох формах – аудиторній та самостійній роботі.

Теоретичне та методичне обґрунтування самостійного навчання з освітньої компоненти «Живопис» сприяє вихованню і саморозвитку майбутнього фахівця за допомогою реалізації принципів особистісно орієнтованої освіти. Формування творчої особистості, яка використовує умови і засоби самостійної художньо-творчої діяльності починається з I курсу.

Студент для організації навчання з образотворчого мистецтва повинен не тільки освоїти методи зображення реалістичного живопису, добре орієнтуватися в питаннях сучасного мистецтва, а й оволодіти теоретичними знаннями, професійною термінологією з різних видів і жанрів живопису, бути готовим розвивати творчі здібності, формувати світогляд.

Поряд з практичними завданнями з освітньої компоненти «Живопис», передбачається проведення лекцій з теорії живопису, тому що кожен студент повинен володіти теоретичною базою для кращої підготовки з практичних занять, що сприяє якісному виконанню самостійних завдань.

Традиційною основою фахової підготовки є практична підготовка студентів де закріплюються знання і уміння бачити й передавати різноманітний стан природи в залежності від умов освітлення і середовища. Важлива роль в процесі навчання відводиться навчальним постановкам, які повинні бути різноманітними за тематикою, навчальними та творчими завданнями, цікаві в композиційному і колірному рішенні, повинні задовольняти естетичним вимогам, служити розвитку художнього смаку і творчої активності студентів. При виконанні постановок з природи студент повинен враховувати не тільки тематичну зумовленість і

різноманітність натурального матеріалу, але і гармонійне колірне рішення, завдяки використанню колірної кола, колірної спектра.

Цікавий натурний матеріал і оригінальне колористичне рішення повинно заохочуватися в поточних переглядах студентських робіт. Тільки при виконанні цих вимог з самостійних практичних занять, знання та вміння закріплюються і стають міцною основою творчої діяльності. Самостійна діяльність кожного студента враховується і оцінюється в проміжній та підсумковій атестації в кінці семестру.

Основними практичними завданнями з живопису на I-II курсах є аудиторні роботи з тривалої багатогодинної натурної постановки. У них вирішується весь комплекс завдань, пов'язаних з вивченням природи і методів її зображення, оволодіння технікою акварельного, і олійного живопису, що є обов'язковою вимогою програми. Поряд з освоєнням професійного виконання живописної роботи студенту необхідно оволодіти прийомами швидкого і впевненого живописного зображення з природи. Такими є короткострокові етюди, що дають можливість не тільки швидко схоплювати основні колірні відносини, а й створювати неординарні по композиції і колористиці живописні роботи. Спрямування на написання різноманітних за тематикою короткострокових етюдів не тільки з природи а й по пам'яті, активізує художню творчі здібності студентів [7, 8].

Одне з основних завдань самостійної роботи з живопису полягає в формуванні готовності студента сприяти розвитку їх творчого сприйняття навколишньої дійсності. Стандартне кольорове і композиційне рішення навчальних задач є головною умовою для розвитку й формування майбутніх фахівців.

На початку навчання живопису студенти I курсу освоюють технічні прийоми роботи аквареллю, основи кольорознавства. Починаючи самостійну роботу від найпростіших навчально-творчих вправ по тоновому і колірному зображенню окремих предметів, кожен студент повинен прагнути застосовувати теоретичні знання, отримані на аудиторних заняттях з живопису в вирішенні навчальних і творчих завдань. Кожне завдання має розвивати інтерес до творчої діяльності, почуття краси і гармонії, цілісного сприйняття природи.

Поряд з практичними роботами з самостійної творчої діяльності передбачені завдання на закріплення теоретичних знань з живопису й кольорознавства, які сприяють не тільки їх поглибленню і розширенню, а й пошуку нестандартних самостійних творчих рішень з живопису.

Практичні заняття з освітньої компоненти «Живопис» на засвоєння колориту, послідовне закріплення теоретичних знань, практичних умінь передбачають удосконалення самостійної навчально-творчої роботи з живопису як в домашніх умовах, так і під консультації з педагогом. Система вправ на засвоєння колористичного бачення передбачає організацію

самостійної роботи на I курсі та перехід від акварельного живопису до олійного живопису на II курсі.

Розвиток творчої особистості студента за допомогою активізації самостійної образотворчої діяльності з живопису вимагає подальшої, більш поглибленої, розробки. Традиційно для студентів головними принципами є дидактичні принципи послідовності, систематичності, науковості, доступності.

Практика показує, що для старших курсів створюються всі необхідні передумови для більш поглибленої, цілеспрямованої і різнобічної роботи з кольором, особливо в самостійній навчально-творчій діяльності. Протиріччя між невичерпними можливостями самостійної роботи з живопису натюрморту як ефективного засобу розвитку творчих здібностей студентів та недостатністю теоретичного і методичного обґрунтування і вирішення цієї проблеми на наступних курсах визначає актуальність даного дослідження.

Інше, не менш важливе протиріччя – між потребою суспільства в фахівцях в галузі «Культури і мистецтва» і реальним рівнем спеціальної підготовки сучасних бакалаврів – обумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів вдосконалення мистецької освіти та виховання фахівців, готових проявити самостійність, ініціативу, творчо реалізувати свої соціальні функції. Можливість вирішення даної проблеми ми пов'язуємо з розвитком широкого комплексу властивостей особистості студента, яка дає базу для прояву їх креативності, самовираження і самореалізації.

Дане дослідження спрямоване на вирішення виниклого протиріччя між об'єктивними потребами практики і недостатньою розробленістю в педагогічній науці проблеми розвитку творчих здібностей за допомогою активізації самостійної роботи з живопису. Метою дослідження є теоретичне і методичне обґрунтування організації самостійного навчання живопису, що впливає на свободу вибору образотворчих матеріалів, прийомів і методів зображення і є засобом розвитку художньо-творчих здібностей студентів.

Створення педагогічної технології, спрямованої на реалізацію мети, завдань, змісту, методів, умов, форм і засобів самостійного навчання живопису, буде не тільки сприяти розвитку творчої активності студентів, а й закладати основи формування основних спеціальних компетенцій, становлення творчої особистості.

Для реалізації компетентнісного підходу до підготовки фахівців найважливішим завданням навчання має стати розвиток художньо-творчих здібностей.

Найбільш затребуваними стають такі якості особистості, як мобільність, рішучість, відповідальність, здатність розширювати і застосовувати знання в різних ситуаціях, здатність вибудовувати комунікацію з іншими людьми. Основним результатом творчої, спільної

діяльності педагогів і студентів повинна стати не система засвоєних знань, умінь і навичок, а здатність випускника творчо застосовувати їх в конкретних життєвих ситуаціях.

Самостійна робота з живопису повинна бути інтегрована не тільки на предметному, але і на міжпредметному рівні з іншими спеціальними дисциплінами професійного циклу (малюнком, композицією) і представляти собою педагогічну технологію, спрямовану на розвиток образного, просторового, асоціативного мислення, творчої уяви та створювати необхідні психолого-педагогічні умови та характеризуватися:

а) спрямованістю методів навчання живопису на особистісно орієнтовану взаємодію зі студентами та оптимізацію процесу їх індивідуально-творчої діяльності;

б) наявністю креативних творчих завдань і спеціального комплексу вправ, спрямованих на розвиток художньо-творчих здібностей, формування творчої особистості студента;

в) свободою вибору засобів і матеріалів для досягнення найкращого бажаного результату, вміння бачити власні помилки і виправляти їх в подальших постановках, виконувати художньо-творчі завдання, співвідносити поставлені завдання з технологічними можливостями матеріалів;

г) активізацією і бажанням студентів до самостійної роботи, яка розкриває індивідуальні якості кожного з них;

д) копіюванням картин для того, щоб вміти правильно схоплювати кольорові відносини, вибір своєї техніки виконання, відвідуванням різних виставок і майстер-класів художників, самостійною участю у власних виставках-конкурсах.

Рішення всіх цих завдань, є формування у студентів самостійності, художньо-творчих здібностей.

Формування таких якостей особистості, як прагнення до творчих досягнень, до самоосвіти, самовиховання творчих здібностей, здатності до самоаналізу, цілеспрямованості, співпраці у творчій діяльності, працездатності, дозволяє випускнику ЗВО пристосовуватися до різних умов своєї сфери діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беда Г.В. Живопись : учеб. для студ. пед. ин-тов. М., 1986.
2. Боголюбов Н.С. Принципы индивидуального подхода к развитию художественно-творческих способностей средствами изобразительного искусства на разных возрастных этапах. Краснодар, 1992.

3. Ермолаева-Томина Л.Б. Исследование факторов, детерминирующих индивидуальные различия в проявлении творческой активности // Психология творчества : сб. ст. М., 1990.
4. Зинченко В.П. Развитие творческих способностей на занятиях академическим рисунком. Ростов н/Д., 1996.
5. Коробко Ю.В. Постановка глаза на живописное восприятие : монография. Краснодар, 2005.
6. Кузин В.С. Психология живописи : учеб. пособие для вузов. М., 2005.
7. Піддубна О. М. Живопис у розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів образотворчого мистецтва / О. М. Піддубна // Проблеми освіти. – 2019. – Вип. 92. – С. 111-115
8. Піддубна О. М. Педагогічний малюнок як основа професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в процесі вивчення предметів «Малюнок» і «Живопис» / О. М. Піддубна // Актуальні питання мистецької педагогіки. – 2016. – Вип. 5. – С. 92-966.
9. Ростовцев Н.Н., Терентьев А.Е. Развитие творческих способностей на занятиях рисованием. М., 1987.
10. Штаничева Н.С., Денисенко В.И. Живопись : учеб. пособие для вузов. М., 2009. 11. Беда Г.В. Указ. соч.

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Потіха О. Б.,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Військовий конфлікт, який розгорнувся на сході України навесні 2014 року та його наслідки трагічно позначаються усіх сферах суспільного життя. Війна порушує звичний ритм життя сучасної молоді, призводить до моральних травм та ускладнює реалізацію нею своїх прагнень та цінностей. Метою дослідження стала оцінка студентством військових дій на сході України та їх вплив на формування ціннісних орієнтацій студентської молоді. Дослідження проведено на базі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. Респондентами стали 140 студентів університету – 104 юнаки та 36 дівчат віком від 18 до 21 року, які представляють, в основному, Західний регіон України. Зміст анкети побудований на основі соціологічного дослідження Центру Разумкова щодо оцінки громадянами ситуації на Донбасі, доповнений власними матеріалами.

Напружена суспільно-політична ситуація на сході України та продовження збройного конфлікту негативно впливають на студентську молодь не лише окупованих територій, а й на усіх молодих громадян нашої держави. В умовах популяризації насилля надзвичайно важливим є становлення повноцінного громадянина, здатного захищати свої права, адже від цього залежить і майбутнє нашої держави. Війна зводить нанівець моральні та правові норми мирного життя, компроміс та діалог як засіб досягнення цілей. Це значною мірою визначатиме норми поведінки громадян України, які пройшли становлення під час війни. Прагнення миру і припинення війни нині є головним бажанням українського студентства.

З початком військової агресії Росії на сході нашої держави суттєво підвищилися показники таких ціннісних пріоритетів української молоді, як державна незалежність України, демократичний розвиток країни, свобода слова, демократичний контроль рішень влади, національно-культурне відродження, соціальна рівність та участь у політичному житті [1]. Натомість до початку гібридної війни кількість молодих людей, які постійно цікавилися політичними подіями в країні становила лише 13,2%, тоді як 33,4% політикою не цікавилися зовсім [2]. Роки війни кардинально вплинули на формування системи цінностей молоді, зокрема зросла значущість громадянських та національних цінностей, таких, як патріотизм, свобода, толерантність, гуманізм. На сьогоднішній день надзвичайно важливим є те, що питання формування ціннісних орієнтацій молоді має бути невід'ємним елементом державотворчих процесів та включення у ці процеси молоді. Адже молодь є тією соціальною

групою, яка вирішальним чином впливає на зміст та характер майбутнього нашої держави, акумулює перспективні тенденції суспільного розвитку.

Дослідження мало на меті з'ясувати ставлення студентів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя до війни, їх оцінку суспільно-політичної ситуації в країні та її вплив на ціннісні орієнтації сучасної молоді.

Проведене опитування дає підстави стверджувати, що більшість молодих людей нашого університету є свідомими громадянами, які вболівають за долю своєї держави. Так, 89% респондентів відповіли, що їх турбує питання про складність відносин між Україною та Росією, а 93% опитаних наголосили, що моніторять перебіг військових дій у ЗМІ. 91% опитаних вважають Росію державою-агресором, стороною конфлікту, а Донецьку та Луганську „народні республіки” розцінюють як терористичні організації, які не мають права представляти інтереси населення цих територій (50%). Даючи загальну оцінку військового конфлікту, загарбницькою війною Росії проти України вважають 89% респондентів, кожен з яких називає Російську федерацію державою-агресором. Донецьку та Луганську „народні республіки” вважають квазідержавними утвореннями 33% опитаних, при цьому 83% з них визнають, що Росія – сторона конфлікту.

Переважає більшість опитаних (57%) переконані у необхідності надання Україні летальної зброї, яка дасть можливість українським військовим зупинити російську агресію. 23% респондентів, побоюючись подальшого загострення збройного протистояння, вважають, що надання такої зброї ускладнить мирне вирішення конфлікту, а 13% опитаних впевнені, що надання летальної зброї принципово не змінить ситуацію. Подальші дії щодо врегулювання конфлікту на сході України студенти оцінюють неоднозначно. 50% опитаних підтримують позицію щодо подальшого продовження воєнних дій та повернення окупованих територій. За відокремлення цих територій та надання їм особливого статусу висловились відповідно 9 та 21% опитаних, 20% студентів наразі не визначились у цьому питанні.

Аналізуючи питання більш глибокого політичного характеру, можна ствердити, що думки респондентів розділилися наступним чином. Так, на запитання про подальше співіснування України та непідконтрольної частини Донбасу, ймовірно, є надто складним для молодих людей і тому відносній більшості респондентів (47%) стало важко відповісти на нього. Решту опитаних висловились за надання Донбасу особливого статусу (23%) та припинення будь-яких стосунків між Україною та окупованими нині територіями (29%).

На запитання щодо участі у бойових діях родичів та близьких позитивно відповіли 46% респондентів, а ті, кого не зачепили військові дії – становлять переважну більшість (54%). Аналізуючи ступінь готовності студенства вступити до лав Української армії у випадку оголошення мобілізації, 43% опитаних не задумувалися над цим питанням. Проте 17%

респондентів сьогодні стверджують, що готові захищати державний кордон. При цьому 33% дівчат схилиються до думки про військову службу та 24% опитаних юнаків готові виступити на захист Батьківщини. Цікавою є позиція студентства щодо оцінки обороноздатності українського війська. 60% опитаних впевнені, що українська армія та її обороноздатність потребують кардинальних реформ, щоб досягти європейського рівня. 26% респондентів переконані, що в Україні з початком війни почалось формування сильної армії, здатної до оборони і лише 14% опитаних впевнені, що в Україні сформована боєздатна армія.

У житті нинішніх студентів неабияку роль займає волонтерство: 61% респондентів особисто або їхні родичі допомагали українським військовим, а 29% – біженцям. Разом з тим, 13% опитаних займають активну громадянську позицію – задіяні у волонтерських рухах на підтримку українських військових, займаються організацією допомоги переселенцям та населенню окупованих територій. На запитання щодо перемоги у війні та повернення захоплених Росією територій, переважна більшість опитаних (81%) впевнені у позитивному вирішенні цього питання на користь України. Як підтверджує дослідження 60% молодих українців висловилися за досягнення миру мирним шляхом.

Отже, нинішні студенти ТНТУ є гідними громадянами та патріотами своєї держави, які прагнуть до єдності та миру і мають намір зробити свій край політично й соціально-економічно стабільним. Аналіз дослідження показав, що нинішнє молоде покоління розуміє той факт, що війна на Донбасі не є локальним конфліктом, не громадянським протистоянням, а триваючою військовою окупацією і збройною агресією з боку Росії проти України, і вірить, що Україна переможе у цій війні та поверне втрачені території. Студентам Тернопільського „Політехніку” властива така система цінностей, яка побудована на почуттях патріотизму та готовності виступити на захист своєї Батьківщини. Займаючи активну громадянську позицію, нинішні студенти, не байдужі до людських нещасть, соціально відповідальні, не втратили віру у мирне майбутнє та відновлення територіальної цілісності своєї держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Савченко С.В. Зміни соціальних норм та ціннісних орієнтацій молоді Донбасу в умовах гібридної війни. [Education and pedagogical sciences](http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2018_1_2). 2018. № 1. С. 5–16. / URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2018_1_2
2. Драч С.В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка. [Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна"](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_9). 2010. № 2. С. 26–30. / URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_9

КЛАСТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЯК СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ У XXI СТОЛІТТІ

*Радзівська Ірина, к.п.н., проректор з навчальної роботи,
Черкаська медична академія*

У XXI столітті перед освітою в Україні постало питання підвищення конкурентоздатності фахівців на світовому ринку праці, що сприяло б підвищенню рейтингу національної освіти на світовій арені та зменшенню відтоку трудових кадрів за кордон. Базисом, що зможе забезпечити інноваційність розвитку національної освіти, підвищить її якість та конкурентоздатність випускників, може стати така система управління освітою, яка буде виконувати не тільки керівну та регулюючу функцію, а й забезпечить створення умов для науково-методичної та матеріально-технічної модернізації закладів освіти. Зазначену проблему можна вирішити шляхом запровадження кластерного підходу до діяльності закладів освіти шляхом створення на регіональному рівні територіальних освітніх об'єднань, що зацікавлені у підготовці досвідчених фахівців.

Кластерний підхід вважається новою управлінською технологією, що сприяє підвищенню конкурентоздатності як окремого регіону або галузі, так і держави в цілому. Основоположником та засновником системи кластерів є американський вчений Майкл Портер (Гарвард, 1990 г.). Згідно з його дослідженнями, для досягнення найбільш ефективного економічного розвитку, державам необхідно розділити економіку на окремі сегменти – кластери, всередині яких і буде підтримуватися потрібний рівень конкуренції.

Світова практика свідчить, що в останні три десятиліття процес формування кластерів проходить досить активно. Організація Об'єднаних Націй підготувала набір рекомендацій, щоб допомогти взаємодії урядів країн в розробці і впровадженні програм розвитку кластерів. В цілому, за оцінкою експертів, до цього часу кластерізацією охоплено близько 50% економік провідних країн світу.

Велика кількість тлумачень поняття кластер, що існує на даний час інтерпретується залежно від галузі в якій він застосовується, проте, не змінює його суті. М. Портер визначив поняття «економічного кластера», вказавши, що конкурентоспроможність економічного оточення впливає на конкурентоспроможність компаній, а кластер – це система «виробників, постачальників, споживачів, промислових виробництв, дослідницьких інститутів, що взаємодіють» та сконцентровані за територіальною (регіональною) ознакою (Porter, 2005). Крім того, за думкою ученого, в склад кластерів можуть входити, органи влади, освітні заклади, галузеві асоціації, що забезпечують навчання, післядипломну освіту, фінансову та технічну підтримку досліджень. Аналіз наукової літератури довів усвідомлення значущості

кластерного підходу до вирішення таких завдань, як модернізація і технологічний розвиток національної економіки різних країн світу.

Дослідники розглядають освітній кластер, як:

– інституційну основу розвитку регіонального ринку праці та середовище гармонізації інтересів регіону;

– інтегроване поєднання їх структуроутворювальних складових з природно-ресурсними, інвестиційними, інноваційними, інфраструктурними можливостями території для забезпечення ефективного використання її економічного простору;

– ефективний інструмент довгострокового розвитку, він являє собою групу освітніх закладів, що знаходяться у партнерських відносинах з галузевими підприємствами, його основою є заклад вищої освіти;

– союз тісно пов'язаних і територіально близьких розміщень закладів освіти, що сприяють спільному розвитку і зростанню.

Вважають, що в Україні, хоча поки що й відсутній тісний взаємозв'язок освітніх установ та підприємств, відсутнє прогнозування попиту на певних фахівців, проте уже сформовані передумови для розвитку науково-освітніх кластерів – об'єднань науково-дослідних інститутів та закладів освіти, завданням яких є підготовка та перепідготовка кадрів. Створення науково-освітнього кластеру забезпечить стійкі інформаційні зв'язки між його учасниками, налагодить систему поширення інноваційних технологій, безперервність освіти, мобільність здобувачів, підвищить можливість працевлаштування фахівців за фахом.

Переваги застосування кластерних технологій в економіці регіонів очевидні: 1) об'єднання зусиль з метою забезпечення галузі якісно підготовленими фаховими кадрами в необхідній кількості; 2) організаційний контроль на всіх етапах розвитку кластера; 3) збільшення масштабів виробництва і наукового супроводу діяльності організацій; 4) прискорення термінів реалізації інвестиційних проектів; 5) економія витрат учасників кластера та підвищення ефективності бюджетних витрат на стимулювання комплексних проектів; 6) підвищення інвестиційної привабливості та збільшення податкових надходжень до бюджету; 7) зменшення інвестиційних ризиків для учасників кластера; 8) ротація висококваліфікованого персоналу.

І що є вкрай важливим для освітніх закладів – можливість системного вирішення питань підготовки та перепідготовки кадрів.

Одиницею глобального економічного простору будь-якої держави є регіон, який набуває стратегічного значення для процвітання країни. Найбільш прогресивним та інноваційним підходом до розвитку регіонів в умовах економічної модернізації є кластерний розвиток території.

Існує декілька загальних принципів формування освітнього кластера: 1) принцип комплексного формування загальних і фахових компетенцій на основі єдності теорії і практики; 2) принцип єдності навчання, виховання і розвитку в кластері; 3) принцип стимулювання і мотивації здобувачів до самоосвіти та саморозвитку; 4) принцип поєднання командної роботи з індивідуальним підходом; 5) принцип орієнтованості на особистісний потенціал здобувача; 6) принцип відповідності нормативно-правової, науково-методичної та інформаційної бази учасників кластера вимогам державних освітніх стандартів.

Пріоритетними орієнтирами формування регіонального освітнього кластеру можна вважати: безперервність освіти; взаємозв'язок програм різних освітніх рівнів; єдність наукового та освітнього процесів; тісний контакт з соціальним та економічним середовищем регіону; науково-методичну та інформаційну взаємодію між усіма учасниками кластеру; рівність та врахування їх інтересів; орієнтацію на розробку і практичне впровадження інноваційних освітніх технологій.

Важливою відмінною рисою освітнього кластера є його інноваційна орієнтованість. Система кластерів дозволяє активізувати інноваційну діяльність на регіональному рівні, стимулює проведення наукових досліджень, забезпечує умови і можливості для впровадження результатів наукових досліджень в практику.

Застосування кластерного підходу в освіті сприятиме підвищенню ефективності використання кадрових, фінансових, інформаційних, інтелектуальних, матеріально-технічних ресурсів при підготовці фахівців.

Взаємодія освітньої та медичних установ у кластерному підході в охороні здоров'я Черкащини простежується на прикладі Черкаської медичної академії та закладів охорони здоров'я міста та області.

Ця взаємодія заснована на чіткій продуктивності функцій кожного члена кластера. Функції академії включають такі зміни в системі освіти: проведення ефективної професійної орієнтації, розробка інноваційних освітньо-професійних програм, адаптація базових освітніх програм до вимог галузевого органу управління і медичних установ (закладів охорони здоров'я області), як потенційних роботодавців.

Функції Управління охорони здоров'я та медичних закладів регіону включають: формування регіонального замовлення на підготовку фахівців для області; участь у розробці нових освітніх програм; участь у формуванні переліку кваліфікаційних вимог до випускників; розгляд діючих та додаткових освітньо-професійних програм, надання пропозицій щодо їх адаптації; організація та здійснення практичної підготовки студентів; участь у роботі державної підсумкової атестації; сприяння професійній самореалізації кожного співробітника.

Спільні функції, які об'єднують учасників кластеру: генерування ідей, розробка та впровадження інноваційних технологій, що забезпечують постійний професійний розвиток медичних працівників, освітня та інформаційна взаємодія між усіма підрозділами кластеру, рівність та врахування інтересів усіх його членів.

Кластерний підхід в медичній освіті дозволить створити належні умови для підготовки інноваційно-орієнтованих фахівців для потреб регіону.

Спільна діяльність учасників кластеру різнобічна та багатогранна. По-перше, це проведення моніторингу поглядів роботодавців та освітян на наявність сформованих під час навчання професійних та особистісних якостей випускників. Моніторинг дозволить визначити потреби та очікування як зовнішніх, так і внутрішніх споживачів послуг, порівняти очікування та оцінити якість навчання, своєчасно скорегувати та визначити перспективні вектори розвитку партнерства, задовольнити потреби кожного фахівця на ринку праці, підвищити якість підготовки випускників. По-друге, це організація діяльності закладів охорони здоров'я та освітнього закладу відповідно до системи управління якістю освіти, постійний доступ до інформації щодо якості підготовки фахівців та можливість своєчасної корекції підготовки; організація та проведення навчальної та виробничої практики; оцінка якості підготовки фахівців незалежними експертами в рамках державної атестації здобувачів. По-третє – участь роботодавців у розробці базових та додаткових освітніх програм, корекція та оновлення їх змісту відповідно до вимог регіону, підвищення рівня мотивації здобувачів до обраної професії, сприяння їх кар'єрі в межах обраної професії. Участь роботодавців у розробці та реалізації програм підвищення кваліфікації медичних працівників, підвищення рівня знань та навичок у межах їх професійної діяльності за фахом, розробка та впровадження програм професійної перепідготовки, оволодіння загальними та професійними компетенціями, необхідними для нового виду професійної діяльності, набуття нових кваліфікацій. Проведення спільних заходів в межах кластеру – науково-практичних конференцій, семінарів, ділових зустрічей, також здійснює вплив на розвиток корпоративної солідарності, розширює партнерські відносини та створює атмосферу взаємної співпраці.

Висновок: результати діяльності медичної академії та закладів охорони здоров'я в рамках освітнього кластеру важко переоцінити. В регіоні створені належні умови для підготовки інноваційно-орієнтованих фахівців, успішно розвинена професійна поведінка та вдосконалено професійну культуру співробітників, збільшено використання кадрового, фінансового, інформаційного, інтелектуального, логістичного та інших ресурсів у підготовці фахівців, підвищено інноваційний потенціал учасників кластеру, забезпечено мотивацію та консолідацію медичних фахівців відповідно до обраної професії.

ВИКОРИСТАННЯ ГОЛОГРАФІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬО- ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕХНІЧНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Рахманов В. О., доктор педагогічних наук, доцент, викладач ВСП «Оптико-механічний фаховий коледж Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Впровадження новітніх технологій для підготовки сучасних фахівців, прагнення України приєднатися до єдиного європейського освітнього простору активно впливають на реформаційні зміни, що відбуваються в соціально-економічній, політичній і культурних сферах життя України. Ефективність організації та надання якісних освітніх послуг вищою професійною освітою є гарантією підготовки висококваліфікованого майбутнього фахівця у технічній галузі знань. Головною ідеєю освітнього процесу є підготовка майбутнього фахівця, здатного швидко реагувати на зміни у соціально-економічному середовищі, професійно і соціально мобільного, такого, що має глибокі знання з інтегрованих професій, володіє економічними, правовими, психолого-педагогічними знаннями, основами наукової організації праці й культури виробництва, здатного до технічної та соціальної творчості, самовдосконалення, саморозвитку, готового до роботи в різних формах організації праці і виробництва в умовах жорсткої конкуренції, а також у розмаїтті комунікативної взаємодії за допомогою інформаційних систем. Тому, використання голографічних технологій слушно застосовувати у навчальному процесі, як складову підготовки майбутніх фахівців в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного закладу освіти, що дозволяє професорсько-викладацькому складу і студентам активізувати пізнавальну діяльність. Саме зображення транслюється в натуральну величину, з високою чіткістю відтворення в реальному часі та звуком в онлайн режимі. Технологія голограм в умовах освітньо-інформаційного середовища допоможе студентам відвідувати заняття не виходячи з дому чи знаходиться у будь якої точки світу. Це може скоротити час на дорогу і, в довгостроковій перспективі, проводити заняття в умовах пандемії чи воєнного стану у країні [2].

За допомогою інтегративного підходу існує можливість взаємодіяти голографічними системами з навчальними платформами в умовах освітньо-інформаційного середовища. Однак, потрібно враховувати те, що впровадження інформаційних технологій для навчального процесу відбувається не завжди ефективно: спеціальні терміни важко адаптуються до необхідних умов і набувають нерозуміння та небажання застосувати новітні засобів навчання.

Голографія — це метод запису, відтворення і перетворення хвильових полів, заснованих на інтерференції коливань відповідного діапазону частот, що дозволяє на світлочутливій поверхні отримати повну інформацію про об'ємне зображення об'єкту. За допомогою

голографічних технологій навчання спрямовано на об'ємне, багатовимірне здобуття знань, що відповідає особливостям сприйняття навчального матеріалу щодо здобуття інтегративних компетентностей. Крім того, існують голограми до яких можна доторкнутись і відчути її. Дана голограма базується на фемтосекундній лазерній технології, яка здійснює перемішування частинок в повітрі у певній точці простору, створюючи при цьому потрібне зображення. При фокусуванні лазера відбувається іонізація повітря, з'являється світловипромінювальна плазма. Головною перевагою голограми, є можливість торкнувшись зображення, людина відчує як твердий предмет. Телефон з голографічним екраном є незамінним інструментом у сфері освіти, а саме в умовах освітньо-інформаційного середовища, за допомогою голографічного проектору, існує можливість показувати голограми на 360 градусів і дозволяє взаємодіяти з ними: обертати, збільшувати і зменшувати, дивитися всередині [1].

Голографічний підхід до підготовки майбутніх фахівців — це навчальний процес об'ємного розкриття змісту досліджуваного знання, що поєднує в собі як мінімум три проекції з центронаправленими векторами, що надає освітні механізми імпресингу, саме специфічні елементи підвищеного сприйняття навчального матеріалу під впливом зовнішнього середовища, які визначають мотив освітньої діяльності, мету, цінність [5].

Розвиваючи ідею голографічного методу в освіті, розглядається голографія як педагогічний метод моделювання освітніх об'єктів. Вона визначає голографічний підхід в педагогіці як метод отримання об'ємного зображення (голограми), який моделює навчальний об'єкт шляхом заломлення і з'єднання в одній точці трьох інформаційних хвиль — сигналів, що надходять від трьох основних джерел: від досліджуваного об'єкта і двох суб'єктів педагогічного процесу.

Якість голографічного зображення в освітньому процесі залежить від факторів до яких відноситься:

- якість інформації, яку представлено викладачем у вигляді навчальних об'єктів;
- сутність, презентаційність та зацікавленість навчальної інформації викладачем про навчальний об'єкт, а саме вмиле використання технічних засобів, додаткових джерел інформації з метою всебічного багатовимірного впливу на свідомість майбутнього фахівця, показ об'єкта в статиці і динаміці, порівняння і зіставлення з іншими або йому подібними об'єктами тощо;
- особистісні властивості студентів: ступінь розвитку сприйняття навчальної інформації, уяви, інтелекту; здатність порівнювати інформацію; готовність прийняти, обробити, оцінити, інтерпретувати навчальну інформацію, отриману від об'єкта і викладача навчальний матеріал; вміння здійснювати самоконтроль своїх знань;

- багатовимірний підхід в моделюванні освітнього об'єкта, що передбачає застосування різноманітних технологій, методів, прийомів, форм і засобів, що дозволяють уявити досліджуваний об'єкт у всіх його вимірах і проявах..

3D-зображення здатне передавати тривимірний ефект і глибину реальної моделі. Дана оптична структура дозволяє досягти найбільш чіткого і яскравого зображення, а також забезпечує більшу кількість оптичних ефектів. Такі зображення кольорові і можуть змінювати відтінки при повороті в різні сторони по всіх осях. Графічна навчальна інформація перетворюється в голографічну. Зображення видно в залежності від кута зору під час розгляду голограми. При направленому світлі краю і кольору голограми стають чіткими і світлими, а при звичайному освітленні кольору втрачають свій контраст. Голографічні технології засновані на використанні камер, які знімають викладача з декількох ракурсів для створення 3D-ефекту. Графіки, діаграми та інші навчальні елементи презентації можуть бути відтворені у 3D як для викладача, так і для аудиторії [3, 4].

Голографічний метод проєкції в навчанні — це система освітніх технологій, що відповідає особливостям багатомірності сприйняття навчального матеріалу як онлайн навчального матеріалу так і в записі. Голографічний метод проєкції в освітньо-інформаційному середовищі – це система освітніх способів, технологій у навчальному процесі, що спрямована на об'ємне представлення досліджуваного матеріалу, що відповідає особливостям багатомірності сприйняття навчального матеріалу в онлайн режимі.

Голографічні технології у підготовці майбутніх фахівців в умовах освітньо-інформаційного середовища привертають увагу до лекційних, практичних, лабораторних занять, конференції тощо. Під час такої підготовки на основі віртуалізації студент отримує важливі навички, як робота в команді, лідерства, спілкування, прийняття професійних рішень, визначення пріоритетних завдань та управління процесом, вироблення стійкості до стресу. Практичні заняття можуть здійснюватися індивідуально або в команді, що призводить до співпраці та обміну знаннями. З розвитком таких технологій збільшуються можливості активної взаємодії з технологічними додатками та сприяння доступу до інформації, обміну своїми ідеями, обміну знаннями та створенню контенту. Цифрове навчання, яке залучає студентів до інтерактивного та самостійного процесу здобуття компетентностей, сприяє активізації пізнавальної діяльності у технічному закладі освіти. Освітньо-інформаційне середовище є важливим елементом для створення та впровадження голографічних технологій, що надає відповідні результати — практичні професійні навички, а досвід використання інформаційних систем — підвищить зацікавленість до навчання. Це допомагає покращити

індивідуальну траєкторію навчання кожного студента, підвищити загальний результат всієї навчальної групи тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ezenwoke, A., Ezenwoke, O., Adewumi, A., Omoregbe, N. (2016) Wearable technology: opportunities and challenges for teaching and learning in higher education in developing countries. *INTED2016 Proceedings*, vol. 1, Valencia, España:, p. 1872–1879.
2. Gallagher, M., Bayne, S. (2018). Future teaching trends : science and technology. *Near Futu Teach.* p. 1–10.
3. Katsioloudis, P., & Jones, M. (2018). A Comparative Analysis of Holographic, 3D-Printed, and Computer-Generated Models: Implications for Engineering Technology Students' Spatial Visualization Ability. *Journal of Technology Education*, 29 (2), p. 36-53.
4. Martín-Gutiérrez, J., Mora, C.E., Añorbe-Díaz, B., González- Marrero, A. (2017). Virtual technologies trends in education. *Eurasia J. Math. Sci. Technol. Educ.* 13, p. 469–486.
5. Mohd, N.M., Abd, N.D. (2016) A review of application of 3D hologram in education: a metaanalysis. In: 2016 IEEE 8th International Conference on Engineering Education Enhancing Engineering Education Through Academic Collaboration ICEED 2016, IEEE, p. 257–260.

КІЛЬКА ЗАУВАГ ЩОДО КОРЕЛЯЦІЇ ЗНАНСВОЇ ТА ВИХОВНОЇ СКЛАДОВИХ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

*Романюк О., кандидат філософських наук, викладач дисципліни «Всесвітня історія»,
заступник директора ВСП «Оптико-механічний фаховий коледж
Київського Національного університету імені Тараса Шевченка»*

Попри необхідність узгоджувати освітню діяльність навчального закладу з реаліями українського сьогодення (повітряні тривоги, віялові вимкнення електроенергії, руйнування будівель в результаті бомбардувань, карантинні заходи в наслідок пандемії ковід), залишається надважливим збереження і примноження здобутків системи освіти, отриманих за роки незалежності України. Цілком закономірно, що нас зацікавило питання кореляції навчального та виховного процесів у системі передвищої професійної освіти в сучасній Україні.

Вивченню еволюційних процесів у галузі освіти присвятили час такі українські педагоги-вчені як: І. Бех, Н. Бібік, І. Васильєва, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кузь, В. Луговий, Н. Ничкало та ін. Також, для нашого дослідження були корисними доробки таких зарубіжних учених як: З. Вятровський, Б. А. Зємба, З. Ізабела, С. Квятковський, Є. Куніковські, Я. Лащик, Т. Левовицький, Е. Ляска, Т. Новацький, М. Палюх, Я. Сікора, М. Слива, Ф. Шльосек, П. Яргуш та ін.

На початку 90-х років у сфері освіти країн пострадянського простору почали відбуватись трансформаційні процеси, спрямовані на пошук оптимальних моделей навчання і виховання здобувачів освіти, як майбутніх працівників швидко змінюваного ринку праці. Наприклад, у польській історичній освіті відбувалось скорочення навчальних годин на вивчення історії і, як наслідок, безробіття серед професорсько-викладацького складу цього напрямку знання в усіх регіонах країни, а також, обмеження коштів на наукові дослідження історичного спрямування. Одночасно відбувався пошук спільного з історією країн Західної Європи. Тимчасові незручності того періоду дозволили країні налагодити стратегічно перспективні толерантні комунікації з економічно розвинутими державами. Натомість, в українській історичній освіті відбувся зсув інтересів зі світової історії до вітчизняної, збільшення попиту на педагогів-істориків та виділення коштів на дослідження істинної історії України (без спотворень радянською ідеологією). Пожвавлення запитів до вітчизняної історії спонукало національно-патріотичне налаштування не лише свідомої інтелігенції, а й підростаючого покоління. Так, в освітніх програмах з'являються вибіркові складові нахшталт культурології, українознавства, історії рідного краю чи історії рідного міста тощо. Питомо збільшувалась кількість аудиторних години на вивчення дисципліни Історія України у всій

вертикалі освітніх закладів. Реалізація вищезгаданого сприяла можливості формування народу України, що складався з понад 130 етносів, на ґрунті поваги до свободи, патріотизму, любові до життя в цілому.

Звичайно, трансформаційні процеси відбувались в усіх сферах життєдіяльності людини. Тривала і повільна (наприклад, відносно Польщі) перебудова української економіки з планової на ринкову змінювала вимоги ринку праці, а відповідно і запити до освітньої сфери (і наукової). У XXI столітті є необхідність у високо інтелектуальній та психоемоційно розвинутій особистості, поліфункціональному та глибинно толерантному фахівці, який з часом буде конкурувати не лише з іншим фахівцем, а й зі штучним інтелектом. Інтелектуальний коефіцієнт залежить від рівня знань, які людина накопичує у відповідні етапи становлення власної особистості. Великою мірою від цього залежить і поліпрофесіональність. Але від чого залежить емоційний коефіцієнт, толерантність, соціальна комунікаційність та й, врешті-решт, не знанєва складова поліпрофесіоналізму особистості? Звичайно, основу окреслених понять можна пояснити теоретично. Але їх навички і досвід, напрацювання з реалізації, на наш погляд, містяться в площині виховання. Хто виховує сучасного українця?

Традиційно виховання починається з первинної соціальної групи (сім'ї / родини, сиротинця). Який відсоток первинних соціальних груп в Україні мають якісну педагогічну освіту з освоєнням виховного інструментарію? (Дане питання потребує окремого дослідження.)

На наступному етапі, у дошкільних навчальних закладах вихователь розподіляє свою увагу і свій (власний, особистий, індивідуальний, залежний від багатьох факторів) виховний кейс між певною кількістю дітей але виховні заходи і підготовлюються і проводяться протягом усього робочого дня. Також, у виховний процес долучені усі діти закладу.

Починаючи зі шкіл / ліцеїв / гімназій у становленні особистості поступово починає переважати знанєва складова, тобто надається перевага навчанню, як освоєнню певних знань. У широкому розумінні, у цей період дитина навчається вчитись, усвідомлено запам'ятовує мінімальну кількість знань, необхідну для самообслуговування і життя у сучасному світі та визначається з майбутньою професією. Виховна складова освітнього процесу, а саме, підготовка, організація і проведення виховних заходів, зосереджується на другій половині дня у позанавчальний позааудиторний період. Основну частину дня більшість дітей проводить у навчальному закладі й частину часу (другу половину) у закладах позашкільної освіти, де й використовується певний набір методів виховання адже первинна соціальна група тепер реалізовує власні життєві проекти чи працює понад 8 годин (півтори ставки, друга робота, понаднормові, робота у святкові дні зумовлені низькими заробітними платами на основних

місцях роботи, яких не вистачає для життя у країні з постійно зростаючими цінами на увесь спектр товарів та послуг).

Як бачимо, процес навчання поступово витісняє процес виховання. З одного боку, це пов'язано з розвитком наук і невпинним ускладненням, оточуючого людину, світу та необхідністю вивчати все більше і більше дисциплін: до обов'язкових нормативних дисциплін додається варіативна складова з курсів які обирають самі здобувачі освіти та елективних курсів. З іншого, у позааудиторний час дитину зосереджують або на поглибленому вивченні кількох предметів, необхідних для зовнішнього незалежного тестування й другій-третьій іноземній мові та на отриманні додаткових знань-навиків, необхідних або для майбутньої професії або для загального розвитку (танці, музика, художнє мистецтво, спорт тощо).

До коледжу чи університету більшість здобувачів освіти приходять з чітко розписаним похвилинним розкладом дня, в який втиснути організацію та проведення виховних заходів не представляється можливим. А запит на виховану людину в громаді існує ще з давніх часів. Наприклад, ще Аристотель писав, що треба прагнути об'єднання і єдності громадян через їхнє виховання [1]. В сучасній системі освіти України прописані напрями виховної роботи з орієнтацією на кінцевий результат / «продукт».

Так, за перший семестр 2022-2023 навчального року у Відокремленому структурному підрозділі «Оптико-механічний фаховий коледж Київського національного університету імені Тараса Шевченка» було проведено понад 170 виховних заходів (студентським самоврядуванням, тьюторами, адміністрацією, долучення до заходів інших закладів, зустрічі з роботодавцями та непересічними цікавими особистостями) за наступними напрямками: організаційні заходи, національно-патріотичне виховання, естетичне, громадсько-правове, трудове, фізичне виховання та утвердження здорового способу життя, інтелектуально-духовне, екологічне, моральне. Нажаль, до участі у заходах приєднується не велика кількість здобувачів освіти адже їх час поза основним навчанням розписаний заняттями на різноманітних курсах поза межами нашого навчального закладу. Також, реалізовувати виховні заходи доводиться в умовах обмеження ресурсів, зокрема відсутності світла / зв'язку, в умовах загрози небезпеки. Використання VR, AR, соціальних мереж у виховному процесі покращує ситуацію лише в певній мірі адже, як ми досліджували раніше, використовуються здобувачами освіти з іншою метою [2]. Ситуація, коли неможливо долучити до виховних заходів кожного здобувача освіти, неминуче призведе до прогалин у вихованні особистостей, що, так чи інакше, залишаються поза виховним процесом. У результаті суспільство отримає не здатних рухатись у соціальному просторі членів громади. Як зауважує польська вчена Беата Анна Земба (Beata A. Zięba) «Тож формується питання: де виникають тривожні явища соціальних патологій? Коротка відповідь така: подія може статися будь-де, явища патологічного

функціонування окремої людини, соціальної групи чи цілого суспільства за умови «сприятливих умов»... *всюди*» [3, с.23-25]. Тобто, примат навчання, знаневої складової в освіті й витіснення виховного процесу з парадигми розвитку сучасного українця рано чи пізно призведе до деструктивних вчинків, які будуть реалізовуватись будь-де – *всюди*.

Певний час у вищій та передвищій фаховій освіті вибіркова складова освітнього процесу формувалась на основі дисциплін з виховним акцентом. Наприклад, дисципліни Основи християнської етики та моралі чи Основи ісламознавства не лише давали здобувачу освіти уявлення про мораль та етику, а й на практичних заняттях давали можливість апробації отриманих знань. Цикл історичних дисциплін з обов'язковими відвідуваннями музеїв та тематичних виставок формував патріотизм, повагу до життя людини та в цілому. Дисципліна Валеологія давала не лише знання здоров'язберігаючих технологій, а й досвід / навик їх реалізації. До вибіркової складової входив спектр ціннісних і поведінкових наук, які давали уявлення про взаємодію в соціумі, владу і її ресурси, поведінку окремої людини, закони і правила мислення, загальнолюдські цінності, а також сприяли навикам використання цих знань на практиці. Сьогодні в Україні як у закладах вищої освіти, так і фахових передвищої освіти, вибіркова складова формується з дисциплін дотичних до професії. Ці дисципліни допоможуть людині у майбутньому якісніше виконувати професійні обов'язки але не зроблять з неї поліпрофесіонала, якого потребує ринок праці.

Висновки. Для виховання є сенситивні періоди які пропустити неприпустимо через незворотні деструктивні наслідки. Виховний процес має відбуватись вчасно, в повній мірі, на наш погляд, займати не менш як 50% часу освітнього процесу та з залученням кожного здобувача освіти. Вибіркова складова освітніх програм має формуватися на основі дисциплін з виховним акцентом, а не профільним, інакше українське суспільство перестане бути комфортним для співіснування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арістотель. Політика. – К., 2000. – 239 с.
2. Романюк О. В. Мережевий нарцисизм як вагомий ресурс у сучасних політичних технологіях / О. В. Романюк // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Політичні науки. - 2015. – № 4. – С. 100-106. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaduppu_2015_4_17
3. Beata A. Zięba Patologie społeczne, niedostosowanie społeczne, demoralizacja – wyjaśnienia terminologiczne // Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин, 21-22 травня 2013 р., Київ-Кам'янець-Подільський: Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції / За ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський, 2013. – 244 с. – Укр., рос, польс., англ.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Сидорчук Н. Г., доктор пед. наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Пріоритетним напрямом державної політики, про що йдеться у Законі України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" (1992 р., редакція 2020 р.), Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація", визначено встановлення нормативів та регуляторів впровадження загальнодержавних програм охорони здоров'я у всі сфери життя та діяльності людини. У зазначеному контексті актуалізується проблема професійного здоров'я викладачів закладів вищої освіти як важливий шлях забезпечення ефективного розв'язання ними професійних завдань, їх успішної життєдіяльності, відповідно, й формування здоров'язбережувальної компетентності молоді, забезпечення здоров'я майбутніх поколінь.

Вивчення стану професійного здоров'я викладачів закладів вищої освіти засвідчило, що на етапі інтенсивних змін у галузі освіти показники їх соматичного (фізичного) здоров'я, психічного та соціального благополуччя, порівняльна характеристика суб'єктивних та об'єктивних ознак якості їх життя не відповідає вимогам суспільства щодо ефективного виконання ними професійних завдань, творчого розвитку та самовдосконалення.

Науковцями розглядаються особливості професійного здоров'я педагогів (Т. Андрющенко, В. Бобрицька, Б. Долинський, Л. Іващук, Г. Мешко, Н. Миськова та ін.), забезпечення умов здоров'язбереження педагогічних працівників (М. Лехолетова, В. Мойсеюк, О. Шукатка), вплив професії на стан здоров'я (В. Грибан).

Проте теорія і практика проблеми здоров'язбереження педагогічних працівників залишається практично не розробленою та потребує оновлення змісту просвітницької та профілактичної роботи у галузі збереження здоров'я, оновлення підходів до реалізації оздоровчих заходів у практичній площині та озброєння викладачів закладів вищої освіти сучасними технологіями збереження здоров'я.

Розв'язання поставленого завдання в Житомирському державному університеті імені Івана Франка за освітньо-професійною програмою "Педагогіка вищої школи" (галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки) передбачає вивчення здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти навчальної дисципліни "Здоров'язбережувальні технології у педагогічній діяльності", що розрахована на 3 кредити ЄКТС / 90 годин (6 годин лекції, 8 годин семінарські заняття, 76 годин самостійна робота).

Основною метою вивчення цієї освітньої компоненти визначено набуття здобувачами другого (магістерського) рівня освіти – майбутніми викладачами знань про оптимальні умови усвідомленої регуляції людиною своєї життєдіяльності, збереження здоров'я, саморозвитку, самореалізації та вдосконалення своєї психічної сфери; формування умінь, спрямованих на підвищення стресостійкості на різних етапах професійно-педагогічної діяльності та забезпечення подолання ефекту професійного вигорання; оволодіння сучасними технологіями здоров'язбереження.

Окреслена мета реалізується шляхом її конкретизації на рівні визначення низки завдань, серед яких:

- ознайомлення здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з предметом, завданнями курсу, його базовими поняттями;
- визначення концептуальних основ здоров'язбереження з опорою на специфіку професійно-педагогічної діяльності викладачів;
- розкриття змісту професійного оздоровлення викладачів на засадах рекреаційного підходу;
- ознайомлення здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з сучасними технологіями збереження професійного здоров'я;
- систематизація сучасних засобів інтелектуальної та фізичної рекреаційної діяльності та визначення практикоорієнтованих напрямів їх використання викладачем;
- озброєння здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти засобами реалізації професійної та особистісної траєкторії здоров'язбережувальної діяльності;
- прогностичне обґрунтування зоров'язбережувальної діяльності;
- створення умов для включення до здоров'язбережувальної діяльності.

Упровадження навчальної дисципліни здійснювалося покроково: розробка перспективних ліній досягнення поставленої мети з опорою на теоретичний, практичний блок та блок індивідуальної роботи слухачів; відбір та систематизація конкретних форм діяльності викладача та слухачів у ході навчального процесу: лекція з аудіовізуальною підтримкою; складання здобувачами вільного конспекту прослуханого матеріалу; ознайомлення із сучасними технологіями оздоровлення; моніторинг рекреаційних траєкторій бібліотек, музейних установ; відвідування музейних установ та видовищних заходів (театр, концертний майданчик, картинна галерея та ін.) з подальшим аналізом рекреаційних траєкторій тощо.

Такий підхід до побудови змісту та викладання освітньої компоненти "Здоров'язбережувальні технології у педагогічній діяльності" дозволив осмислити зв'язки сучасної політики у галузі збереження здоров'я із наявними умовами реалізації оздоровчих заходів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: кол. монограф. / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. – Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. – 488 с. – с. 224.
2. Сидорчук Н. Г. Фізична культура і психологічний тренінг: [навч. посіб] / Сидорчук Н.Г. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 104 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНАЛІТИЧНО-ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сімаков К., Донбаська державна машинобудівна академія

Мета освітніх програм обліково-аналітичної спрямованості – забезпечити студентам здобуття загальних та спеціальних компетенцій, які належать до області обліку та оподаткування, що надасть їм можливість вирішувати складні обліково-аналітичні та контрольні завдання в умовах національних та міжнародних стандартів обліку під час навчання та професійної діяльності, формування особистості фахівця, здатного до проведення досліджень та прийняття обґрунтованих управлінських рішень з використанням ефективних міжнародних методик та практик обліку та оподаткування

Особливості навчальних програм обліково-аналітичної спрямованості – це акцент, направлений на отримання знань, аналітичних, комунікативних, організаторських навичок в межах формування загальних та спеціальних компетентностей майбутніх фахівців отримання знань, аналітичних, комунікативних, організаторських навичок в межах формування загальних та спеціальних компетентностей майбутніх магістрів, а саме:

- орієнтація на міжнародні стандарти обліково-контрольної діяльності;
- акцент на підготовку обліково-аналітичного обґрунтування управлінських рішень;
- поглиблена увага до різних форм фінансового контролю (внутрішній, державний фінансовий аудит, фінансовий моніторинг та комплаєнс);
- спрямованість на поглиблене ознайомлення з системами оподаткування;
- реалізація в активному дослідницькому середовищі [1].

Студентоцентризований підхід у викладанні за освітньо-професійними програмами здійснюється за рахунок таких методів:

- проблемно-орієнтоване навчання, самонавчання,
- комбінація лекцій, практичних занять, самостійної роботи,
- консультацій із розв'язанням ситуаційних завдань, виконання курсової роботи, дослідницьких робіт, тестування на паперовому/електронному носію, проходження практики,
- виконання кваліфікаційної роботи магістра.
- використання проблемних, інтерактивних, інформаційно-комп'ютерних, колективних та інтегрованих, контекстних технологій навчання,

– активні методи навчання, що розвивають професійні та комунікативні навички й уміння працювати в команді [2].

Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти визначаються відповідно до Європейських стандартів та рекомендацій забезпечення якості вищої освіти (ESG) та статті 16 Закону України «Про вищу освіту».

Систему внутрішнього забезпечення якості повинна відповідати принципам:

- відповідності європейським та національним стандартам якості вищої освіти;
- автономії закладу вищої освіти, який несе відповідальність за забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти;
- здійснення моніторингу якості;
- системного підходу, який передбачає управління якістю на всіх стадіях освітнього процесу;
- постійного підвищення якості;
- залучення студентів, роботодавців та інших зацікавлених сторін до процесу забезпечення якості;
- відкритості інформації на усіх етапах забезпечення якості.

Система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти повинна передбачати здійснення таких процедур і заходів:

- планування освітньої діяльності: розробка, затвердження, моніторинг і періодичний перегляд освітніх програм;
- забезпечення якості кадрового складу;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу та підтримки здобувачів вищої освіти;
- розвиток інформаційних систем для ефективного управління освітньою діяльністю;
- забезпечення публічності інформації про діяльність закладу вищої освіти;
- запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчально-методичних роботах викладачів, статтях у наукових періодичних виданнях, дисертаціях здобувачів наукового ступеня та кваліфікаційних бакалаврських та магістерських роботах студентів;
- участь в національних та міжнародних рейтингових дослідженнях закладів вищої освіти [3] .

Склад курсів в освітніх програмах повинен формуватися з урахуванням міждисциплінарного підходу. Науково обґрунтована послідовність освоєння навчальних

дисциплін повинна забезпечити освоєння освітніх компетенцій, необхідних для конкретної кваліфікації. Це забезпечує наявність спілок фахівців (наприклад ФПБАУ – федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України), які об'єднують професіоналів-одномумців та мають високий потенціал для підвищення змістовного рівня освітніх стандартів. Однією з найважливіших умов успішного розвитку цифрової економіки є кадрове забезпечення процесів на всіх рівнях. Саме тому в навчальних закладах необхідно проводити відповідні роботи з уточнення навчальних програм, навчальних планів, основних освітніх програм і форм навчання. Назріла необхідність орієнтації при розробці освітніх програм і особливо робочих програм дисциплін на спеціалізацію слухачів. Для розробки ефективних освітніх програм має бути налагоджена тісна взаємодія освітніх установ зі стейкхолдерами (роботодавцями). Доцільно виділяти блоки загальних, основних та вибіркових компетентностей для обліково-аналітичного напрямку, зокрема для підготовки здобувачів за спеціальністю «Облік і оподаткування». В цьому випадку при вивченні облікових дисциплін немає необхідності в детальному викладі всіх напрямків облікового процесу, необхідно дати поняття основних етапів облікової роботи:

- облікова політика і її роль у формуванні обліково-аналітичної інформації;
- план рахунків бухгалтерського обліку, первинні документи та облікові регістри;
- основні форми звітності і їх зміст.

Тому необхідно виділити дисципліну, яка найбільш повно розкриває особливості обліку та звітності стосовно спеціальності. Це визначає які розділи облікової політики, об'єкти обліку необхідно розкривати більш докладно при читанні лекцій, веденні практичних занять і організації самостійної роботи студентів. Саме при вивченні даної дисципліни необхідно показати єдність обліку, аналізу та контролю за напрямками типовими щодо конкретних фахівців, які працюють у виробництві, будівництві, торгівлі, бюджетній сфері, тощо.

Головне завдання підготовки фахівців є набуття навичок роботи з інформацією, включаючи її пошук, систематизацію та обробку, які можуть бути отримані тільки при самостійній роботі студента, що передбачає розробку кейсів, творчих завдань, дискусій та інших ситуативних матеріалів які студент повинен виконати за обліковими даними конкретної організації у безпосередньому контакті з майбутнім роботодавцем, а не за абстрактними матеріалами. Особлива роль полягає в використанні здобувачами вищої освіти відеоматеріалів лекцій, навчальних фільмів, презентацій. Рекомендації з використання онлайн-ресурсів пов'язані з простотою і реалістичністю їх використання. Онлайн-консультації (за допомогою технологій відео зв'язку) дають можливість своєчасно надавати допомогу здобувачам, які зацікавлені в поглибленому вивченні дисциплін та виконанні наукової роботи. Мета самостійної роботи полягає в пошуку та придбанні нових і закріпленні, поглибленні вже

отриманих знань і навичок, в тому числі навичок самостійної роботи не тільки з навчальним матеріалом, але і самостійного вирішення нового для нього завдання. Самостійний напрям роботи стає особливо важливо в умовах цифровізації економіки, оскільки в цьому випадку самостійна робота здобувача може бути виконана на основі пошуку необхідної інформації з використання сучасних технологій, для підвищення обґрунтованості висновків, інтерпретування отриманої інформації у взаємозв'язку з прийняттям рішень [4].

Аналіз деяких освітніх програм демонструє в них відсутність послідовності вивчення дисциплін. Але, як показує практика, не можна приступати до вивчення практичної частини без ґрунтовного вивчення теоретичних основ дисципліни.

Існує певний порядок викладання дисципліни «Бухгалтерський облік». Після вивчення технології ведення обліку за окремими ділянками, студентам пропонується вирішити наскрізну задачу, яка дозволяє учням уявити себе в ролі діючих бухгалтерів. Наскрізна задача являє собою умовний приклад з відображення в бухгалтерському обліку фактів господарської діяльності організації. Завдання складено на прикладі діяльності малого підприємства, яка застосовує спрощену систему оподаткування, і охоплює найбільш типові операції за місяць. Рішення наскрізної задачі дозволяє студентам:

1. отримати вміння в оформленні первинних документів: при здійсненні касових операцій (формування прибуткового касового ордера і видаткового касового ордера), операцій по розрахунковому рахунку (реєстрація банківських виписок в обліковій базі), при здійсненні розрахунків з підзвітними особами (оформлення авансового звіту), розрахунків з постачальниками послуг (оренди), розрахунків з працівниками організації з оплати праці;

2. навчитися узагальнювати інформацію в облікових регістрах (картках рахунки) за місяць, квартал;

3. отримати навички розрахунку обов'язкових платежів до бюджету і позабюджетні фонди, і формування регламентованих звітів для передачі в податкові та інші державні органи.

Таким чином, існує чимало особливостей і проблем при викладанні облікових дисциплін для неспеціалізованих напрямів підготовки бакалаврів, проте необхідно долати стереотипи, змінювати сформовану практику і прагнути до підвищення ефективності аудиторних занять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.

2. Положення про порядок розроблення та реалізації освітніх програм Донбаської державної машинобудівної академії. URL: <http://www.dgma.donetsk.ua/docs/acts>

3. Положення про підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників Донбаської державної машинобудівної академії. URL: <http://www.dgma.donetsk.ua/docs/>

4. Якість вищої освіти: компетентнісний підхід у підготовці сучасних спеціалістів : матеріали XLIII міжнародної науково-методичної конференції (м. Полтава, 14-15 листопада 2018 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2019. – 328 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УНІКАЛЬНОЇ МОЖЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

*Солодовник О. В., канд. пед. наук., директор,
Новоград-Волинський медичний фаховий коледж Житомирської ОДА*

Однією з глобальних цілей сталого розвитку є забезпечення всеохоплюючої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. І один із кроків на шляху досягнення цієї мети – суттєве збільшення кількості кваліфікованих викладачів, у тому числі шляхом міжнародного співробітництва.

Розвиток сучасних вищих навчальних закладів неможливий без розширення їх міжнародних зв'язків, обміну досвідом, без студентської та викладацької мобільності. З кожним роком підвищення кваліфікації викладача шляхом стажування за кордоном набуває більшої ваги, адже нові вимоги до освітнього середовища, до системи освіти впливають на педагогічну підготовку викладача «який відкритий до змін, легко освоює нові продуктивні освітні технології та є прихильником творчої професійної діяльності» [1]. Важливу роль в процесі удосконалення компетентностей педагогів відіграє обмін напрацюваннями з колегами, особливо, закордонними.

Особливостями міжнародних обмінів професійним досвідом, стажування за кордоном є занурення в освітнє середовище іншої національності, формування нової культурної свідомості – здатності в контактах з іншою культурою зрозуміти інший спосіб життя, інші цінності, інакше підійти до своїх цінностей і відмовитися від стереотипів [2]. Крім того, подібний досвід додатково надихає на самовдосконалення та мотивує до професійного зростання.

У цій частині освітнього процесу успішним є досвід співпраці Новоград-Волинського фахового медичного коледжу із зарубіжними партнерами. Найперше, доцільно розглянути проєкт співпраці коледжу з німецькою фірмою САБ. Метою проєкту є налагодження системи стажування в таких медико-соціальних установах. Це дозволяє запровадити досвід Німеччини в Україні, покращити якість інклюзії та стан справ у паліативній медицині. Реалізація даного проєкту передбачала спостереження, екскурсії, засідання круглих столів.

У співпраці з освітньою установою «Білоруський державний педагогічний університет імені Максима Танка» та Інститутом підвищення кваліфікації та перепідготовки Коледж реалізував успішний міжнародний проєкт «Інтенсивні педагогічні технології у викладанні спеціальних дисциплін». Викладачі Коледжу пройшли триденне науково-педагогічне стажування, що відбулося 12-14 жовтня 2019 року у м. Мінськ Республіки Білорусь.

Під час проєкту відбувалися обговорення щодо вирішення важливих питань підготовки молодших спеціалістів з медичною освітою, модернізації освітнього процесу, упровадження сучасних освітніх технологій, обмін досвідом між колективами.

У межах проєкту було проведено:

- освітні екскурсії («Створення інноваційного середовища в закладах освіти», «Модель закладу додаткової освіти для дорослих: досвід БДПУ», «Мінськ історичний», «БДПУ – мультипрофільне освітнє середовище»);
- тренінги («Технологія колективного взаємовчання», «Супервізія як технологія розв'язку професійних проблем», «Ставлення до здоров'я: теорія і практика формування в освітньому процесі»);
- ділову гру (педагогічна студія) «Педагогічна студія як форма освіти і технологія»;
- круглий стіл «Перспективні напрями вдосконалення професійної діяльності педагога» (з використанням технології «Хвилина говоріння»).

За результатами стажування учасники отримали Сертифікат про проходження науково-педагогічного стажування.

Налагодження співпраці з польським партнерами також має позитивний вплив на професійних зростання викладачів коледжу. Так, програма стажування викладачів у Вищій Школі Агробізнесу м. Ломжа, що проходило з 10.09 по 14.10 2021р., передбачала 6 модулів, кожен з яких має 30 годин (1 кредит ECTS) і розрахована на 6-ти тижневий цикл, що в підсумку буде мати 180 годин (6 кредитів ECTS). В модулях передбачено лекції, практична і самостійна робота слухачів.

Модуль 1. Університет як сучасна організація. Організація освітнього процесу в сучасному закладі вищої освіти.

Модуль 2. Професійні вимоги до компетентності викладача та умови розвитку його професійної майстерності.

Модуль 3. Використання сучасних технік освіти

Модуль 4. Науково-дослідна робота як невід'ємна частина сучасної академічної освіти.

Модуль 5. Академічна мобільність викладачів та студентів.

Модуль 6. Взаємодія викладачів та студентів у мультинаціональному освітньому середовищі: унікальні можливості особистісного та професійного зростання.

Інтерактивні лекції дозволяли залучити колективні знання і досвід, розширити коло думок, зрозуміти глибину і важливість поставленої проблеми, визначати зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням особливості аудиторії» [2].

Самостійна робота передбачала опрацювання теоретичного матеріалу та підготовку до підсумкової Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія та методика професійного розвитку педагогічних працівників як складова безперервного навчання впродовж життя».

Таким чином, досвід отриманий науково-педагогічними та педагогічними працівниками коледжу є унікальним. Створення спільних наукових і освітніх проєктів з іноземними вищими навчальними закладами й установами, розвиток гнучкості системи безперервної освіти, мультинаціональне освітнє середовище дозволили значно покращити рівень професіоналізму викладачів та привести його у відповідність до вимог сьогодення. Звісно, не менш важливим є те, що контакти, співпраця та обмін досвідом з іноземними освітніми організаціями є реалізацією євроінтеграційного вектору України у сфері освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. Київ, 2016. 34 с.

2. Кондратьєва О. Формування полікультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи (на засадах лінгвокраїнознавчого підходу): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 265 с.

3. Нагорний В. В., Нагорна Н. О., Сінченко Д. М. Інтерактивна лекція як сучасна форма викладання дисципліни у вищій школі. Актуальні питання підготовки майбутніх фармацевтичних та медичних фахівців в умовах сучасної освіти : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практичної конференції, 15 лютого – 24 березня 2016. Житомир, 2016. С. 187–189.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗГОРТАННЯ ПОШУКОВОЇ РОБОТИ ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕАЛІЗОВУВАТИ ПРИНЦИПИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сташук О. О., канд. пед. наук, старший викладач кафедри соціальної роботи, Хортицька національна академія, м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Впродовж останніх років в Україні активно дискутується питання організації вищої, професійної освіти за дуальною формою. Інтерес до означеної теми виник та стимулюється декількома важливими для системи освіти причинами. Зокрема, багатьом освітянам та випускникам закладів вищої та професійної освіти очевидним є факт, що отримання певної фахової спеціалізації не гарантує успішної кар'єри. Випускники відчують проблему із працевлаштуванням, що, за твердженням М. Rostan та А. Stan (2017), зумовлена, насамперед, причинами недостатнього налагодження зв'язків закладів освіти та суб'єктів ринку праці. В доповіді Європейської комісії (2021) значиться, що молодь стикається з цими специфічними проблемами, адже вони є новими на ринку праці, а працедавець зацікавлений більше у досвідчених фахівцях, тому молоді люди часто змушені мати тимчасову/неповну зайнятість.

Виклад основного матеріалу. Відповіддю на зазначені виклики та способом налагодження співпраці суб'єктів освіти та працедавців (з багатьма вигідними для всіх сторін процесу результатами) є реалізація ідеї дуальної освіти. Переваги цієї форми освіти осмислені багатьма вченими України та зарубіжних країн. [Так Z. Kocsis, G. Pusztai \(2021\)](#) обґрунтували, що дуальна освіта має низку переваг одночасно для трьох сторін цього процесу: закладу освіти, студента та працедавця. Авторки зазначають, що для закладів освіти перевагами можуть стати: підвищення конкурентноспроможності на ринку освітніх послуг, доступ до актуальної інформації про поточний стан розвитку професій, підвищення якості освіти за рахунок адаптації освітніх програм до вимог працедавців, розширення можливостей для прикладних наукових досліджень, а також здешевлення навчання кваліфікованої робочої сили за рахунок залучення ресурсів працедавців до освітнього процесу [[P. D. Koudahl, 2010](#)]. Для здобувачів освіти: збільшення шансів на отримання першого робочого місця після закінчення навчального закладу, наявність до завершення навчання стажу роботи, отримання заробітної платні. [P. D. Koudahl \(2010\)](#) відмічає, що перевагами дуальної форми освіти є суттєве підвищення мобільності випускників на ринку праці. Для суб'єктів господарювання: можливість підготувати для себе кадри точно «під замовлення»; можливість відібрати найкращих випускників; підвищення іміджу власного підприємства, а також зазначає, що

перевагами дуальної форми освіти є суттєве підвищення мобільності випускників на ринку праці.

В умовах актуалізованої потреби випускників закладів вищої освіти відповідати вимогам ринку праці та все зростаючій цінності компетенцій, на противагу нівілюванню простій наявності диплому, усвідомлюється потреба у осмисленні можливостей закладів вищої освіти з організації освітнього процесу на принципах дуальності. Нам видається цей процес таким, що буде організаційно і змістовно відрізнятися від дуального навчання в умовах професійної та професійно-технічної освіти. Адже від фахівця з вищою освітою очікують не тільки конкретних умінь на робочому місці, а і здатності фахово оцінювати нетипову ситуацію, реалізовувати управлінські функції, здійснювати перспективне планування, оцінювати та вчасно реагувати на зміни ринку тощо. Тому набір можливих засобів для організації вищої освіти має бути максимально широким та не може обмежуватися дуальною формою. Ця форма організації навчання має бути затребуваною здобувачами вищої освіти відповідно до їхніх професійних інтересів та уподобань, а також відповідати потребам спеціалізації.

Нами розглядаються такі засоби реалізації принципів дуальної освіти, як: практика, стажування, дуальні навчальні курси, здійснення науково-дослідної роботи, соціокультурна активність тощо (Таблиця 1). Ці засоби є складовою методичної системи ЗВО, проте, на нашу думку, демонструють високу перспективу для поглиблення практикоорієнтованості навчання.

Таблиця 1

Можливості для реалізації принципів дуальної освіти в умовах ЗВО (на прикладі бакалаврату 231 «Соціальна робота»)

Етап особистісно-професійного розвитку	Курс навчання	Пріоритетні задачі етапу	Організаційно-методичні рішення (в ракурсі реалізації принципів дуальної освіти)
Пропедевтичний	I-II курс, 1-4 семестри	Ознайомлення студентів зі специфікою обраного фаху; активізація професійної мотивації; розвиток активної професійноорієнтованої позиції.	Ознайомча практика, під час якої студенти мають змогу спостергати за роботою фахівців на їхньому робочому місці; окремі соціокультурні активності (залучення до життя ЗВО, участь у соціальних проектах, співпраця із ГО, волонтерська робота тощо).
Орієнтаційний	III курс, 5-6 семестри	Усвідомлення студентами спектру можливостей для реалізації соціально-педагогічної	Соціально-педагогічна практика в широкому колі різноманітних баз;

		діяльності та засвоєння базових знань соціально педагогічної роботи в різних соціальних інституціях з різними групами клієнтів.	індивідуальні професійно значимі теми, що реалізуються у формі курсових робіт; окремі соціокультурні активності; стажування на робочому місці (Н. Світайло та ін., 2020).
Основний	IV курс, 7–8 семестри	Систематизація знань щодо змісту, напрямків та технологій діяльності соціального педагога, розвиток професійно важливих здатностей та формування на цій основі уявлень про себе як фахівця соціальної роботи.	окремі дуальні дисципліни (або з елементами дуального навчання); виробнича (переддипломна) практика, яка характеризується всіма ознаками дуальної освіти; науково-пошукова робота студентів; стажування на робочому місці (Н. Світайло та ін., 2020).

Здійснений нами огляд результатів діагностико-емпіричних досліджень щодо визначення ефектів від реалізації дуальної освіти для здобувачів (підвищення академічної успішності, розвиток низки пізнавальних навичок, професійно значимих некогнітивних умінь, навичок soft skills, а також стійкого інтересу до продовження навчання, зокрема, на магістерських програмах тощо) є вагомим аргументом для продовження вивчення організаційно-методичних можливостей ЗВО щодо реалізації ними принципів дуальної освіти (Таблиця 2).

Таблиця 2.

Ефекти від реалізації принципів дуальної освіти для її здобувачів

Дослідження	Перелік показників, що демонструють статистично значимі зміни
Власне дослідження	Спрямованість на соціально-педагогічну роботу, стійкість професійної мотивації, системність та об'ємність знань, продуктивність умінь, здатність майбутніх соціальних педагогів забезпечити технологічність ранньої соціальної реабілітації, готовність до творчої самореалізації.
Brahimi, N., F. Dweiri, I. Al-Syouf, and S. A. Khan. (2013). "Cooperative Education in an Industrial Engineering Program." <i>Procedia - Social and Behavioral Sciences</i> 102: 446–453. doi:10.1016/j.sbspro.2013.10.760.	Підвищення академічної успішності. Студенти демонструють вищі середні бали.

Zsófia Kocsis & Gabriella Pusztai (2021) A double road to success? Impact of dual education on effectiveness, Research in Post-Compulsory Education, 26:2, 164-188, DOI: 10.1080/13596748.2021.1909923	
Török, E. (2016). "A Duális Képzés Felsőoktatásban Betöltött Innovációs Szerepe." In Felsőoktatás, Életen Át Tartó Tanulás És Az ENSZ Fenntartható Fejlesztési Célok Megvalósítása, edited by T. Krisztina, 187–198. Pécs: MELLEARN	Зростання пізнавального інтересу.
Курок Віра, Гребеник Антон (2020) Дуальна освіта як інноваційна форма підготовки фахівців у закладах вищої освіти Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2020, № 1 (95) DOI 10.24139/2312-5993/2020.01/239-248	Підвищення рівня мотивації до навчання.
Autor, D. H., F. Levy, and R. J. Murnane. (2003). "The Skill Content of Recent Technological Change: An Empirical Exploration." The Quarterly Journal of Economics 118 (4): 1279–1333. doi:10.1162/003355303322552801	Здатність до моделювання якісної міжособистісної взаємодії, розуміння професійного соціального середовища.
Pogátsnik, M. (2019). "A Munka Alapú Tanulás Hatása A Nem Kognitív Készségek Fejlődésére A Mérnökképzésben." In In Oktatás – Gazdaság – Társadalom. HERA Évkönyvek VI, edited by E. Juhász and O. Endrődy, 151–167. Budapest: Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete	Знайомство з корпоративною культурою, якісна взаємодія на робочому місці, навички роботи в команді.
Campbell, T. A. (2018). "A Phenomenological Study of Business Graduates' Employment Experiences in the Changing Economy." Journal for Labour Market Research 52: 4. doi:10.1186/s12651-018-0238-8	Здатність до емоційної регуляції, моральна чутливість, навички спілкування.
Zsófia Kocsis & Gabriella Pusztai (2021) A double road to success? Impact of dual education on effectiveness, Research in Post-Compulsory Education, 26:2, 164-188, DOI: 10.1080/13596748.2021.1909923	Розвиток різних soft skills (стали впевненішими, краще вписуються в команду, вміють розподіляти свій час, брати відповідальність на себе тощо).

Отже, доходимо висновків, що пошукова робота щодо можливостей закладів вищої освіти реалізовувати принципи дуальної освіти має продовжуватись та реалізовувати перспективи системності, врахування національних особливостей та потреб кожної окремої спеціалізації. Крім цього, з'ясування специфічних особливостей дуального процесу в умовах ЗВО України можуть стати підставою для визначення більш точної термінології (дуальна система, елементи дуальної освіти, елементи дуальної форми, принципи дуальної освіти тощо).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Rostan, M., and A. Stan. (2017). “Italian Graduates’ Employability in Times of Economic Crisis: Overview, Problems and Possible Solutions.” *Sociológico Série II.*: 37–52. <https://journals.openedition.org/sociologico/pdf>.
2. European Commission (2021). “European employment strategy. Youth employment support. Accessed 1 April 2021. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1036>
3. [Koudahl](#) Peter Damlund Vocational education and training: dual education and economic crises [Procedia - Social and Behavioral Sciences Volume 9](#), 2010, Pages 1900-1905 DOI : <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.421>).
4. Zsófia Kocsis & Gabriella Pusztai (2021) A double road to success? Impact of dual education on effectiveness, *Research in Post-Compulsory Education*, 26:2, 164-188, DOI: 10.1080/13596748.2021.1909923

СОЦІАЛЬНА РОБОТА І КОНЦЕПЦІЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

*Сторожук Н. Р., викладач кафедри соціальної роботи та психології,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

В сьогочасному глобалізованому суспільстві фігурує потреба стабільної інтеграції. Бажання України інтегруватися до всесвітнього співтовариства зумовлює необхідність формування мультикультурного суспільства та розвитку політики мультикультуралізму. Мультикультурне суспільство визначає ступені права для усіх громадян для розвитку власної культури, мови, традицій, етнічних та релігійних цінностей. В подібному суспільстві схожі цінності схвалюються не лише дипломатичною елітою, а й пересічними громадянами.

Концепція мультикультуралізму – це політика, яка передбачає культурний плюралізм та протегує його розвиток. Теоретичним підґрунтям мультикультуралізму є лібералізм з його вартостями свободи, рівності та братерства. Але, якщо другий передбачає захист особистостей, то перший – етнічних та культурних груп, а отже підтримує подолання не лише соціальної несправедливості, а й расизму та інших проявів нетерпимості на засадах етнокультурної ідентичності.

У всьому світі соціальні працівники беруть участь у міжкультурних зустрічах з клієнтами різного походження. Більше того, професійна соціальна робота, що включає культурне та громадське розмаїття, заснована на знаннях, розумінні, прийнятті та чуйності.

Працівники соціальної сфери – це професіонали, які працюють у сфері охорони здоров'я та соціального забезпечення, зазнають великих незручностей, намагаючись задовольнити потреби людей з різних культур у творчий, професійний та інший якісний спосіб [1]

Мультикультурно орієнтована соціальна робота визначається культурною чутливістю, міжкультурною компетентністю та ефективністю, а також соціально-культурними навичками. Культурно чутливе ставлення передбачає розвиток трьох навичок (рис. 1)

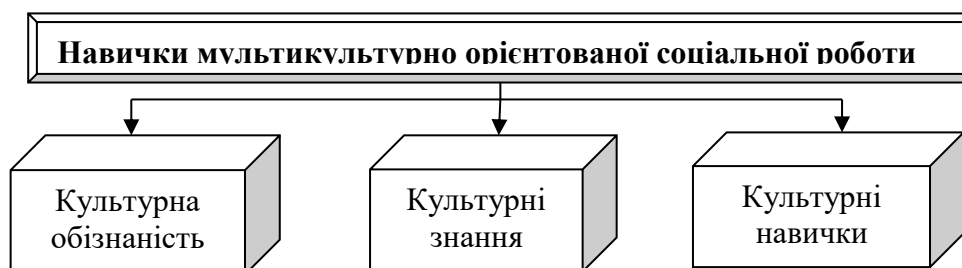

Рис. 1 Навички мультикультурно орієнтованої соціальної роботи

- «культурної обізнаності», яка стосується усвідомлення суспільством власного етнічного походження, цінностей, уявлень та поглядів, того, як вони можуть вплинути на їхні стосунки з клієнтами;

- «культурні знання», що пов'язані з підготовкою громадян та знанням культури їх клієнта;

- «культурні навички», що стосуються здатності спільноти вибирати або створювати культурно чутливу стратегію втручання, яка відповідає очікуванням клієнтів соціальної сфери [4, С. 18]

Дослідження на цю тему пов'язані із «культурною компетентністю»: поведінкою, характеристиками та процедурами, які дозволяють ефективно функціонувати організації чи індивідууму у полікультурних ситуаціях. Культурна компетентність відноситься до здатності соціального працівника оцінювати та розуміти культуру свого клієнта. Окрім того, соціальні працівники повинні усвідомлювати свої особисті переконання та думки.

Культурно чутливе ставлення не є абсолютною стратегією та не відповідає конкретній моделі. Натомість кожне втручання модифікується, щоб відповідати конкретній культурі, включаючи культурні цінності, погляди, переконання та сприйняття дійсності. Займаючись соціально-культурним супроводом, соціальні працівники повинні спостерігати за клієнтом індивідуально та сприймати його внутрішню культурну неоднорідність, окрім здобуття знань про культуру клієнта, щоб запропонувати конкретні стратегії соціальної допомоги, які найкраще відповідають культурному контексту.

Краще і глибше розуміння конкретної культури сприяє зменшенню потенційних перешкод і призводить до більш ефективного соціального супроводу. Крім того, численні соціальні працівники, як правило, є «культурно замкнутими», розвиваючи стереотипи та ігноруючи культурний контекст клієнтів [3, с. 106]

Звідси можна зробити висновок, що освіта в галузі соціальної роботи має зосередитися на розвитку мультикультурного підходу та мати справу з культурно чутливим змістом супроводу, етнічною дивергенцією, расизмом, репресіями та дискримінацією. Студенти, які навчаються на спеціальності «Соціальна робота», зазвичай відчувають потребу в культурочутливості під час роботи з клієнтами різного етнічного походження чи віросповідання. Від них очікується, що вони приймуть та ознайомляться з культурними розбіжностями, стандартами та характеристиками протягом періоду супроводу.

З безлічі різних способів вивчення соціальних працівників, які працюють з мультикультурним суспільством, варто обрати феноменологічний шлях, оскільки він відображає досвід учасників під час їхньої зустрічі з ультраправославними клієнтами. Описова сила феноменологічної перспективи дозволяє представити різноманітні погляди та пояснення.

Для того, щоб дослідити як загальні, так і унікальні фактори досвіду професіоналів соціальної роботи необхідно використовувати такі поняття, як життєвий світ, інтенціональність, інклюзивний простір, «я», виміри досвіду, мову та запас знань у цілісному та інтегративному вигляді [2, С. 7]

Отже, досвід соціальної роботи дає упевненість в здатності впоратися з питаннями, які можуть виникнути під час спілкування мультикультурним суспільством. Окрім того, ця галузь приналежить ще й тим, що вона є модерною, тільки розвивається, через те і розкриває чималу ниву функціонування: немає перенасиченості ринку праці й до кожного, хто ухвалює цим займатися, ставляться високі вимоги. Багато проектів створюються у співробітництві з іншими країнами, де соціальна служба допомоги фігурує на більш високому рівні. Це дає виняткову перспективу вчитися на уроках міжнародного досвіду.

Соціальна робота невідривна від суспільства і ціленаправлена на всі його проблемні верстви населення, у даному випадку, на міжкультурне суспільство. Тому необхідність у соціальній роботі буде доки існує суспільство, навіть за максимального його розквіту, не говорячи вже про суспільство у кризовій ситуації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарук С.О. Мультикультуралізм в демократичному суспільстві: ліберальні свободи, рівноцінність культур і проблема визнання. URL: http://www.edportal.org.ua/books/Conference_2000/Bondaruk.pdf
2. Волошенюк О. Переваги і недоліки політики мультикультуралізму. Forum Prava, 2019. 56(3). С. 6 – 12
3. Жангожа Р. Мультикультуралізм: proetcontra. К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2016. 208 с.
4. Корнат Л.Я. Перспективи застосування теорії інтегруючого мультикультуралізму при виробленні концептуальних підходів до управління етнокультурною різноманітністю в Україні. Аспекти публічного управління. 2015. № 7/8. С. 11 - 20

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Турбар Т.В., к.п.н., доцент кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності,
Запорізький національний університет*

Одним із стратегічних завдань сучасної освіти стає формування людини з глобальним мисленням і високим рівнем екологічної культури. Поверхневі знання сучасної екології, її спрямованість на задоволення життєвих потреб людей обумовлюють необхідність включення молодого покоління у вирішення екологічних проблем незалежно від їх спеціалізації. Державний стандарт початкової загальної освіти ставить перед закладами вищої освіти нові завдання щодо вдосконалення та підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, які закладають основи екологічної компетентності учнів. Саме тому майбутній вчитель початкової школи повинен отримувати ґрунтовну природничу освіту, метою якої є глибоке пізнання та осмислення навколишнього світу, забезпечення формування ключових життєвих цінностей і усвідомлення місця людини в природі. Отже у системі професійної підготовки вчителя початкової школи важливим є одержання ґрунтовних знань природоохоронного спрямування, що забезпечує основу для формування екологічної компетентності майбутнього педагога.

Недостатньо ефективна екологічна підготовка студентів у закладах вищої освіти пов'язана: по-перше, з низьким рівнем шкільної екологічної освіти; по-друге, низьким рівнем навчально-методичного забезпечення закладів освіти; по-третє, з неузгодженістю теоретичного, практичного та мотиваційного компонентів фахової підготовки. Пріоритетність екологічної освіти і визнання її комплексною, всезагальною і безперервною зумовлюють необхідність екологізації освітньої системи та організацію спеціальної еколого-професійної освіти.

Для підвищення ефективності формування екологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів необхідно виділити відповідні умови, визначення яких ґрунтується на аналізі мети і завдань, поставлених в дослідженні, зміст екологічної освіти в сучасних умовах, узагальненні ефективного педагогічного досвіду, результатів власної роботи.

Виділені нами педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх педагогів являють собою сукупність заходів в освітньому процесі, що забезпечують ефективність його здійснення. Педагогічні умови включають в себе:

розробку цілісної системи освітнього процесу, яка дозволяє інтегрувати екологічні знання і знання професійної діяльності з метою розвитку якостей фахівця, здатного розуміти відповідальність і діяти з урахуванням збереження навколишнього середовища;

забезпечення методичного та діагностичного супроводу формування екологічної компетентності через реалізацію педагогічних форм, методів і засобів поетапно: від отримання знань про екологічну культуру через усвідомлення смислів екологічної культури та самовиявлення в діяльності;

збагачення знань студентів за допомогою розробки, створення і вирішення екологічних ситуацій; індивідуалізації та підтримки самостійної діяльності студентів з накопичення досвіду захисту навколишнього середовища за допомогою організації природоохоронних акцій; стимулювання готовності діяти на основі досвіду захисту навколишнього середовища в професійній галузі.

З метою забезпечення позитивної динаміки у формуванні екологічної компетентності майбутніх вчителів початкової школи, ми виділяємо взаємопов'язані між собою групи педагогічних умов, які забезпечують це зростання.

Перша умова – розробка системи освітнього процесу, яка дозволяє інтегрувати екологічні знання і знання професійної діяльності з метою розвитку якостей фахівця, здатного розуміти відповідальність і діяти з урахуванням збереження навколишнього середовища. Забезпечення цієї умови пов'язано з створенням освітнього середовища, що сприяє організації дослідницької діяльності в області екології. Даний вид умов відноситься до організаційно-педагогічних умов.

В якості другої педагогічної умови ми відзначаємо забезпечення методичного та діагностичного супроводу формування екологічної компетентності через реалізацію педагогічних форм, методів і засобів поетапно: від отримання знань про екологічну компетентність через усвідомлення змісту екологічної культури та самовиявлення в діяльності. Ми пов'язуємо цю умову з тими віковими особливостями і труднощами молодіжного віку, специфікою професійної спрямованості студентів закладів вищої освіти і з необхідністю врахування мотивації вибору професії, індивідуально-психологічних рис характеру і здібностей, рівня розуміння значущості екології.

В якості третьої педагогічної умови ми визначили збагачення знань студентів за допомогою розробки, створення і вирішення екологічних ситуацій; індивідуалізації та підтримки самостійної діяльності студентів з накопичення досвіду захисту навколишнього середовища за допомогою організації природоохоронних заходів; стимулювання готовності діяти на основі досвіду захисту навколишнього середовища в професійній діяльності.

Досліджуючи формування екологічної компетентності студентів під час освітнього процесу, ми визначаємо це поняття як цілісну сутнісну характеристику професійного портрету майбутнього вчителя початкової школи, як один з показників рівня фахової підготовки, що характеризується сформованістю ціннісних орієнтацій та мотивації екологічного ставлення до навколишнього середовища, наявністю високого рівня оволодіння системою екологічних знань, способами творчої екологічної діяльності, що дозволяють особистості найбільш повно реалізувати себе в обраній професії.

Виявлення названих умов, як показує дослідження, забезпечує ефективне формування екологічної компетентності через екологічну освіту, інтеграцію міжпредметних зв'язків і розширення змісту та модернізації методики викладання навчальних дисциплін, розвиток екологічної активності через різноманітну творчу навчальну та позааудиторну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Екологічна компетентність учителя Нової української школи. Навчально–методичний посібник в таблицях і схемах / Упорядники Коваль О. В., Погасій І. О. – Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. – 40 с.

<http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1201/1/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D1%83%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8F%20%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8.pdf>

2. СИСТЕМНЕ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ Фенчак Л. Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія “Педагогіка, соціальна робота“. Випуск 16-17 С. 96-98

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/28182/1/%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%9D%D0%95%20%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%95%D0%9A%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%9A%D0%A3%D0%9B%D0%AC%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%98%20%D0%9C%D0%90%D0%99%D0%91%D0%A3%D0%A2%D0%9D%D0%86%D0%A5%20%D0%92%D0%A7%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%86%D0%92%20%D0%9F%D0%9E%D0%A7%D0%90%D0%A2%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%A5.pdf>

РОЛЬ АКРОБАТИКИ В НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ДЗЮДОЇСТІВ

*Філіна В. А., аспірантка кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
valentinafilinabest@gmail.com*

Актуальність дослідження. Сучасна спортивна акробатика – один із найдавніших видів спорту. Слово «акробат» походить від грецького «акробатес» – той, хто піднімається вгору або той, хто «ходить високо». Спочатку слово означало, ймовірно, «канатний танець», а потім ним стали називати людину, яка виступає в жанрі акробатичного циркового мистецтва [3; 10]. В той же час, доступність та емоційність акробатичних вправ дозволяють широко використовувати їх на заняттях з дітьми, підлітками та дорослими. Завдяки цьому акробатична підготовка включена до шкільної програми. В останні десятиліття акробатика широко використовується для підготовки спортсменів інших видів спорту. Так, спортсмени, які виконують на тренувальних заняттях різні акробатичні вправи, зазвичай домагаються вищих спортивних результатів. Підготовка гімнастів, стрибунів у воду, стрибунів з трампліну та фігуристів немислима без використання акробатичних вправ [7; 8]. Незважаючи на те, що дзюдо не є видом спорту, в програму якого включено акробатичні вправи, однак, вони займають значне місце в процесі підготовки борців Житомирщини, що і стало **актуальністю** нашого дослідження. Виконання акробатичних вправ виховують рішучість і сміливість, прискорюють та полегшують навчання певної групи прийомів, а також конкретного прийому. Акробатичні вправи є першим із найефективніших засобів координаційної підготовки дзюдоїстів. Серед них виділяють переكاتи, перекиди, повороти з фазою польоту, перевороти без фази польоту, шпагати, акробатичні мости тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Низка сучасних науковців [1; 5; 6; 7] вважають, що для спеціальної підготовки дзюдоїстів повинні використовуватися такі акробатичні вправи: а) для розвитку гнучкості – індивідуальні вправи, вправи в парах та трійках (акробатичний міст, шпагати, підготовчі вправи); б) для розвитку спритності – індивідуальні, парні та групові вправи (переكاتи, акробатичні стрибки, повороти, перекиди, перевороти); в) для розвитку швидкісно-силових здібностей – індивідуальні (підготовчі вправи, упори, стійки), у парах (підтримки, упори, стійки, входи) і трійках (виси, упори, підтримки, стійки). На думку ряду авторів [5; 7; 8; 9], деякі групи акробатичних вправ обов'язково повинні застосовуватись в навчально-тренувальному процесі дзюдоїстів, а саме:

- *перекиди* необхідні в дзюдо як джерело підвищення координації тіла та як спосіб маневрування на татамі, а також для підготовки організму борця до виконання основних технічних дій;

- різні *варіанти стійок* (на голові, на руках, на передпліччях, ходьба в стійці на руках тощо) необхідні у боротьбі для розвитку статичної рівноваги, спритності, здатності виробляти дрібні коригування положення тіла, необхідні для збереження рівноваги, сили кидків. Оскільки в дзюдо часто виникають ситуації, коли спортсмен опиняється в положенні «вгору ногами» (так як при захопленні атакуючим дзюдоїстом обох ніг суперника) і можливості збереження рівноваги для спортсмена, який захищається, вкрай обмежені, тому вміння тримати стійку необхідне як елемент захисної дії. Виконуючи в потрібний момент стійку на руках, на голові або на передпліччях, дзюдоїст може розірвати захоплення та перейти в захист;

- *перекочування* необхідні борцю як елемент захисної дії, при якому він може уникнути падіння на лопатки. Так, виконання перекатів сприяє розвитку гнучкості, набуваються навички падіння та ведення поєдинку в положенні лежачи;

- елементи *акробатичного перевороту* необхідні в дзюдо, як для захисту, так і для атакуючих дій. Елементи перевороту при атаці допомагають дзюдоїсту опинитися в звичній для нього ситуації та виконати амплітудний кидок. Елементи перевороту при захисті також координують спортсмена в просторі, що дозволяє швидко проаналізувати ситуацію та вжити подальших техніко-тактичних дій;

- *обертання* є невід'ємною частиною в дзюдо, оскільки ситуація ведення поєдинку постійно змінюється, тому тіло спортсмена часто піддається одночасним або послідовним обертанням навколо поперечної та поздовжньої його осей;

- *акробатичний та борцівський «міст»* необхідний в дзюдо як джерело гнучкості та як елемент захисту. Резерв гнучкості та вміння триматися на мосту допомагає уникнути поразки. Слід зазначити, якщо добре розвинені такі фізичні якості як сила та гнучкість, то дзюдоїсту легко прийняти положення високого та міцного мосту за рахунок того, що він оптимально прогинається у шийному, грудному та поперековому відділах хребетного стовпа з опорою на нижню частину обличчя, щільно притиснувши підборіддя до татамі. Велике різноманіття кидків зі стійки та партеру виконується з метою покласти суперника на лопатки, а йому, щоб уникнути чистої поразки, необхідно вчасно стати на міст. Дзюдоїст повинен вміти не тільки стояти на мосту, а й, долаючи зусилля противника, вийти з положення на мосту, чи, виконуючи певні прийоми, поставити супротивника в небезпечне положення (на міст) і дотиснути його на лопатки.

- *шпагат* необхідний в дзюдо як елемент захисної дії, якщо суперник встиг захопити ногу, то, виконуючи шпагат, суперник може застосувати контратакуючі дії, тому що для нього

аналізоване положення є дуже зручним, незважаючи на те, що площа опори дуже мала: дзюдоїст, який захищається, спирається на татамі лише однією (незахопленою) ногою. Однак можливість до переміщення центру маси тіла в оптимальне положення, необхідне для збереження стійкості, залишається дуже високою.

Слід зазначити, що акробатичні вправи, залежно від завдань, які стоять перед конкретним навчально-тренувальним заняттям, застосовуються в підготовчій частині (для розминки); в основній (з метою вдосконалення фізичних якостей та здібностей); в заключній (як засіб підвищення емоційного тону та відновлення працездатності).

Мета дослідження – розробити комплекс акробатичних вправ для впровадження в навчально-тренувальний процес дзюдоїстів.

Для досягнення мети, були використані наступні **методи дослідження**: аналіз науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, анкетування, педагогічний експеримент, контрольні вправи для визначення розвитку рухових якостей та здібностей, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Незважаючи на те, що техніка виконання акробатичних вправ дуже схожа з технікою спеціально-підготовчих вправ у різних видах спорту, найчастіше тренери використовують акробатику як засіб загальної фізичної підготовки, тобто використовують лише мінімум з усього різноманіття акробатичних вправ. Безумовна користь застосування акробатики для багатьох видів спорту і, зокрема, для дзюдо на практиці.

Візуальний аналіз результатів виступу дзюдоїстів Житомирщини на місцевих та обласних змаганнях показав нездатність низки спортсменів виконувати складно-координаційні прийоми з дзюдо як у стійці, так і в партері. В той же час, анкетне опитування, в якому взяли участь 54 дзюдоїсти Житомирщини, проведене з метою виявлення змісту акробатичної підготовки та частини тренування, в якій вона застосовується, показало, що 71,0 % респондентів вважають акробатичну підготовку в дзюдо обов'язковою. В той же час, 73,0 % респондентів відповіли, що акробатична підготовка включається в навчально-тренувальний процес. При цьому в підготовчій частині тренування використовуються такі акробатичні вправи як перекиди – 22,0 %, «шпагати» – 18,0 %, «мости» – 17,0 %, переكاتи – 13,0 %; 12,0 % опитаних використовують перевороти, 10,0 % – стійки (на руках, на голові) та інші вправи. В основній частині тренування найчастіше використовуються перекиди – 25,0 %, «мости» – 23,0 %, ще рідше – перевороти та стійки – по 12,0 %. Найменше застосовуються переكاتи – 7,0 %.

Також, було проведено педагогічне спостереження в навчально-тренувальній групі, яке показало, що, незважаючи на використання в навчально-тренувальному процесі ряду різноманітних акробатичних вправ, їх застосування не є раціональним. Наприклад,

застосовуються не всі доступні тренеру акробатичні вправи в повному обсязі. Так, не використовуються вправи на розвиток спритності (перекати, акробатичні стрибки, повороти, спеціальні завдання, перевороти); силових здібностей (упори, підтримки, входи, виси). В ряді випадків було виявлено невідповідність акробатичних вправ основним завданням навчально-тренувального заняття, а отже, їх цінність різко знижується і час тренувального заняття використовується нераціонально. Згідно з нашими підрахунками на тренуваннях не використовується 69,0 % акробатичних вправ, які б підвищили ефективність навчально-тренувальних занять з дзюдо.

З метою виявлення ефективності спеціально підібраних вправ було проведено педагогічний експеримент. В експерименті брали участь дві групи дзюдоїстів (експериментальна та контрольна), віком від 16 до 17 років, по 27 осіб у кожній. Експеримент тривав протягом 2021 року, заняття проводилися тричі на тиждень. На початку та наприкінці експерименту було визначено рівень розвитку гнучкості та спритності. Для перевірки рівня розвитку гнучкості було застосовано вправу «акробатичний міст» (вимірювалася висота від підлоги до спини дзюдоїста, відстань від п'ят до кінчиків пальців). Розвиток рівня спритності оцінювався за якістю виконання складеної нами акробатичної комбінації (3 перекиди вперед, вистрибування вгору): враховувався час її виконання та правильність виконання – відхилення убік від зазначеної прямої лінії. Порівняння показників у контрольних вправах до експерименту в КГ та ЕГ показало відсутність достовірності відмінностей ($P > 0,05$).

Акробатичні вправи виконувались у підготовчій та наприкінці основної частини навчально-тренувального заняття, й були гнучко інтегровані в наповнення цих частин навчально-тренувального заняття (Табл. 1).

Таблиця 1

Застосування акробатичних вправ в певні дні тижня та в частинах навчально-тренувального заняття

Акробатичні вправи	Понеділок		Середа		П'ятниця	
	П	О	П	О	П	О
Ходьба в стійці на руках	+		+		+	
Стійка на руках	+			+		
Махи ногами (вперед, назад, в сторони)	+				+	
Перекиди (вперед, назад, боком)			+		+	
Комбінації з перекидами (перекиди з вистрибуванням вгору; перекид вперед – перекид назад)	+		+			
Акробатичні стрибки (колесо, рондат, переворот)	+	+			+	+
Акробатичні «мости», ходьба в положенні акробатичний «міст»	+	+	+	+	+	+

Стрибки в упорі лежачи з підтримкою ніг партнера			+		+	
Нахили вперед з положення сид на татамі				+		+
Шпагати (правий, лівий, поперечний)	+		+		+	+

Примітка:

П – підготовча частина навчально-тренувального заняття

О – кінець основної частини навчально-тренувального заняття

Після закінчення експерименту дані були обраховані методами математичної статистики. Виявлялася достовірність відмінностей в групах за t-критерієм Ст'юдента. Результати експерименту показали, що у досліджуваних ЕГ достовірно покращились показники у всіх контрольних вправах (Табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка показників виконання контрольних акробатичних вправ ЕГ до та після експерименту ($x \pm \sigma$)

Контрольні акробатичні вправи	До	Після	t	P
Акробатичний міст (довжина), см	55,2±0,9	52,9±0,8	3,46	<0,01
Акробатичний міст (висота), см	53,9±3,8	59,2±3,1	2,38	<0,05
Акробатична комбінація (час), с	8,3±0,8	5,4±0,2	6,58	<0,001
Акробатична комбінація (відстань), см	8,5±0,4	7,2±0,3	3,24	<0,01

В той же час приріст всіх показників досліджуваних КГ був недостовірним (Табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка показників виконання акробатичних вправ КГ до та після експерименту ($x \pm \sigma$)

Контрольні акробатичні вправи	До	Після	t	P
Акробатичний міст (довжина), см	52,1±1,7	52,8±4,2	0,48	>0,05
Акробатичний міст (висота), см	46,3±3,2	46,9±0,9	0,56	>0,05
Акробатична комбінація (час), с	9,6±0,9	8,6±0,8	2,12	>0,05
Акробатична комбінація (відстань), см	8,4±0,6	7,8±0,5	1,86	>0,05

Висновки. В результаті проведеного дослідження було встановлено, що необхідно застосовувати акробатичні вправи в навчально-тренувальному процесі з дзюдо. Також, аналіз

навчально-тренувального процесу з дзюдо виявив недоцільність та неефективність низки акробатичних вправ, що застосовуються тренерами в підготовчій та основній частинах навчально-тренувальних занять. Розроблений комплекс акробатичних вправ показав досить високу ефективність в навчально-тренувальному процесі дзюдоїстів 16 – 17 років.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бекас О. О., Паламарчук Ю. Г. Дзюдо. Фізична підготовка юних спортсменів: навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, ГНК, 2014. 152 с.
2. Бойченко Н. В. Розвиток та вдосконалення координаційних здібностей в дзюдо. Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах. Том 1. Харків, 2019. С. 12–16.
3. Дайнеко А. Х., Янюк А. А. Сучасний погляд на розвиток сучасної акробатики як на видовищний вид спорту. Актуальні наукові дослідження в сучасному Світі. Жарнал. Випуск 9(53), Ч.2. 2019. С. 83–86.
4. Драч Т. Л., Цимбалюк О. К. Вплив занять пілонним спортом та повітряної акробатики на загальний фізичний стан виконавців. Науковий журнал. Фізичне виховання і спорт. «Молодий вчений» № 7(95), липень, 2021. С. 6–8.
5. Клименко А. І. Координаційні здібності в структурі спеціальної рухової підготовленості єдиноборців. Проблеми фізичного виховання і спорту. К. 2010. № 3. С. 33–35.
6. Корюкаєв М. М. Удосконалення техніко-тактичної підготовки студентів-дзюдоїстів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Випуск 5 (87)17. С. 63–66.
7. Мазур В., Кучер В., Петров А., Скавронський О., Чистякова М., В. Вдосконалення рухових якостей спортсменів, які спеціалізуються у дзюдо. на етапі попередньої базової підготовки. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини / [редкол. : Єдинак Г. А. (відп. ред.) та ін]. Кам'янець-Подільський : Видавець Панькова А. С. 2020. Випуск 19. С. 31–35.
8. Пилипчук О. П., Скрипка І. М. Методика проведення фізкультурно-оздоровчих занять з елементами дзюдо для дітей з особливими освітніми потребами. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (1(129)), Київ, 2021. С. 83–87.

9. Стеценко Д. О. Методичні вказівки та завдання до практичних занять з навчальної дисципліни «Фізичне виховання» (організація та проведення навчально-тренувального процесу з дзюдо) (для всіх освітніх програм Університету) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. Д. О. Стеценко. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 49 с.

10. Тодорова І. В., Чустрак А. П., Федоров Р. І. Методи контролю в спортивній акробатиці. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2011. № 9 – 10. С. 227–231.

МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ХОРЕОГРАФІЇ

*Чернишова А. М., канд. пед. наук, доцент кафедри мистецької освіти,
Житомирський державний університет ім. Івана Франка*

Важливим засобом реалізації завдань щодо естетичного виховання є залучення підростаючого покоління до хореографічного мистецтва. На сучасному етапі розвитку освітньої галузі у багатьох загальноосвітніх закладах зміст навчання розширюється шляхом запровадження хореографії як навчального предмету з метою естетизації та забезпечення фізичного розвитку дитини.

Додаткової уваги зазначена проблема набуває у контексті підготовки майбутніх учителів початкових класів, оскільки саме у молодшого школяра завершується формування цілого ряду фізичних та фізіологічних властивостей. Останнє зумовлює потребу узагальнення досвіду професійно-педагогічної підготовки студентів педагогічних факультетів та вимагає оновлення теоретико-методологічних засад проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії.

У науковій літературі розробка проблем хореографічного мистецтва здійснюється в історико-аналітичному, проблемно-теоретичному, фольклорно-етнографічному та освітньо-методичному напрямках. Загальнотеоретичні основи професійної підготовки педагога-хореографа досліджувалися у працях Г.О. Березової, Л.А. Бондаренко, О.А. Бурля, А.Я. Ваганової, Є.П. Валукіна, С.Г. Забрєдовського, Є.В. Зайцева, Р.В. Захарова, С.Л. Зубатова, Ф.В. Лопухова, А.М. Мессерера, А.П. Тараканової, Т.С. Ткаченко, В.І. Уральської та ін.

Визначена проблема потребує вивчення цілого ряду питань, серед яких одним із найбільш важливих є визначення педагогічного інструментарію, зокрема методів професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії.

Метод (іл. *methodos* – шлях до мети) це: спосіб пізнання явищ природи і суспільства [1, с. 135]; спосіб діяльності, спрямованої на досягнення певної мети [2, с. 46]. Загальними ознаками методу є: відображення ним цілеспрямованої діяльності; метод є своєрідною системою дій [1, с. 135].

Метод навчання – це певний спосіб цілеспрямованої реалізації процесу навчання, досягнення поставленої мети [1, с. 138].

Зважаючи на те, що у хореографічній діяльності крім теоретичної яскраво виражена її практична спрямованість, то для урівноваження акцентів між теорією і практикою в основу систематизації методів професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії покладено теоретичну та практичну складові.

У зв'язку з цим ми виділяємо три групи методів професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії.

I. Методи стимулювання та мотивації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії забезпечують пізнавальну, волюву, емоційну активізацію студентів у процесі фахової підготовки, сприяють формуванню професійних інтересів з позиції особистісної та соціальної значущості.

За характером діяльності усі методи стимулювання та мотивації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії поділимо на дві групи: теоретичні та практичні. У цьому випадку, крім роз'яснення професійної та особистої значущості теоретичної підготовки до хореографічної діяльності доцільно використовувати методи, які створять ситуації інтересу, зацікавлять, емоційно вплинуть на студента і таким чином стимулюють його до оволодіння необхідними знаннями [3].

Методи навчання, що стимулюють майбутніх учителів початкових класів та хореографії до практичної діяльності у процесі професійно-педагогічної підготовки до викладання хореографії направлені на удосконалення їх технічної майстерності та емоційної виразності під час виконання хореографічного тексту. Серед них важливими є: створення ситуації пізнавальної новизни, проведення майстер-класів, перегляд і відвідування виступів відомих колективів та ін.

II. Організаційні методи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії забезпечують процес опосередкування студентами змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії.

Серед теоретичних методів організації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії важливими у контексті нашого дослідження є лекція, розповідь, бесіда та пояснення.

Оскільки, для якісної фундаментальної підготовки майбутніх учителів початкових класів, що викладатимуть хореографію крім міцного засвоєння знань, умінь та навичок, важливе становлення творчого потенціалу особистості фахівця, то практичні методи організації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії умовно поділимо за рівнем прояву творчого потенціалу на дві групи:

1) репродуктивні (переказ, виконання вправ, виконання комбінацій, етюдів, хореографічних композицій); 2) активні (метод показу, репетиторство, імпровізаційний метод, ігровий метод, концентричний метод, метод аналізу педагогічних ситуацій, моделювання фрагментів хореографічних занять, метод мікрОВикладання, метод музичного супроводу).

III. Методи контролю та самоконтролю професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії забезпечують функцію контролю та самоконтролю під час вивчення хореографічних дисциплін.

Теоретичні методи слугують для перевірки знань студентів теоретичного характеру у процесі навчання (поточний контроль) та по завершенню вивчення курсу (підсумковий контроль). Ці методи поділимо на: методи усного контролю (опитування, залік, іспит), методи письмового контролю (контрольна робота, підсумкова контрольна робота, тестові завдання), методи самоконтролю.

За допомогою практичних методів контролю та самоконтролю професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії педагог оцінює знання та уміння студентів щодо техніки виконання рухів, комбінацій та етюдів, методики створення власних комбінацій на основі вивчених рухів (поточний контроль); техніки виконання та методики постановки комбінацій, етюдів, хореографічних композицій (підсумковий контроль).

Важливе місце серед практичних методів належить методу самоконтролю, який спрямований на формування у студентів вміння усвідомлено регулювати власну навчально-хореографічну діяльність, удосконалювати її, попереджати помилки і неточності.

Системне застосування спеціально відібраних методів, що використовуються під час вивчення дисциплін хореографічного циклу, забезпечить цілісність процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Практикум з педагогіки : навчальний посібник : видання 2-ге, доповнене і перероблене / За заг. ред. О.А.Дубасенюк, А.В.Іванченка. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. 482 с.
2. Єремєєва В.М. Технологія вивчення основ дидактики : метод. реком. [для викл. I студ. Вищ. іле. навч. закл.] / Єремєєва В.М. Житомир : Житомир. держ. універ., 2000. 52 с.
3. Деркач С.П. Теоретичне питання професійної підготовки вчителя [Електронний ресурс] / С. Наукові конференції. Режим доступу : <http://intkonf.org/derkach-sp-teoretichne-pitannya-profesiynoyi-pidgotovki-vchitelya/>

САМООСВІТА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА БЕЗПЕРЕРВНОГО ОСОБИСТІСНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦЯ

*Шарлович З. П., канд. пед. наук, ад'юнкт,
Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі, Республіка Польща
докторант кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
zoia.sharlovych@mans.edu.pl*

«Формальна освіта допоможе вам вижити.
Самоосвіта приведе вас до успіху» – Джим
Рон (Jim Rohn), філософ бізнесу, США [1]

Актуальність дослідження. Сучасна профорієнтаційна, організаційна, теоретико-методична, дидактико-методологічна, освітньо-виховна діяльність закладів вищої освіти спрямована на підготовку здобувачів, які по завершенню навчання відповідали б кваліфікаційній характеристиці фахівців обраної спеціальності та певної спеціалізації, могли б успішно і в повній мірі виконувати поставлені завдання на робочому місці в процесі реалізації функціональних обов'язків.

Одним із найважливіших аспектів постійної підтримки знанневої складової, зміцнення розвинених умінь і навичок, сформованих компетенцій є готовність до постійного професійного розвитку з метою їх розширення та зміцнення. В той же час, сучасна післядипломна освіта дозволяє широко використовувати інноваційні доступні форми, методи і засоби різностороннього особистісного і професійного вдосконалення молоді та дорослих. Завдяки цьому, підготовка фахівців носить поступовий, планований, системний, систематичний, накопичувальний, змінний і зміцнюючий характер.

В останні десятиліття завдяки післядипломній освіті розширилися пропозиції на ринку освітніх послуг, що використовуються для підготовки і перепідготовки дипломованих спеціалістів. Підготовка фахівців неможлива без використання саморозвитку і самоосвіти. Незважаючи на те, що самоосвіта не має чіткої розробленої програми, однак, вона займає значне місце в процесі самопідготовки і саморозвитку особистості і, на наш погляд, є **актуальним** цікавим поняттям у нашому дослідженні, як один із освітніх складових післядипломної підготовки, що сприяє розвитку професійної майстерності спеціалісті.

Ключові слова: самоосвіта, самоаналіз, самостійність, безперервний професійний розвиток фахівця, професійна майстерність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний фахівець потребує широкого спектру різносторонніх, інтегрованих між собою, професійних знань і компетенцій, наявність яких сприяє розвитку його, як особистості, і дозволяє успішно реалізуватися в професійній діяльності [2].

Останнім часом в наукових колах все частіше акцентується увага на дослідженні професійного розвитку спеціалістів різних галузей освіти, науки і практики. Значна увага приділяється проблемі розвитку професійної освіти дорослих. Підготовка, перепідготовка, спеціалізація, вдосконалення стають вагомою невід'ємною складовою освітньої життєдіяльності дорослих впродовж життя [3].

Надавачі освітніх послуг пропонують широкий спектр освітньої діяльності. Відповідно до ст. 8. Закону України «Про освіту», існує формальна, неформальна і інформальна види освіти. П. 4. ст. 8 регламентує, що «інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям» [4].

Ще у свій час, Сухомлинський В. О. стверджував, що для розвитку особистості необхідно поєднання наполегливої навчальної праці на заняттях і закріплення матеріалу в процесі самостійного опрацювання вдома [5].

Якщо для формального навчання закладами освіти всіх рівнів розроблені і затверджені навчальні плани, навчальні і робочі програми, силабуси, чітко означений зміст тематики, то самоосвіта вимагає від особи, яка прагне розвиватися як особистість і / чи як фахівець, самій самостійно підбирати і встановлювати для себе тему, мету, завдання, зміст навчального матеріалу і його наповнення, залежно від особистих або професійних потреб чи інтересів. Самоосвіта передбачає самостійність, як рушійну силу освітньої діяльності. Для реалізації освітньої потреби особа повинна оператися на сформований власний мотиваційний компонент, який стимулює її до пізнавальної діяльності.

Окрім того, на думку Подоляк Л. Г. та Юрченко В. І., самостійність особистості можлива за умови наявності у неї умінь обґрунтувати необхідність, систематизувати потреби, запланувати і здійснити освітню діяльність. Також, самому необхідно постійно координувати, контролювати свій освітній процес і регулювати, коригувати розумову, навчально-пізнавальну і професійну діяльність без сторонньої допомоги. Важливим також є навчитися об'єктивно оцінювати отримані результати, аналізувати успіхи і невдачі, стимулювати себе до діяльності [6, С. 170].

Антонова О. Є. і Шарлович З. П., досліджуючи професійно-педагогічну компетентність сімейних медичних сестер як складову їх професійної компетентності, дійшли висновку, що

самоосвіта й самоаналіз є шляхом збагачення свого інтелекту через вміння працювати над собою; сприяє підтримці необхідного для професійної діяльності інтелектуального рівня. Все це відбувається завдяки розвитку соціально-особистісної компетенції [7].

Шарлович З. П., аналізуючи інтерактивні форми післядипломної освіти і самоосвіти, обґрунтувала доцільність використання вебінару в освітньому процесі (Шарлович З. П., 2023), а також в процесі самостійного навчання, як однієї із форм організації пізнавальної діяльності, яка сприяє саморозвитку і розвитку професійної майстерності фахівця [8].

На думку Бартломея Голек (Bartłomiej Gołek, 2006), самоосвіта особистості пов'язана з «конструюванням індивідуальних життєвих програм і цілей, яке розпочинається в підлітковому віці і продовжується та змінюється в дорослому віці». Саме тому, він розглядає «самоосвіту людини як пізнавальну цінність загальної педагогіки» [9], тобто самоосвіта носить поступовий, змінний і накопичувальний характер впродовж усього життя людини.

Станіслав Палка (Stanisław Palka, 1986) зміст самонавчання розуміє не тільки і не стільки як самоосвіту, а насамперед «як самоконтроль заснований на прийнятих цінностях, що служить цим цінностям», а вже потім, на його думку, відбувається реалізація самостійної освітньої діяльності через самостійну мотивацію, внутрішню і зовнішню активність, що стимулює і сприяє становленню людини, формує активне ставлення до себе і оточуючого світу, впливає на самовиховання [10].

Фактично, самоосвіта та самовиховання особистості можливі і необхідні, адже дають плідний результат особистісного і професійного зростання через самовизначення. Для їх реалізації потрібна самостійність, самоорганізація, наполегливе прагнення до змін і потреба в збагаченні новими знаннями. Уміння проводити самооцінку, критично оцінювати себе і свої особистісні якості, а також успіхи та недоліки власної діяльності; уміння ставити перед собою завдання; здійснювати проміжний самоконтроль досягнутого – все це сприятиме успішній, результативній самоосвіті, що забезпечить реалізацію поставленої освітньої мети.

Козловська І., Заячківська Н., Козловський Ю (2019) у своїй статті «Особистість академічного викладача в умовах інтеграції освітнього простору університету», аналізуючи дослідження науковців, акцентують увагу і на самоосвіті викладача, де згадують, як приклад, наукові дослідження J. Galarowicz, K. Jaspers, J. Pawlak щодо самоосвіти академічного викладача [11].

Який існує механізм самоосвіти та що потрібно для самодосягнення цієї потреби? За сучасних умов, самоосвіта набуває дедалі більшого значення та викликає інтерес щодо такого виду освітньої діяльності. Однак, для її реалізації необхідна самосвідомість, яка забезпечується соціально-психологічною установкою бажаючих навчатися. Залежно від характеру установки, фахівець формулює своє прагнення. Це може бути, наприклад, здатність

до самостійності, потреба у відчутті незалежності, самоуправління своєю діяльністю чи бездіяльністю, прагнення до самореалізації, тощо [12]. Якщо сформульовано бажання і означена мета того, чого хоче досягнути особа, необхідно переходити до дій. Виникає запитання: де мені знайти і яким шляхом я можу досягнути потрібних знань? Іншими словами, розпочинається пошук джерел інформації через інтернет, оголошення в пресі, через соціальні мережі, тощо. Отримана інформація потребує детального аналізу наведених повідомлень чи оголошень про набір на навчальну діяльність – вебінари, семінари, лекції, тренінги, майстер-класи, інформативні матеріали за певними тематиками, опрацювання наукових та літературних джерел; пошук джерел на сайтах, репозиторіях, бібліотеках; співставлення і перевірки достовірності, наявності правових підстав щодо надання освітніх послуг провайдерами і фаховості надавачів освітніх послуг; ознайомлення з відгуками слухачів, які відвідували подібні навчання; знайомство із тематикою і змістом навчання та співставлення з очікуваними результатами; диференційний аналіз переліку потенційних набутих знань, умінь, навичок, компетенцій; форма документу та його зміст, що підтвердить успішне завершення навчання; кількість зазначених в сертифікаті пройдених годин, кредитів ECTS. Інформальна освіта при такому підході має всі шанси бути визнаною формальною освітою [4], адже всі ці складові надзвичайно важливі для самоосвіти.

Самоосвіта передбачає самостійну організацію освітнього процесу і окреслення його тривалості; пошук інформації, самостійного опрацювання навчального матеріалу; формування знань, умінь, навичок, компетенцій. Значною мірою тут допоможе досвід, уміння орієнтуватися у величезному потоці освітніх оголошень. Іноді, у пошуку провайдерів, зіштовхуємося із дешевими, порівняно до інших, пропозиціями. Слід пам'ятати про нерозривний зв'язок понять «ціна – якість», тому в свій саморозвиток потрібно вкладати кошти, час постійно і без обмежень. Якраз життєвий і професійний досвід тут стане у пригоді.

Таким чином, виходячи із вище викладеного, на основі наукового дослідження нами виведено, визначено і сформульовано *авторське поняття «самоосвіта»*, яку ми розглядаємо, як *«освітнє навчально-методичне явище спонукально-розвивального характеру, здатного забезпечити поступальний особистісний і професійний розвиток кожного, хто ставить собі за мету безперервне вдосконалення і прагне до її самореалізації в системі життєвої, освітньої і професійної діяльності»* (Шарлович З. П., 2023).

Самоосвіта носить індивідуальний характер і використовується в процесі оновлення і набуття нових знань; вдосконалення набутих раніше і прищеплення нових умінь і навичок; формування і доповнення загальних і спеціальних компетенцій в процесі самостійного навчання і отриманого досвіду, маючи на меті індивідуальний підхід і реалізуючи конкретні цілі навчання, що в подальшому сприятиме розвитку професійної майстерності.

Незважаючи на те, на що спрямована освітня діяльність, самоосвіта носить вибірковий характер, адже залежить від індивідуальних потреб кожної особи, амбітних планів, здатності рухатися вперед, розвиватися, прагнути до досягнення нових вершин саморозвитку. В процесі самоосвіти відбувається мобілізація внутрішніх спонук із зовнішніми діями, які спільно гармонійно впливають на очікуваний чи непередбачувальний результат.

Очевидно, що пізнання, досягнення, успіх є рушійними силами до розвитку інтересу пізнання, бажання довідатися і пізнати нове, постійно доповнювати і вдосконалювати раніше набуте. Самоосвіта обирає того, хто наполегливо працює над собою.

З іншого боку, ми самі обираємо самоосвіту, як один із способів досягнення освітньої цілі. Берперервність навчання пошарово накладається в кожному, чим збільшує обсяг потенціалу, здатного значно впливати на накопичення життєвого і професійного досвіду через особистісні, комунікаційні, побутові, соціальні, професійні важелі впливу на розвиток і саморозвиток особистості і фахівця.

З однієї сторони, ми, навчаючись, здобуємо досвід, з іншого боку, досвід відіграє роль джерела знань і навчання, формує уміння і навички, використовуючи які ми поширюємо набутий нами досвід в своїй діяльності. Високий рівень якості такої діяльності стає прикладом професійної майстерності фахівця, взірцем до наслідування іншими, що сприяє поширенню досвіду і визнанню, як працівника високого гатунку [13].

Очевидним є той факт, що самоосвіта не досягала б ефекту, не була б спонукою, якби особа не була самостійною у прийнятті рішень, постановці цілей, розподілі часу, прагненні до вдосконалення та реалізації поставлених завдань, адже самостійність це «самостійні дії, уміння діяти без сторонньої допомоги або керівництва» [14].

Самостійна особа сама контролює себе у своїх намірах, діях, вчинках. Для самостійної організації своєї будь якої діяльності необхідний набір відповідних рис характеру, наприклад, впевненість, наполегливість, зібраність, цілеспрямованість. Важливими є емоційно-вольова сфера, яка включає в себе силу волі, емоційну стійкість, самовладання, розуміння і усвідомлення того, чого я хочу, що мені потрібно і переконлива впевненість, що я це зможу. Прийняттю рішень теж передуює самостійність. За допомогою мислительських операцій, таких як аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, співставлення, особистість аналізує думки і погляди, обирає оптимайльні альтернативні шляхи досягнення мети. Завдячуючи самостійності, ми вміємо приймати реальність такою, яка вона є; аналізувати, визнавати і виправляти свої помилки, прагнути до більшого.

Працюючи над собою, займаючись самоосвітою, особистість впливає сама на себе, наприклад, самомотивує (мені це потрібно для досягнення мети), самозаохочує (прочитаю ще цей розділ, а потім відпочину), самоконтролює (сьогодні маю опрацювати ще один розділ),

здійснює самопокарання (поки не опрацюю п'ять джерел, не піду на прогулянку), піддає самокритичності (а могла б ще і цей розділ опрацювати, якби не переглядала сторінки у соцмережах), самооцінює (мені це під силу), самозапевнює і самопереконає (я з цим справлюсь), тощо.

Також важливою передумовою самоосвіти є інтерес до самовдосконалення, який, очевидно, базується на потребі більше знати, постійно оновлювати свої знання, щоб бути обізнаним, що допоможе сміливо конкурувати на ринку праці і впевнено, із знанням справи, виконували професійну діяльність, тощо.

Висновки. Таким чином, самовдосконалення залежить від самосвідомості і творчого потенціалу особистості, її цілей і прагнень, її пріоритетів і рівня домагань щодо самокритичності, самореалізації і особистісного та професійного саморозвитку. Самоосвіта є складовою післядипломної освіти, ефективним і оптимальним засобом розвитку професійної майстерності фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Джим Рон Матеріал з Вікіцитат / URL https://uk.wikiquote.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%B8%D0%BC_%D0%A0%D0%BE%D0%BD
2. Чухно І. А. Формування soft skills як складова якісної підготовки студентів медичних зво в сучасних умовах С. 67-71 / URL https://mans.edu.pl/fcp/iOEUFzs9BjEkLTg1Y1BSe0N_YAVTHwIIOgIaTAIABCRvRQMEQjBBaHICPXNtSBk6PjIyBV4RBDYnD1cYTk8cOjYCEg/2/public/wydawnictwa/zbior_prac_pielegniarstwo_tom_1_2023.pdf
3. Лук'янова Л. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: сучасні реалії, тенденції і перспективи Світогляд, 2019, №6 (80) – С. 62-67 / URL <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2019-14-6/svitoglyad-2019-6-12-lukyanova.pdf>
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (чинний) / URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5 т. Т. 5. Статті / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1977. – 639 с.
6. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.

7. Антонова О.Є., Шарлович З.П. Професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини як складова їх професійної компетентності // Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 9-14 / URL <http://eprints.zu.edu.ua/19765/1/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.pdf>
8. Шарлович З. П. Вебінар як інтерактивна форма післядипломної освіти і самоосвіти для розвитку професійної майстерості / Rozwój zawodowy i integracja uczestników procesu edukacyjnego z europejską przestrzenią edukacyjną: materiały z Międzynarodowego webinarium naukowo – praktycznego, Łomża-Cherson, 18.04.2023r. / Redakcja naukowa Andrzej Borusiewicz, Zoia Sharlovych. – Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. – 152 s. – С. 127-133. / URL https://mans.edu.pl/fcp/iOEUFzs9BjEkLTg1Y1BSe0N_YAVTHwIIOgIaTAIABCRvRQMEOjBBaHICPXNtSBk6PjIyBV4RBDYnD1cYTk8cOjYCEg/2/public/wydawnictwa/zbior_prac_naukowyc_h_18042023-1.pdf
9. Bartłomiej Gołek Samokształtowanie człowieka jako wartość poznawcza pedagogiki ogólnej „CHOWANNA” 2016, T. 2 (47) Uniwersytet Jagielloński S. 101 (98-111). ISSN 0137-706X (wersja drukowana) ISSN 2353-9682 (wersja elektroniczna) / URL <https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Chowanna/Chowanna-r2016-t2/Chowanna-r2016-t2-s97-111/Chowanna-r2016-t2-s97-111.pdf>
10. S. Palka: Sztuka w rozwoju kierowanym i samorozwoju. [Referat wygłoszony na Sympozjum Naukowym VII Biennale Sztuki dla Dzieci w Poznaniu – maj 1986] – cyt. za: B. M a t w i j ó w: Samokształtowanie się człowieka w pedagogicznych koncepcjach XX wieku. [Skrypty Uczelniane – Uniwersytet Jagielloński. Nr 707]. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1994, s. 18.
11. Iryna Kozłowska, Nadia Zajaczkiwska, Jurij Kozłowski Osobowość nauczyciela akademickiego w warunkach integracji przestrzeni edukacyjnej szkoły wyższej. – Kultura – Przemiany – Edukacja, t. VII (2019). – S. 163-173. ISSN 2300-9888; ISSN online 2544-1205 / DOI: 10.15584/kpe.2019.7.11 / URL <https://www.ur.edu.pl/files/ur/import/deleted-files/VII-20192.pdf>
12. Дубасенюк О. А. Андрагогічні моделі професійної підготовки педагогів, реалізовані у діяльності житомирської наукової школи С. 39 Андрагогічний вісник. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2018. Вип. 9. 205 с. / URL http://library.zu.edu.ua/doc/andragogic_visnyk/Andragogichniy_visnyk_9.pdf
13. Slideshare. Види, форми, методи самоосвіти вчителя. / URL <https://www.slideshare.net/pc8kab17ppt/ss-58596115#5>
14. Словник української мови: в 11 томах. — Том 9, 1978. — Стор. 47. / URL <http://sum.in.ua/s/samostijnistj>

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 275 «ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ (НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ)»

Шелудченко Л. С., доктор технічних наук, доцент, доцент кафедри транспортних технологій та засобів АПК, ЗВО «Подільський державний університет»

Орієнтуючись на прогресивні світові підходи побудови освітнього сектору в Україні, особлива увага приділяється питанню її якості, яка стає національним пріоритетом, щодо реалізації прав громадян не лише на здобуття освіти належного рівня з підготовки конкурентоспроможного фахівця, а й встановлює пріоритет у напрямку охорони навколишнього середовища. Зокрема в Законі України «Про освіту» наголошено, що засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є «...формування екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля; науковий характер освіти; різноманітність освіти, як результат набутих компетентностей, які дають змогу майбутнім фахівцям успішно реалізуватися та здійснювати свою подальшу професійну діяльність відповідно до вимог сучасного світу».

При цьому дедалі більшої гостроти набуває проблема зміни клімату, викликана в значній мірі транспортною діяльністю людини. Враховуючи міжнародні угоди, в державі запрацював Закон України «Про основи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» та вступило в силу Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної транспортної стратегії України » на період до 2030 року » і з 1 січня 2020 Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Національна Транспортна стратегія враховує такі світові тенденції, властиві транспорту, як: «...використання паливно-економічних і екологічних транспортних засобів, застосування альтернативних видів палива, "зелених" видів транспорту, пріоритетність потреб охорони навколишнього середовища і збереження цінних природоохоронних територій під час розвитку транспортної інфраструктури; ...безпечний для суспільства, екологічно чистий і енергоефективний транспорт...».

Підвищення науково обґрунтованого рівня екологічної безпеки територій, які мають щільну сітку автодорожньої мережі з інтенсивними автотранспортними потоками, адаптованого до умов навколишнього середовища у контексті сталого розвитку держави є обов'язковою умовою перспективного розвитку та екологізації автодорожньої галузі. Тому пріоритетним напрямком освітнього процесу із підготовки фахівців технічних спеціальностей до їх професійної діяльності, а зокрема спеціальності «Транспортні технології (на

автомобільному транспорті)» є формування екологічно свідомої особистості, яка у своїй професійній діяльності прийматиме рішення з урахуванням потреб захисту довкілля.

Тому формування компетентностей здобувачів вищої освіти спеціальності «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)» в контексті збереження навколишнього середовища є важливим напрямком розвитку сучасної освіти та економічного сектору України зокрема. Впровадження нових підходів до підвищення екологізації вищої освіти мають базуватися на принципах системності, науковості та популяризації екологічної культури серед молоді. В такому разі, орієнтуючись на європейські стандарти освіти, поряд із фаховими компетентостями фахівців технічних спеціальностей стоїть здатність майбутнього фахівця здійснювати свою діяльність з урахуванням інтересів спрямованих на захист довкілля, а екологізація освіти сформує відповідальність цілих поколінь до збереження навколишнього середовища в умовах сталого розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року із змінами і доповненнями. <https://www.pdatu.edu.ua/images/navchalna-robota/opp/opp2021/opp-b-itf-3-transport.pdf?v=02>

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 091 «БІОЛОГІЯ І БІОХІМІЯ»**

*Шелюк Ю. С., доктор біологічних наук, професор,
професор кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
shelyuk_yulya@ukr.net*

Тенденції промислового і наукового розвитку України, необхідність у модернізації біологічних досліджень актуалізує потребу в новій генерації біологів, які володіють сучасними методами пізнання, умінням представлення, інтерпретації та використання результатів біологічних досліджень, проведення моніторингу й оцінки стану навколишнього середовища, природоохоронної діяльності. Чи не найважливішим є формування у здобувачів вищої освіти науково-дослідницької компетентності.

Мета: з'ясувати особливості формування науково-дослідницької компетентності у студентів-біологів першого (бакалаврського) рівня, проаналізувати передовий досвід із даної проблеми; визначити основні етапи формування науково-дослідницької компетентності у здобувачів вищої освіти, які навчаються на біологічних спеціальностях закладів вищої освіти.

Розглянемо особливості формування науково-дослідницької компетентності у слухачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Біологія» у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Формування науково-дослідницької компетентності відбувається поетапно:

Перший етап: орієнтація планів лабораторних і практичних занять на завдання дослідницького характеру, скеровані на організацію спостереження, моніторингу за станом навколишнього середовища; проведення лабораторного та польового експерименту з особливим акцентом на формування навичок роботи з мікроскопічною технікою і науково-дослідницькою апаратурою. Використання та пропагування новітньої науково-інформаційних технологій.

Другий етап: здійснення наукових досліджень в межах навчальних (навчально-польових практик із ботаніки, з зоології, з фізіології рослин та генетики) та виробничої практики з біології. Їх проходження відбувається в лабораторному та екскурсійному режимах на кафедрах, агробіологічній станції університету, під час виїзних експедицій у природні біоценози, наукових та науково-дослідницьких установах і лабораторіях, природоохоронних територіях (заказниках, заповідниках, національних парках тощо).

Третій етап: участь здобувачів вищої освіти у наукових дослідженнях та проєктах кафедр, семінарах, круглих столах у межах діяльності студентського наукового товариства природничого факультету. Студенти мають змогу здійснювати дослідження у наукових гуртках: «Гідробіологічні дослідження Житомирського Полісся», Ботанічний гурток», проблемних групах: «Вплив фізіологічно активних речовин на ріст і розвиток вищих водних рослин», «Структура і функціонування фітопланктону різнотипних водних об'єктів Полісся», «Розв'язування генетичних задач підвищеної складності», «Проблеми сучасної біотехнології», «Інвазійні хвороби людини».

Четвертий етап: участь у роботі науково-дослідних лабораторій та центрів (всесвітньовідомої Житомирської наукової малакологічної школи, науково-координаційного малакологічного центру, науково-дослідних лабораторій «Екологічна паразитологія», «Гідроекологічних проблем Полісся» (спільно з Інститутом гідробіології НАНУ), «Теорія екосистем», «Аналізу та експертизи біотичних ресурсів». Можливість брати участь у конкурсах студентських наукових робіт та олімпіадах із біології.

П'ятий етап: обмін досвідом із академічною спільнотою України та країн Європи – відбувається залучення фахівців із наукових установ Національної академії наук України до читання лекцій, консультування здобувачів, які здійснюють дослідницьку роботу (проєкт «Запрошені професори»); постійний обмін досвідом із іноземною академічною спільнотою та біологами-практиками біологічних, виробничих і медичних лабораторій.

Шостий етап: публікаційна активність – спільно з науковими керівниками курсових, кваліфікаційних робіт, або наукових гуртків і проблемних груп публікуються результати студентських наукових досліджень у періодичних наукових виданнях, збірках праць, матеріалах всеукраїнських та міжнародних конференцій. Щороку в університеті проводиться Всеукраїнська науково-практична конференція «Біологічні дослідження», на якій здобувачі освіти і науково-педагогічні працівники, науковці мають змогу висвітлювати результати своїх наукових досліджень в галузі біології.

Сьомий етап: формування науково-дослідницької компетентності шляхом продовження навчання на освітній програмі «Біологія» на другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях вищої освіти, що відповідає принципу безперервного навчання впродовж життя.

Формування науково-дослідницької компетентності у здобувачів освіти у повному обсязі забезпечуються матеріально-технічним оснащенням кабінетів і лабораторій, спеціалізованих кабінетів, та лабораторій, відділи агробіологічної станції університету, музей природи, який має численні експонати безхребетних тварин (у тому числі одна з найбільших

в Україні колекція черепашок молюсків), птахів і ссавців; вологі препарати; гербарії, колекція мінералів.

Визначення рівнів сформованості науково-дослідницької компетентності студентів-біологів [Soloshych I., 2020] проводили на двох етапах: при вступі і по закінченню бакалаврського рівня вищої освіти за інтегральним показником, який фіксує загальний рівень її сформованості за допомогою розробленого діагностичного інструментарію. Узагальнені отримані результати констатувальної діагностики рівня сформованості науково-дослідницької компетентності у здобувачів освіти бакалаврського рівня зображено на слайді.

Вважаю, що збільшення частки студентів із конструктивно-творчим рівнем сформованості науково-дослідницької компетентності на завершальному етапі навчання на освітній програмі «Біологія» у порівнянні з початковим на 14% та одночасного зменшення частки здобувачів із номінальним рівнем на 16% свідчить про високу ефективність формування науково-дослідницької компетентності.

Висновки:

1. На підставі аналізу наукової літератури висвітлено основні підходи до формулювання науково-дослідницької компетентності у студентів-біологів. З'ясовано структуру науково-дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти, яка включає когнітивний, мотиваційно-стимулюючий, операційний, проєктно-дослідницький і результативно-оцінний компоненти.

2. Експериментально підтверджено високий рівень сформованості науково-дослідницької компетентності у майбутніх біологів, які завершили навчання за освітньою програмою «Біологія» у Житомирському державному університеті імені Івана Франка.

3. Визначено основні етапи формування науково-дослідницької компетентності у здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня: орієнтація планів лабораторних і практичних занять на завдання дослідницького характеру; здійснення наукових досліджень в межах навчальних та виробничих практик із біології; участь здобувачів вищої освіти у наукових дослідженнях та проєктах кафедр, діяльності студентського наукового товариства, наукових гуртках; роботі науково-дослідних лабораторій та центрів; обмін досвідом із академічною спільнотою, а також біологами-практиками наукових установ, виробничих і медичних лабораторій; публікаційна активність; мотивація продовження навчання на освітній програмі «Біологія» на магістерському та Phd-рівнях вищої освіти, що відповідає принципу безперервного навчання впродовж життя.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

*Якубовська А. М. викладач української мови та літератури,
голова циклова комісії гуманитарних та соціально-економічних дисциплін,
Кам'янець-Подільський медичний фоховий коледж
annuchka221284@gmail.com*

Реформи сучасної системи освіти в Україні спрямовані на те, щоб створити необхідні умови для розвитку здібностей, творчих обдарувань підростаючого покоління. Інтеграція України в Європейський освітній простір актуалізувала проблему професійної підготовки кваліфікованих, компетентних, конкурентоспроможних фахівців, які здатні швидко сприймати й обробляти великі обсяги інформації, постійно оновлювати власні знання та підвищувати рівень своєї компетентності.

Поняття «компетентність» знаходиться зараз в епіцентрі світової педагогічної думки, адже воно розкриває якісно нові перспективи розуміння місії навчального закладу, результатів освітньої діяльності. Ні для кого не секрет, що стосунки між студентом і викладачем не ті, що були 10, а тим більше 20 років тому. Сьогодні авторитет викладача не може будуватися на сліпій повазі або примушуванні. Навчальні заклади перестали бути єдиним джерелом інформації та освіти. Тому головне завдання коледжу полягає не в тому, щоб дати студентам певний обсяг інформації, а в тому, щоб навчити їх набувати потрібні знання – навчити вчитися. Педагогам слід пам'ятати, що головним є не предмет, якому ви навчаєте, а особистість, яку ви формуєте. Не предмет формує особистість, а педагог своєю діяльністю, пов'язаною з вивченням предмета.

Так, формування компетентності студентів, тобто їх здатності мобілізувати знання у реальній життєвій ситуації – найактуальніша проблема сучасної освіти. Таким чином, компетентність – це той ланцюжок, який пов'язує знання та діяльність людини. Але розвиток та формування компетенцій – це результат тривалої та клопіткої роботи навчального закладу та самого студента.

Варто зазначити, що в Законі України «Про фахову передвищу освіту» вперше на законодавчому рівні сформульоване поняття «студентоорієнтоване навчання» та визначено його як «підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів фахової передвищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів фахової передвищої освіти, включаючи надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і

партнерства здобувачів фахової передвищої освіти та адміністрації, педагогічних (науково-педагогічних) та інших працівників закладу фахової передвищої освіти». [1]

Співпраця викладача і студентів, партнерство на заняттях, спільний процес пізнання, постійне створення ситуації успіху – ось складові самореалізації в освітньому середовищі.

Нове освітнє середовище передбачає й новий зміст освіти, нові технології навчання і виховання, розвиток інтелектуальних здібностей. Одним із напрямків модернізації освіти в Україні визнано компетентнісний підхід. Треба сказати, що не існує єдиного узгодженого визначення та переліку ключових компетентностей.

Ми поступово відійшли від традиційної системи освіти, яка акцентувала основні зусилля на набуті знань, умінь і навичок. Це вимагає від педагога кардинальної зміни в діяльності із інформаційної до організаційно-управлінської. Змінюється й модель поведінки студента – від пасивного засвоєння знань, до активної, самостійної діяльності.

Сьогодні нереально дати знання студенту на весь вік. Тому перед будь-яким сучасним навчальним закладом стоять завдання:

- навчити студента вчитися самостійно впродовж усього життя;
- ефективно використовувати отримані знання на практиці;
- постійно самовдосконалюватися.

Тому сьогодні головне завдання коледжу – не вчити, а навчати вчитися, підготувати студента до неперервного навчання.

Важливими напрямками управління навчальним процесом є розробка та впровадження інтерактивних технологій у процес навчання й посилення експертної оцінки за рівнем сформованості ключових компетентностей.

Інноваційні технології швидко увійшли в усі галузі нашого життя. В зв'язку з цим виникає нагальна потреба використання комп'ютерної техніки під час вивчення багатьох дисциплін. Інформація, подана в підручнику, перетворюється в застарілу ще під час видання підручника. Вивчення окремих дисциплін чи окремих тем з використанням інноваційних технологій, комп'ютерної техніки та найсвіжішої інформації, взятої з мережі Internet, - один із способів урізноманітнення навчально-виховального процесу.

Місія навчального закладу спрямована на оволодіння кожною молодою людиною ключовими компетенціями, як важливим результатом якості навчально-виховного процесу.

Для багатьох закладів фахової передвищої освіти характерний високий рівень наукового і /чи практичного досвіду більшості викладачів і недостатній – їхньої педагогічної майстерності. Наприклад, у закладах фахової передвищої освіти більшість викладачів є кваліфікованими фахівцями зі значним досвідом роботи на підприємстві чи виробництві,

проте вони недостатньо обізнані із сучасними підходами до організації освітнього процесу або педагогічної взаємодії зі студентами, колегами тощо. [3]

Педагогічний колектив має спрямувати свої зусилля на використання сучасних технологій з урахуванням індивідуальних здібностей, оволодіння новітніми технологіями. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії усіх його членів [2].

У навчально-виховному процесі коледжу педагоги використовують за методичним призначенням такі інформаційно-комунікаційні технології: навчальні, інформаційно-пошукові, демонстраційні, імітаційні, лабораторні, навчально-ігрові.

Заняття не повинно бути перевантаженим інтерактивною роботою. Неможливо побудувати весь процес навчання виключно на інтерактивних методах. Це один з багатьох прийомів, які допомагають досягнути мети і приносять результат тільки в поєднанні з іншими.

Педагоги для створення власних освітніх ресурсів використовують програми Word, Excel, Power Point, створюють сайти, ведуть блоги, оскільки персональні комп'ютери стали невід'ємною частиною життя практично кожної людини.

Застосування мультимедійних засобів на заняттях дозволяє підвищити не тільки інтерес до майбутньої спеціальності, але і успішність по дисципліні.

Науковці основними завданнями системи післядипломної освіти науково-педагогічних та педагогічних працівників вбачають:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти;
- розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних працівників, науково-педагогічних працівників і очільників закладів освіти;
- сприяння застосуванню випереджувального навчання під час підвищення кваліфікації педагогічних працівників, науково-педагогічних працівників і освітніх управлінців згідно з вимогами суспільства та розвитку держави [4].

Отже, розбудова системи національної освіти в напрямку входження до європейського та світового освітнього просторів передбачає формування соціально активної, високо інтелектуальної та компетентної особистості. На сьогодні в освіті повинні здійснитися такі перетворення, за яких навчальний заклад має стати майстернею, де викладачі разом з

студентами будуть продукувати нові знання, а не лише передавати знання та досвід попередніх поколінь, формуючи уміння працювати, аналізувати та оцінювати інформацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верховна Рада України. Законодавство України, 2017. Про освіту. Закон України. (Останнє оновлення 23 квітень 2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення 08 грудня 2021).

2. Гавриш І. Інноваційні процеси - невід'ємна ознака освітнього українського сьогодення. Теорія і практика упр. соц. системи: психологія, педагогіка, соціологія. 2-1.- № 1 с. 66-71.

3. Равчина Т., Шемелюк Г. Організація освітнього процесу в системі фахової передвищої освіти у вимірі законодавчих змін. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна, 2019. 198-208. 34, с.

4. Толочко С. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. Доктор наук. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. 2019.

СЛОВОТВІР ПРИЗВИЩ ЖИТОМИРЩИНИ (НА МАТЕРІАЛІ «НАЦІОНАЛЬНОЇ КНИГИ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РОКІВ В УКРАЇНІ»)

*Ящук Л. В., канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри української мови та методики її навчання,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Загальновідомо, що голодомор 1932–1933 років в Україні мав штучний характер і був проведений для фізичного винищення українського селянства. Визначити загальну кількість потерпілих від голоду в ці роки дуже складно. За висновками статистики й підрахунками науковців, ця цифра в різних регіонах – різна, і в середньому в Житомирській області становить 15–20 % від загальної кількості населення краю на той період [5, с. 7].

У пропонованих тезах описано найпоширенішу групу прізвищ Новоград-Волинського й Овруцького районів, утворених морфологічним способом за допомогою поліфункційних суфіксів *-(?)ук, -чук*. Аналізовані прізвища засвідчено в «Національній книзі пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область», основна джерельна база якої – фонди Державного архіву Житомирської області й архіву Управління Служби безпеки України в Житомирській області. На думку П. П. Чучки, високу продуктивність прізвищ на *-ук* забезпечила універсальна валентність цього суфікса: основи, з якими він поєднувався, не обмежувалися ні семантично, ні етимологічно, ні структурно [10, с. 612].

Антропонімікон «Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область», зокрема прізвища деяких районів, були об'єктом вивчення І. В. Будько, В. М. Титаренко та Л. В. Ящук [1; 13].

В. В. Німчук зазначає, що «суфікси *-ук-, -juk-* існували в праслов'янській мові й уживалися для творення демінутивних форм, а можливо, і форм з вираженням суб'єктивної оцінки взагалі» [6, с. 206]. Найдавніші записи слов'янських антропонімів із цими формантами засвідчують закарпатські латиномовні пам'ятки XIII ст. У XV ст. утворення з цими суфіксами, крім Закарпаття, відомі також на Буковині, над Сяном, а також на Волині; частина з них, наголошує П. П. Чучка, уже, напевно, виконує патронімічну функцію. У XVI–XVII ст. патронімічні й метронімічні деривати з формантами *-(?)ук, -чук* фіксуються майже по всій Україні: на Полтавщині, Київщині, Черкащині, Житомирщині, Волині, у Прикарпатті, навіть на Лемківщині [10, с. 605, 611–612].

В антропоніміконі Новоград-Волинського й Овруцького районів «Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область» засвідчено прізвища із суфіксами *-(?)ук, -чук*, в основах яких лежать:

А. Християнські чоловічі імена різної структури:

1) повні: *Гаврилюк* [5, с. 552, 566]; *Давидюк* [5, с. 546, 567]; *Данилюк* [5, с. 546, 548]; *Кондратюк* [5, с. 561]; *Лавренюк* [5, с. 561]; *Марчук* [5, с. 546, 556]; *Миرونюк* [5, с. 559]; *Нечипорук* [5, с. 554]; *Петрук* [5, с. 544, 546]; *Романюк* [5, с. 547, 560, 562]; *Семенюк* [5, с. 562];

2) усічені, здебільшого з апокопою **-ій**: *Антонюк* [5, с. 548]; *Власюк* [5, с. 548, 558]; *Денисюк* [5, с. 554]; *Дмитрук* [5, с. 563]; *Тарасюк* [5, с. 548, 551], а також *Гнатюк* [5, с. 546] < *Гнат* < *Ігнатій* [4, с. 113];

3) суфіксальні, які містять у своєму складі суфікси **-к(о)** або **-ець**, приєднані:

а) до повних імен: *Герасимчук* [5, с. 570]; *Гордійчук* [5, с. 544, 546, 553]; *Данильчук* [5, с. 543, 563]; *Дем'янчук* [5, с. 550, 561]; *Карпчук* [5, с. 558]; *Конончук* [5, с. 573]; *Косянчук* [5, с. 548] < *Косянко* < *Касян* [9, с. 168]; *Куприянчук* [5, с. 544]; *Лазарчук* [5, с. 576]; *Левчук* [5, с. 544]; *Максимчук* [5, с. 550]; *Матвійчук* [5, с. 547]; *Миколайчук* [5, с. 565]; *Михальчук* [5, с. 544]; *Мосійчук* [5, с. 545, 564]; *Ничипорчук* [5, с. 570]; *Олексійчук* [5, с. 561]; *Осіпчук* [5, с. 560]; *Пилипчук* [5, с. 577]; *Прохорчук* [5, с. 562]; *Сергійчук* [5, с. 554, 568]; *Сімончук* [5, с. 548]; *Степанчук* [5, с. 577]; *Халімончук* [5, с. 566] < *Халімонко* < *Хилимон* [9, с. 388]; *Якимчук* [5, с. 560]; *Яківчук* [5, с. 558];

б) до усічених апокопованих іменних варіантів (з апокопою **-ій, -ія, -ан**): *Артемчук* [5, с. 547]; *Васильчук* [5, с. 558]; *Захарчук* [5, с. 548–549, 553, 559]; *Купрейчук* [5, с. 576] < *Купрейко* < *Купрей* < *Купріян / Купер'ян* [9, с. 186]; *Назарчук* [5, с. 576]; *Остапчук* [5, с. 562]; *Пархомчук* [5, с. 573]; *Прокопчук* [5, с. 547, 560, 562]; *Юхимчук* [5, с. 550]; до синкопованих іменних варіантів: *Євсейчук* [5, с. 573] < *Євсейко* < *Євсей* < *Євсевій* [9, с. 257]; *Корнійчук* [5, с. 553] < *Корнійко* < *Корній* < *Корнилій / Корнелій* [9, с. 181].

Суфікс **-к(о)**, приєднаний до усічених імен, наявний у прізвищах: *Данчук* [5, с. 550]; *Олещук* [5, с. 567]; *Самчук* [5, с. 567]; *Фільчук* [5, с. 562]; *Фітчук* [5, с. 549] < *Фітько* < *Фіть*, *Фітьо* < *Федір* [9, с. 376]; *Фіщук* [5, с. 547] < *Фісько* < *Феодосій* [9, с. 382]; *Харчук* [5, с. 554] < *Харко* < *Харитон* або < *Захар* [9, с. 398–399]; до усічено-суфіксальних іменних варіантів – в онімах: *Грищук* [5, с. 563, 574]; *Тимощук* [5, с. 546, 552, 556]; *Ящук* [5, с. 559], прізвища з початковим *Ящ-* < *Яків, Ян, Яндріян* [9, с. 414]. У прізвищі *Савчук* [5, с. 546–548, 565, 567, 570] засвідчено суфіксальний варіант із формантом **-к(а)**;

4) усічено-суфіксальні: *Стецюк* [5, с. 548]; *Лящук* [5, с. 558] < *Ляш* < *І[л]ляш* < *Ілля* або *Лях* < *лях* ‘поляк’, ‘католик’ [12, с. 351].

Прізвище *Франчук* [5, с. 547] < від *Франко* – зменшеного варіанта римського католицького імені *Frankus* < *Franciscus* < *franciscus* ‘який походить із германських франків’, ‘франк’, ‘французький’ < назви германського племені *франки* ‘вільні’ – вільний [12, с. 395].

Б. Християнські жіночі імена різної структури: *Орищук* [5, с. 561]; *Працюк* [5, с. 558], *Пракся, Пракця, Праця* < *Євпраксія* [9, с. 125]; пор.: *праця* ‘робота, труд’ [3, IV, с. 557].

Деякі прізвища мотивовані як жіночими, так і чоловічими іменами: *Гальчук* [5, с. 547] < *Галька* < *Галя* < *Галина* або < *Галько* < *Галь* < *Мигаль* < *Михайло* [9, с. 80, 237].

В. Слов'янські імена-композиції та відкомпонентні похідні: *Казмірчук* [5, с. 574], *Казимир* – давньослов'янське ім'я, запозичене в Україну з польської мови, у якому перший компонент потрактовують по-різному: *казати* ‘проголошувати, проповідувати’ або *казити* ‘руйнувати, псувати’; тому й *Казимир* < ‘той, хто проповідує мир’ або ‘той, хто руйнує мир’ [11, с. 200]; в антропонімії Волині XVII–XVIII ст. наявні такі антропоніми, похідні від *Казимир*: *Kazmirzowq* (1662 р.), *Kazmierowicz* (1759 р.), *Kazmirzowicz* (1743 р.) [14, с. 412]; *Берчук* [5, с. 553] < від *Берко* – здрібніло-пестливого варіанта південнослов'янського чоловічого імені *Беро*, що відповідає болгарським, сербським, та хорватським повним іменам *Беривой*, *Беригой*, *Беримир*, *Берислав* [11, с. 48–49].

Прізвище *Радчук* [5, с. 558, 578] могло утворитися як від християнського, так і від слов'янського імені *Радко* < *Рад-* < *Радивон* (< *Родіон*) або < *Радиславъ* [4, с. 124; 2, с. 63; 12, с. 295].

Г. Слов'янські відапелятивні імена та прізвиська: *Барилюк* [5, с. 552], *барило* ‘невелика посудина для рідини (найчастіше з дерева) з двома днищами й опуклими стінками, стягнутими обручами’ (9, I, с. 106); *Безпальчук* [5, с. 567], *безпалько* ‘безпала людина’ [3, IV, с. 263]; *Бугайчук* [5, с. 548–549]; *Дзюбчук* [5, с. 550], *дзюба* ‘дівчина з обличчям, покритим віспою’, *дзюбка* ‘дзьоб’, *дзюбок* ‘дзьоб; носок взуття’ [3, II, с. 61]; *Довганюк* [5, с. 550], *довгань* ‘висока худа людина’ [3, II, с. 100]; *Дроботюк* [5, с. 565], *дріботати* / *дріботіти* ‘робити дрібні кроки в танці’ [3, II, с. 129]; *Зубрейчук* / *Зубрійчук* [5, с. 577–578], *зубр* ‘дикий кабан, вепр’ [3, II, с. 282]; *Кочук* [5, с. 559], *коч* ‘вид коляски, фаетона’ [3, III, с. 67, 65]; *Мизернюк* НВ [5, с. 561], *мізерний* ‘незначний за розміром; дуже малий’, ‘який не має істотного значення, великої ваги; незначний’, ‘який не викликає до себе поваги; жалюгідний, нікчемний’, ‘незначної фізичної сили; малосильний, кволий’ [8, IV, с. 730]; *Плохотюк* [5, с. 543], *плохота* ‘смирна людина’ [3, IV, с. 454]; *Рогальчук* [5, с. 564], *рогаль* ‘віл з великими рогами, які не розходяться в боки’, ‘рід жука [рогач]’, ‘товсте ребро листка, жилка’ [7, IV, с. 26], ‘річ з гострими краями; [віл з великими рогами; товсте ребро (жилка) листка]’ [3, V, с. 88]; *Сайчук* [5, с. 562], *сайка* ‘вид булки’, (іхт.) ‘вид риби родини тріскових, *Voreogadus Günther*’, *сай* ‘крижана каша на річці, сало, шерех, шуга’ [3, V, с. 164];

Г. Апелятивні означення особи: *Бойчук* [5, с. 561], *бойко* ‘забіяка’, *бойко* ‘назва середньокарпатської частини українського населення, утворена від вигуку [*бой* (*бойє*)] ‘йй-богу’, характерного для місцевого діалекту’, *бойчук* ‘малий бойко’ [3, I, с. 223]; *Бондарчук* [5, с. 545]; *Вознюк* [5, с. 567, 572], *возний* ‘судовий урядовець у Польщі, Литовському князівстві й на Україні (до XIX ст.)’ [8, I, с. 725]; *Гончарук* [5, с. 548, 560]; *Ковальчук* [5, с. 550, 563, 567,

569, 574]; *Кравчук* [5, с. 553, 564]; *Кушнерчук* [5, с. 567]; *Лабзюк* [5, с. 561], *лабза* ‘жебрак, канюка; незграбна людина’ [3, III, с. 174]; *Литвінчук* [5, с. 560], «донедавна лексему *литвин* українці вживали не лише стосовно литовців, а й щодо білорусів та поліщуків» [12, с. 340]; *Мельничук* [5, с. 544]; *Паламарчук* [5, с. 547]; *Титарчук* [5, с. 564]; *Ткачук* [5, с. 553, 558, 561, 564]; *Шевчук* [5, с. 547, 551, 561, 577].

Отже, аналіз прізвищ Овруччини й Звягельщини «Національної книги пам’яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область» морфологічного способу творення засвідчив високу продуктивність суфіксів *-(')ук, -чук* і їхню здатність приєднуватися до різних основ: як антропонімних, так і апелятивних. Подальше вивчення словотвірних особливостей прізвищ Житомирщини – основа для комплексного аналізу всього антропонімікону регіону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Будько І. Словотвірні особливості прізвищ Брусилівщини (на матеріалі «Національної книги пам’яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні». *Студентські лінгвістичні студії*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. Вип. 12. С. 24–29.
2. Демчук М. О. Слов’янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV–XVII ст. Київ : Наукова думка, 1988. 172 с.
3. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. Київ : Наукова думка, 1982–.
4. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. Київ : Наукова думка, 1984. 152 с.
5. Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область. Житомир : «Полісся», 2008. 1116 с.
6. Німчук В. В. Українські прізвища з суфіксами *-ук, -чук* та етимологічно споріднені утворення. *Українська діалектологія і ономастика*. Київ : Наукова думка, 1964. С. 194–210.
7. Словарь української мови / упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. Київ, 1907–1909. Т. 1–4.
8. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
9. Трійняк І. І. Словник українських імен. Київ : Довіра, 2005. 509 с.
10. Чучка П. П. Розвиток імен і прізвищ. *Історія української мови: Лексика і фразеологія* / редкол.: В. М. Русанівський та ін. Київ : Наукова думка, 1983. С. 592–620.

11. Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців : історико-етимологічний словник. Ужгород : Ліра, 2011. 432 с.
12. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців : історико-етимологічний словник. Львів : Світ, 2005. 704 с.
13. Ящук Л. В., Титаренко В. М. Лексична база прізвищ Житомирщини (на матеріалі «Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні»). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. Житомир, 2022. № 2(97). С. 198–210.
14. Mytnik I. *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*. Warszawa, 2010. 412 s.

The logo for MANS (Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży) features the word "MANS" in a stylized, blue, italicized font. A thin orange line is positioned horizontally across the middle of the letters "A" and "N".

MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
W ŁOMŻY

**TEORIA I METODYKA DOSKONALENIA ZAWODOWEGO
KADRY AKADEMICKIEJ JAKO ELEMENTU KSZTAŁCENIA
USTAWICZNEGO W SYSTEMIE SZKOLNICTWA WYŻSZEGO,
NAUKI I PRAKTYKI PEDAGOGICZNEJ
TOM 1**

ISBN 978-83-967643-2-4

**Redakcja naukowa:
Zoia Sharlovych**

Łomża 2023